

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (YENİ TÜRK EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

AHMET HALDUN
TERZİOĞLU'NUN
ROMANCILIĞI
(İkinci Dönem)

Yüksek Lisans Tezi

Günay Halilova

Ankara-2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (YENİ TÜRK EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

AHMET HALDUN
TERZİOĞLU’NUN
ROMANCILIĞI

(İkinci Dönem)

Yüksek Lisans Tezi

Günay Halilova

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Nurullah ÇETİN

Ankara-2015

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI (YENİ TÜRK EDEBİYATI)
ANABİLİM DALI

AHMET HALDUN TERZİOĞLU'NUN
ROMANCILIĞI

(İkinci Dönem)

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Nurullah Çetin

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

Tez Sınavı Tarihi:

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (12.04.2015)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı:

Günay HALİLOVA

İmzası:

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
KISALTMALAR DİZİNİ.....	v
ÖN SÖZ	1
GİRİŞ	3
1.BÖLÜM: HAYATI VE SANAT HAYATI	6
1.1. HAYATI.....	6
1.1.1. Aile Kökeni.....	6
1.1.2. Öğrenim Hayatı.....	7
1.1.3. İş ve Evlilik Hayatı	10
1.2.Sanat Hayatı.....	11
1.2.1. İlgi Alanları.....	11
1.2.2. Yazarlık Hayatı	12
2. BÖLÜM: ROMANLARININ KURGUSAL YAPISI	14
2.1. ANLATICI.....	14
2.1.1. Anlatıcı Tipleri.....	14
2.1.1.1. Gözlemci Anlatıcı	14
2.1.1.2. Özne Anlatıcı	18
2.1.1.3. Çoğul Anlatıcı.....	22
2.1.2. Aktarma Yöntemi	26
2.2.1. KONU.....	31
2.2.1.1. Eski Türk töresinde kadın-anne	31
2.2.1.2. Sevdâ Töresi.....	35
2.2.1.3. Lavirat Töresi.....	37
2.2.1.4. Eski Türklerde Ad Alma Töresi.....	39
2.2.1.5. Kağan Kaldırma Töreni	41
2.2.1.6. Bozkır Töresi	43
2.2.1.7. Yoğ Töresi	45
2.2.1.8. Eski Türklerde Savaşçılık	49
2.2.1.9. Eski Türklerde At Kültürü	53
2.2.1.10. Eski Türklerde Giyinme Geleneği	57
2.2.1.11. Eski İnançlar	60

2.2.1.12. Eski Döneme ait Ceza ve İşkenceler.....	63
2.2.1.13. Eski Türklerin Diğer Özellikleri	66
2.2.1.15. Amazonlar.....	71
2.2.1.16. Tutsaklık	73
2.2.1.17. Kürt Budun.....	75
2.2.1.18. Kölelik- Köle Ticareti	79
2.2.1.19. Hadım Etme Uygulaması.....	83
2.2.1.20. Harem.....	86
2.2.1.21. Assasinler.....	90
2.2.1.22. İsmaililik –Bâtınlık	94
2.2.1.23. Tarihî Kahraman Cengiz Han’a Olumlu Yaklaşım.....	97
2.2.1.24. 1980’li Yıllar Türkiye’inde Medya ve Basın	101
2.2.1.25. Günümüz Türk Toplumunda Kadının Yeri.....	103
2.2.1.26. Güncel Olayların Yansıması	105
2.2.1.27. Günümüz Türk Ordusunda Eksiklikler	107
2.2.1.28. Yozlaşmış Din Anlayışı	108
2.2.1.29. Kültürel Değerlerin Yozlaşması.....	110
2.2.1.30. Başkentler	112
2.2.2. İZLEK	115
2.2.2.1. Kadın.....	115
2.2.2.2. Dil	116
2.2.2.3. Yabancılaşma	117
2.2.2.4. Ölümden Korkmama.....	119
2.2.2.5. Devlet Birliği	120
2.2.2.6. Allah’a Sığınma- Kadercilik	122
2.2.3. ZAMAN	124
2.2.3.1. Nesnel Zaman	124
2.2.3.2. Vaka Zamanı	130
2.2.3.3. Anlatma Zamanı.....	136
2.2.4. MEKÂN	138
2.2.4.1. Somut Mekânlar.....	139
2.2.4.1.1. Açık Mekân.....	139
2.2.4.1.2. Kapalı Mekân.....	144
2.2.4.2. Soyut Mekânlar	148
2.2.4.2.1. Fantastik Mekân.....	148
2.2.4.3. Mekân Tasviri	149

2.2.5. KİŞİLER KADROSU	155
2.2.5.1. MERKEZÎ KİŞİLER.....	155
2.2.5.2. TİPLER.....	157
2.2.5.2.1. Bedizci	158
2.2.5.2.2. Eşkinçi.....	160
2.2.5.2.3. Gezgin	161
2.2.5.2.4. Vezir.....	163
2.2.5.2.5. Çin Yanlısı Kağan.....	166
2.2.5.2.6. Ulu Kam.....	168
2.2.5.2.7. Kadın Savaşçı.....	171
2.2.5.2.8. Fedakâr Türk Kadını	174
2.2.5.2.9. Konçuy	176
2.2.5.2.10. Hayırsever Müslüman	178
2.2.5.2.11. Sahte Muskacı	182
2.2.5.2.12. Ülkücü.....	183
2.2.5.3. KARAKTER	186
2.2.5.3.1. Vefalı.....	187
2.2.5.3.2. Gururlu	188
2.2.5.3.3. Mücadeleci, Yılmayan	190
2.2.5.3.4. Gözü Kara	191
2.2.5.3.5. Hayalperest.....	192
2.2.5.4. Kişilik Gelişimi	193
2.2.5.5. Yardımcı Kişiler	198
2.2.5.6. Kurgusal Kişiler	199
2.2.5.7. Hayalî Figürler	200
2.2.5.8. Kişilerin Sunumu	201
2.2.5.9. Kişi Sunumunda İki Boyut.....	202
2.2.5.10. Karşılaştırma ve Karşıtlık Motifi	204
2.3.1. Kurgulama Tekniği Öğeleri	206
2.3.1.1. Olay Örgüsü	206
2.3.1.1.1. Kimmerya	206
2.3.1.1.2. Teoman Han.....	208
2.3.1.1.3. Kiok Han	211
2.3.1.1.4. Alp Urungu	213
2.3.1.1.5. Kür Şad	216

2.3.1.1.6. Cengiz Han.....	220
2.3.1.1.7. Hasan Sabbah.....	223
2.3.1.1.8. Harem Ağası	227
2.3.1.1.9. Reisim Çatlı	229
2.3.1.1.10. Aksaçlılar Meclisi	233
2.3.1.2. Olay bütünlüğü.....	236
2.3.1.2.1. Hâl Değişimi Kalıbı	236
2.3.1.2.2. Organik Bütünlük.....	238
2.3.1.3. Gerilim Unsurları.....	239
2.3.1.4. Metinlerarası İlişkiler	246
2.3.1.4.1. Metin Ekleme Yöntemi	247
2.3.1.4.2. Metin Dönüştürme Yöntemi	252
2.3.1.5. Gerçeklik Kurgusuna Bağlı Roman Türleri.....	257
2.3.1.5.1. Tarihî Roman	257
2.3.1.5.2. Büyüme Romanı	258
2.3.1.5.3. Yaşamöyküsel Roman.....	259
2.3.1.5.4. Macera Romanı	259
2.3.2. DİL	261
2.3.2.1. Dil Unsurları.....	261
2.3.2.1.1. Deyimler- Atasözleri.....	261
2.3.2.1.2. Yöresel Sözler	264
2.3.2.1.3. Terimler.....	265
2.3.2.1.4. Dil Sapmaları	265
2.3.3. ÜSLUP	268
2.3.3.1. Dramatik Üslup	268
2.3.3.2. Nesnel Tasvir Üslubu.....	268
2.3.3.3. Yalın Üslup	269
SONUÇ	270
EK:	278
AHMET HALDUN TERZİOĞLU'YLA SÖYLEŞİ	278
KAYNAKÇA.....	298
1. Teze Esas Olan Kaynaklar	298
2. Diğer Kaynaklar	299
ÖZET	300
ABSTRACT.....	301

KISALTMALAR DİZİNİ

Age : Adı geçen eser

AM : Aksaçlılar Meclisi

AU : Alp Urungu

CH : Cengiz Han

HA : Harem Ağası

HS : Hasan Sabbah

K : Kimmerya

KH : Kiok Han

KŞ : Kür Şad

RÇ : Reisim Çatlı

TH : Teoman Han

ÖN SÖZ

Bu tezde çağdaş dönem Türk edebiyatının önemli yazarlarından olan Ahmet Haldun Terzioğlu'nun romancılığı incelenmiştir. Yapılan incelemede, romanlara dönük eleştirel bir tutumla, büyük ölçüde metnin kendisi önemslenmiştir. Bu yapısal yaklaşımın gereği olarak romanların kurgusu, biçimi ve tekniği üzerinde geniş olarak durulmuştur.

Belirtmek gerekir ki bugüne kadar Terzioğlu'nun romanlarını esas alan herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bu eksikliği gidermek üzere hazırlanan “Ahmet Haldun Terzioğlu'nun Romancılığı (İkinci dönem)” tezi, yazarın romanlarının yapısı ve tekniğiyle ilgili boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır.

Tezin yazımına başlamadan önce Terzioğlu'nun romanları okunarak notlar alınmış, yazarla yapılan söyleşiler, yazar ve romanları üzerine yazılan makaleler dikkatle incelenmiş ve ayrıca, yazarın kendisiyle birebir söyleşi yapılarak elde edilen gerekli bilgiler tezde kullanılmıştır.

Prof. Dr. Nurullah Çetin'in *Roman Çözümleme Yöntemi* adlı eserindeki ilkeler doğrultusunda Terzioğlu'nun *Kimmerya*, *Teoman Han*, *Kiok Han*, *Alp Urungu*, *Kür Şad*, *Cengiz Han*, *Hasan Sabbah*, *Harem Ağası*, *Reisim Çatlı* ve *Aksaçlılar Meclisi* romanları anlatıcı, konu, izlek, zaman, mekân, kişiler kadrosu, olay örgüsü, olay bütünlüğü, gerilim öğeleri, metinlerarası ilişkiler, kurgu türü, dil ve üslup açısından incelenmiş ve böylece yazarın romancılığı bir bütün olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Giriş bölümünde tarihî romanla ilgili bazı değerlendirmeler

ve Terzioğlu'nun tarihî romana yaklaşımı belirtilmiş, sonuç bölümünde ise elde ettiğimiz verilerin ana hatlarıyla genel değerlendirilmesi yapılmıştır.

Beni Ahmet Haldun Terzioğlu'nun Romancılığı üzerine çalışmak için yönlendiren, çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen çok değerli hocam Prof. Dr. Nurullah Çetin'e ve zaman zaman yardımını aldığım sevgili hocam Yar. Doç. Dr. Erdoğan Kul'a teşekkürlerimi sunmaktan gurur duyarım. Ayrıca yönlendirdiğim soruları bıkmadan yanıtlayan, tezimde yer alan fotoğrafları bana gönderme lütfunda bulunan sayın yazar Ahmet Haldun Terzioğlu'na sonsuz teşekkürü borç bilirim.

Günay HALİLOVA

Ankara, Mart, 2015

GİRİŞ

Tarihî roman, dünden aldığı malzemeyi çok canlı bir şekilde kullanarak geçmişe ait olayları anlamlandıran taraflıyla geniş okuyucu kitlesine hitap eden bir tahkiye türüdür. Genellikle bir amaca hizmet eden tarihî roman, devrin meselelerine maziden örnekler göstererek çözümler aramaya yönelik yazılabildiği gibi, maziye eleştirerek, anlatma zamanına göndermede bulunmak amaçlarıyla da yazılabilir.

Birçok edebiyat bilimcisi tarihî romanın ‘kurucusunu’ Walter Scott (1771-1832) olarak kabul eder. Bu sebeple de tarihî roman tanımlarının çoğu Walter Scott'ın romanlarından yola çıkılarak yapılmaya çalışılmıştır.

Şerif Aktaş, roman ile tarihi kesin çizgileriyle birbirinden şu şekilde ayırır: *“En gerçekçi olduğu iddia edilen edebî eserler dahi yaşanmış değil, gerçeğe uygun olanı dikkatlere sunar.”*¹

Gögebakan, *“Tarihî roman, herhangi bir tarihsel dönemi ya da olayı gerçeğe yakın, ama sanatsal bir biçimde aktaran bir roman türüdür. Tarihsel roman yazarı, tarihsellik ilkesinin olduğu kadar, eylemin yazınsal boyutunun da bilincindedir”* biçiminde bir tanım yapar.²

Hasan Boynukara, ise *“Modern Eleştiri Terimleri”* isimli eserinde tarihî romanı şöyle tanımlar: *“Yazıldığı zamanla ilişkili olarak, ‘tarihî’ olan bir zaman kesiti içerisine yerleştirilmiş romanlara verilen addır. Anlatımda geçmiş zaman kipi*

¹ Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1991, s.14

² Turgut Gögebakan, *Tarihsel Roman Üzerine*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2004, s.15

*kullanılabileceği gibi, anlatım, eserin geçmişte veya arada bir zamanda yazıldığını ima edecek tarzda, bir başka zaman kipine de dayanabilir. Konusu hem toplumsal, hem de bireysel olabilir. Kahraman ya geçmişte yaşamış gerçek veya geçmiş olayları yaşamış kurgusal bir kişi olabilir.”*³

Ahmet Haldun Terzioğlu, tarihî romanı tarihe hizmet eden bir tür olarak görür. Ona göre tarihî roman, okuyucunun tarihle iletişim kurmasını ve tarihi sevmesini sağlar. O, romanlarında tarihî gerçekliği sanat eseri hâline dönüştürerek, okuyucunun haz alabileceği bir cazibe merkezi hâline dönüştürür. Böylece ortaya çıkan metin aracılığıyla bizi biz yapan değerler sistemini ortaya koymuş olur.

Yoğun araştırmaların ürünü olan romanlarının konusunu çoğunlukla eski Türk tarihinden alan yazar, olayları ve şahısları anlatırken tarihî gerçekliğe bağlı kalmaya çalışır, olaylar hakkında alıntılar yaparak söylediklerini çeşitli tarihî kaynaklarla destekler. Bu romanların asıl amacı tarihi anlatmak olduğundan dolayı Terzioğlu, romanlarını kaleme alırken tarihi fon olarak kullanmak yerine, romanın dünyasını fon olarak kullanır. Sosyal içerikli mesajlarla zenginleştirilmiş bu romanları, birer tarihî bilgi deposu olarak adlandırırsak yanılmayız. Çünkü tarihî gerçeklere sadık kalmak yazarın hiç ödün vermediği prensiplerindendir. Bunu ise onun tarihçi kişiliğinin romancı kişiliğinden baskın olması sağlar.

Terzioğlu'nun romanları birbirini tamamlar niteliktedir ve maddî-manevî kültür unsurları bakımından oldukça zengindir. Bu romanlarda Türk soyunun

³ Hasan Boynukara, *Modern Eleştiri Terimleri*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Yayınları, Van, 1993, s.228

yüceliği, kahramanları kutsama, millet uğruna ölme, savaşçılık, eski Türk töreleri, kadına verilen değeri, Turan ideali gibi temalar büyük ustalıklarla ele alınır. Yazarın romanlarının Türk toplumunun tarihten gelen kimliğini ve onu ayakta tutan temel özelliklerini zihinlerde yeniden canlandırmasını sağlaması bakımından taşıdığı önemi özellikle vurgulamak gerekir.

1.BÖLÜM: HAYATI VE SANAT HAYATI

1.1. HAYATI

1.1.1. Aile Kökeni

A. H. Terzioğlu, 7 Ocak 1960 tarihinde Trabzon'un Beşikdüzü ilçesine bağlı Takazlı Köyü'nde⁴ doğmuştur. Aile ve nüfus kayıtlarına göre aile kökenleri Oğuzların Çepni boyuna kadar uzanmaktadır. Anadolu'ya Taraz (Talas) bölgesi üzerinden gelmişlerdir. Bu nedenle de soyadlarının Tarzioğulları ya da Tarazoğulları olduğu, sonradan Terzioğlu şeklini aldığı söylenmektedir. Anadolu'da ilk yerleşim yerleri Elazığ bölgesidir. Orada bir zaman yaşadıktan sonra Moğol baskısı ile Karaman yöresine göçerler. Beylikler döneminde Karamanoğlu Beyliği'nin bünyesinde etkin bir rol oynar, sonradan Konya civarında yerleşirler. Onlar, Osmanlı'nın Karamanoğulları Beyliğini ilhakının ardından bölgeden sürülürler. Oldukça kalabalık olan sülâle Anadolu'da ve Rumeli'nde çeşitli yerlere dağıtılır. Bulgaristan, Edirne, Bursa, Trabzon, Rize, Van...⁵

Trabzon'a gelenler, burada bulunan baskın Rum nüfus ile karşılaşır. Elbette yer tutmaları uzun zaman alır. Bugün Takazlı köyünde yaşayan Terzioğulları, göçerken yanlarında götürdükleri genelde küçükbaş olan sürülerine bakmak için yüksek yerleri tercih etmişler, yani göçer özellikleri taşımışlardır.

Oğuz âdetlerinin ve eski Gök dinî inançlarının sürmekte olduğu Takazlı köyünün adını Terzioğulları'nın köye ilk gelen kişi olan Ulu Dede koymuştur.

⁴ Bu yerleşim biriminin günümüzdeki adı Takazlı Mahallesi'dir.

⁵ Bütün bu bölgelerde bugün de Terzioğulları yaşamaktadır.

Takazlı kelimesi ‘takazlamak’ yani ‘tökezlemek’ kelimesinden türemiştir. Bu adın ortaya çıkmasının ilginç bir hikâyesi vardır.

Rivayete göre, Ulu Dede sürülerini otlatırken bir keçisi tökezleyip uçuruma yuvarlanır. Ulu Dede, keçinin yaralandığını görünce onun yanından ayrılmaz, başında bekler. Bir süre burada konakladıktan sonra bu yerleri çok sever ve buraya yerleşme kararı alır. Keçinin tökezlediği yer ise zamanla ‘Takazlı’ olarak anılmaya başlar.

Millî bilinç ve ruhları konusunda hassas olan aile üyeleri, kısa zamanda çevrede etkin olurlar ve yörenin Türkleşmesine büyük katkı sağlarlar. Terzioğulları’ndan Sarıkamış, Yemen, Çanakkale ve Kurtuluş Savaşı, Kore savaşı ve Kıbrıs Barış harekâtına katılanlar; şehitler ve gaziler bulunmaktadır.

1.1.2. Öğrenim Hayatı

A. H. Terzioğlu, üçü kız, ikisi erkek olmak üzere beş çocuklu saygın bir ailede büyümüştür. O, kazandığı ilk bilgileri, Rus işgali zamanında çok genç yaşta olmasına rağmen, Ruslara karşı çete savaşlarına katılan, çevresinde sevilip sayılan, döneminin okumuş şahıslarından olan, aynı zamanda çok uzun yıllar köylerinin de muhtarlığını yapan Osman Terzioğlu adlı dedesinden öğrenmiştir. Babası Ali Nabi Terzioğlu da köylerinin ilk okuyanlarından olmuş ve uzun süre öğretmenlik yapmıştır.

Küçüklüğünden itibaren babası tarafından devamlı okumaya sevk edilen Terzioğlu, henüz dört yaşındayken kendi kendine okumayı, yazmayı ve matematiğin ön bilgilerini edinir. O, 1966 yılında, altı yaşındayken okula ikinci sınıftan başlar ve yaşı küçük olduğu için üçüncü sınıfa kadar kayıt yaptırmadan eğitimini devam ettirir. Terzioğlu, ilk kaydı ile ilk numarasını üçüncü sınıfta aldığı günü hâlâ unutamadığını söylemektedir.

Öğrenciyken sınıfında üst seviyede olmanın verdiği güvenle biraz hareketli, zaman zaman öğretmeni umursamayan, öğretilen her şeyi önceden bilen bir yapı sergileyen Terzioğlu, çok fazla ders çalışmasa da notları hep iyi, başarılı bir öğrenci olmuştur. İlk ve orta öğrenimini öğretmen olan babasının görev yaptığı değişik kentlerde sürdürmek zorunda kalan yazar, bu nedenle ilkokulu iki ve ortaokulu iki farklı yerde eğitim görerek bitirir. Yine babasının memuriyetinden dolayı lise eğitimine İstanbul'da başlar, Trabzon'da devam eder, Muş'ta mezun olur. Lisenin son iki sınıfını ailesine yük olmamak adına, neredeyse defter, kitap aldirtmadan bitirir.

Mezun olduktan sonra hiçbir özel çaba sarf etmeden, kendi bilgi birikimine güvenerek sınava giren Terzioğlu, o dönem Muş Lisesi'nde sınava girenler arasında en yüksek puanı alır. Üniversite tercihini ailesi yapar. Böylece bir aile yakınlarının önerdiği ve babasının da çok istediği bölümü, Atatürk Üniversitesi Ziraat Mühendisliği'ni kazanır. Üniversite puanının yüksek olmasından dolayı sırası ile Sabancı Bursu, Türk Eğitim Vakfı Bursu ve Tarım Bakanlığı Bursu olmak üzere üç farklı yerden burs alma hakkı kazanır. Fakat siyasi faaliyetlerinden dolayı hakkında yasal soruşturmalar açıldığı gerekçesi ile üç ay sonra Sabancı Bursu, yedi ay sonra ise yine aynı sebep yüzünden Türk Eğitim Vakfı Bursu kesilir. Sadece çok az

miktarda verilen ve karşılığında zorunlu hizmet olan Tarım Bakanlığı bursunu almaya devam eder. O, bu durumlardan dolayı üniversite hayatı boyunca farklı işlerde çalışır, İngilizcesi dolayısıyla bir otel resepsiyonunda iş edinir ve burada uzun bir süre çalışarak kendi harçlığını kazanır.

12 Eylül 1980 döneminde siyasetle ilgilenen her genç gibi dönemin koşullarından etkilenir. Sıkıyönetim mahkemesinde yargılanır ama şansı iyi gider. Pek çok gencin çektiği sıkıntılardan onun payına da çok az da olsa bir miktar düşer.

Terzioğlu, 1981 yılında Atatürk Üniversitesi'nden mezun olur ancak hem dosyası nedeni ile hem de mecburi hizmetli olduğu için bir süre işe giremez. Büyük sıkıntılar çekse de sonunda bir yolunu bularak Van ilinde görevine başlar. Orada kısa süreli çalıştıktan sonra askere giden A. H. Terzioğlu, Eğridir Dağ Komando Okulu'nda komanda yedek subay öğrenci olarak vatani görevine başlar. Fakat mahkemeler orada da ardını bırakmaz. Bu nedenle o zamanın en büyük etkinliği olan rütbelerinin sökülmesi ve askerliğini er olarak yapma tehlikesi yaşar. Ancak bundan da kurtulur ve görevini Kayseri Hava İndirme Tugayı'nda paraşütçü komando asteğmen olarak sürdürür. Askerlik sonrası yeniden Van'a döner.

Sonrasında meslek hayatına başlasa da eğitim hayatını sürdürmekten vazgeçmez ve bu zaman içerisinde Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesini ve Tarım Ekonomisi üzerine yüksek lisansını bitirir. Bunun dışında tarih ve edebiyata olan merakından dolayı bu alanlarda eğitim görmeyi hedeflese de bu amaçlarla başlattığı eğitimini bazı sebeplerden dolayı yürütemez.

1.1.3. İş ve Evlilik Hayatı

Terzioğlu, 1981 yılında Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi'ni bitirdikten sonra Ziraat Yüksek Mühendisi olarak doğudan batıya, kuzeyden güneye Türkiye'nin hemen her bölgesinde görev yapar. İlk görev yeri olan Van'da kendisinin işe, öğretmen olan eşi Fikriye Hanım'ın da üniversiteye başladığı ilk gün müstakbel eşiyle karşılaşır ve âşık olur.

Dünyanın en büyük aşklarından birini yaşadığını iddia eden yazar, ilk görüşte âşık olduğu Dağıstan asıllı eşiyle ilk başta kayınbabasının karşı çıkmalarına ve itirazlarına rağmen evlenmeyi başarır. Bu evlilikten bir kız, bir erkek olmak üzere iki çocukları dünyaya gelir. Terzioğlu, kızı Nazlı Gökçe Terzioğlu ve oğlu Ömer Faruk Terzioğlu'nun isimlerini rüyasında görerek verir.

Yirmi dört sene süren memuriyet hayatı süresince Van, Muş, Hakkâri, Amasya, Trabzon, Bursa, Balıkesir, İstanbul, Samsun, Kayseri, Konya, Kırklareli, Edirne, Ankara gibi Türkiye'nin toplam on yedi ayrı şehrinde görevlendirilir. Fakat mesleğini hiçbir zaman sevmeyişi için 2006 yılında erken yaşta emekli olmayı tercih eder ve durumu şu şekilde açıklar:

“Mesleğimi hiç sevmedim, hiçbir zaman benimsemedim. Yirmi dört sene devlete hizmet ettim, doğru dürüst tarlaya gitmedim. Buğdayla arpayı ayıramam hâlâ. Bugün bile getirip önüme koysanız ayıramam. Mesleğimden, tarımdan hep nefret ettim. Ama babamın zoruyla... ‘Mühendis ol oğlum.’ diye beni zorlamasıyla seçtim mesleği. Ben de mühendis olacağımı sanarak... Emekliliğim dolduğu gün severek, koşarak emekli oldum. O gün arkadaşlarım önümü kestiler, kimisi koluma-bacağıma sarıldı verme dilekçeyi diye. Bir ay daha beklesem, daha fazla maaş

alacaktım. Hemen dilekçemi doldurdum, verdim. Memuriyetten kurtuldum. O gün benim en büyük bayramımdı.”

Yazarın, memuriyet hayatı dışında, Teknik lisede de üç sene Ekonomi öğretmenliği yaptığını da belirtmek gerekir.

1.2. SANAT HAYATI

1.2.1. İlgi Alanları

Sahip olduğu Ziraatçılık mesleğini sevmese de tarihe, edebiyata, şiire, sanata, tiyatroya aşırı merakı olan Terzioğlu, hayatı boyunca sürekli okumayı ve yazmayı sürdürür. Emekli olduktan sonra ciddi tarihî araştırmalara başlar, elde ettiği verileri roman, hikâye, öykü, makale yazarak değerlendirir ve böylece yazarlık mesleğinde kendini bulmuş, tamamlamış olur.

O, araştırmacılığının ve yazarlığının yanı sıra iyi bir kayakçı, avcı, dağcı, paraşütçü ve balıkçıdır. Özellikle balıkçılığı çok seven yazar, *“Doğuda, batıda balığını yemediğim akarsu ve göl yoktur.”* der. Ayrıca tiyatroya ve folklorla da çok önem veren Terzioğlu, tam yedi ekiple folklor oynamış, tiyatro oyunlarına katılmıştır.

Sporun birçok dalına merak gösteren yazar, altı sene boksla uğraşmış, önceleri üniversitenin boks takımında, ardından genç millî takımla karşılaşmalara çıkmıştır. Boks dışında kayıtlı-lisanslı tekvandocu olan Terzioğlu, bu dalda siyah kuşak sahibidir. O, bu yöndeki tecrübelerini görev yaptığı okulda kısa bir süreliğine öğrenci yetiştirerek değerlendirmiştir.

İlgi alanları ve faaliyetleri bir hayli geniş olan yazar, “*Ben hiç boşa zaman harcamadım. Bu nedenle de çok mutluyum.*” diyerek yaşadığı hayattan memnuniyetini dile getirir.

1.2.2. Yazarlık Hayatı

Evli ve iki çocuk babası olan Terzioğlu, 2006 yılında emekli olduktan sonra kendisini tamamen yazmaya adanmıştır.

O, yazmaya, tarım konularında broşürler ve makaleler hazırlayarak başlar. Siyasi çalışmaları, sloganları, afiş düzenlemeleri ve projeleri ile pek çok kişi, kamu-özel kurum ve kuruluşu katkılarda bulunur. Bir dönem mesleki bir dergi olan TZYMB yayın kurulunda görev alır, köşesinde sürekli makaleler yazar. Bunun dışında bazı kuruluşlara yönelik yaptığı özel çalışmaları, yazıları, fikirleri ve projeleri ilgililerce değerlendirilir.

Pek çok dergi ve kitabın düzenlemesine ve çıkarılmasına katkı sağlayan Terzioğlu’nun, aynı zamanda, beş adet, senaryosunu kendisinin yazdığı tanıtıcı sine vizyon çalışması vardır.

İlgi alanını Türk tarihî ve mitolojisi üzerine yoğunlaştıran yazarın ilk iki kitabı *Gök Tanrı’nın Çocukları* ve *Oğuz Han*, 2004 yılında yayınlanır. Bu kitapların getirdiği başarıdan cesaret alan Terzioğlu, yazarlık hayatını sürdürerek ardı ardına *Hüzün*, *Bizi Fırtına Vurdu*, *Saka Han*, *Alp Er Tunga*, *Güllerin Solduğu Gün*, *Çiçi Han*, *Mete Han*, *Komando*, *Kimmerya*, *Göktürkler*, *Bakan Bey’i Vurdular*, *Tomris Han*, *Teoman Han*, *Kiok Han*, *Alp Urungu*, *Kür Şad*, *Cengiz Han*, *Hasan Sabbah*,

Harem Ağası, Reisim Çatlı, Aksaçlılar Meclisi, Provokatör, Alparslan, Darağacında Bir Bozkurt, Moğol, Tuğrul ve Çağrı Bey romanlarını okurlarına sunar.

A. H. Terzioğlu'nun romanları dışında *Sevda Üzerine Memleket Hikâyeleri* adlı hikâye kitabı, *Hunlar da Çılgındı* adlı bir tarih araştırma kitabı ile *Karınca Kararınca* adlı bir çocuk tiyatrosu kitabı bulunmaktadır. Ödül alan ve değişik kitaplarda yayınlanan hikâyeleri ise, *Veresiye Defteri* ve *Gitti Hatıralarım* 'dır.

Bir süre sonra Terzioğlu'nun edebî faaliyetleri farklı yarışmalarda değerlendirilerek aldığı ödüllerle karşılığını bulur. Şöyle ki 2006 IV GİLA KOHEN Öykü Yarışması'nda *Veresiye Defteri* isimli öyküsü yayınlanmaya layık bulunur ve bu yarışma için yayınlanan hikâye kitabında yer alır. Ardından ise yazarın hayatında bir dönüm noktası diye nitelendirdiği, 2007 Yılı Mustafa Necati Sepetçioğlu Tarihî Roman Yarışması'nda, *Alp Er Tunga* isimli tarihî romanı Birincilik Ödülü'ne layık görülür. 2008 yılında Gelir İdaresi Başkanlığı'nın düzenlediği 'Vergi' konulu tiyatro yarışmasında çocuk oyunu dalında *Karınca Kararınca* isimli oyunu ile İkincilik Ödülü alır ve bunun ardından yayınlanan bu oyun, tiyatrodaki sahnelenir. 2008 İLESAM 'Esere ve Emeğe Saygı' öykü yarışmasında *Gitti Hatıralarım* isimli öyküsü mansiyon kazanır. Terzioğlu'nun yayınlanmaya hazır çok sayıda kitabı yayın sırasını beklemektedir. Bunun yanı sıra yazar, romanlarının başka dillere çevrilmesi teklifi almaktadır ve şu an yapılan anlaşmaya göre kitapların çevrildiği ilk dil Azerbaycan dilidir. Üretmeye devam eden yazar, sürekli çalışmakta ve araştırmalar yapmaktadır.

2. BÖLÜM: ROMANLARININ KURGUSAL YAPISI

2.1. ANLATICI

2.1.1. Anlatıcı Tipleri

2.1.1.1. Gözlemci Anlatıcı

Burada anlatıcı bütün benliği ile anlatı sisteminin içinde yer alır ve yazar, sistemin unsurlarını onun bakış açısından sunar. Anlatıcının olayları gözlemci bakış açısıyla anlatması, bu anlatılanlar karşısında nesnel olmasını gerektirir. Aktarma ve sunma tutumu bakımından nesnel tutumlu, öznel tutumlu ve tanrısal konumlu olmak üzere üç türlü gözlemci anlatıcı tipi söz konusudur.

Nesnel tutumlu gözlemci anlatıcı, olaylar karşısında tarafsız bir seyirci konumundadır ve varlığını duyurmamaya, okuyucuyu etkilememeye çalışır. O, olayları ve kişileri dışarıdan görüldüğü kadarıyla, belli mesafeden aktarır. Onun bilme, görme, duyma yetenekleri geçmiş ve geleceğe uzanmadığı gibi, kahramanların ruh hâllerine de nüfuz edemez. Anlatıcının yansıtıcı konumu, dıştan gözlem olduğundan, roman kişilerinin iç dünyalarında nelerin olup bittiğini bilemeden onların sadece davranışlarını, konuşmalarını okuyucuya yansıtır. Bunu yaparken de herhangi bir kişinin tarafını tutmaz, kişileri yargılamaz, olabildiğince nesnel bir tutum sergiler, olup bitenleri, sadece müşahade etmekle yetinir. Nesnel tutumlu gözlemci anlatıcı, hem üçüncü tekil hem de birinci tekil olabilir.

Öznel tutumlu gözlemci anlatıcı, dışarıdan gözlem yapmakla birlikte kimi durumlarda roman kişilerinden birisini yansıtıcı bilinç olarak kullanır. “*Gözlemci*

anlatıcı, kendini roman kişisiyle özdeşleştirir; âdeta onun bedenine girer ve onun diliyle konuşur.” ⁶ Bu gibi durumlarda romana yansıtıcı bilinç olarak kullanılan kişinin bakış açısı ve öznel tutumu hâkim olur ve olaylar onun yorumu, değerlendirmeleri, gözlemleriyle aktarılır. Roman boyunca iki bakış açısı belli bir dönüşüm içinde olayları aktarır. Kahraman anlatıcı, kendi dil ve üslubunu kullanır ve birinci tekil şahıs ağzıyla konuşur. Öznel tutumlu gözlemci anlatıcı tipi, okuyucu ile daha sıcak, samimi ve inandırıcı bir diyalog kurmasıyla okuyucuya daha yakındır.

Tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı tipi, her şeyi bilme esasına dayanır ve yazara geniş imkânlar sunar. O, yazarın dilini kullanması sebebiyle ‘yazar-anlatıcı’, ‘hâkim’ ve ya ‘üst-anlatıcı’ adı ile de nitelendirilir.

A. H. Terzioğlu’nun da romanlarının çoğunda bu anlatıcı tipini tercih ettiğini görüyoruz. Fakat yazarın birkaç romanında bazı paragraflardan dolayı okur, anlatıcı tipi konusunda yanılgıya düşebilir.

“İlk gelen Kam’ın yönü ona doğruydı. Kam’ın gözleri kapalıydı. Bir anda elindeki yada taşına diğer elini sürtmeye başladı. Sürekli ve hızlı hareketleri diğer Kamlar da kendi yada taşlarına yapıyorlardı. Oldukça uzun süren bu yorucu işlemin sonunda yada taşlarından buhar gibi, toz gibi bir şeyler yükselmeye başladı gökyüzüne. Yükseldikçe artıyor, arttıkça yükseliyordu. Birden oluşan ilk bulutu gördü Talay.” (K H, s. 93)

⁶ Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap Yayınları, Ankara, 2012, s.108

Bu paragrafta tanrısal konumlu anlatıcı tarafından bir dış gözlem sunulur. Bu gözlem, o denli nesnel bir tavırla verilir ki bu bölüme bakarak nesnel tutumlu gözlemci anlatıcının kullanıldığı düşünülebilir. Oysa aynı anlatıcı, romanın ilerleyen sayfalarında gözlemle yetinmeyip iç konuşmaları da duyar ve okuyucuya aktarır.

“En güzel çiziklerinden birini yapmaya başladı Bedizci Talay. İçinde kabaran acının etkisi ile asla tutamayacağı bir söz veriyordu kendi kendine.

‘Bu son!’ dedi, ‘Bu son! Bir daha çizmeyeceğim! And olsun!’

Sözünü tamamlayamadı. Yerinden kalktığını gördü Doruk Kız’ın. Kanlar içindeki yüzünde acı bir tebessüm, ona acıyarak bakıyordu. Acıyarak.” (K H, s.185)

Bu bölümde roman kahramanlarından Talay’ın iç dünyası, üzüntüsü ve sevdiğinin hayalîyle karşılaşması verilmektedir. Örnekte de görüldüğü gibi tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı ya da üst-anlatıcı, her şeyi bilen bir konuma sahiptir.

Buradan da anlaşılabileceği üzere tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı, romana bütünüyle egemen bir konumda yer alır. Bu anlatıcı tipi, anlattığı olayların dışında durur, gören durumundadır ve üçüncü tekil şahıs ağzıyla konuşur.

“ ‘Utku ne güzel şey!’

Oysa Timuçin bu utkunun yakın yoldaşlarının, kandaşlarının, sadık nökerlerinin sayesinde olduğunu biliyordu. Onların nasıl canla başla, yiğitçe uruştuğunu, erlerinin başında yağlarına nasıl kurtlar gibi saldırdıklarını görmüştü. Bunu gururla söylemekten, yinelemekten geri durmuyordu.

‘Çok malın, çok sürün, altının olacağına, yiğit yoldaşların olsun!’”
(C H, s.213)

Roman kişilerinin geçmişleri, karakter özellikleri, olayların nasıl gelişip sonuçlanacağı tanrısal konumlu gözlemci anlatıcı tarafından önceden bilinmektedir.

“Asıl adı Ebu Ali el-Hasan et-Tusi olan Selçuklu veziri, Melikşah’ın buyruğunda çalışmaya başladığında elli dört yaşındaydı. O zamanlar Gaznelilerin yönetiminde olan Horasan’ın Tus kentinde doğmuş, ilk görevlerini de Gazne sultanları için yapmıştı. Horasan valisinin yanında uzun zaman çalıştıktan sonra, Gaznelilerin Horasan valisi olmuştu.” (H S, s.84)

Nizam-ülmülk’ün geçmişiyle ilgili tanrısal konumlu gözlemci anlatıcının verdiği bu bilgilerden sonra, bir de bu vezirin sahip olduğu bazı özellikler sıralanıyor.

“Dinine gönülden bağlı, cömert, bağışlayıcı bir vezirdi Nizam-ülmülk. Az konuşmayı ama çok iş yapmayı, yaptığı işi de iyi yapmayı severdi. Sohbet meclislerine katılmaya, âlimlerin konuşmalarını dinlemeye tutkundu. Âlimleri her daim kollar, korur çok saygı gösterirdi.” (H S, s.85)

Bu gözlemci anlatıcı tipi genel olarak taraf tutmaz, roman kişileri hataları veya doğrularıyla olduğu gibi sunulur, olaylarsa konuşmaların içeriğinden anlaşılır.

“... Kim bilir neler olacaktı?

‘Belki bu sefer de oğlan olur...’

Hem zorluklar usuna düşüyor, hem de oğlan istiyordu.

Oğlan, soyun garantisi, urugun ve boyun güveniydi.

‘Tanrı ne kadar oğlan verirse...’ diye geçirdi içinden, sonra hata yaptığını anlayıp düzeltti. ‘Tanrı ne verirse...’ “ (T H, s.234)

Genel olarak tarafsız tutum sergileyen bu anlatıcı tipi, bazen de olay kişilerinin iç dünyasını yansıtmak için kullanılır ve bu zaman kahramanları yargıladığı, eleştirdiği durumlar da görülür.

“Yanlış dahi olsa kendilerine kurtuluş olarak gördükleri yolu seçenler çok ince ve iyi hesaplar yaptıklarını sanırlar. Planları aksamadan yürüyecektir. Zamanın ve yerin anlamı da onların düşüncelerindeki gibidir. Değil küçük ayrıntıları, koskoca hataları bile görmezden gelir nefisleri. Akılları kilitlenmiştir.

Amber, aklına koyduğu bu kaçışı planlarken de aynı yapı içindeydi. Her şeyin gönlünce olacağı saplantısına kapılmıştı. O kadar kolay olacaktı ki...” (H A, s.288)

2.1.1.2. Özne Anlatıcı

Özne tipli anlatımda roman kahramanlarından biri olayları okuyucuya aktarır. ‘Ben anlatıcı’ ya da ‘tanık anlatıcı’ da adlandırılan bu anlatıcı tipi, aynı zamanda eserde anlatılan olayların içinde yer alır. Böylece özne anlatıcının bakış açısı, öznel tutumu ve gözlemleri romana egemen olur. Bütün varlığıyla olayların içinde yer almakla birlikte onun kimliği okuyucudan saklanır. O, bir gölge oyuncusu gibi paravanın arkasında kalır, sesini duyarız, fakat kimliğini bilemeyiz.

A. H. Terzioğlu’nun *Alp Urungu* ve *Aksaçlılar Meclisi* romanlarının anlatıcı tipleri özne anlatıcıdır. *Alp Urungu* romanında yazar, romanın merkezî kişisi olan Alp Urungu’yu özne anlatıcı seçmekle kalmıyor, bu kahramanın dünyaya gelişini bile kendisinin dilinden anlattırıyor.

“Beklenen oğlan bendim.

Ocak Tanrısının kutunda ısıtmaya çalışılan keçe çadırın içinde, iş bilir ebe kadınların yardımı ile doğmaya çalışan bir bala. Farkında olmadığı gelişinin nice kutlara nişan edileceğini bilmeden doğmaya çalışan...

Ana doğurmaya çalışır elbet ama bala da doğmaya çalışır.

‘Gel artık oğul gel!’

‘Geliyorum anam...’

Böyle seslenmedim elbet. Öylesi bir gücüm olaydı eğer, var sesimle cevaplardım güçlü anamı. ‘Geliyorum’ derdim.” (A U, s.11)

Anlatıcı kendiyle sınırlı olduğundan olay, durum ve kişileri kendi tanıklığı kadar bilir ve ancak bildiği kadarını aktarabilir. Roman kişileri, mekân, olaylar onun verdiği bilgilerle biçimlenir. Bu romanda da baştan sona kadar Alp Urungu, kendi çocukluğundan itibaren yaşantılarını, Türk devletini, Kürt budununu, törelerini, katıldığı savaşları, kağanlık yaptığı zamanları, özellikle de Türk birliğine olan tutkusunu kendi izlenimleriyle, bilgeliğiyle aktarıyor.

“Dileğimiz olmuş, devletimiz kutlu Türk Devleti büyümüş, güçlenmiş...

Nice güçlüysek acun saygı duruşunda... Türk kendine geldi. Türk özüne döndü. Türk yeniden acunu tuttu.” (A U, s.281)

A. H. Terzioğlu, bu romanın yalnız sonunda Alp Urungu’nun ölümünden sonra geçen kısa zaman dilimini, yoğ töresini, kahramanın anısına, üzerinde onun kahramanlıklarının kaydedildiği bengü taşının dikilmesini nesnel tutumlu gözlemci anlatıcı vasıtasıyla okura aktarıyor. Bunun dışında roman tamamıyla özne anlatıcı Alp Urungu tarafından aktarılmıştır.

Özne anlatıcı, okuyucuyla yüz yüze bulunmasından dolayı anlatımda bir içtenlik doğurur. O, okuyucunun bir temsilcisi gibi her an roman kahramanlarının yanındadır. *Aksaçlılar Meclisi* romanındaki bütün anlatılar Cesur tarafından okuyucuya anlatılıyor. O, her an olayların, yaşananların içindedir ve olayı, akışı daha çok konuşmalarla duyurur.

“Gece yarısıydı. Nasılsa uyumuştum.

Dakikliği kanıtlamış dostlarım saat 24.00’da çaldılar zilimi.

‘Kim o?’

‘Yoldan geliyorum kandaşım!’

‘Yolculuklar bitmez!’

‘On dakika içerisinde inersen aşağıya...’

‘Hemen geliyorum!’

Sesi tanıyor gibiyim; ama pek olası da gelmiyor bir tanıdığı görmek”

(A M, s.122)

Cesur, hem olayların yapıcısı hem de aktarıcısı konumundadır. O, başından geçenleri, gördüklerini, duyduklarını, Türkiye Börü Birliği’ndeki gizli görevi sırasında yaşadıklarını, ülkesinin güncel olaylarını okura anlatır.

“... Bayrağımı yerlerde sürükleyen piç tohumu piç beklemediği hamlemden kaçamadı. Türk bayrağına hakaret edenin yaşına, başına, cinsiyetine bakacak değildim. Diğer hainler olacakları anlamış, yandaşlarını korumak için ileri atılmışlardı. Yakaladım piçi. Önce okkalı bir tokat indirdim yüzüne, ardından yere

düşen haini tekmelemeye başladım. Bir yandan gözyaşlarıma engel olamıyor haykırıyordum.” (A M, s.31)

Bayrağına, vatanına dil uzatanlara karşı özne anlatıcının argo ve küfür kullanmasına, şiddet uygulamasına şahit olduğumuz romanın başlarında verilen bu paragrafta, onun bu konuda ne kadar hassas olduğunu görüyoruz. Olaylar ilerledikçe yaşananlar karşısında sergilediği tutumdan ve romanın tümüne bakıldığında devleti için yaptıklarından dolayı Cesur’un zaten kendini vatanına adanmış biri olduğu ortaya çıkar.

Özne anlatıcının diğer özellikleri ise tanık olmadığı olayları, roman kişilerinden duyup okuyucuya aktarması ve öznel bir tavır sergileyerek bu olaylar ya da kişiler hakkında yorumlar yapmasıdır. TBB’deki görevi sırasında ‘Alkış’ ismini alan özne anlatıcı Cesur da roman boyunca diğer kahramanlardan öğrendiği bu birlikle ilgili gizli tutulan, aynı zamanda başka konularla ilgili bilinmedik bir dizi bilgiyi okura aktarıyor.

“Han’ı ve han soyunu birlik yönetiminde çok az görevlendiriyorlardı. Görevleri genelde temsiliydi.

Tuğrul Börü’den duyduğum son sözler şaşırtıcıydı:

‘Ancak duyduğuma göre Han uruğundan olup devletin üst görevlerine gelenler oluyormuş.’

Çok ilginçti.

Devlet yönetiminde üst görevlere gelebilen Aşinalar... Bunu öğrenince merak duygularım en üst düzeye ulaşıyordu. Daha çok sorup bu konuyu açmak isterdim;

Tuğrul Börü bu konuyu yeterince konuştuğumuzu söyledi. Öğrenmem gereken asıl bilgiler farklıydı.” (A M, s.147)

2.1.1.3. Çoğul Anlatıcı

Anlatıcılardan iki veya daha fazlasının aynı eserde kullanılması çoğul anlatıcı tarzıdır. Çoğul anlatıcı, çok merkezli yapısıyla çok sesli söyleyişe uygundur. A. H. Terzioğlu *Kür Şad* romanında birden çok anlatıcı tipine yer vermiştir.

“Ben Kür Şad!

Aşına soyunun kutlu erlerinden!

Çinlilerin Chie-shih-shuai adıyla bildikleri yazıtlarına kaydettikleri Türk...

Tutsaklığa inanmayan ve umudu yüksek tutup gelecek günlere ışık olan kişi...” (K Ş, s.239)

Asıl çoğulcu bakış açısı, tek bir anlatıcının esas olduğu eserde, olay örgüsünde yer alan kahramanlardan birkaçının da bakış açılarına yer verilmesi biçiminde gerçekleştirilir.

“Ben Çinli yazıcı Tu Yu.

Türkler biz Çinlilerden çok farklı bir ulustur. Bizler gibi yaşamak, bizler gibi yerleşik olmak hiç istemedikleri bir iştir.

Tutsaklık ruhlarına asla uymaz.

Çin, kendince yol izleyip Türk devletinin doğu kısmında kağanlık eden İl Kağan'ı yendi ve devletini yıktı. Bütün Doğu Türk soylularını tutsak edip Çin'de tuttu. Yerleşik yapmaya, Çinli gibi yaşamaya zorladı.” (K Ş, s.260)

Aynı olay Çin'i yöneten T'ai-tsung hanedanının imparatoru T'ai-tsung tarafından da kendi bakış açısıyla anlatılır.

“İl Kağan'ı pusulayıp tutsak ettiğimde artık Doğu Türkleri diye bir devlet kalmamış, yurtlarının büyük kısmı elimize geçmişti. Bir kısmı batıya, bir kısmı da karayana çekilse de yüz bin kadar Türk'ü Çin duvarları içine aldım ki aramızda kalıp erisinler. Kalabalık Çin onları kendine benzetsin, Türklüklerini unutsunlar, yok olup Çinlileşsinler.” (K Ş, s.263)

Böylece romanında çoğul anlatıcı tipine yer vermekle yazar, olayların okuyucuya takdimini daha çok inandırıcı hâle getirerek onu tek bir anlatıcının esiri olmaktan kurtarmıştır.

Bu anlatıcıların her biri ben öyküseldir. Yani çoğul anlatıcı tiplerinin olay ve durumlara ilişkin bilgileri kendi deneyimleri kadar olup kendilerine 'ben' diyerek anlatıyı sürdürürler.

“Ben Çinli yazıcı Tu Yu.

Bütün bunları öğrendim ve yazdım. Aşina Chie-shih-shuai'nin yiğitliğine hayran kaldım. Onun yıkılmaz gücünü, direnmesini, bilgeliğini kaydettim yazıtlarıma. Çin'de tutsak kalan Aşinaların yaşadıklarını anlattım.” (K Ş, s.249)

Çoğul anlatıcı tipleri kullanılan romanlarda her bir anlatıcı tipi ayrı tarzda kendisini ifade etme imkânına da sahiptir.

“Ben, İ-ch'eng Hatun...

Soylu Çin Konçuyu...

Çin sarayında özel bir eğitimle yetiştirilmiş, Çin'i yöneten imparatorluk hanedanı Sui soylusu bir oğuşun çocuğu.

Türk kağanına hatun olarak sunulmuş Çinli konçuy.

Bir de ben anlatayım olanları!

Yaşadığım müddetçe Çinli olarak kalacak, bir Çinli olarak bütün gücümle Çin'e, devletime, budunuma, imparatoruma hizmet edeceğim. Oğuşumdan aldığım terbiye, Çin sarayında aldığım özel eğitim bunu gerektiriyor. Başka türlü düşünülemez." (K Ş, s.51)

Çinli konçuyun Çin hayranı olması, Türklere olan nefreti gibi esas özellikleri roman boyunca farklı anlatıcı tipleri tarafından anlatılsa da, İ-ch'eng Hatun'un yer yer kendisinin bu şekildeki itirafları okur açısından inandırıcılığı daha çok sağlamış olur.

Yazar, aynı roman içerisinde zaman zaman öznel tutumlu gözlemci anlatıcıya ve tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıya da yer verir.

"Oysa İ-ch'eng Hatun nasıl da iyi davranmış, hoş karşılamıştı onu. Bir kez görüşe bilmişlerdi anası Ulu Hatun'un bütün engellemelerine rağmen. Övgüler düzmüş güzel sözler söylemiş... Yanına da bir bilge Çinli vermişti dönüş yolunda.

'Anlayamıyorum! Neden kendi anam bana yağı gibi davrandı? Atam Kağan, anam Ulu Hatun neden hep tenkit etti yaptıklarımı? Neden güzel bir söz duyamadım?' " (K Ş, s.85)

Bu paragrafın tırnakta verilen kısmı Nipu Şad’a aittir ve o, yansıtıcı bilinçtir. Burada hem Nipu Şad hem de öznel tutumlu gözlemci anlatıcı ikisi birlikte anlatıcı konumundadırlar.

“Kendince çaşıtlığını sürdüren Çinli Hatun görevini yaptığını düşünüyordu. Hem de bu şekilde Li Yüan’ın gözüne girebileceğini...

Yanılmıyordu. Bitiği ulaşır ulaşmaz ciddiye alınmış ve Şu Tigin’e bir konçuy gönderilip onun aracılığı ile etki altına alınması için çalışmaya başlanmıştı. En güzel konçuy Şu Tigin için hazırlanıyordu.” (K Ş, s.132)

Verilen örnekte anlatıcı tipi tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıdır ve farklı kişilerce, farklı mekânlarda yaşanmış gelişmelerin hepsini görmüşçesine, roman kişilerinin düşüncelerine de vakıfmişçasına olanları okura aktarmaktadır.

“Dönüşü yoktu yollarının. Vazgeçseler, başkaldırıyı ileri bir zamana erteleseler, bunca talihleri bile olmayabilirdi. Zoru seçecekler ve ana kapıya yüklenerek, oradaki muhafızları yok ederek saraya gireceklerdi.

Kür Şad kararını açıkladığında kırk yiğidinden tek bir itiraz sesi yükselmedi. Usları yapacakları işin büyüklüğünü, kutunu kabul etmiş, yürekleri özgürlük arzusuyla dolmuştu.” (K Ş, s.268)

Bu paragrafta yine tanrısal tutumlu gözlemci anlatıcı, bu kez olaylara kendi yorumunu, düşüncesini katarak ve kahramanların hissettikleri duyguları anlatarak kendini belli etmiş oluyor.

2.1.2. Aktarma Yöntemi

Genel olarak anlatma ve gösterme olmak üzere iki tür aktarma yöntemi bilinmektedir. Bu teknikler anlatmaya dayalı kurmaca metinlerde sıkça kullanılan, olmazsa olmaz tekniklerdendir. A. H. Terzioğlu, romanlarında anlatma ve gösterme anlatım tekniklerinin her ikisini kullanmıştır. Romanlarda ele alınan konunun özelliğine ve oluşturulmak istenen etkiye göre gösterme ya da anlatma tekniği öne çıkarılır. Yazarın kimi romanında belli bir aktarma yöntemi anlatı boyunca ağırlığını koruduğu hâlde, kimi romanında da her iki aktarma yönteminin yan yana kullanıldığını görürüz.

Anlatma tekniğinde okurla metin arasında bir anlatıcı söz konusudur ve anlatıcının ağırlığı hissedilir. Bu tekniğin kullanıldığı yerlerde okur, metinle kendi arasındaki anlatıcının bakış açısıyla, onun sunumu ve tercihleriyle sınırlı kalır ve olaya belli bir mesafeden bakmak zorundadır.

“İşıltılı gözlerle raks ediyordu İrnek ve Dalva. Üç telli kopuzun tınısı, tahtaya vurulan çubukların usta ritmi, yalnız onlar ve onlar gibiler için şenlendiriyordu geceyi. Yaşı yetmiş kocamanlar bile bu sahneyi kaçırmamak için uykulu gözlerini zorluyorlardı. Çocukluktan henüz çıkmış yeniyetmeler, ergen duygularını ateşleyen bu sahnede büyülenmişlerdi. Çocuklu kadınların çoğu, geçmişte yaşadıkları duygularının tazelenmesini hissediyorlardı sessizce. Gözleri erlerini arayıp duruyordu. Erler biraz uzakta, bu gece olanları tartışıyorlardı. Orta yaşı yakalamış olanlar, Ativa gibi yiğit bir kızın, obayı terk edişini kabul edemiyorlardı.” (K, s.59)

Anlatılanın doğasına uygun olarak yazar, burada anlatma yöntemini kullanmıştır.

Reisim Çatlı romanında anlatma yöntemine biraz daha fazla ağırlık verildiğini söyleyebiliriz. Özellikle 1960-1980’li yıllarda Türkiye’deki mevcut siyasi durum, partiler, yaşanan olaylar anlatılırken bu teknik ön plana geçiyor.

“Belki kendilerini sevdirdikleri kadar ideolojilerini, çözümlerini anlatamıyorlardı. Belki de 27 Mayıs 1960 İhtilali’nin içinde etkin bir biçimde yer alan Başbuğ’u bir türlü bağışlamıyordu halk. Oysa özünde kurmaya çabaladığı sistem millîydi MHP’nin. MHP, Türkiye için gerekliydi. Umuttu. Ülkücüler sokakları istila etmeye çalışan, kentleri kendi aralarında paylaşan, kurtarılmış yerler ilân ederek halk ayaklanması başlatıp devrim yapmak isteyen komünistlerin karşısına çıkan tek güçtü.” (R Ç s.60)

Bazı durumlarda yazarın, kişileri görünüş biçimlerine, karakterlerine göre tanıtmak amacıyla roman anlatıcısı vasıtasıyla anlatma tekniğini uyguladığını görebiliyoruz.

“Kendimi pek fazla koruyup kollayan, daha uzun yaşamak ve sıkıntı almamak adına adımlarına dikkat eden biri olmadığım gibi, ‘Gözü kara, pervasız’ diye adlandırılan insanlardan bellenmeyi de istemem. Us ile hareket etmek öncelikli seçiciliğimdir. Zaten görüntü olarak çekinilecek bir tip olunca öyle fazlaca kavga etmenin gereği kalmıyor. Büyüklerin ‘Göster, geri çek!’ dedikleri kadar abartılı bir bedene sahip olmasam da atletik duruşumla çok kişiyi caydırırım kişiliğime bulaşmaktan.” (A M s.10)

Verdiğimiz örnekte özne anlatıcı olan Cesur, hem dış hem de bazı karakter özelliklerini anlatma yöntemiyle okura aktarmaktadır.

Anlatıma dayalı bir sanat olan romanda, tahkiyeden vazgeçmek mümkün değildir. Fakat yazarlar anlatıma inandırıcılık, gerçeklik katmak için anlatma yöntemiyle birlikte gösterme yöntemine de yer verirler. *“Gösterme yöntemi, olup biten her şeyin bütün ayrıntılarıyla olduğu gibi, dışardan en az müdahaleyle sergilenmesidir.”*⁷ Bu teknikle birlikte anlatıcının ağırlığı, metnin üzerinden kaybolur, okurun dikkati anlatıcıya değil metne kayar. Roman kişilerinin konuşmaları, eylemleri aracısız olarak aktarılır, böylece okur kurmaca dünyayla karşı karşıya kalır.

“Yaşadıklarından, güzel günlerden hatırladıkları...”

‘Bu ırmağın adı ne baba?’

‘Abay Nehri...’

‘Nereden getiriyor bu kadar suyu? Nereden geliyor?’

‘Çok yukarılardan, uzaktan...’

‘Çok mu uzak?’

‘Çok uzak.’ ”(H A, s.102)

Bazen de gösterme yöntemi, kişinin taşıdığı özellikleri tasvir etmek için kullanılabilir. Böylece anlatı kişilerinin kendilerini ifade etmeleri ile anlatıcının öznel değerlendirmelerinden kurtularak ve ondan bağımsız bir varoluş sağlayarak okurun gözünde varlıkları gerçeklik kazanır.

⁷ Age., s.116

“Ulaklar, birbiri ardında haberler iletiyordu sarayına.

‘Efendimiz; Kiok Han, akın buyruğu verdi!’

‘Versin! Ben de onu bekliyorum.’

‘Hun İli’nde akın hazırlıkları başladı!’

‘Başlasın!’

‘Dört bir yana ulaklar salmış Kiok Han. Büyük bir ordu topluyor!’

‘Toplasın! Kaç er toplaya bilir ki?’

‘Yüz kırk, yüz elli bin er, olduğu söyleniyor!’

Keskin, tiz bir sesle yükselen kahkahalar...” (K H, s.101)

Verilen örnekte böbürlenmekten başka bir şey bilmeyen, düşmanının gücünü küçümseyen Yüeçi kralının ne kadar rahat, akılsız, bencil, bilgisiz, tecrübesiz, hesabını bilmeyen bir kral olduğunu görüyoruz. Roman kişinin bu özelliklerini anlatıcıya bir cümle içinde söyletmek mümkün olsa da böylesi bir aktarımın çok kuru kalacağından dolayı yazar gösterme yöntemini tercih etmiştir.

“Fısıltılar şaşkınlıkları dile getiriyordu.

‘Onu burada görmeyi beklemiyordum.’

‘Nasıl haberi olduysa...’

‘Ne demek o? Gök erlerinin her şeyden haberi olur.’

‘Belki de Timuçin seslemiştir!’

‘Belki de Şaman Celayir Mukuli seslemiştir!’

‘Ben Timuçin’i onun han ilân edeceğini sanıyorum!’

‘Gökçe Şaman gelince, bütün diğer şamanlar bir adım geri çekilir!’

‘Korkulur ondan!’

‘Korkulmaz, saygı duyulur!’ ”(C H, s.222)

Burada yazar, Gökçe Şaman’la ilgili bazı bilgileri; onun insanlar arasındaki yerini, ona duyulan saygıyı, bilgeliğini anlatı kişilerinin bizzat kendi ağzından vermiş ve anlatının önemli yerlerinde okurun gözünde gözlemci anlatıcının görünürlüğünü en alt seviyeye indirerek okur ile olay arasında tam bir bağ kurmuştur.

2.2. İÇERİK

2.2.1. KONU

A. H. Terzioğlu, romanlarında çeşitli konulara yer verse de ağırlıklı olarak eski Türk tarihini konu aldığı için sık sık eski Türk törelerinden bahseder. Töre, Türk örf ve geleneklerinin kesin hükümleri birliği, en eski Türk topluluklarından itibaren var olan, nesilden nesile aktarılan kurallar toplamıdır. Töreler, kuruluşundan itibaren Türk topluluklarının yaşayış kurallarını belirlemiş, Türk devletinin işleyiş düzenini sağlamıştır. O, aynı zamanda en eski Türk topluluklarından itibaren sosyal kontrolü ve toplumsal bütünleşmeyi sağlayan önemli bir unsur olmuştur.

A. H. Terzioğlu'nun romanlarını incelediğimizde onun bazı töreleri bir romanında anlatmakla yetinmeyip yoğ töresi, kağan kaldırma töresi, sevda töresi, ad alma töresi gibi eski töreleri *Alp Urungu*, *Kiok Han*, *Teoman Han*, *Kimmerya*, *Aksağlılar Meclisi* gibi birçok romanında tekrar konu edindiğine şahit oluyoruz. İncelediğimiz romanlara bu açıdan bakarsak, yazarın romanlarındaki konuları eski Türk töreleri ve diğer konular olarak değerlendirebiliriz.

2.2.1.1. Eski Türk töresinde kadın-anne

Bildiğimiz gibi eski Türkler, kadına gerçek değerini veren belli başlı milletlerden biri sayılmış ve kadın hayatın hemen her safhasında erkek kadar hak ve sorumluluk sahibi olmuştur.

A. H. Terzioğlu, eski Türk töresinde kadının yeri ve haklarına dair bilgileri romanlarının birçoğunda okura sunar. Örneğin *Kimmerya* romanında kadınların

çoğalmanın gereğine inandıklarını, bunu bir Tanrı buyruğu olarak gördüklerini, ayrıca bir kadın için anne olmanın töreye göre, ona birçok üstünlük sağlamış olduğunu öğreniriz:

“Böyleydi Kimmer anaları. Doğurduklarını sahiplenirler, doğurganlıklarınca kafa tutarlardı erlerine. Bu onların hakkıydı. Erlerine yiğit erler, yiğit kızlar vermelerinin hakkı, dokunulmaz kılıyordu onları. Töre, analığı en üstün nitelik üzere hoş görüyordu. ”(K, s.33) veya “En çok çocuk doğuran kadın, en kutlu kadın... Eri ise en mutlu er... ” (T H, s.24)

Türk annesi sadece oğuşunda değil bütünüyle budununda saygı görür. Türkler anneliği kutsal bilirler.

“Kimmer töresi der ki ‘Hızla giden bir Kimmer atlısını durdura bilen en önemli sebep, gebe bir kadındır. Yolda denk geldiği gebe bir kadına saygısızlık yapan, onu atıyla rahatsız eden, yoluna çıkan kadına yol vermeyen er, yiğitten sayılmaz. Aşağılanır ve cezalandırılır.”(K, s.34)

Töreye göre kadınlar bir kez ere varma hakkına sahiptir. Eğer dul kalsalar, bir daha evdeş alamazlar. Eşini kaybeden kadın, çadırını ata (kayınbaba) çadırının yanına kurdurur ve artık görevi çocuklarını büyütmeektir.

“...Töre dul kadınların zorla alınmadıkça bir kez daha er edinmelerine, er seçmelerine izin vermiyordu. Çünkü o ölünce de ilk erinin yanında olacak, aynı acunda yaşarken olduğu gibi Gök’te de ona hizmet edecekti. Onlar erlerinin çadırında kalacaklar, erinin mallarını, sürülerini yönetecekler ve çocuklarını büyüteceklerdi. Bir oğul çıkıp atanın hakkına sahip çıkana kadar ananın sözü geçerdi çadırdı.”(C H, s.97)

Başka bir Türk töresine göreyse, çadır ata çadırı olsa da çadırın egemeni anadır. Bu nedenle önce o selamlanır. Alp Urungu şöyle der:

“Eğer atam benden önce çadıra girerse bile ben girdiğimde önce anamı sonra atamı kutlarım. Çıkarken de önce anamdan sonra atamdan dua ve izin isterim.” (A U, s.51)

Moğollarla Türklerin birçok ortak değerlere sahip olduğu bilinmektedir. Yazarın romanlarında, kadına verilen değer konusunda da bu iki milletin ortak törelere sahip olduklarına şahit oluyoruz:

“Ata hakkından bile üstündü ana hakkı ki Hun töresi anaya bütün hakların bile üzerinde bir hak tanıyordu” (T H, s.24) veya *“Atadan çok ananın sözü geçerdi sofrada dahi. Çünkü oğlu ana tutar, yönetir. Töre bu hakkı kadına tanımıştır.”*

(C H, s.61)

Bu örnekler hem Türklerin hem de Moğolların kadına verdiği değeri ispatlar niteliktedir.

Savaştan dönen Alp Urungu, onun için hazırlanan şölende Türk millet ve toplum yaşamında kadının yerini, haklarını, kadına verilen değeri bu cümlelerle ifade ediyor:

“Budunumuzda er ile kadının yeri yan yanadır. Uruşta dahi gerektiğinde at binip görev alan kadınlarımıza hak ettiklerinde değer veririz ki onlar çocuk yetiştirerek yeterince yorulurken, obamızı, çadırımızı şenlendirmek için çabalarken nasıl uzak dururuz ki.” (A U, s.252)

Başka bir Türk töresine göre anneler, savaştan dönen evlatlarını dışarıda kalabalıklarla birlikte karşılayamazlar. Evlât annenin huzuruna gitmelidir. Savaş

sonrası obasına dönen Alp Urungu'nun gözleri annesini arasa da, ilk olarak onu görmek istese de Ulu Hatun, özlemini bastırarak oğlunu çadırında bekliyor:

“Gözlerim kalabalığın içinde anamı aradı... Ama töreyi uygulamıştı anam. Beni ata çadırımda bekliyordu.” (A U, s.138)

Eski Türklerde kadınsız bir iş görülmez. Kadın erkeğin tamamlayıcısıdır. O sürekli erkeğin yanındadır. Hakanın buyrukları yalnız ‘Hakan buyuruyor ki’ ifadesiyle başlamışsa geçerli kabul edilmez. Yabancı devletlerin elçilerinin kabulünde hatun da hakanla beraber bulunur. Tören ve şölenlerde kadın, hakanın solunda oturur siyasi ve idari konumlardaki görüşlerini beyan eder. Meselâ büyük Hun İmparatorluğu adına Çin ile ilk barış antlaşmasını Mete Han’ın hatunu imzalar. *Kür Şad* romanında Çinli vezir Tu Yu’nun kayıtlarında da bu töreye rastlıyoruz:

“Kağanların evdeşlerine ‘Hatun’ denir ki kağan kadar sözü geçer budun içinde. Hatunlar toylara da katılıp söz söyler.” (K Ş, s.24)

Türklerin kadına verdiği değerden dolayı Çinli konçuyolar, evdeş gitmek için Karayan budunlarından Türkleri tercih eder, Tanrıya dua ederken de bu isteklerini dillendirir:

“Eğer göçebelere evdeş gideceksek, Türklere gidelim!” (K Ş, 5s.9)

Kür Şad romanındaki gerçek bir Türk düşmanı olan, her zaman içinde Türklere nefret barındıran Çinli konçuy İ-Ch’eng Hatun bile soylu Aşinalara evdeş olmayı kadına verdikleri değerden dolayı ayrıcalık sayar:

“Bir yandan düşünüyorum ki Türk kağanının evdeşi olmak büyük ayrıcalıklar tanıyacak bana. Üstelik kadınların Türk budun içinde çok değerli olduğunu, hatta kurultaylarında söz sahibi olduklarını, kağandan sonra geldiklerini biliyorum.

Elbette bu söylediklerim ilk evdeşleri olan ve ulu Hatun diye orunlandırılan Türk konçuyları için geçerli...” (K Ş, s.59)

Romanda, zaman zaman İ-Ch’eng’in bu duruma çok şaşırdığı da görülür:

“Türk töresi bana öylesine haklar tanıyor ki! Bazen, ‘Karayanın barbarları’ diye aşağıladığımız Türklerin kadına verdikleri değeri gördükçe öylesine şaşıyorum ki! Burada kadınların pek çok konuda dokunulmazlıkları var. Hele kağan hatunlarına karşı öylesine ayrıcalıklar tanıyorlar ki!” (K Ş, s.177)

2.2.1.2. Sevda Töresi

Türklerde sevdaya her zaman değer verilmiş, saygı duyulmuştur. Töre, gönül işleri konusunda yürekleri katı kurallara bağlamaz, sevdaya kimsenin sözü olmaz. Oğlan ya da kız, severse kimseye aldırmadan sevdiğinin karşısına çıkıp nişanını önüne atar. Fakat bu töreyi, genelde karşılıklı hisler taşıyan, seven gençler uygular. Çünkü eğer karşılık verilmez, reddedilirse, bu sefer çok kötü olaylar yaşanabilir.

A. H. Terzioğlu’nun *Kimmerya* romanında Ativa’nın İrnek için özel hazırlattığı kamayı onun ayakları altına atarak sevdasını beyan ettiği gece annesi dayanamayıp töreyi bozar, “*Al o kamayı oğul!*” diyerek duruma müdahale eder ve bu herkesin tepkisine sebep olur:

“Başlar o yana döndü. Yaptığı, Kimmer töresince çok yanlıştı. Bir büyük, bir ana bile olsa, yüreklere karışmak kimin haddiydi? Tanrı’nın bile aracı olmadığı böyle bir işe... Yalnız yol gösterir, mucizeleri ile karşılaşmaları sağlar, sonra, âdeta bir kenara çekilip, olanları izler... Bilir elbet neler olacağını!” (K, s.53)

Türk töresine göre gönül işlerinde bu mesele doğrudan babaya söylenmez. Babaya söylemek için yol gösterici olarak, anne aracı tutulur:

“İlk olarak anaya söylenecek, o da ataya işittirecek... Ata asla doğrudan konuşmaz, görüşmez bu konuları. Karşı çıkacak değil ama konuşmaz.” (A U, s.130)

Moğol töresine göre ise oğlu için ilk kadını babası seçer. Çok eşlilik olduğu için sonraki eşlerini ise er kendisi alır:

“İlk kadını ata seçerdi oğluna. Ondan sonrakileri ise er kendisi alırdı. Aceleleri yoktu. Yol boyunca hayata, geçmişe dair çok şeyi paylaşabilir, öğütler verebilir, o güne kadar uruşlar ve umag, budun işleri nedeni ile aksattığı atalığını eksikliğini tamamlayabilirdi.” (C H, s.63)

Terzioğlu’nun yakın tarihimizi ve günümüzü ele alan romanlarında da gerçek sevginin değerli olduğuna, sevmeyi ibadet temizliğinde yaşayan insanların varlığına ve eskiden beri süregelen bazı âdetlerin hâlâ güncelliğini koruduğuna tanıklık ediyoruz. A. H. Terzioğlu’nun *Reisim Çatlı* romanında Abdullah’ın saf sevgisi, sevdiğine laf gelmemesi için sevdasını zamansız duyurmaktan sakınması onun geleneklere göre davrandığını, ayrıca imanına bağlı biri olduğunu gösteriyor.

Romanda yazar, bu durumla ilgili bir Hadis-i şeriften örnek verir:

“Sevgili Peygamberimiz sallallahu aleyhi ve sellem efendimiz, buyururlar ki ‘Âşık olup da aşkını gizlemekle beraber iffetini muhafaza ederek ölen şehittir!’” (R Ç, s.43)

Bu genç, sevdiği kızıdan karşılık aldıktan sonra ise yine değerlerine göre davranarak büyüklerini, ailesini devreye sokuyor, kalbini önce annesine açıyor:

“Anaya söylenir bu tip çağrılar. Ana, nineye danışır. O da dedeye açıklar. O da

babaya... Her büyüğün fikri olumlu olursa...” (R Ç, s.43) Yalnız gereken âdetler yerine getirildikten sonra Abdullah, sevdasına kavuşabiliyor.

2.2.1.3. Lavirat Töresi

Eski Türklerin yaşadıkları döneme baktığımızda lavirat yani üvey anne ile evlenme geleneğinin olduğunu görüyoruz. İlk bakışta yadırganan bir durum olarak görülen lavirat uygulaması, eski Türk aile yapısında hukuki olarak değerlendirildiğinde uygulanması gereken bir zorunluluk olarak görünüyor. Burada amaç Türk topluluklarında dul kalan kadınları çaresiz bırakmamak, himaye etmek ve onların hayatını teminat altına almaktır. Nitekim eski dönemlerde, babaları ölen oğullar, anneleri ile küçük kardeşlerini ailelerine katıp bakmak ve beslemek zorunda kalmışlardır.

A. H. Terzioğlu, *Kür Şad* romanında esaslı Hunlara dayanan ve daha sonraki zamanlarda Göktürklerde de uygulanan lavirat geleneğini konu alarak, bu töreyi hedef alan yanlış düşüncelerin değişmesine sebep olabilecek bilgiler verir.

Romanda da belirtildiği üzere eski Türk törelerinden olan lavirat, urug bütünlüğünü korumak adına üvey anneyle evlenme töresidir. *“Lavirat töresi çadırın, oğuşun, sürülerin ve atların bölünmemesi, yetimlerin, dulların başsız, korumasız kalmaması için konulmuştu.”* (K Ş, s.39) Şöyle ki, töreye göre evdeşini yitirmiş, dul kalmış kadınların yalnız, güçsüz ve sahipsiz kalmasına izin verilmez. O dönemde erkekler birden fazla eş aldıkları için oğul da babasından kalan hatunları, üvey annelerini korumak, kardeşlerini yok olmaktan kurtarmak ve ailenin bölünüp güçten

düşmesini engellemek adına bu kadınlarla evlenir. Türklerde büyük kardeş ölünce, ondan sonra gelen kardeş, ölen kardeşinin karısı ile çocuklarını, eğer dul isterse, alıp kendi ailesine katabiliyor. Dul istemezse böyle bir evliliğin olamayacağı bilinir.

Lavirat, aslında Türk düşmanlarının, özellikle Çin'in her fırsatta tenkit ettiği bir töre olmuştur. Ama işine geldiği zaman Çin, kendi yasalarına ters gelen bu Türk töresine sığınarak amaçlarına ulaşmaya çalışır. Örneğin, *Kür Şad* romanında Kıymın Kağanın ölümü üzerine Çinli konçuy İ-ch'eng Hatun'u Ötüken Yış'ta tutmaya çalışan Çin, konçuyun Şipi kağanla evlenmesini tek çare görerek, lavirat töresinin uygulanmasını talep eder. Töresine bağlı olan Türkler ise çaresizce töreyi uygular ve Şipi Kağan, üvey annesini görünürde evdeş olarak almak zorunda kalır.

İ-ch'eng Hatun, ise Türklerin töreye bu kadar bağlı olmalarından oldukça memnundur:

“Töre deyince bütün her şey geride kalır Türkler için. Unutulur. Türk töresi sayesinde yaşıyorum ve görevimdeyim. Görevim Çin için Türk ilini karıştırmak.”
(K Ş, s.181)

Elbette bu evlilikler bizim anladığımız anlamda bir evlilik değil sadece sahiplenmedir. Sonuç olarak göçebelerin gerçekleri, hayat tarzları bunu gerektirmiştir.

2.2.1.4. Eski Türklerde Ad Alma Töresi

Türk toplumundaki fertlerin tamamının töreye uymak zorunda olmaları, eski Türklerde kanun üstünlüğünün olduğunu göstermektedir. Çocuk töresi açısından törenin uygulanma alanı, çocuk dünyaya gelir gelmez başlamaktadır.

A. H. Terzioğlu'nun romanlarında 'Ad alma töresi'yle ilgili farklı örnekler bulunmaktadır. Hem eski Türklerde hem de Moğollarda erkek çocuklara ad verilirken doğumu sırasında gerçekleşen beklenmedik ve daha önce rastlanılmayan olaylar dikkate alınır, bu olayın doğumla ilgili olduğu düşünülür. Böyle bir olay gerçekleşmediği durumlarda ise erin ad alması için bir yiğitlik sergilemesi beklenir.

Yazarın *Cengiz Han* romanında bebek doğarken sağ avucunun içinde kan pıhtısı gören Yesügey Bahadır, bunun bir kut olduğunu düşünerek bir an önce ad bulma telaşına düşüyor:

“Hemen bir ad bulmalıydı doğumun kutu yitmeden. Moğollar o an çevrelerinden, görülenlerden, bilinenlerden bir isim seçerlerdi. Bunun bir işarete delil olması gerekiyordu. Ad almanın gecikmesi iyi olmazdı.” (C H, s.44)

Bu sırada onun gözü savaşta tutsak edilenler arasından Tatarların çok önemli soylularından biri olan yiğit uruşçu Timuçin Üge'ye takılır. Çok önemseydiği bu tutsağı, Gök kaynaklı işaret belleyerek onun adını oğluna verir ve o andan itibaren Timuçin'le dost olmak şartıyla onu serbest bırakır.

Fakat töreye göre genel olarak bebeklere verilen ad gerçek ad olarak kabul edilmediği için ileride erkek çocuk kendi adını kahramanlığı, yeteneği sayesinde alır. Küçük Timuçin'in de büyüüp Han olduktan sonra Gökçe Şaman tarafından adının Çengiz Han olarak verildiğini görürüz:

“Şamanın uzun zaman o hâlde kalacağını sananlar yanıldılar. Bir anda fırladı yerinden. Beklediği duyuru gelmiş, Gök onunla konuşmuştu. Gözleri Gök’te derin bir nefes aldı ve bir anda haykırdı.

‘Cengiz Han!’ ” (C H, s.225)

A. H. Terzioğlu’nun diğer birkaç romanında da, Türk töresine göre erkek çocuklara ad almaları için şartlar koyulduğunu ve sınavı geçemeyen, erliğini kanıtlamayan yiğidin ad alamadığıyla ilgili örneklerle karşılaşırız. Şöyle ki eski Türklerde erkek çocuğun adını alabilmesi için öncelikle belli bir yaşa gelmesi gerekir. Oğul, buluğ yaşına geldikten sonra bir kahramanlık göstermeye çalışır ve o gün ortaya koyduğu yeteneği sayesinde budun tarafından ona ad verilir. Yani erkek çocuğa ad verilmesi için Türk töresine göre bir kahramanlık yapması şarttır. Ancak bu şart yerine getirildikten sonra çocuk gerçek adını alabilmektedir. Ayrıca töreye göre adsız er orun alamaz, çünkü er için ilk orun, adını almasıdır.

Örneğin, *Alp Urungu* romanında Eğit Çor’un oğlu da bu töreye uymak zorunda kalıyor ve bu durumdan utansa da senelerce *Adsız* diye anılıyor:

“Utanır oldum adsızlıktan. Yaşıtlarımdan bunu başaranlar vardı. Yaşıtlım adsızlar azaldıkça bu iş daha bir zor geliyordu bana. Kürt Elhan’ı Eğit Çor’un oğlu olup ad sahibi olamamak...” (A U, s.44)

Arkadaşları ona göre sıradan şeyleri yiğitlik belleyip ad alıyorlar. Mesela, bir arkadaşı büyük boynuzlu bir geyik avlayarak obaya getirdiği için ‘Çapan’ yani alıp getiren ismini hak ediyor, bir diğeri dörttnala giden atın üzerinde dimdik ayağa kalkıp ok salmayı başardığı için ‘Dikçe’ adını alıyor. Oysa o, Kürt Elhan’ın oğlu olduğu için, diğerlerine göre daha önemli işler başarmalı ve bunu bütün buduna

beğendirmelidir. Romanda Aşina Bumin, bu kahramana seneler sonra savaşta gösterdiği cesaretinden, yiğitliğinden dolayı ‘Alp Urungu’ adını veriyor.

2.2.1.5. Kağan Kaldırma Töreni

Bozkır coğrafyasının uçsuz bucaksız sınırları içinde medeniyet kurmuş Türklerde tören ve gelenekler devlet hayatının ayrılmaz bir parçası olmuştur. Bu geleneklerden biri olan Kağanın tahta çıkma töreninin eksiksiz uygulanması ise hükümdarın otoritesini ve gücünü pekiştirmiştir. Şöyle ki, Türklerde hükümdar devletin merkezindeydi ve onun seçilmesi için ciddi bir mücadele verilmekteydi. Bu mücadele sonucunda çeşitli yöntemlerle seçilen hükümdar, Türk gelenekleri çerçevesinde törenlerle yönetimi devralmaktaydı.

A. H. Terzioğlu’nun *Kür Şad*⁸ *Alp Urungu*⁹ *Teoman Han*¹⁰ *Cengiz Han*¹¹, *Aksağlılar Meclisi*¹² gibi birçok romanında eski Türk geleneklerinden olan *Kağan Kaldırma* töreniyle karşılaşırız. Romanlardaki örnekleri incelediğimizde, tahta çıkma töreninin dinî bir tören olmamasına rağmen, bu törende Gök Tanrı inancı ve şaman motiflerini görebiliyoruz.

Türkler Kağanlarını kurultay toyu ile seçerler ve seçilen kağan, görevine kutlu bir törenle başlar. Türklerde yeni bir hükümdar seçilince, topluluğun en yüksek

⁸ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Kür Şad*, Kripto Yayınları, Ankara, 2013, s.21

⁹ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Alp Urungu*, Kripto Yayınları, Ankara, 2013, s.176

¹⁰ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Teoman Han*, Kripto Yayınları, Ankara, 2014, s.323

¹¹ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Cengiz Han*, Kripto Yayınları, Ankara, 2014, s.226

¹² Ahmet Haldun Terzioğlu, *Aksağlılar Meclisi*, Kripto Yayınları, Ankara, 2013, s.81

rütbeli kişileri onu, bir keçe örtünün üzerine oturttarak, güneş yönünde dokuz kez döndürürler. Her dönüşte, bütün tebaa onun önünde eğilir. Bunun ardından hükümdar atına bindirilerek dolaştırılır. Bu sırada kağanın boğazı bir parça ipekle neredeyse bayılana kadar sıkılır. Sonra yarı baygın hâldeki kağanın ağzından çıkan hırıltılı sözler dikkatle dinlenir, bu sözlerden de onun hükümdarlık süresinin ne kadar olacağına ilişkin bir yorum çıkartılır:

“Kırk Börü ortaya bir keçe açtılar. İçine Duman Bey’i oturttular. Her biri bir yanından tutup dokuz kez çevirdiler keçeyi, güneşe eş yönde...”

Bir ipek kuşak bağladılar Duman Bey’in boynuna. Nefesi kesilene kadar sıktılar ve tam kendini yitirmek üzereyken, usu karışmak üzereyken birdenbire bırakıp sordular:

‘Ey Ulu Han, Hun buduna kaç çağ üzere hanlık yapacaksın?’

‘Onu ancak Tanrı bilir!’

Yeniden bağladılar kuşağı ve yeniden sıkıp tam zamanında çözüp sordular:

‘Ey Ulu Han, nasıl hüküm vereceksin?’

‘Hun töresince!’

Bir kez daha bağladılar kuşağı ve yeniden sıktılar, tam kendini yitirecekken çözdüler kuşağı ve yeniden sordular:

‘Ey Ulu Han, kimin için çalışacaksın?’

‘Hun budun için!’

Yeniden ve son kez bağlayıp sıktılar ipek kuşağı, ardından sordular:

‘Ey Ulu Han, yaptıklarının hesabını kime vereceksin?’

‘Önce Gök’e sonra budunuma...’

Usları başlardan alan bu işkenceye rağmen, usunu kullanmayı başaran ve sorulara yanıt veren er, inanca göre hanlığında hata yapmazdı” (T H, s.323-324)

Hükümdarın boğazının boğulana kadar sıkılması, ona adil olması, adaletten ayrılmaması, tahtın sonsuza kadar kendi mülkü olmaması, dünyanın ölümlü olması yönünde bir hatırlatmadır.

Törenin sonunda keçeyi dört tarafından tutan beyler, hükümdarı havaya kaldırarak, onun, Gök Tanrı ile temasını kurarlar ki bu nedenle de tören, *Kağan Kaldırma* töreni olarak adlandırılır.

“ ‘Han... Han... Han’ diye üç kere bağırıp Gök’e kaldırdılar.

Böylece Gök’te bir han doğacaktı.

Gök’te doğacak han, Hunların hanı olacaktı.” (T H, s.323)

Böylece, sembolik olarak eski kişi yerine yeni Kağan doğar ve yeni ad alır. *Teoman Han* romanında da Duman Bey, yeniden doğuşu yaşayıp han olduktan sonra, Çakın Ata’nın ona seslendiği adı Gök emri belleyerek adını Teoman olarak değiştirir.

2.2.1.6. Bozkır Töresi

A. H. Terzioğlu’nun romanlarında eski Türk törelerine fazlaca rastlıyoruz ki bunlardan biri de *Kiok Han* romanında karşımıza çıkan, birçoklarını aynı zamanda Çin elçisini hayrete düşüren ve ona *“Barbarlar! Böyle bir şeyi hakan nasıl yapar?”*, *“Hunlar kötüdür! Barbardır!”* (K H, s.191) dedirten Bozkır töresidir.

Türkler, hakanlarının Gök Tanrı'dan gelen kuta sahip olduklarına inanırlar. Eski Türklerde savaş sonrası iki hakandan birisi yenilir ve teslim alınırsa ya da vücudu ele geçirilirse, galip gelen hakana bu töreyi uygulama hakkı doğar. Töreye göre, kazanan taraf, yenilen hakanın başını alır ve inanca göre, bu başa sahiplenince manevi olarak onun ruhunu da sonsuza dek tutsak almış olur. Bu tutsaklık, Ulu Tanhu ölüp Gök'e çıktığında da devam eder, başını veren hakan, orada da kazanan hakana hizmet eder.

Kiok Han romanında Kiok Han, Yüeçi kralı Kitolo'yu yenerek başını alır. Töre gereği önce bu kafatası emlenir, ardından Ulu Kam, gelip ruhu tutsaklığa razı etme ayinini uygular. Baş, kor hâlindeki ateşte özenle yakıldıktan sonra bir usta madenci tarafından altın kaplanmış kadeh hâline getirilir. İnanca göre, eğer başın sahibi gerçekten soylu ise ve Kam, görevini tam ve layıkıyla yapmışsa, daha ilk denemede altın kaplamanın tutması gerekmektedir.

Romanda uygulanan Bozkır töresinin aslında hak sayıldığını tören sırasında Kiok Han'dan duyarız:

“Bozkır yasasını uyguladım. Yendiğim, Yüeçi kralının başını aldım. Hakkımdı. Hun töresi gereği, onu altın kaplatarak kadeh yaptırdım. Hakkımdı. Şimdi bu kadeh, yendiğim Yüeçi kralını benim tutsağım yapıyor. Bir kral, uçmağa vardığında Gök'te bana hizmet edecek!” (K H, s.192)

Şunu da belirtmek gerekir ki Kiok Han, Yüeçi kralını mağlup edip başını alsa da, ona kral olduğundan dolayı saygıda kusur edilmesini istemez. Törende kafatasından yapılmış kadehi ona verdiklerinde ayağa kalkar ve herkesten de aynı saygıyı göstermesini ister:

“Ayağa kalktım! Çünkü şimdi altın bir kadeh olan bu başın sahibi bir kraldı. Savaşta yendiğim bir kral... Krallar saygıyı hak ediyor. Siz de saygı gösterin!”
(K H, s.192)

Zamanın inancına göre altınla kaplanmış bu baş, kutlu bir hazine olarak Han otağında muhafaza edilmiştir. Nesilden nesile bırakılan kaplanmış bu kafatası, Yüeciler için utanç, Hunlar için övünç kaynağı olmuştur. Çin kaynakları bu kafatasının hakanın ve Hun soylularının yemin törenlerinde kullanıldığını yazarlar.¹³

Romanda Hun budunun inançlar bütününün bir parçası olan bu inanış, budunun idealleri arasındadır ve destansı bir anlam taşır. Bir kralın başının sürekli olarak Hunların elinde olması, semboldür ve önemlidir. Bu inanç bütün bozkır kavimlerinde olduğu için, onların hakan mezarlarını gizlediklerine şahit oluruz.

2.2.1.7. Yoğ Töresi

Türkler, en eski dönemlerden itibaren, ruhun ölümsüzlüğüne inanmışlardır. Türk inanç sisteminde, ölen insanların ikinci bir hayata başlayacağına ve orada da bu dünyadakine benzer bir hayat yaşayacaklarına dair inanış, kadim zamanlarda bile vardır. Ölümün bir son olmadığını ve ruhun ölümsüz olduğunu düşünen Türkler, cenaze ve defin işlemleri sırasında da birtakım geleneksel faaliyetler icra etmişlerdir.

¹³ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Kiok Han*, Kripto Yayınları, Ankara, 2014, s.184

A. H. Terzioğlu da romanlarında Türk kültür tarihinde cenaze ve defin törenleri sırasında uygulanan gelenekleri ve bu geleneklerin ardında yatan gerekçeleri anlatmaya ve göstermeye çalışmıştır. Yoğ töresinin ayrıntılarına yazarın *Kimmerya*, *Kür Şad*, *Alp Urungu*, *Teoman Han*, *Aksaçlılar Meclisi* gibi romanlarında rastlarız.

Töreye göre Türklerde eğer biri, ilkbahar ya da yaz ayında ölmüşse o, defin için çimenlerle ağaçlardaki yapraklar sararınca kadar bekletilir, sonbahar ya da kış aylarında ölmüş ise, bitkilerin tohumlanması ve açma mevsiminin gelmesi gerekir. Yani toplu yoğ töreninin yapılması için güzün ya da baharın başlangıcı seçilir, çünkü göğün kapılarının yalnız bu zamanlarda açıldığına inanılır.

Yalnız, savaşta ölenlerin yerlerinin zaten Gök olduğuna inanıldığı için, onlar bekletilmez, düştükleri yerde defnedilirler. Savaştan sonra ölen erleri Gök'e ulaştırmak için odlar yakılır, budunun Kam'ı gelip her bir er için yakılan her odun başında dua eder. Odlar söndükten sonra ölen erlerin Gök'e ulaştığına inanılır.

Kimmerya romanından aldığımız bu parçada yazar, defin zamanına kadar ölünün nasıl bekletildiğini detaylı şekilde verir:

“Kendiliğinden, yaşı yettiğinde ya da sayrılıktan öldüğünde, bekletilir... Yoğ zamanına kadar! Öylece bırakılması mümkün değildir. Ruhunun huzur bulması için, vücudunun bozulmadan muhafaza edilmesi gerekir. İşte o zaman gök adamları devreye girerler. Vücudu olduğu gibi muhafaza etmek üzere, karnı yarılır, iç organları alınır. Kafatası yarılıp içindekiler boşaltılır. Yüzyıllar öncesinin öğretisi ile maydanoz tohumu, anason, dövülmüş saparna ve kokulu maddelerle doldurulup

dikilir. Vücuduna emler sürülür baştan aşağıya. Mumlu bezlere sarılır ve ‘Ölüler çadırında’ beklemeye alınır.’ (K, s.120)

Matem işareti olarak yüzleri çizmek, Hun toplumunun yaygın bir geleneğidir. İnsanlar, defin günü mezarın etrafında dönerek, yüzlerine bıçakla çizik atıp yaralarlar.

Ölümünden hemen sonra yani cenaze töreninde at kurban etme âdetinin yanında, sonraki günlerde gerçekleştirilen defin gününde ya da belli bir süre sonra at kurban etme geleneğinin tekrarlandığını görürüz. *Kür Şad* romanında Çinli yazar Tu Yu, bu töreyi kayıtlarında şu şekilde anlatır:

“Uçmaklık olanlar için bir yas çadırı kurar, naaşı korumak için ustaca emlerler. Yakınlarından her bir er ya at keser ya da koyun. Çünkü uçmaklık kişiyi kurbanlarla uğurlamak töreleridir. Çadırın önünde yüzlerini bıçakla çizip kanlı gözyaşı dökerler ve bunu yedi kez çadırın çevresinde dönerek yaparlar.” (K Ş, s.25)

Alp Urungu da atasının ölümünün ardından bu töreyi uygular, bir ulu Kam’a danışarak onun öğüdü ile her gün Gök’e bir at kurban eder. Böylece yoğ gününe kadar atasının ruhunun huzurda kalacağına inanır.¹⁴

Bu âdetlerin bazılarının, özellikle ölünün ardından kurban kesmek âdetinin günümüzde de bazı değişimlerle uygulandığına dair örneğe, A. H. Terzioğlu’nun *Aksaçlılar Meclisi* romanında rastlarız. Burada Türkiye Börü Birliği üyeleri görev sırasında şehit olan arkadaşları için kurbanlar adıyorlar:

¹⁴ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Alp Urungu*, Kripto Yayınları, Ankara, 2013, s.248

“Ardından kurbanlar adandı yiğitler için. Orada kurban kesilecek değildi elbette. Her Aksaçlı, yardım kurumlarına verilmek üzere kurban adadılar. Elbette şehitlerin en yakın anddaşları olarak biz de... Geçmişin en değerli kurbanı olan at, bugünkü inanç kabullerince kurban kılınmaya uygun değildi; ama koyun ve sığırdan çokça adandı yiğitlerin ruhlarına.” (A M, s.139)

Yoğ sonrası yapılan diğer iki uygulama da çadır çevresinde at koşturmak geleneği ve ölen kişinin yaşadığı topraklarda son kez dolaştırılmasıdır. Yazarın *Alp Urungu* romanında Alp Urungu öldükten sonra Kürt budunun yaşadığı toprakları baştanbaşa dolaştırılarak, bütün obalara, boylara uğratılarak son gezisi yaptırılır. Bu şekilde yurt için verdiği emeği, gücü, kanı hatırlanmış olur. Budunu onu överek karşılayıp uğurlar. Bu yoğ gezisi sırasında, boylar, uruglar Alp Urungu’nun kutlu bedenine bıçakla işaretler koyar, böylece onun yolunda olduklarını bildirmiş olurlar.¹⁵

Türklerde eğer ölen kişi varlıklı bir bey olursa, onun defni için atı, eşyalarından bir kısmı, silahları ve ona hizmet eden erlerinden bazıları da son yolculuğa hazırlanır, onunla birlikte gömülür.

Ayrıca yoğ töresinde ‘Son gören’ olarak adlandırılan kişi mertebesine ermek gurur verici bir görev sayılır. ‘Son gören’, beyin bilinmemesi gereken korunağına yerleştirildikten sonra, buna tanıklık eden bütün erleri oklayan ve mezar yerini bilen tek er olarak dönüp beye bilgi veren kişidir. Bu törenin amacı, mezarın yerini düşmanlardan gizli tutmaktır. Bu kişi, görevini tamamladıktan sonra oklanır.

¹⁵ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Alp Urungu*, Kripto Yayınları, Ankara, 2013, s.295

A. H. Terzioğlu'nun *Teoman Han* romanında Teoman'ın çocukluk arkadaşı Börübaşı Kırgı, Tuvu Bey'in son yolculuğunda 'Son gören' olmak ister ve görevi bittikten sonra, törenin gereği olarak ve kendi dileği üzerine otuz dokuz Börü yoldaşı ve Teoman'ın okuyla oklanır.¹⁶

2.2.1.8. Eski Türklerde Savaşçılık

Savaşçı eski Türk kavimleri kendilerine özgü bir savaş kültürü meydana getirmişlerdir. Kurdukları ordular ve kullandıkları silahlar diğer kavimlere örnek oluşturmuştur. Dönemlerinde kendileri ile boy ölçüşebilecek nitelikte ve teknolojiye ordu anlayışının olmayışı eski Türklerin, uzun dönem askerî zaferlerle anılmasını sağlamıştır. Nitekim bu şöhrette geliştirdikleri harp stratejileri de önemli bir rol oynamıştır.

A. H. Terzioğlu'nun romanlarının birkaçı hariç hemen hemen hepsinde eski Türklerin savaşçılığa verdikleri önemi, geliştirdikleri savaş tekniklerini görmek mümkündür. Bu romanlarda da belirtildiği gibi sert iklim koşulları, coğrafi faktörler, Orta Asya'daki diğer boy ve milletlerarasındaki mücadeleler Bozkır ikliminde yaşayan bir millet olan Türkler için zorlu bir hayat yöntemini gerektirmiştir. Bu zor şartlar, Türklerin savaşçı olarak yetişmesine neden olmuş ve tarihte de ordu-millet

¹⁶ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Teoman Han*, Kripto Yayınları, Ankara, 2014, s.306-308

olarak tanımlanmaları sonucunu doğurmuştur. Türk töresinde savaşa katılmak, cesur olmak ve savaşta düşman askeri öldürmek kutsal görev sayılmaktadır.

A. H. Terzioğlu'nun *Teoman Han* romanında Çinli Tang ailesinin beyi Li Yuan, ard arda yaşanan mağlubiyetlerin ardından, son çare olarak başarılı olmanın yolunu Türklere benzemekte, onların gibi bir orduya sahip olmakta görür ve sanggünlerinden birine böyle bir buyruk verir:

“Her an savaşa hazır, Türk erleri gibi savaşan, kavgadan asla kaçmayan, can vermekten korkmayan erlere güvene bilirim ancak. Bunun için kurduğum bu iki bin kişilik orduyu Türkler gibi eğitmeni, yetiştirmeni istiyorum. Aynı giysileri giyecekler, aynı aşları yiyecekler, aynı silahlarla donanıp Türk atlarına binecekler. Uzaktan gören bir Türk birliğinden ayıramayacak. Savaşırken görenler ‘Bunlar Türk erleri’ diyecek.” (T H, s.148)

Eski Türklerde avcılık yoluyla askerî eğitim verme yöntemi de uygulanmıştır. Yazarın *Alp Urungu*¹⁷ ve *Kiok Han*¹⁸ romanlarında ‘sürek avı’ olarak adlandırdıkları bu eğitim şeklinin nasıl uygulandığını görürüz.

Avlanma usulü, ordu komutanları ve askerler için savaş taktiğini ve sanatını öğrenmede en etkili yoldur. Avlanma anlayışına göre, yabani hayvan bir çember içine alınıp kuşatıldıktan sonra bu çember içine doğru ilerlenmeye başlanır. Savaşçılar, aralarında belli bir mesafe bırakıp birbirleri ile iletişim içinde olarak koordineli şekilde hareket ederler. Savaşta da durum aynıdır. Ayrıca bu yöntem,

¹⁷ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Alp Urungu*, Kripto Yayınları, Ankara, 2013, s.124

¹⁸ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Kiok Han*, Kripto Yayınları, Ankara, 2013, s.57

onların savaş dışında da tertip ve düzenlerinin korunmasını sağlayıp, her zaman dinî ve g     olmalarında etkili rol oynar. Belirtmek gerekir ki sürek avı sadece savaş eğitimi değil, aynı zamanda et ve k rk ihtiyaçları için düzenlenen sistemli bir av şeklidir.

A. H. Terzioğlu'nun romanlarında 'Kartal Savaşçıları' olarak bilinen askerî birlikten bahsedildiğine sıkça rastlanır. *Teoman Han* romanında yazar, bu askerî birliğin ortaya çıkışını, onların askerî düzenini, savaş taktiklerini, kurallarını daha detaylı bir şekilde kaleme almıştır.

Romandan, Kartal Savaşçıları'nın, Büyük Hun İmparatorluğunda Teoman Han zamanında sürekli askerlik yapan, askerlik dışında hiçbir işle uğraşmayan, özel yetiştirilmiş, üstün yeteneklere sahip askerler olduğu anlaşılır. Bahsi geçen askerler, her çeşit silahı ustalıkla kullanabilirler. Savaşlarda hızlı ve g     saldırılarıyla  n yapan bu askerlerin en büyük özellikleri, at kullanmaktaki ustalıklarıdır. At üzerinde yapamayacakları hareket neredeyse yoktur. Dizginleri bırakıp yana yatmak, atın karnından dolanıp yeniden eyere çıkmak, d rt nala gelip yanından geçen atı yakalayıp üzerine binmek, kement kullanmak gibi yeteneklere sahiptirler. En önemlisi ise savaşta at ile hızla ilerlerken, eyer üzerinde aniden geri dönüp, sağa sola yatarak, eyerine ters oturarak, attığı her oku hedefine ulaştırmalarıdır.

Yazar, romanda 'Kartal Savaşçıları ya da Kartal Ok uları' olarak  nlenen Hun savaşçılarından bir tekini sağ olarak yakalamak için   n tarafından büyük ödüller vaat edildiğini, fakat çok uzun bir süre bunun başarılamadığını, bu nedenle   n halkının bu savaşçılara insanüstü kişiler olarak baktıklarını ve bütün bunların   n kaynaklarında da geçmekte olduğunu belirtir.

Hepsi al giysiler giyinmiş, seçkin, değerli silahlarla donatılmış, sol göğüsleri, sol pazıbentleri ve atlarının sağrılarında bir kurt başı damgası taşıyan Kartal Savaşçıları'nın dikkat çekici diğer özelliklerinden biri de akın sırasında kartal çığlığı ile kurt uluması arası bir ses çıkararak düşmanlarını telaşlandırmalarıdır.

Bu savaşçılar etaplı seçimlerden geçtikten sonra beyi korumak için içlerinden en iyi 40 er seçilerek 'Börü Birliği' kurulur ve onlar ant içerek görevlerine başlar:

“Ben Börü'yüm. Canım, başım koruduğum beye fedadır. Yere düşene, uçmağa varana kadar, çadırını ve oğuşunu koruyacağım, onlara kalkan olacağım. Beye atılan okun, kargının, çalınan kılıcın önüne geçeceğim. Son Börü düşmeden beye ulaşlamayacak. Son Börü uçmağa varmadan beye zarar gelmeyecek. Börüler yaşadıkça bey yaşayacak... Börü sır vermez, can verir. Kırk Börü bir birinin kandaşıdır. And olsun!” (T H, s.266)

Töreye göre, yeminin ardından her bir savaşçı sol kolunu kesip, kanını kımız dolu kaba akıtıp, her biri birer yudum içtikten sonra kalanını yerin hakkı bilerek toprağa dökerler.

A. H. Terzioğlu'nun, *Aksaçlılar Meclisi* romanında da Börü Birliğini konu hâline getirdiği görülür. Bu romanda yazar, bu birliğin günümüzde de mevcut olduğundan, fakat gizli faaliyet gösterdiğinden bahseder. Burada romanın kahramanı Cesur'un kendisinin de beklemediği şekilde bu birliğe dâhil olduğuna, zamanla eğitilerek görevlere, baskınlara katıldığına şahit oluruz.

Aksaçlılar Meclisi romanında Börü Birliğinin resmî güçlerin yetersiz kaldığı durumlarda ortaya çıktığına dikkat çekilir:

“Türk Börü Birliğinin Türk yağısı örgütlerle büyük savaşlara girdiği anlatılmıştı bize. Devletin yetmediği yerde, devlet güçlerinin yetersiz kaldığı durumlarda; önüne geçilemez gibi görünen örgütlere karşı her zaman TBB vardı ve göreve hazırđı.” (A M, s.160)

2.2.1.9. Eski Türklerde At Kültürü

Türkler, at sırtında dünyaya yayılırken at sevgisini de dünyaya yayan kavim olarak tanınırlar. Onlar, savaşta olduğu gibi barışta da atlarından bir an olsun ayrılmamışlardır. A. H. Terzioğlu, Türklerin ata verdiği önemi romanlarının birçoğunda konu edinmiştir.

Teoman Han romanında Teoman, atın Türklere kazandırdığı yansımaları şu şekilde ifade ediyor:

“At, değişik yansımalar kazandırmıştır Hunların ruhlarına. İnançlarını pekiştirmış, etkilemiştir. Her şeye yukarıdan bakmayı, yerle ilgilenmemeyi öğretmiştir. Belki bunun ters etkileri de olduğu, ayağı yere basmayan bir budun tanımı doğduğu kabul edilebilir ancak at, daha geniş ufukları görmeyi sağlamıştır. Hız getirmiştir. Yoldaş olmuştur. Bir bütünlük ortaya çıkmıştır erle.” (T H, s.299)

A. H. Terzioğlu’nun romanlarında da görüldüğu gibi eski Türk hayatında atın önemi, ekonomik değerinden çok onun bir savaş aracı olarak kullanılmasından ileri gelir.

“At bizim her şeyimiz. Hayat ve uruşta can yoldaşımız... Atlarımızın gücünce güçlü, sayısınca kalabalığız. Seyislerimiz büyük bir özenle yetiştirirler atlarımızı. En

büyük dayanağımız, yardımcımız, elbette en büyük özeni hak eder. Atsız er, yarım erdir.” (A U, s.37)

Kimmerya romanında süvari tekniğini bulan yani ata binen ilk kavimin Türkler olduğuna, başta Çinliler olmak üzere bütün Avrupalı kavimlerin, ata binmeyi Türklerden öğrendiğine şahit oluruz. Onların en büyük zenginlikleri at sürüleridir. Atları ile bütünleşmiş Kimmerler, dönemlerinin en yenilmez savaşçılarıdır.

Alp Urungu romanında Türklerde ‘ıdık adamak’ diye bir törenin oluşunu öğrenmekteyiz. Adak olarak Tanrı’ya sunulan ve salıverilen atlara ‘ıdık at’ denmektedir. ‘Azat edilmiş at’ anlamına gelen bu atlar damgalanıp işaretlenir ve güneşin doğduğu yöne doğru salınır. Töreye göre kimse bu atlara binemez, sahip çıkamaz. *Alp Urungu* romanında uzun süre ad alamayan Kürt Elhan’ın oğlu da çare olarak yedek atlarından birini ıdık adar.¹⁹ Bunun yanı sıra Türkler, Yüce Tanrı’ya en iyi, en hızlı, en değerli bildikleri atlarını kurban ederler.

Ayrıca Türkler, atlara o kadar çok değer vermişler ki, atı inançlarına bile dâhil etmişlerdir. Şöyle ki savaşta can veren ata duydukları saygıyı belirtmek için, onların kuyruklarını keser, ‘mencuk’ denilen bir süs olarak diğer atların boynuna takarlar. İnançlarına göre ölen atın hatırası mutlu edilir ve o kuyruktan yapılan süs atların boynunda oldukça o at da yeni savaşlarda varlığını sürdürmüş olur.²⁰

Teoman Han romanında karşımıza çıkan ilgi çekici durumlardan biri de Gök Tanrı inançlı Türklerin, Kutlu gök aygırının varlığına inanmasıdır. Onlar en iyi, en

¹⁹ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Alp Urungu*, Kripto Yayınları, Ankara, 2013, s.61

²⁰ *Age.*, s.37

güçlü, en dayanıklı atların bu atın soyundan geldiğini söylerler. İnanca göre Kutlu gök aygırı, yılda bir kez Gökten inerek, atları dölediği düşünülen bir aygırdır. Bu aslında bir efsaneye dayanan söylencedir. Kan terlediği iddia edilen Fergana atları için dillendirilmiştir.²¹

Teoman Han romanında, çocuklarını erken yaşta ata binmeye alıştıran Türklerin, 3 yaşından sonra, çocuklarını büyük koyunlara bindirdiklerine şahit olunur. Bu sayede henüz küçük yaşta binicilikle tanışan çocuklar, ileride başarılı birer at binicisi olarak kavminin bu geleneğini sürdürmek için yetiştirilmektedir.

Türkler için binicilik çok önemli husus olduğu gibi, at seçimi de çok önemlidir. Binit ve savaş aracı olarak kullanılacak atın seçimi daha bir yaşında yani tay iken yapılmaktadır. Onlara göre: *“At, bir yaş aldığı anda özellikleri ortaya çıkar ve seçimi yapılabılır, üç yaş aldığı anda kıvamında olur, beş yaş aldığı anda ise ondan iyi bir ulağa olup olmayacağı belli olurdu.”* (T H, s.34) Gereken özelliklere sahip atlar, seçilip sürüden alınarak, özel bir eğitime tâbi tutulmaktadır. Atlara bu kadar önem verilmesinin sebebi romanda Teoman Han’ın tabiriyle şu şekilde açıklanmaktadır:

“Hun eri, atının üzerinde güçlenir. Başka budunlardan on erin yaptığını yapacak duruma gelir!” (T H, s.48)

Alp Urungu romanında Türk atının, diğer atlardan farklı, kendine özgü bazı özellikleri sıralanır. Onun en belirgin özellikleri olarak, ufak yapılı, orta boylu, uzun ince bacaklı, mağrur başlı olması belirtilir. Ayrıca Türk atı, geniş alınlı, küçük ve

²¹ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Teoman Han*, Kripto Yayınları, Ankara, 2014, s.35

narin başlıdır, kulakları, dikkati çekecek kadar küçüktür, gözleri son derece etkili ve parlaktır, yelesi oldukça sık ve uzundur. Göğsü, sağrısı ve arka bacakları ise çok kuvvetlidir.²²

A. H. Terzioğlu, ‘Uzun saçlılar’ diye de anılan Türk eri ile onların atlarının belirgin özelliklerinden olan yelesi arasında dikkat çekici bir benzerlik kurar:

“Uzun saçın at üzerinde başka bir coşkusu, görüntüsü vardır. Belki de bu nedenle ata tutkun atalarım töre kıldılar uzun saçı. Yelin denginde essin ve dalgalansın diye. Bir fıkri de kutlu tuğlara özenildiği için uzun saç seçtiğimizdi. Bir de atlarımızın yelelerine eş olsun diye...” (A U, s.191)

Eski Türklerde at yarışı, at güreşi bir spor ve eğlence olarak yapılır. At güreşini kazanan atların soyları kutlu sayılır, beyler bu atlardan edinirler. Bu yüzden Alp Urungu da *“Kahraman, yiğit bir atım olsun düşündeyim. Şöyle güreş kazanmış atların soyundan.”* (A U, s.37) diye içinden geçirir.

Cuma ve bayram günlerinde, düğün, şölen gibi şenliklerde ilkbahar ve sonbahar aylarında at yarışları düzenlenir ve Türklerde at yarışı yapmayan toplumlar küçümsenir.

A. H. Terzioğlu, romanlarında at yarışlarından başka, atlı olarak oynanan eski Türk oyunlarından da bahsetmiştir. Bunlara örnek olarak, *Harem Ağası* romanında at üzerinde, uzun sopalarla keçi derisinden yapılan bir topu karşı kaleye taşımaya çalışarak oynanan ‘Çevgan’, uzun bir ipin ucuna takılan ağaçtan topu,

²² Ahmet Haldun Terzioğlu, *Alp Urungu*, Kripto Yayınları, Ankara, 2013, s.38

rakibin sırtına vurmaya çalışarak oynanan ‘Tomak’, lobut taşıyan erlerin atlarını sürerek, iki ağaç arasına gerilen iplerin üzerinden lobutları geçirmeye çalışarak oynadıkları ‘Lobut’ oyunu, ayrıca diğerlerine göre daha meşhur olan ‘Cirit’ oyunu sıralanabilir.²³

2.2.1.10. Eski Türklerde Giyinme Geleneği

Eski Türkler, gerek göçebe hayatın gereği gerekse hayvancılıkla uğraşmalarından dolayı Orta Asya’da daha çok deriden yapılmış rahat kıyafetleri tercih etmişlerdir.

A. H. Terzioğlu’nun tarihî romanlarında da görüyoruz ki Türklerin her zaman düzenli biçimde Ordu-Devlet hâlinde bulunmaları, kolay ve çabuk seferber oluşlarını sağlamıştır. Bunun için, kadınlı-erkekli kullandıkları ve üstünlüklerini sağlayan, atlı-süvari kıyafeti olan, kendilerine özgü, ata binmelerini kolaylaştıran, kenarları açık kısa tunik şeklinde üst giyim ve sadaklarını astıkları bir kemerle sıktıkları pantolon giymişlerdir. Başka kavimlerde eskiden görülmeyen bu kıyafetin belirgin vasfı, kışın hem soğuktan koruması, hem de ata binip koşturulabilmesi açısından rahat olmasıdır. *Kür Şad* romanında Ulu Hatun’un da dediği gibi:

“Bizim giysilerimiz yaşadığımız koşullara uygundur. Eri er yapan, kadını kadın yapan giysilerdir. Bununla yaşar, avlanır, savaşırız...” (K Ş, s.96)

²³ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Harem Ağası*, Kripto Yayınları, Ankara, 2012, s.194-223

Çocukluğu Hun devleti sınırındaki Çin kentinde geçen, Türkleri seven, fakat Çin sarayında yaşayan, daha sonra imparatorun kararı ile Ötüken'e görev için gönderilen Çinli vezir Yüeh, buraya geldikten sonra Hun olmayı seçer; debdebeli saray hayatını, Çin ipeğini, rahatı ve kent hayatını terk ederek Hun gibi yaşamayı tercih eder. O, Çin siyasetini iyi bildiği için, gerektiğinde gerçek bir Hun gibi düşünerek olası tehlikelere karşı hakanını uyarır, bozkırın beklenmedik olaylarına karşı ipek giysinin hiçbir işe yaramayacağını, bunu Hun giysileri giymeye başladığından beri anladığını ve Ulu Tanhu'nun töreyi değişmemesi gerektiğini söyler:

“Keçe, Hun için bulunmaz bir nimettir. Kürklü ceketlerimiz, uzun, ata binmeye uygun, iki yandan yırtmaçlı yalmalarımız, deri pantolonlarımız... Kalın ve sağlam kemerlerimiz. İnanın bana yakın bir gelecekte Çin ordusunun tamamı bu giysilerden edinecektir.” (K H, s.171)

Teoman Han romanında da, gerçekten, Çin'in Türkleri yenmek için çerilerini Türk gibi giydirmek istediğine şahit oluruz:

“Çin çerilerinin giysileri savaşmaya uygun değildi. Süslü giyimleri ile budun üzerinde saygı uyandırırsalar ve kendi aralarındaki savaşlarda pek fark edilmese de bu giysilerle Hunlara karşı savaşılamayacağını biliyordu Şi Ch'in. At üzerinde savaşanlar için hiçbir değeri yoktu giydiklerinin. Eğer atlı çerilerin sayıları artacaksa, daha dayanıklı, sağlam ve kullanışlı giysilere ihtiyaçları vardı. 'Hunların giysileri gibi...'” (T H, s.141)

Yazarın da romanlarında belirttiği üzere Türkler her zaman giyim tarzlarını önemsemiş, gerçek Türk gibi giyinmenin gerekliliğini anlamış, başkalarına özenmeyi

soysuzluk olarak görmüşlerdir. Çünkü tarih boyu savaşçı Türklerle baş edemeyen düşman devletler, özellikle de Çin, farklı yollar deneyerek Türk kavmini değiştirmek, zayıf düşürmek için planlar yapmıştır ki, bunlardan biri de Türk iline bolca Çin ipeği sokarak insanları rahat kıyafetlere alıştırmak olmuştur. Örneğin A. H. Terzioğlu'nun *Kür Şad* romanında Aşina soyunun Şadlarından olan ve Çin sınırında uzun süre görev yapan, Çinli konçuyla evlenen, Çin'in her zaman yanına çekmek için uğraştığı ve zamanla Türk olduğunu unutarak karakterinde Çin özentiliği oluşan Nipu Şad, Ötüken'e gelirken dış görünüşünde, kılık-kıyafetinde yaptığı değişikliklerden dolayı herkesin tepkisiyle karşılaşır. En büyük tepkiyi ise hiç beklemediği hâlde annesinden görür. Oğlunu çadırına sesleyen Ulu Hatun, onu ikaz eder:

“Saçlarını neden ördün oğul? Aşina erlerinin en büyük özelliği değil midir uzun, omuzlara dökülen saçlar? İpeklere boğulmuş, rengârenk giyinmiş, özene bezene Çinli giysilerine bürünmüşsün. Belinde kemerin, bir kılıcın bile yok. Şu hâline bakınca seni ya Çin sarayının hizmetkârı ya da Çinli bir tacir beller kişiler. Çinli soylular bile bizlerden öğrenip kemer kuşandılar. Oysa sen kılıcını atmışsın. Kılıcsız er olur mu oğul? Türk budunun kadınları, kızları dahi kılıç kuşanırlarken...”
(K Ş, s.82)

Ulu Hatun, Çinlilere benzemenin bir Türk erine yakışmayacağını, Çinli gibi yaşamanın soysuzluk olduğunu, Aşinaların asla soysuz olmadıklarını ekleyerek, Nipu Şad'ı *“Özüne dön Oğul!”* diyerek uyarır.

2.2.1.11. Eski İnançlar

Türkler, tarihleri boyunca birbirinden farklı birçok dinin veya inanç sisteminin etkisi altında kalmıştır. A. H. Terzioğlu'nun tarihî dönemleri anlatan romanlarına baktığımızda, eski Türklerin dininin, Gök-Tanrı dinî olduğuna ve bu inancın bütün Türklerin ana kültü sayıldığına şahit oluruz. Onların inanç sisteminin Gök-Tanrı dışında bir başka özelliği de Atalar Kültüdür. Ölmüş atalara saygı, onlar için kurban kesilmesi, ataerkil ailede baba egemenliğinin belirtisi sayılmaktadır. Romanlarda belirtilen bir diğer özellik, Türklerin gizli güçleri olduğuna inandıkları doğa olgularına da kutsallık atfetmeleridir. Bu nedenle, onların tabiat kültürlerinin olduğunu söyleyebilmek de mümkündür.

İnanmak Türklere her zaman güç, kuvvet katmıştır. Örneğin, *Kür Şad* romanında Türkler, Çin'le savaşa girdiklerinde sayıca azınlıkta olsalar da inançları sayesinde utku kazanmayı başarırlar.

“İnanmak bilinmez güçler yükler Türk'ün kanına. Çağlayışı değişir. Delice bir akış tutturur. Bedenler yıkılmaz olur. Ne ok değse, ne kılıç, ne kargı...”
(K Ş, s.170)

Türklerin inançlarının başlıca öğelerinden biri de falcılıktır. Bu iş için genel olarak Şamanlardan yardım alınır. Türklerde yaygın olan en meşhur fal kürek kemiği falıdır. Kurban edilen hayvanların kürek kemiğinden ileriye dönük herhangi bir bilgi almak için fal baktırılır, yorum yaptırılır.

Kür Şad romanında Ulu Hatun da oğlu Kür Şad'ı bekleyen geleceği öğrenmek için Ulu Kam'a fal açtırır:

“Sonra adak kurbanının kürek kemiğine attı elini. Acele etmeyen, bilge hareketlerle önünde sönmeye yüz tutmuş odun içine soktu kemiği. Bir zaman bekledi ve sonra çıkardı. Ulu Hatun odda kızarmış kemiğin Ulu Kam’ın elini yakmamasına şaşırılmıştı ama asıl merak ettiği kemiğin söyleyecekleriydi.” (K Ş, s.101)

Kutsallık atfedilen dağ, taş, ağaç, ateş, su gibi varlıkların içerisinde ağaçların ayrı bir önemi vardır. Türkler, bazı ağaçların kutsal olduğuna inanır. Bu ağaçlar insanların dileklerini Tanrı’ya iletebilecek ağaçlardır. Çünkü o kökleri ile yere bağlıdır, dalları ile göğe uzanır.

Ağaç kültü, ağaçlara dilek ve dua olarak bağ bağlamak, yazarın *Kür Şad* romanında karşımıza çıkan diğer bir eski Türk inancıdır. Romanda bu inanç bir çocuğu kem gözlerden korumak için uygulanır:

“Türklerin gözbebeği Şu Tigin yaşından çok büyük, iri cüsseli, yakışıklı, göz alıcı bir er olup çıkmıştı. Anası Ulu Hatun görülesi yiğidini kem gözlerden sakınmak için sürekli adaklar adıyor, kutlu ağaçlara bağ bağlıyordu.” (K Ş, s.129)

Cengiz Han romanında Moğolların da Türkler gibi hemen hemen aynı inançlara sahip olduklarını görürüz. Onlar da diğer bozkır budunları gibi Eski Gök dinine inanır ve Gök’te olan varlıklara saygı duyarlar. Özellikle gün doğumunda güneşin karşısında eğilmek bu saygının göstergesidir.

Bunun dışında bozkır budunları, onları koruyan keçe çadırlarını da kutlu bilirler, çadır içinde kurulu ocağın her çadır için ayrı bir gücü olduğuna inanırlar. *Cengiz Han* romanında Yesügey Bahadır’ın sabah erkenden kalkıp bahsedilen ibadeti uyguladığını görürüz:

“Güneşi doğmadan karşılamak üzere hareketlendi. Gök ve Gök’te olan her şeye duydukları saygı onlara günü sunan kuta selamı ve duayı gerektiriyordu. Çadırından çıkmadan ocak tanrısına saygı sundu. Ardından dışarıda güneşi bekledi sağ dizi yerde ve başı kesik... Dört oğlu, bir kızı, uslu, yetkin hatunu ve budunu adına selamladı onu. Bildiği bütün duaları mırıldandı. Gök’e, yere saygı sundu.”
(C H, s.60)

Bir diğer Moğol inancına göre yenilen ve içilen şeylerden yere, güneşe, aya, suya, Gök’ün tamamına ve o an çevrede bulunan pek çok şeye sunulur. Böylece bereketin artacağına ve ürünlerin çoğalacağına inanılır:

“İlk sağılan kısırak sütünden koşturdular. Önce yere sundu birkaç damlayı eliyle dökerek. Sonra da güneşe doğru birkaç damla süt attı ve çadırına doğru...”
(C H, s.61)

Eski Türklerde olduğu gibi Moğol inanç sisteminde de dağ, orman, dere ve ağaç kültleri önemli yere sahiptir. Doğada her bir nesnenin koruyucu ruhunun bulunması ve onların her birinin farklı özelliklerinin olması dağ kültüründe de görülür. Çünkü inanca göre dağlar ve obalar aynı zamanda diğer ruhların barındığı yerlerdir. *Cengiz Han* romanında görürüz ki Timuçin, Tanrı’ya şükrederken, en zor zamanlarında yağlarının yolunu keserek ona kucak açan, hayatını kurtaran, atalarının doğum yeri Burhan-Haldun dağlarına da ibadet etmeyi ihmal etmez:

“... Kemerini çözüp boynuna bağladı. Başlığı koluna astı. Güneşe karşı döndü yüzünü. Sağ yumruğu ile göğsünü dokuz kere döverek, her seferinde sağ dizini yere vurup baş eğerek saygılarını sundu ata yurduna.” (C H, s.174)

Moğollar, odun kutuna inandıkları için özellikle yolculuğa çıkmadan önce iki od arasından geçerek ruhlarını temizlemeyi gerekli saymaktadırlar. *Cengiz Han* romanında Yesügey Bahadır, oğlu Timuçin’le birlikte kız seçmek için yolculuğa hazırlanırken bu geleneği de uygular.

Burada görürüz ki iki yana iki büyük od yakılır. Odların başlangıç ve bitiş yerlerine, etki alanlarını işaret etmek üzere, iki yana dikilmiş iki mızrak arasına ip çekilir. İplerin üzerine dilek dileyen, gönlünden geçenleri işaret edenler, beyleri ve oğlu için dualar okuyup kutsadıkları rengârenk bezler bağlar. Böylece ortaya kısa, iki yandan alazların güzelleştirdiği kutlu bir temizlenme yolu çıkar ve kahramanlar bu yoldan geçer:

“Atası ve oğlu ardı ardına durdular. Üzerlerinde hiçbir şey kalmamak üzere soyundular ve ağır ağır yürüdüler od yolunda. Tam ortaya gelince biraz bekliyor alazların vücutlarına yakın olmalarına, onları dalamalarına izin verip sonra hızla geçiyorlardı. Böylece kutlu bir iş öncesi yola çıkmaya hazırıldılar.” (C H, s.63)

2.2.1.12. Eski Döneme Ait Ceza ve İşkenceler

Eski Türklerde de kurallara, töreye aykırı davranışlarda bulunan kişiler suçlu bulunarak bazı cezalara çarptırılmışlardır. Bu suçlar, hafiflik ve ağırlıklarına göre değişen, birbirlerinden farklı, cezaları gerektirmiştir. Esas itibariyle diğer devirlerdekilere pek farklı olmayan bu cezalar, başlıca olarak dayak, işkence, organ kesimi, sakatlama, ölüm vb. gibi bedenî; hapis gibi özgürlüğü bağlayıcı; sürgün gibi özgürlüğü kısıtlayıcı cezalar olmuştur.

A. H. Terzioğlu, eski ceza ve işkence yöntemlerine yeri geldiğince romanlarında yer vermiştir. *Kür Şad* romanının anlatıcı tiplerinden olan Çinli tarihçi Tu Yu, töreye göre uygulanan cezaların birkaçını kitabında sıraladıktan sonra, bazı araştırmacılar gibi bu töreleri yargılamaz, tam tersi bu sayede Türklerde suç işleyenlerin sayıca az olmalarına dikkat çeker:

“Töreleri kısa ve net, kıyınları da az sayıda ve serttir. İsyan edenin hemen canı alınır. Kişi canı alanın da hemen canı alınır. Çok büyük suçlarda kişi ya parça parça edilir ya da belinden ikiye bölünerek canı alınır. Suç işleyen azdır ki bunun nedeni vazgeçilmeden adilce uygulanan töreleridir.” (K Ş, s.25)

Harem Ağası romanında Sultan, bazı sebeplerden dolayı Harem Ağası Hacı Beşir Ağa’yı Kıbrıs’a sürgün cezasına çarptırır. Ama kara köle Amber, cariyeler koğuşuna girip cariyelerden birini kaçırmaya kalkıştığında padişah, soruşturmaya bile gerek duymadan, *“Hemen başını vurun!”* diye ihanetin kıyınını o anda verir.²⁴

Daha katı ceza yöntemleriyle ise A H. Terzioğlu’nun *Cengiz Han* romanında karşılaşırız. Burada Cengiz Han’ın uygulattığı akıl almaz cezalar, aslında onun yaşadığı zorlukların, çektiği işkencelerin sonucu olarak gaddarlaşması, duygularının körelmesi, öç için yanıp tutuşan biri hâline gelmesiyle ortaya çıkmıştır.

Şöyle ki, Tayçitler tarafından esir alındığı zaman onu önce bukağı diye adlandırılan, ağaçtan yapılan bir çeşit boyunduruk olan ceza aletine bağlayarak hareketsiz şekilde sabitlemişlerler. Ardından onunla alay ederek, itip kakarak,

²⁴ Age.,s.303

tekmeleyerek, ayilden ayile sürükleyerek insanlar karşısında küçük düşürüp direncini, umutlarını kırmaya çalışırlar. Fakat kaçmayı başaran Cengiz'in kisası oldukça ağır olur, savaştan sonra ele geçirdiği Tayçitler'e acımadan işkenceler uygulatır. Önce *“En baştaki hariç hepsini pişirin. Etleri kemiklerinden ayrılana kadar...”* dese de bununla tatmin olmaz, aniden karar değiştirip *“Durun! Bu da çok kolay bir can veriş oluyor bu kancıklara. Oysa onların hakkı daha yavaş bir can veriş. Yavaş yavaş sokun kazanlara. Önce ayakları pişsin, sonra... Acıyı bütün bedenleri hissetsin ki ruhum serinlesin!”* diyerek emir verir.

Tayçitlerin başçısı Targutay'ı en sona bırakan Cengiz, ona duyduklarında herkesi şaşkına çeviren bir cezayı layık görür: *“Bu rezil, daha çocuk yaşımda vurdu yurdumu. Beni öylesine çaresiz ve zorda koydu ki! Bu olanlar bile hafifletmez öcümü. Önce onun yumurtalarını, erkeklik aletini kesip alın yerinden. Önce yumurtalarını pişirin ki görelim nice erkekmiş.”* diyerek beklenmedik kıyın emri verip ardından ekliyor: *“Bunca et pişince acıkmıştır Targutay. Şimdi ona kendi yumurtalarını yedin ki...”* (C H, s.211-212)

Cengiz Han'ın uyguladığı bu sert işkenceler her ne kadar dehşet verici olsa da, onun yaydığı bu korku sayesinde zamanla Bozkır budunları arasında bir düzen oluştuğu da görülmektedir.

2.2.1.13. Eski Türklerin Diğer Özellikleri

A. H. Terzioğlu'nun romanlarının ana teması Türklük üzerine kuruludur. Bu romanlarda biz, Türkleri tarihi, töreleri, inançları, savaşçılıkları dışında sahip oldukları birçok genel özellikleriyle de tanımış oluruz.

Öncelikle *Teoman Han* romanında Çinlilerin Türkleri anlatırken 'Tukyu' adını kullanmaları dikkat çekmektedir. Geçmişten beri Hunların kökeni açıklanırken oğuşları bu ad ile anılır. Ayrıca yazar, Çin kaynaklarının da Hunların yönetici sınıfını oluşturan soylularının Tukyu ailesinden geldiğini, Tukyuların da Göktürklerin Aşina soyu ile akrabalığını yazdığını belirtmektedir.²⁵

Keçe çadırlarına yurt deyip onu taşıyıp kurdukları yeri de yurt bilen Türkler, gizlenmek için genelde çölü, yaşamak için bozkırı seçmişlerdir. Yazarın romanlarına baktığımızda, onların tarih boyu büyük devletler kurup büyük kağanlar tarafından yönetildiklerine şahit oluruz.

Terzioğlu, *Kimmerya* adlı romanında Türklerin, başka budunlara 'tepeden baktığını' ve onları 'küçümsemeyi' bir nevi kendilerine 'kültür' belirlemiş bir budun olduğunu dile getirir.²⁶ Tabii, bu durumu küçümseme değil de, göçebe ve savaşçı bir kültüre sahip olan Türklerin bu yeteneklerinin onlara sağladığı 'imtiyaz' olarak değerlendirmek mümkündür. Eski Türk topluluklarına göre, at binemeyen, tunç imal edemeyen budunların hakkı, sadece Türklerin buyruğunda kalmak ve verilen buyruklara uymaktan ibarettir.

²⁵ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Teoman Han*, Kripto Yayınları, Ankara, 2014, s.15

²⁶ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Kimmerya*, Kripto Yayınları, Ankara, 2011, s.14

Türkler, savaşı tanımlarken zevk kelimesini kullanabilen tek budundur. Örneğin *Kiok Han* romanında Çin'in üzerlerine ordu çıkaracağını duyan Doğan Binbaşı, “*Keşke çıkarsa. Bizim de amacımız zaten bu. Çin ordusu ile savaşmak kadar zevkli bir şey ola bilir mi?*” (K H, s.260) diyerek karşılaşacakları bu durumla ilgili hoşnutluğunu ifade eder.

Dış görünüşleriyle de başkalarından farklı olmayı seçen Türkler, bunu geçmişten gelen kendilerine has bir ayrıcalık sayarlar:

“*Saç uzatmak, omuzlarından aşağıya salmak, uzun bir geçmişin öğretisi, yalnız onlara has, erlik gösterisiydi. Ayrıcalıktı. Bir de sağ kulaklarına taktıkları tek küpeler!*” (K, s.15)

A. H. Terzioğlu, asırlar boyunca var olan ve güçlü Çin devletine kafa tutan, akınlarını durdurmak için yapılan Çin Duvarlarının dahi engelleyemediği şanlı Türk milletini anlatırken olayları sadece kendi bakış açısıyla değil, Çinli tarih yazarı Tu Yu'yu roman anlatıcılarından biri seçerek, bu milleti bir de onun gözünden anlatmaya çalışır.

Tu Yu, 801 yılında yazılan *Tung Tien* isimli ansiklopedik tarih eserinin yazarıdır. Genellikle 618 yılı sonrası Göktürk tarihini anlatan bu eserde, Göktürklerin kuruluşlarından itibaren pek çok bilgi yer almaktadır. (K Ş, s.9)

Tu Yu, *Kür Şad* romanı boyunca “*Türkler kimdir? Ana yurtları neresidir? İlk ataları kimlerdir? Türkler ilk nerede var olmuş, acuna nereden yayılmışlardır? Nasıl böylesine etkin ve güçlü olmuşlardır?*” (K Ş, s.15) gibi soruların cevapları için eski Çin yazıtlarındaki bilgilere başvurur. Burada onun “*Onlar Gök'teki Tanrı'nın Türk Tanrısı olduğuna ve Türkleri, acunu yönetmek için gönderdiğine inanırlar*”, “*Gök,*

Türklerin doğduğu, yaratıldığı ve inandıkları yerdir”, “Tanrı Gök’tedir ve Türk Tanrısıdır” (K Ş, s.17) gibi zaman zaman karşımıza çıkan ibareleri, Türklerin Gök Tanrı inanç sistemine inandığını göstermektedir.

Ayrıca *“Çin bize yeterken, Türklere acun dahi yetmez ki uçmaklıkta, Gök olarak çizerler dileklerini”* (K Ş, s.17) diyen Çinli tarihçi, Türklerin, usları böylesi düşsel ve güçlü inançla yoğrulmuş, ölüm korkusu, durma sınırı olmayan bir milletin varlığını yazıtlarına kaydetmektedir. Tu Yu’nun başta savaşçılık olmak üzere pek çok şeyi Türklerden öğrendiklerini itiraf etmesi de, roman boyunca, Türklerin tarihi çok eskiye dayanan bir medeniyete sahip olduklarını ve başka kavimlerin medeniyetlerini de etkilediklerini gösteren ibarelerdir

A. H. Terzioğlu’nun *Cengiz Han* romanında birçok millet gibi Moğolların da Türkleri örnek alıp izlerinden gittiklerine şahit oluruz. Çünkü Türklerin ordu ve devlet yapısı o dönem için dünyanın en iyi örneklerinden sayılmaktadır. Şöyle ki, bütün bozkır budunlarını dokuz tuğlu sancağı altında toplamayı amaçlayan Timuçin de, başarılı olmak için Türklerle birlik olmayı, kendisine yakın insanlar ve nökerleri arasında çok sayıda Türk yiğit yerleştirmeyi planlamıştır. Türklerin başka budunların da dikkatini çeken devlet kurma yetenekleri, gelenekleri, savaşçılıkları, güvene verdikleri önem gibi birtakım özellikleri Hada Koca’nın Timuçin’e bu konuda öğütler verdiği sırada tekrar ortaya çıkar:

“Böyle bir birliği Türk hanları kurdular geçmişte. Eğer sen de başarmak dileğindeysen Türkleri örnek almalısın. Onları yanına almadan, hanlığını Türklere kabul ettirmeden bu mümkün değildir. Bir fark yoktur Türklerle aramızda. Yasaları, töreleri bize uygundur. Savaşçılıkları dersin yarıştır her hâlleri ile. İnandırдыңın takdirde seninle birlik olacaklardır. Ancak şunu unutma, Türkler değmez erlerin

ardından asla gitmezler! Onlara, değer bir er olduğunu kanıtlamak zorundasın.”
(C H, s.16)

2.2.1.14. Eski Türklerde Bayrak ve Tuğ

Çok eski devirlerde kavimler ya da devletler, bayrak veya bayrağa benzer semboller kullanmışlardır. Bir milletin varlığının timsali olan, tarihinin hatırası sayılan bu semboller, tarihten gelen kültür birikiminin izlerini taşır. Bayrak, egemenliğin ve millet olmanın göstergelerinden biridir. Her ülkenin bayrağı kendine göre kutsaldır ve bir anlam ifade eder. Bayrağın veya bayrağa benzer sembollerin Türklerin tarih sahnesine çıkışlarıyla birlikte var olduğu tahmin edilmektedir.

A. H. Terzioğlu, tarihî romanlarında eski Türklerin, ‘Kurt’ ana ve atalarının hatırası olarak, tepesinde altından bir ‘Kurt’ başı bulunan bayrağı hükümdar otağının önüne diktiklerini belirtir. Kurt, Türklerin Ergenekon’dan çıkışına rehberlik ettiği için, en kutsal hayvan sayılmaktadır. Türkler, bayrağını kutlu bilir, onun dalgalanmasıyla gurur duyar, dikildiği her yeri sahiplenir ve önüne geçip diz vurup baş keserler.

“Gök bayrağımız bir kocamış erin elindeydi. Büyük geniş, Gök rengiydi. Çok değerliydi ve ipekten yapılmıştı. Üzerinde bozkurt başı vardı altın renginde. Tepesinde altından yapılmış bir kurt başı alem, pırıl pırıl parlıyordu.” (A U, s.57)

Her ülkenin bayrağı bir anlam ifade etse de, eski Türkler için bayrak farklı birçok anlam taşımıştır. *Alp Urungu* romanında Aşina Bumin’in budunları

birleştirmek için bayrak açtığı zaman, bayrağın Türk ulusunda değerinin ne kadar yüksek olduğuna şahit olmaktadır:

“Bambaşka anlamlar içerir bayrak bizim için. Bayrak her şeyimizdir. O, Gök’tür. Gök’ü yanımızda, başımızda taşımaktır bayrak.

O ışıktır yol gösterir.

O yurttur dikildiği her yer sahiplenilir.

Bayrağın direği, inandığımız, bağlandığımız Gök’ün direğidir. Gök’e uzanan, Gök’e sunulan duadır. Bayrak, yerden Gök’e selamdır.

Bayrak varsa kağan da vardır. Şimdi yoksa yarın olacaktır. Bayrak açmak kağanın çıkacağına imdir. Bayrak açılırsa yurt vardır, devlet vardır. Bayrak ulusun imidir. Bayraksız ulus, ulus değildir.” (A U, s.58)

Yazarın romanlarında karşımıza çıkan, eski Türklerin bir diğer önemli sembolü ise Tuğdur. Bu sembol, değnek şeklinde özel olarak tasarlanır ve uçlarına at ya da kısırak kuyruğu asılır, daha sonra bu tüyler farklı renklere boyanır. Tuğlar bayrakla birlikte aynı direğe bağlı şekilde, başlıklarında kurt başıyla kağanların otağının önüne dikilir. Savaşlardan önce törenle yerinden çıkarılıp savaş bitiminde tekrar muhafaza edilmek üzere kaldırılır ve özel görevliler tarafından korunup, taşınıp muhafaza edilir. *“Tuğ, Gök’e kurban edilen kutlu atların kuyruklarından yapılır. Süslenir boyanır ve kutlanır. Kaldırılınca uruş çağrısı demektir. Durdurulamaz ordunun işaretidir. Ardından gidilesi, yol gösteresi içindir.”* (A U, s.58)

Tuğ, devlet geleneğinde hükümlerlik sembolü olarak bilinmekte ve hanlarının bağımsızlığını, konumlarını simgelemektedir. Hanların güçlerine göre

dokuza kadar Tuğ taşıyabildiklerini görmekteyiz ki, bu da dokuz sayısının kutlu sayılmasından kaynaklanmaktadır.

2.2.1.15. Amazonlar

Klasik Yunan mitolojisinde tamamen kadın savaşçılardan oluşan tarihî bir millet olarak bilinen Amazonlar, kendilerini savaşa adanmış, yanlarında erkek olmadan da yaşayabildiklerini, savaşabildiklerini ve bunu çok iyi yapmayı başardıklarını kanıtlayan kadınlardır. Herodotos, Diodorus, Apollonius, Justinus, Pliny, Virgil, Aeschylus, Stephanos, Hesiod, Lysias, Pausanias gibi önemli tarihçiler, Temiskira'yı (Terme) Amazonların anayurdu olarak işaret eder. Amazonların Sarmatya'nın Scythia ile sınır bölgesinde yaşadıkları ile ilgili verilerde doğruluk payı olsa da bunlar Anadolu Amazonlarının devamı olan Sarmatyanlardır.²⁷

A. H. Terzioğlu'nun başarıyla ortaya koyduğu tiplerden olan amazonlar, *Kimmerya* romanında detaylı şekilde işlenmiştir. Yazar Amazonların kökünün Türk olduğunu şu şekilde ifade eder:

“Kimmeryalı bir kadın savaşçı, Amazonların ilk atası bilinir. Çok uzun zamanlar önce yaşamıştır. Sonrasında, budunu, nesiller boyunca taşımıştır adını. Adı “Amazon” olsa gerek ki bu adı, ondan almışlardır”(K, s.67). Onun tabirince,

²⁷ Ahmet Karacalar, *Amazonlar ve Anaerkinin Çılgılığı*, İnkılap Yayınevi, Ankara, 2010, s.15-

“Amazonlar savaşmak için doğmayan, savaşmak için yaşayan, yaşamak için savaşan kadınlardır” (K, s.67).

Eserde, Amazonların ilk ortaya çıkışı, hayat şekilleri kısaca anlatılmıştır. Obası baskına uğramış, oğuşu katledilmiş, kendisi de yaralı olan Amazon, artık savaşı erkeklerin icadı olarak görür ve buna sebep olan erkeklerden öç almak için o gün yemin eder. Dağlara çıkıp kendini eğitir, savaşmayı, yalnız yaşamayı öğrenir. Tek başına yaptığı ilk baskınından sonra, adı duyulmaya başlayan Amazonun, çevresinde kendisi gibi ezilen, öç almak isteyen, erkek düşmanı kadınlar toplanmaya başlar. Gittikçe güçlenir, yalnızca kadınlardan oluşan budun hâline gelirler.

And içip Amazon olmaya karar veren kadının iyi savaşabilmesi için sağ göğsü kesilip yeri dağlanır. Doğurdukları kız çocuklarını yanlarında tutsalar da, erkek çocuklarını, öldürmeye kıyamayıp, Kimmer obalarının yakınlarına terk ederler ve bu çocuklar budun arasında saygı görür, sahiplenilir, büyütülür. Ele geçirdikleri erkeklerse, ya köle olarak, ikinci sınıf yaratıklar gibi kullanılır, ya damızlığa ayrılır ki Amazonlar sayı olarak çoğalmak zorundadırlar, ya da çeşitli ve acımasız işkencelerle öldürülürler.

Haklarında bir sürü anlatı çıkan Amazonların çok katı kuralları, töreleri zaman zaman okuru şaşırtabiliyor:

“Başka budunların hakanları gibi, karşısında iki büklüm eğilen, secde eden ve sürünen insan görmek istemezdi Amazon Ecesi. Savaşçıları kimseye, ona bile eğilmemeliydiler. Selâm verilecekse, kut dilenecekse, gerektiğinde yapılmalıydı. Kibala'nın karşısında, yalnızca erkekler diz çöker ve yeri öperdi. Hem de bunu zorla

değil, canlarını kurtarmak için gönüllü yaparlardı. Çok az çıkardı boyun eğmeyen. Ona da haddi bildirilirdi.” (K, s.112)

Burada biz Amazonların, kendi savaşçılarına her ne kadar değer verdiklerine şahit olsak da, düşman bellediklerine karşı bir o kadar acımasız olduklarını görürüz.

2.2.1.16. Tutsaklık

Türkler için en kötü durumlardan biri, hatta ölümden daha acı sayılan şey tutsaklıktır. Türk insanı ölmeyi tutsaklıktan üstün sayar. Bir Türk için, ailesinden biri tutsak iken yaşamak, yemek içmek, evlenmek ahlaki anlayışla örtüşmez.

Tarihe baktığımızda Çin'in her zaman göçebe Türklerin yağısı olduğunun şahidi olmaktayız. A. H. Terzioğlu'nun tarihî romanlarının çoğunda da Türk-Çin ilişkilerine, savaşlarına, Çin'in düşmanlık siyasetine ve bu esnada yaşanan tutsaklıklara yer verilmiştir. Bu romanlarda da görüldüğü gibi, Çinlilerin geçmişi Türklerle yaptıkları kavgalarla doludur. Hatta savaşçı bir millet olan Türkleri engellemek için Çin duvarları inşa edilmiş olsa da, bu duvarlar dahi Türk'ü durdurmaya yetmemiştir. Savaşlarda kalabalık Çin ordusu, azlık olan Türk ordusu ile baş edemez. Bu yüzden Çin, Türklerle mücadele için her zaman savaştan başka yollar denemiştir; bunlar, Türkler arasında ikilik çıkarmak, kardeşleri bir birine düşürmek, Türk ilinde karışıklık çıkarıp fitne yaymak, hatta onları tutsak etmeye çalışmaya kadar varmıştır. Yazarın *Kür Şad* romanında Türklerin Çin tarafından tutsak edilmesi ve bunun sonuçlarına baktığımız zaman, tutsaklığın bu milletin ruhuna kesinlikle uymadığını bir daha görmüş oluruz.

Kür Şad romanında İl Kağanı pusulayıp tutsak eden Çin hükümdarı T'ai Tsung, yazıtlarında şöyle demektedir:

“... Yüz bin kadar Türk'ü Çin duvarlarına içine aldım ki aramızda kalıp erisinler. Kabalık Çin onları kendine benzetsin, Türklüklerini unutsunlar, yok olup Çinlileşsinler. Buna karşı çıkan, Türklerin bize zarar vereceğine inanan soylularımı susturdum. Türklerin, Duvarlar'ın dışında, bozkırda kendilerine gelmeleri o kadar çabuk ve kolay oluyordu ki. Soylu beyleri, şadları tutsak olunca yapacakları bir şey yoktu. Zamanla eriyip gideceklerdi.” (K Ş, s.263)

Fakat bu olaydan dokuz sene sonra Çin, yanıldığını anlar. Aşina Chie-Shih-Shuai diye adlandırdıkları gerçek Türk kahramanı Kür Şad, Çinin onlara sunduğu onca imkâna rağmen, gizli planlar yaparak, Türkleri başkaldırıya ikna etmeyi başarır ve en önemlisi Türklere tutsak yaşamamaları gerektiğini hatırlatmış olur. Saldırıya geçtikleri o yağmurlu gecede Kür Şad, ona yürekten inanan kırk yiğit bozkurtla beraber destan yazmıştır. Başkaldırı gecesi yaşanan inanılmaz olaylar, bir süre sonra hatta Çinli usta yazıcılar tarafından da kayıtlara geçirilir.

Yenilen Türklerin Çin içine alınarak yerleşik kılınması, atlarından indirilip, keçe çadırlarından evlere sokulması, Çinlileştirilmesi uygun görülse de, Kür Şad'ın başkaldırısı ile Çin, Türklerin bu şekilde değiştirilemeyeceğini anlayıp onların artık Çin'de kalmasını büyük tehlike olarak görmeye başlar ve onların topraklarından gönderilmesi kararını alır.

Türklerle baş etmenin yolunu yine eski oyunlarda gören Tou Ching, karar için toplandıklarında herkesin huzurunda: *“ Onlara Çinli adlar, Çin unvanları vermeyi sürdürelim, ısrarcı, zorlayıcı olalım bu işte. Asla vaz geçmeyelim. Çinli konçuyarla*

evlendirelim onları. Çocuklarını sahiplenelim, oğuşlarını, uruglarını yıkalım. Türk dilinden, töresinden uzak tutalım onları. Birlik olmalarına izin vermeyelim!” (K Ş, s.291) şeklinde bir teklifte bulunur.

Bundan başka, A. H. Terzioğlu’nun *Kimmerya* romanında yağılar tarafından yurdu basılan İrne’ın savaştan döndüğünde annesiyle olan diyalogunu da Türk’ün tutsaklık karşısında tutumuna iyi bir örnek olarak verebiliriz:

“‘Dalva, evdeşim?’

‘...’

‘Tutsak mı düştü!’

Yok! dedi Bakla kadın, ‘Yiğitçe savaşırken, uçmağa vardı!’

‘Tanrı’ya şükür!’” (K, s.198)

İrne’ın arkadaşı Catani’nin de yol boyu düşündükleri, Tanrıya ettiği dualar, kimi zaman ölümün özellikle tutsaklıktan yeğ olduğunu ifade etmektedir:

“Tutsak kılma evdeşimi! Onu göreyim! Ölü ya da diri! Ama orada, yakında olduğunu bileyim. Bir ömür boyunca acıya mahkûm etme beni!” (K, s.200)

Örneklerden de anlaşıldığı üzere, bir Türk için ölüm ve tutsaklık arasında bir seçim zorunlu olduğunda tercih her zaman ölüm olmuştur.

2.2.1.17. Kürt Budun

A. H. Terzioğlu, *Alp Urungu* romanında Kürt budunun, aslen Türk kökenli olduğundan, Türk ve Kürt budunun eski zamanlardaki arkadaşlık ilişkilerinden,

beraber aynı safta yer alıp savaşlara katılmalarından, zor günlerinde hep birbirinin yardımına koşmalarından bahseder.

Romanda kocamış destancının çevresine çocukları toplayıp *Bozkurt Destanı*'nı, Türklerin yeniden doğuşunu anlatırken, destanın asıl vurucu kısmına geldiğinde üzerine basa basa yinelediğı “*Bozkurdun on çocuğundan türeyen budunlar acunda Türk adını yaşatır oldular. Aşına soyu bu on soydan biridir.*” cümlelerinden etkilenen Alp Urungu, o an hayale dalar; “*Elbette Kürt budun da bu on erden birinin soyundan gelen kutlu bir budun olmalıdır!*” (A U, s.79) diye düşünerek gururlanır.

Türk milletinden olmayı her şeyden önemli sayan, birlik olmanın gereğini anlayan Kürt budun, “*Devlet kurmak adına başkaldırmak ve yetkili bir begden buyruk almak üzere hazır olan erlerden başka bir şey değiliz. Bunu bilince er olmaktan başka bir ayrıntının önemi kalmıyor. Kimse kimseye hangi budundan, hangi boydan, hangi urugdan, hangi soydan olduğunu sormuyor. Türk ulusundan olmak yetiyor. Artık önemsiz kalan ayrıntılar, bütüne doğru ilerlediğimizizin farkındalığında kılıyor bizi. Bütünlük, birlik ne güzel... Aynı ülkeye adanmak ne güzel...*” (A U, s.72) diyerek Türk birliğinin oluşacağı haberini mutlulukla karşıladığını belli eder ve sabırsızlıkla kendilerine verilecek görevi bekler.

Bir süre sonra Aşına Bumin, bayrak açıp, tuğ kaldırdığında, bütün Türk budunları bu bayrağın altına toplamayı hedeflediğinde, kendilerinin de Türk soylu olduğuna inanan Kürt budun, ondan gelen çağrıyı, dirliklerini bozan, yağılık eden komşularından hesap sormak, öç almak için ayaklarına gelen umut olarak değerlendirip, “*Er dilediğinde er, beg dilediğinde beg verimiz ardına*” diye karşılık vererek teklifi kabul eder. “*Biz Kürt budun, Türk birliğinin oluşmasına katkı*

vermeyecektik de ne yapacaktık? Tanrı Türk budunları adlandırırken bizim adımızı boşuna mı vermişti? Yerimizi boşuna mı işaretlemişti?” (A U, s.59)

Romanda görmekteyiz ki yezeklik, savaşta ordunun en önünde giden, orduyu gelebilecek tehlikelere karşı koruma görevini üstlenen çok önemli görevlerden biri sayılmaktadır ve Aşina Bumin, savaş öncesi bu görevi, duyduğu sonsuz güvenden dolayı Kürt buduna verir. Aşina Bumin, savaşı büyük utkuyla kazandıktan sonra ise Kürt buduna iltifatlarda bulunur, aynı ulusun erleri olduklarını, gelecekte de birlik olacaklarını, bu budununun varlığıyla onlara güç kattığını söyler. Ardından Alp Urungu’ya, Tanrı armağanı bir yetenekle maden işleyen Aşina budunun yaptığı, eşi benzeri olmayan, hem kullanışlı, hem değerli altın okluk hediye eder.²⁸

Yazar, eskiden bu iki budun arasındaki sıkı dostluk bağının mevcudiyetini, Kürt budunun da aslında Türk soylu bir budun olduğunu, her iki budunun da Türk dilini konuştuğunu Kürt Elhan’nın oğlu Alp Urungu’nun bu cümleleriyle tekrar vurgular:

“Biz uruşa tutkun Türk ulusu...

Biz Aşinalara uymuş Kürt budun...

Türk ulusundan ad almış, buyruk tutmuş, onunla bir olmuş, Türkçe yaşayıp Türkçe konuşan Kürt budun.

Türk ulusunun bir parçası...” (A U, s.205)

²⁸ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Alp Urungu*, Kripto Yayınları, Ankara, 2013, s.106

Alp Urungu romanında yazarın Çuçu Binbaşı'nın dilinden söylediği düşüncelerse, günümüzde neredeyse çıkmaza giren, bir türlü çözüm yolu bulunamayan Türk-Kürt meselesine mesaj verir niteliktedir:

“Elbette sizin budunuz Kürt budun da bu devletin asıl erlerinden olarak içinde yer alacaktı. Budun adları önemlidir çünkü Tanrı buyruğu ile verilmiştir. Korumak ve kutlu kılmak, unutturmamak gerek. Ama özü de unutmamak gerek. Bir kökün, aynı ulusun dallarını oluşturan Türk budunlar bu adları ayrılık ya da aykırılık üzere değil, birlik üzere kullanmalı. Asıl kökü asla unutmamalı. Unutan, aslını da özünü de unuttur. Ayrılık bellerse yok olur ya da kimliğini yitirir gider. Gün gelir, Tanrı saklasın, kendini başka bir ulusun parçası beller. Özüne ulusuna yağı olur. Türk ulusunun yağı çoktur Beg. Bunların en büyük amacı da ayrılık yaratmaktır.”
(A U, s.187)

Gördüğümüz gibi *Alp Urungu* romanında yazar, Kürtlerin Orta Asya çıkışlı olduğunu ispat etmeye çalışmış, Eleğüş Yazıtındaki bir kelimenin ‘kürt’ olarak geçtiğini ve dolayısı ile Kürtlerin Türk boyu olduklarını iddia etmiştir.

Yazıtın metninde Kürt kelimesinin geçtiği iddia edilen harfler grubu şudur:
‘kÖrtlKN’

Yenisay Yazıtlarının söz konusu satırı hakkında başlıca üç farklı fikir var:

1. “*Men Körtül Kan Alp Urungu*” (*Ben kuvvetli Kağan Alp Urungu*): Bu fikri destekleyenlerin başında Orkun ve Yenisay (Eleğüş) Yazıtlarını bizzat yerinde inceleyerek bu sonuca varmış bir Türkiyatçı ve Türkçü olan Erk Yurtsever gelmektedir.

2. “*Men Kört İl Kan Alp Urungu*” (*Ben Kürt Kağanı Alp Urungu*): Bu fikri de Prof. Dr. Hüseyin Namık Orkun ortaya atmıştır.²⁹

3. “*Men körtle Kan Alp Urungu*” (*Ben Güzel Kağan Alp Urungu*): Bu fikir de Prof. Dr. Talat Tekin’e aittir. Hatta Tekin bu yazıtları *Körtle Kan Yazıtları* olarak adlandırır.³⁰

Göktürk yazı sisteminde sadece 4 sesli işareti olduğu ve çok zaman yazılmadığı göz önünde bulundurulursa, bu seçenekler arasında yalnızca ‘körtle’ biçimine dair varsayımının daha mantığa uygun olduğu düşünülebilir. Ayrıca yalnızca bu kelime hem Göktürkçede hem Uygurcada geçmektedir. Kelime Uygurcanın çok yaygın bir kelimesidir ve ‘güzel’ anlamına gelmektedir. Sonuç olarak, günümüzde çoğunlukla Talat Tekin’in okuyuşu, yani ‘körtle kan’ şekli doğru kabul edilse de Terzioğlu, romanında ‘Kürt’ okunuşu kullanmayı tercih etmiştir.

2.2.1.18. Kölelik- Köle Ticareti

Tarihe baktığımızda, Osmanlı Devleti’nin kölelik sistemini Ortadoğu İslam devletlerinden alarak zaman içerisinde kendi toplum ve devlet hayatına adapte ve entegre ettiği görülür. Köleler başta saray olmak üzere, devlet ve ordu hizmetinde yoğun olarak kullanılmıştır. Devlet hizmetinde kullanılan kölelerin yanı sıra; konak,

²⁹ Hüseyin Namık Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, Cilt 3, İstanbul 1940, s. 179-185

³⁰ Talât Tekin, “*Elegest (Körtle Han) Yazıtı*”, *Türk Dilleri Araştırmaları Dergisi*, Cilt 5, 1995, s. 19-32

köşk ve çevrelerinde de kölelik görülmektedir. Halkın daha alt tabakalarına inildiğinde ise köleliğin pek de rağbet görmediğine şahit olmaktadır.

A. H. Terzioğlu, *Harem Ağası* romanında Osmanlı döneminde mevcut olan köle ticaretini bütün olumsuz yönleriyle ele almaya çalışmıştır. Burada insan tacirlerinin çoğu Araplardır. Bu tacirlerin köleye ihtiyaç duyulan yerlerden gelen isteklere, köle pazarlarındaki satışlara göre hareket ettiklerini görürüz. Talep ise daha çok güçlü erkek kölelere, kadınlara ve erkek çocuklardır. Romanda da belirtildiği üzere, erkek köleler, daha çok fizikî güç gerektiren ayak işlerinde çalıştırılmak için, erkek çocuklar ise hadım edilerek haremden görevlendirilmek için gereklidir.

Kölelerin götürüldüğü yerler Mekke, Medine, Hudeydi, Basra, Trablus, Bingazi, Kahire ve en önemlisi, İzmir ve Osmanlının başkenti İstanbul'dur.

Kölelik kurumuna rastladığımız romanlarda, kölelerin tescil edilmesi için vücutlarına sahiplerinin işareti vurulur, kara insanlar hayvanlar gibi damgalanır. Onların köle kervanlarında diğer kölelerle karışmamaları ve anlaşmazlık çıkmaması için tacirler açısından bu işlem çok önemlidir. Ayrıca bu tacirler, alınan önlemlere rağmen kölelere kötü davranır, işkence eder, özellikle kadın köle tacirleri, kurallara aykırı hareketler sergiler, insanlık dışı davranışlarda bulunur:

“Kara renkli olsalar da genç kızların değeri fazlaydı köle pazarlarında. Elbette bakire olanlara daha fazla para ödüyordu satın alanlar. Nöbetçiler bunu düşünüyor, reislerinden laf yemeyi göze alamadıkları için de filizlenen şehvet duygularını köreltmek için bakire kızlar yerine kadınları kullanmayı tercih ediyorlardı.” (H A, s.30)

Köle pazarları, Osmanlı devleti için önemli gelir getiren yerlerdir. Köleler, Osmanlının koyduğu kurallarla, vergileri ödenerek pazara çıkarılır ve devletin korumasındadırlar. Konulan kurallar, kurulan düzen hem alıcıları hem de satıcıları korumaya yöneliktir. Kölelerin el değiştirmesine kanun ve kurallarla kayıtlar getirilmektedir.

Guban’a göre bu sistemi kuran, bu düzenin sürmesine göz yuman, köle pazarlarının koruyucusu, karşılığında bu yerlerden gelir elde eden Osmanlı Devleti’dir. O, bu durumda suçlunun da arzu ve talebin bir araya gelmesine, köle ihtiyacının doğmasına ve karşılanmasına göz yuman, köle ticaretinin tek sorumlusunun da Osmanlı olduğunu düşünür.

“Eğer Osmanlı izin vermeseydi, kölelik olmazdı. Sarayda ihtiyaç olmasaydı, hadım kölelere ihtiyaç duyulmaz, erkek çocukları ailelerinden koparılıp hadım edilmezdi. Osmanlı suçludur. Benim eksikliğimin nedeni Osmanlıdır. Erkekliğimi alan, beni utanç içinde bırakan Osmanlı’ya kinim hiç bitmeyecek.” (H A, s.142)

A. H. Terzioğlu, *Harem Ağası* romanında yaşadıklarından dolayı zaten inanç eksikliği yaşayan Guban’ın, Müslümanlığa bakış açısını olumsuz yönde etkileyen sebepler arasında İslam’ın gereğini yerine getirmeyen insanların onda bıraktığı etkileri de belirtir. Müslümanlar için kutsal olan ve köle pazarlarının da tatil edildiği Cuma gününde yaşananların tasvirini yazar, şu şekilde verir:

“Kapılar kapatıldı. Köleler hücrelerine tııldılar. Az önce insan satanlar, Allah’a ibadet etmek için önce abdest almaya şadırvana, sonra da namaz kılmaya camiye koşturdular. Bir anda sakinleşti ortalık... Allah’a ibadete koşan insanlar,

Allah'ın yarattığı insanlardan bazılarına bir yudum suyu çok görüyorlardı.”
(H A, s.80-81)

Bütün bu yaşadıklarının üzerine, köle kadın Guban'a İslam'ı kabul etmesini, Müslüman olması gerektiğini söylediğinde, o bunu kabul etmez ve Müslümanları onları köle yapmakla suçlar. Kadınsa karşılığında *“Ah yavrucuğum! Bilsen ki İslam'ın hiçbir kabahati yok insanların köle olmasında. Aksine Peygamberimiz Hz. Muhammed Sallallahu Aleyhi ve Sellem efendimiz, köle azat etmenin güzelliklerini, sevaplarını anlatmıştır her zaman. Demiştir ki, ‘Yediklerinizden ve giydiklerinizden onlara da veriniz. Asla eziyet etmeyiniz. Bir köle azat eden, cehennem azabından kurtulur!’ ama insanlar...”* (H A, s.96) diye yanıt verir.

Romanda bu zalim insanlardan farklı olarak, değişik işlerde çalışan eski kölelerin yeni kölelere daha iyi, daha sıcak yaklaştığını görürüz:

“Onlara kendi çocukları gibi yakınlık göstermişti iki köle kadın. Elbette görevleriydi ama yalnızca buyrukla olacak iş değildi bu. Gönülden bir sevgi gösterisi vardı ve bunu belli etmekten kaçınmıyorlardı. Aynı ya da yakın kökenlerinden dolayı özenle sunulan bir yakınlık... Belki de yitirdikleri yavrularına veremedikleri sevgilerini paylaşıyorlardı onlarla.” (H A, s.94)

Başka bir örnekte yine aynı durum söz konusudur ve kölelerin her ne kadar zorluk yaşayıp, işkencelere maruz kalmış olsalar da insanlıklarını yitirmediklerinin şahidi oluruz:

“İri yarı bir kara köle kucakladı Guban'ı. Yüzünden hem tiksime hem de acıma içeren bir hâl ile kapaktan dışarıya uzattı. Diğer köle aldı, birkaç adım atıp gördüğü ilk boş yere bıraktı. Beklemediği şekilde nazik davranmış, incitmemek için

azami dikkat göstermişti. Geçmişten gelen hatıraları kim bilir kimi hatırlatmıştı Guban kucağında iken.” (H A, s.38)

Eski köleler verilen emirleri yapmak zorundadırlar. Bu nedenle yeni kölelerin inlemelerine, yalvarışlarına, gözyaşlarına aldırılmaz görünürler. Çünkü hiçbir şeyi değiştiremezler. Onlar da köledir, sahipleri ne buyurursa yapmak zorundadırlar, yoksa cezalandırılırlar. Kölelik onların bilinçaltına o kadar yerleştirilmiştir ki, onlara nereden geldikleri sorulduğunda bile *“Ben hiçbir şey değilim ki! Köleyim, kölenin milleti olur mu?”* (H A, s.86) diye cevap verirler.

2.2.1.19. Hadım Etme Uygulaması

Hadım, Arapça bir kelime olup herhangi bir erkek canlıının erkeklik organını keserek veya burarak erkeklik görevini yapamayacak duruma getirmek anlamına gelmektedir. Türkçede buna ‘iğdiş etmek’, ‘burmak’, ‘enemek’ veya ‘hadım etmek’ denir. Hadım, sözlük anlamı olarak ‘kısırlaştırılmış erkek’ veya ‘cinsel işlevi yok edilmiş erkek’ anlamına gelmektedir.³¹

Harem içerisindeki kadınları korumak amacıyla hadım etme uygulaması, hem Ortadoğu’da hem de Uzakdoğu’da yüzyıllardır geleneksel olmasına rağmen bu

³¹H. Eren, N. Gözaydın, İ. Parlatır, T. Tekin, H. Zülfikar, *Türkçe Sözlük*, Cilt 1, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (TDK), Bilim ve Uygulama Kolu yayınları, Ankara, 1988, s.594

kurum, ta ki başkentlerini Avrupa'ya taşıyana ve Yunan Bizans'ın geleneklerini tanıyana kadar, Osmanlılar tarafından kullanılmamış ve gereksiz görülmüştür.

Hadımların en önemli görevi, Padişahın mâbeyn daireleri ile harem dairesini korumak ve gerekli hizmetleri görmektir. Hem fitneye daha çok yol açma ihtimali, hem teminindeki güçlük ve hem de hadım edilmelerinin zorluğu ve dayanıksız olmaları sebebiyle, zamanla Osmanlı Hareminde ak hadımların yerini zenci olan siyah hadımlar almaya başlar. Bunun üzerine esir tüccarları, Mısır, Habeşistan ve Orta Afrika'ya kadar gider, türlü yollarla elde ettikleri zenci çocuklarını hadım ettirdikten sonra başta Mısır ve İstanbul olmak üzere Akdeniz limanlarında satarlar.

A. H. Terzioğlu birçok eleştirilere sebep olan hadımlık konusunu *Harem Ağası* romanında ele almıştır. Bilindiği gibi, hadımlık, doğuştan veya sonradan yapılmış bir ameliye sonucunda, erkeklik özelliğinin kaybedilmesi manasını ifade etmektedir. Romanda bu kişilere hadım edilmiş erkek hizmetçi anlamına gelen 'tavaşi' ve ya erkeklik organı kökten kesilmiş anlamına gelen 'sandali' de deniliyor. *Harem Ağası* romanında köle tacirleri tarafından satılmak üzere kaçırılan 8 yaşındaki Guban da bu yazgıyı yaşamak zorunda kalan talihsiz çocuklardan biridir.

Romanda hareme girecek olan hadım çocukların taşınması gereken özelliklerin farklı olduğunu görürüz. Öncelikle derisinin rengi kara olan, yaşı küçük, akıllı, söz dinleyen, kolay öğrenen, zayıf, uzun ince boyunlu, ince bacaklı, dişleri seyrek, yüzleri çirkin, ciltleri de buruşuk olanlar tercih edilir. Guban'ı inceleyen kişilerin arasında geçen diyalogdan da bunun böyle olduğunu görmekteyiz:

“Güzel bir çocuk değil” diyordu Arap mal sahibi “Hadım edildikten sonra daha da çirkinleşir. Şunun dişlerine baksanıza nasıl da seyrek... İşin iyi yanı

boyunun uzun, boynunun uzun ve ince olması... Eğer yaşarsa çok para edecek.”
(H A, s.48)

Yazar, romanda Guban’ın hadım edildiği anı, küçücük bir çocuğun yaşadığı korku dolu anları canlı tasvirlerle, detaylı olarak anlatarak, hadım ameliyesinin ne kadar gaddarca ve insanlık dışı bir şey olduğuna dikkat çeker:

“Masa, bir insanı, daha doğrusu küçük bir çocuğu taklit eder şekilde yapılmıştı. İki yana açılmış kolları, başı ve bir birinden oldukça ayrılmış bacakları ile tahtadan bir çocuk şeklindeydi. Elbette bunu fark etmedi Guban. Üzerinde kan lekeleri vardı tahta çocuğun. Ama bunu fark etmemiş, görmemişti Guban o korkuyla. Bağlandıktan sonra kalçalarından aşağısının, erkeklik organının boşa geldiğini de...” (H A, s.59)

“Elindeki keskin, uca doğru hafif kıvrımlı olan, bu iş için özel olarak yapıldığı anlaşılan bıçağı bir hamlede vurdu Guban’ın henüz tam erkekleşmemiş, yumurtaları yerini bulup tam olarak gelişmemiş, sıkıştığı için morarmış erkeklik organına... Tam dibine, sicimin bağlandığı yerin hemen ön kısmına...

Koptu yere düştü organ...

Organ ölmüştü.” (H A, s.63)

Bu vahşetin ardından Guban’ın yarasına kaynar yağ dökülüp ardından taze at tezeği içine yatırılır. Birkaç gün sadece sütle beslenen Guban, sonunda sağ kalan sadece birkaç çocuktan biridir.

Bu şekilde bir kimseyi hadım etmek, erkekliğini yok etmek İslam Hukuku’nda asla caiz olmadığı için Osmanlı, önceden hadım edilmiş, yani hadım olarak satın alınan çocukları saraya alır. *Harem Ağası* romanında bu yollarla

Harem'e alınan zenci hadımlardan bir ocak kurulduğu ve adına da 'Ağalar ocağı' denildiği belirtilmiştir. Ağalar ocağına alınan zenci çocukları, kendilerinden daha büyük hadım ağalarınca yetiştirilir. Bu çocuklara Türkçe öğretilir ve güzel isimler takılır. Onlara sarayın ve haremın âdâbı hem nazarî ve tatbikî olarak öğretilir. Belli bir yaşa kadar eğitilen ve eğitimlerini tamamlayan hadımlar, daha sonra haremdeki hizmetlere tevzi edilirler.

Guban da saraya seçilen köle çocuklardan biridir ve burada Amber adını alır. Belli bir eğitim öğretimden geçirildikten, Müslüman yapıldıktan, edep, terbiye nezaket kuralları öğretildikten sonra, hareme girmeye hak kazanır. Yeteneği ile Harem Ağası mertebesine kadar yükselmeyi başaran Guban, geçmişte cinsel uzuvları tekrar büyüyen 3 harem ağasının efsanesine kapılır, yeniden erkek olmak, âşık olduğu kızla evlenebilmek için, yollar arar, en sonunda bu çabaları onun başını vermesiyle son bulur.

2.2.1.20. Harem

Osmanlı Devleti'nde 'harem' asıl adıyla 'Darüs-saade' yüzyıllar boyu merak konusu olan bir kurum hâline gelmiştir. Osmanlı Türkçesinde korunan, 'mukaddes ve muhterem yer', Arapçadaysa 'yasak' anlamına gelen harem, yüksek duvarlarla çevrili bir mekân ve içerisine de belirli görevli erkeklerin dışında girişin yasak olduğu bir kurumdur. Bir de buna içeride bulunan yüzlerce birbirinden güzel cariyeyi de eklediğimiz zaman bu kurum tam bir sır küpüne dönüşmektedir. Böyle gizemli bir durum karşısında da birçok yazar çoğu zaman bu kurumu hayal ve fantezilerin süslediği bir yer olarak lanse etmiştir.

A. H. Terzioğlu da haremi romanına konu alan yazarlar arasındadır. *Harem Ağası* romanında yazar, Osmanlının sahip olduğu kurumlardan biri olan harem kurumunun teşkilatlanma biçimi ve nasıl şekillendiğini, haremün bünyesindeki hiyerarşik yapıyı ve bu yapı içinde cariyelikten Valide Sultanlığa kadar yükselebilmek şansı olan Osmanlı kadınının sahip olduğu statü ve rolleri ortaya koymaya, bir bütün olarak haremi oluşturan parçalar ve parçalar arası ilişkileri göstermeye çalışmıştır.

Bu romanda da belirtildiğı üzere harem, hem batıda hem de doğuda büyük merak uyandıran, casusların girmek, görmek ve öğrenmek için uğraştıkları, fakat girilemeyen mekân, yani Sultanın mahremiyet alanıdır.

“Dünyanın en büyük devletlerinden birini yöneten, kudretli Osmanlı Sultanının sarayına anasının, bacılarının, akrabalarının, şehzadelerinin, kızlarının, kadınlarının, cariyelerinin bulunduğu evine, haremüne dâhil olacak hizmetkârların çok büyük özenle seçilmesi, özenle ve iyi yetiştirilmesi dosta düşmana karşı en büyük dikkati gerektiren konuydu. Orada çıka bilecek en küçük bir fitne, ortaya çıkacak en küçük yanlış, dışarıyı çok değişik yansırdı.” (H A, s.91)

Harem Ağası romanında yazar, haremi yanlış lanse eden düşünceleri karşısına alarak, nasıl ki Enderun, Osmanlı devletinin erkek yöneticilerinin yetiştiğı üst düzey bir okulsa, haremi de kadın yöneticilerin yetiştiğı bir mektep olarak gösterir. Buraya yeni girenlere cariyeye, kalfa ve ustalar tarafından dikiş, nakış, İslami görgü kuralları, dinî bilgilerin yanı sıra sanat ve kültürel eğitim verilmektedir. Cariyeler, aldıkları bu eğitimden sonra önemli bir elemeden geçerek yetenekleri sayesinde gedikli sınıfına yükseltilir, eğer padişaha bir çocuk verirse ve bu çocuk erkekse ‘Haseki Sultan’, kız çocuk doğurursa ‘Haseki Kadın’ unvanına sahip olur.

Romanda hareme alınan kızların çok genç yaşlarında saraya geldiklerine, bunlar arasında da özellikle Çerkez cariyelerin, haremde pek çok hanedan erkeği ile evlenmek suretiyle yüksek makamlar elde ettiklerine dikkat çekilir. Saraya alınan bu acemiler kısa sürede cariyelik statüsüne kavuşur, içlerinden güzel olanlar ve odalık olarak alınanlar hünkâr kalfaları tarafından, diğerleri de kalfa ve ustalar tarafından eğitilir.

“Çerkez kızlarının geçmişten gelen iyi şöhretleri vardı. Çerkez kökenli kadın efendilerin devlet işleriyle ilgilenmemeleri eş olarak tercih edilmelerinin başlıca gerekçesiydi. Üstelik beyaz tenli, güzel, endamlı, ince belli ve uzun boyludurlar. Hareli gözleri ile diğer milletlerden gelen kızlardan ayrılıyorlardı. Daha da önemlisi Çerkez kızlarının aileden aldıkları eğitimdi. Büyük bir saygı ile yetiştirilen bu kızlar saray kurallarına kolayca uyum sağlıyorlardı. Sarayı yuva olarak kabullenmeleri, evlerine dönmek için çaba göstermemeleri, devlet işlerine karışmamaları da önemli özellikleriydi. Sadakatleri de tartışılmazdı.” (H A, s.200)

Haremin nüfusu sadece kadınlardan oluşmamaktadır. Osmanlı haremını koruyan, yöneten en yetkili en üst unvan *Harem Ağası*’dır. O, ‘Kızlar Ağası’, ‘Büyük Ağa’, ‘Baş Musahip’ şeklinde de adlandırılır.

Darüs-saade, haremin diğer adıdır, ‘Saadet evi’ anlamına gelmektedir. Romanda buranın başının Osmanlı saray hiyerarşisinde önemli bir yere sahip olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Harem ağası, Sadrazam’dan ve Şeyhülislam’dan sonra en önemli kişi sayılır.

Harem Ağası romanında Ali Ağa, Amber’e yapması gerekenlerle ilgili öğütler verirken haremin kurallarını, şartlarını şu şekilde sıralar:

“Bakasın Amber! Burası Osmanlı padişahının Harem-i Hümayunu. Başka hiçbir yere benzemez. Başka yerlerde davranıldığı gibi davranılmaz burada. Görmemen gerekeni görmeyeceksin, duymaman gerekeni duymayacaksın, söylememen gerekeni söylemeyeceksin. Yürürken dahi dikkatli yürüyeceksin. Gerektiğinde alçak sesle konuşacaksın. Burada duyulması gereken tek ses sultanımızın sesidir...” (H A, s.134)

Harem, çok özel kurum olduğu için burada çalışacak olan köleler de en baştan öğrenme yeteneklerine göre özenle seçilir, saray kurallarına göre eğitilir, İslam ilmine vakıf olur. Hareme girmeye hak kazanan ağalar, eğer kurallara uymaz ve görevlerini gerektiği gibi yerine getirmezlerse bunun cezası ağır olmaktadır.

“... Bu günden itibaren ders alacak, önce İslam’ı öğreneceksin. Okuma, yazma ve gereken bütün ilimler bildirilecek sana. Saygıyı, terbiyeyi, görevi ve hizmeti belleyeceksin. Unutmayacaksın ki buradaki işin padişahımız efendimize hizmettir. Bu hizmet de sadakat ister. Sadakat haremın esasıdır ki hünkârımız efendimiz bize ailesini emanet etmiştir. Hıyanet ve ihanet asla bağışlanamaz, asla. Derslerine çok iyi çalış. Yaratılıştan kara olan yüzümüzü kara çıkarma!” (H A, s.135)

A. H. Terzioğlu’nun bu romanında Harem Ağalarının taşıdıkları dış özelliklerin farklılığının, oldukça çirkin bir görünüme sahip olduklarının şahidi oluruz:

“Çoğu çelimsizdi harem ağalarının. Uzun boylular bile güçsüz ve eğri büğrü görünüyorlardı. Çok yaşlılar mutlaka iki ya da tek bastonla yürüyorlardı. Yüzleri buruş buruştu ve köseydiler. Çok azının yüzünde tek tük seyrek sakallar vardı üstelik

bunları özenle uzatıyorlardı. Çoğunun başı traşlı idi ırklarının özelliği kıvırcık saçlarından utanır gibi...” (H A, s.145)

Ayrıca kadınları korumak ve onlara hizmet verebilmek amacıyla kullanılan, harem içinde en gizli bilgileri bilen ve dış dünya ile sürekli ilişki içinde bulunan bu Harem Ağalarının aynı zamanda sarayın en yozlaşmış kesimini de oluşturmakta olduklarını görürüz.

2.2.1.21. Assasinler

1090 yılında İsmailîlik mezhebi esaslarına dayanan, Fatımîler devleti içindeki dinsel bir hizipleşme sonucu ortaya çıkan, İsmailî din adamı Hasan Sabbah tarafından kurulan bir dinî tarikat ve siyasi bir örgüt olan Assasinler, A. H. Terzioğlu’nun *Hasan Sabbah* romanının esas konusudur.

Büyük Selçuklu Devleti zamanında yaşamış olan, ezoterik ve bâtını örgütü Assasinleri kuran ve ölene kadar liderliğini yapan Hasan Sabbah, tarihteki en gizemli insanlardan biri olarak bilinmektedir. Müritlerinin adını Seyduna olarak bildiği bu şahıs, gençliğinde çeşitli çelişkiler yaşar, İslamiyet’i büyük ölçüde sorgular, tarikat ve mezheplerle ilgili birçok toplantıya katılır.

“Hasan Sabbah, Bâtını hareketinin en üst özgürlüğünde yüzmek için akli ve düşünceyi sınırlayan bütün duvarları yıkmak, sırlara vakıf olmak için çabalıyordu. Yetme ve yetinme diye bir sınır yoktu düşlerinde. Kalkan her perdenin altından yeni perdeler çıkacaksa karşısına ve o perdeyi kaldırmakta âciz kalacaksa bilmenin öğrenmenin ne anlamı olurdu ki?” (H S, s.100)

Ona göre akıldan ya da alışılmış düşüncelerden ayrı ve bir başına olarak gerçeği bulmak mümkün değildir. Gerçeği bulmanın yolu ise reddir, çünkü red sorgu yolunu açar. İnsanı gerçeğe ulaştıran yol, insan aklını ve kişisel adalet anlayışını kullanmak, bir mürşide tutunmak ve mürşidin gerekliliğini ortaya koymakla mümkündür.

Romanda, Necm Sarac ve Mümin namıyla anılan yetkili dai ile karşılaştığı zamana kadar genç Hasan Sabbah'ın İsmailîlerin öğretilerini birer felsefe aracı, Mısır'daki Fatımî Halifesini de bir düşünür olarak tanımladığını görürüz. Bir süre sonra düşünceleri tamamen değişen Hasan'ın, artık *“İmam Cafer oğlu İsmail'in imamlığına inandım ve onun soyundan, yolundan imanlara uydum”* dediğine şahit oluruz. Onun zamanla ünü artar ve yoluna çıkan her yerde durup, anlatması gerektiğinde İsmailîliği anlatır. O, *“Peygamberliğe ancak imamlığı dâhil ederek ve bağlı olarak Tanrı adı uygun düşer”* diye düşünür. Hasan Sabbah'ın bu yolda silahları 'ikna, davet, anlatmak ve kazanmak' olarak belirtilmiştir. O, Alamut kalesini de aklının gücüyle alır. Kalenin içten fethedildiğini öğrenen ve çok şaşırان Mehdi, *“Benden daha fazla mı altın verdin bunlara?”* sorusunun karşılığında, Hasan Sabbah'tan *“Ben altın değil, inanç ve umut verdim!”* (H S, s.196) cevabını alır.

Yazar, *Hasan Sabbah* romanında bu konuyu işleyen birçok yazardan farklı olarak, Hasan'ın davasının asıl sebeplerini şu şekilde açıklar:

“Hasan Sabbah'ın derdi dünya ileydi. Olanlarla, yaşananlarla... Onun derdi İmam Ali'nin şehit edilmesi, İmam Hasan'ın yaşadıkları, Kerbelâ'da İmam Hüseyin'e ve ailesine yapılanlar... Onun derdi eşitlikti, adaletti, güçlünün güçsüzü ezmesiydi. Çok ve kalabalık olanın, az olana karşı kendisini üstün görmesiydi. Bir kısmın debdebeli, zengin, alabildiğine israf içinde yaşamayı seçip, üstelik bunu İslam

adına yaptığını iddia edip, çoğunluğun yoksulluk çekmesiydi. Din adına üretilen hurafelerdi. Yanlışları Emevi kalıntısı zorlamalarla, uydurmalarla din diye yutturular, halkı kandırmalardı.” (H S, s.213)

A. H. Terzioğlu, romanda anlatılan Kahire seferi ile Hasan Sabbah’ın ne kadar mütevazı bir kişilik olduğunu ortaya koyar. *“Hasan, emrine hizmetkâr istememişti. İlk kez böyle konforlu, iyi döşenmiş, büyük bir odada kalacaktı. Çevredeki eşyalar, alımlı değerli perdeler, kalın halılar, yüksek döşek onu çok rahatsız etti.”* (H S, s.135) Bu konforlu, gösterişli odada kalamayan Hasan, burayı terk edip aynı binanın alt katlarında hücreye benzer, fakat onu mutlu eden küçük odaya geçerek, doğru bildiği şekilde yaşamaya başlar.

Hasan Sabbah’ın kurduğu ‘Haşhaşi’ olarak adlandırılan tarikatla ilgili yaygın olan anlatıya göre Hasan, Alamut’u ele geçirdikten sonra arkasına Kur’an’daki tasvirine birebir uygun bir cennet kurdurur. Fedailer haşhaş ile kendilerinden geçirildikten sonra buraya taşındıkları için nasıl geldikleri hakkında hiçbir fikirleri olmaz. Bu durum da fedailerin efendilerine bağlılıklarını perçinler. Bir fedainin görev zamanı geldiğinde haşhaşla tekrar bayıltılarak cennet bahçelerinden alınıp efendisinin karşısına çıkarılır ve suikastı layıkıyla gerçekleştirdiği takdirde yine cennete gideceği vaat edilir. Bu durumda fedai büyük bir isteklilikle suikastı gerçekleştirmek için yola koyulur.

Bu anlatıları doğru kabul etmeyen A. H. Terzioğlu’na göre ise onların ‘Haşhaşi ve ya Haşhaşın’ yani ‘Haşhaş kullanan’ olarak adlandırılması yanlışlıkla ve biraz da kasıtlı olarak yapılmıştır. Batıda suikastçı anlamına gelen, ‘assasin’ kelimesinin de buradan türediği iddia edilmektedir. Alamut kalesinde ise ‘esasa bağlı’, ‘aslı ve özü bilenler’ olarak tanımlandığı hakkında görüşler vardır. İsmailî

inancının temeli manasında kullanılan ‘asas ile bağlantılı kişiler’ anlamı da bulunmaktadır. Ayrıca ‘sır bekçileri’ olarak da tanımlanmışlardır ve yazar bu son görüşlerin doğru olduğu düşüncesindedir.

Fakat tarihe baktığımızda kuşatılması ve ele geçirilmesi güç kaleler temelinde örgütlenmiş olan Assasin tarikatının önemli kişilere yönelik suikastlara dayanan, etkili bir askerî strateji geliştirerek Orta Çağ İslam dünyasında çok önemli ve farklı bir güç olarak ortaya çıktığına şahit oluruz. Bu Tarikatın, ideolojik açıdan dönemin Sünni siyasi ve dinî çevrelerini düşman olarak gördüğü, özel olarak da Abbasi Halifeliğinin ve onun koruyucusu olan Büyük Selçuklu Devletinin esas düşmanları olduğu bilinmektedir. Hasan Sabbah’ın kurmuş olduğu Assasin tarikatının müritleri, kendi çağlarında birçok Selçuklu devlet adamına suikast düzenlemiş ve amacına ulaşmıştır.

Hasan Sabbah romanında Hasan, eylemlerini İsmailî inancı taraftarları arasından seçilerek yetiştirilen fedailer vasıtasıyla gerçekleştirir. Bu fedailerin diğer adı assasindir. Romanda bu korkusuz gençlere tek bir vaatte bulunulduğu belirtilir:

“Bu dünya ile ilgili olarak size hiçbir şey vaat etmeyecek, söz vermeyeceğim. Ama şunu bilin ki, şehit olduğunuzda yeriniz cennettir. Cennetin kapısında sizleri karşılayacak erenlerin, imamların arasında olacaksınız. Seyduna size ölümsüzlüğünüzü bağışlamıştır. Daha ne istersiniz?” (H S, s.234)

Fedailer’in tarihte kendilerinden önce pek görülmemiş olan bir askerî taktik geliştirdikleri *Hasan Sabbah* romanında da vurgulanır. Özel olarak tek bir önemli kişiyi öldürmeyi temel askerî taktik olarak kullanan fedailer, suikastı da kendilerince dinî ve psikolojik bir şekilde uygular. Yapılan bu suikastların hiçbirinde ok, zehir

gibi silahlar kullanılmaz, neredeyse tüm suikastlar hançerle gerçekleştirilir. Yazar, romanda bunun sebebini bu şekilde açıklamaktadır:

“Ok uzaktan atılır. Oysa fedailer düşmanlarına olabildiğince yakın olacaklardı. Zehri herkes, en acizler dahi kullanabilir ve kullananın kimliği bilinmezdi. Oysa her fedai kendisini belli eder öldürdüğü düşmanın yanı başında. Nedenini de söyler! Onlar için öldürdüklerini kimin öldürdüğünün, neden öldürdüğünün bilinmesi önemliydi.” (H S, s.235) Burada dikkati çeken bir önemli husus da suikastı gerçekleştiren fedainin kaçmaya çalışmamasıdır. Romanda da belirtildiği üzere, fedailer görevini yaptıktan sonra mutlaka bunun nedenini söylemeli ve Seyduna’nın adını bağırmalıdır. Fedailer, böylece daha ölmeden cennetin kapılarının onlara açılacağına inanırlar.

Hasan Sabbah romanında birçok önemli kişinin fedailer tarafından suikasta uğradığının şahidi oluyoruz ki, bunların en önemlilerinden biri de Selçuklu veziri Nizam-ülmülk’tür. Fedailer, sonradan daha da ileri giderek davalarına zararlı gördükleri yöneticilere bile suikast düzenler, Sultan Sencer’in yatağına kadar ulaşmayı başarırlar. Bu kurbanlar arasında vezir Abdürrahman Sümeiremi, Erkuş en Nizami, ünlü Selçuklu emiri Porsuk da bulunmaktadır.

2.2.1.22. İsmailîlik –Bâtînilik

A. H. Terzioğlu’nun *Hasan Sabbah* romanında Bâtîni inancına farklı yönden bakması, daha ılımlı yaklaşması dikkat çekicidir. Romanda öncelikle İsmailîlikle

ilgili bilgiler verilmiş, sürdürdükleri davalarının kendilerince haklı yönleri gösterilmeye çalışılmıştır.

İsmail, altıncı İmam Cafer-es Sadık'ın büyük oğludur. İmamet yönetimine göre de geleceğin imamıdır. İlk başlarda, Cafer-es Sadık tarafından halef, kendinden sonraki İmam olarak işaret edilir, fakat bir süre sonra İsmail'in değişik düşüncelerini açık etmesi üzerine araları bozulur ve Cafer, küçük oğlu Musa'yı halefi ilân eder. İsmail, babasından önce öldüğü için Musa Kazım, yedinci İmam ilân edilir. Bunun üzerine fikir ayrılığı ortaya çıkar ve İsmailîler, on iki imamcı Şii geleneğinden ayrı olarak yedinci İmamı Musa değil, İsmail olarak kabul ederler.

İsmail'in yedinci İmam olarak kabul edilmesi ile İsmailîler, yedi sayısını kutsal beller ve bunu neredeyse bütün değerler üzerine uygulayarak kendilerince sonuçlar çıkarırlar. Onlara göre gökler ve yerler yedi kattır. Peygamberler için de bu yedi aşamayı uygularlar: Âdem, Şit, Nuh, İbrahim, İsmail, Muhammed ve sonunda Ali ile bu aşamayı tamamlarlar. Böylelikle Ali'yi peygamber vasfına taşımak ve dolayısıyla Hz. Muhammed'in son peygamber olmadığı iması ile tamamen İslam inancı dışında bir görüşe saplanırlar. Ayrıca onlar, İmam Cafer'in oğlu İsmail'in öldüğünü kabul etmezler.

Romanda din âlimleri, bu görüşlerin Şii inancı ile tasavvuf inancının karıştırılması sonucunda ortaya çıktığını, imamın nesnelleştirilmiş, insan biçimine girmiş bir Tanrı olarak nitelendirilmesinin ve ona peygamber üzerinde vasıflar yüklenmesinin İslam ile asla bağdaşmadığını, bu yüzden de İsmailî inancının sapkın olduğu düşüncesini savunurlar.

Hasan Sabbah romanında İsmailîlik inancının, daha aktif, daha mücadeleci, tutuculuktan uzak, yeniliğe açık görüşlere sahip olduğu vurgulanır. İsmailîler, kendilerini ‘Ed-Dava el Hediye’ diye adlandırırlar. Merkezleri İsfahan’dır. Onlar, öğretilerini yaymak için çalışır, insanlara “*İsmaili dailerini dinlemek, öğretilerine uymak, Allah’ın çağrısına uymaktır. Yolumuza girmek gönüllülükle olacaktır. İnanmakta zorlama olmaz!*” (H S, s.74) diyerek, onları inandırmaya çabalarlar. Romanda, bu dailerin, inançlarını yayacakları çizgiyi ‘on mertebe’ olarak belirlediklerini görürüz:

“İlki alıştırmaydı...

İkincisi, inançlarda şüphe doğurma...

Üçüncüsü, halkın içine girme ve yakın olma...

Dördüncüsü, talik yani gelişmeyi anlamak için samimiyeti ölçme...

Beşincisi, rapt yani artık kazanıldığına emin olunan kişiye yemin ettirme...

Altıncısı, tedlis, aldatma... Sırların yavaş yavaş açıklanması...

Yedincisi, tesis, söylenenleri kabul ettirme ve akıllarda yer etmesini sağlama...

Sekizincisi, hâl... Eski yoldan çıkarma ve kendi yoluna çekme...

Dokuz, sıyrılma...

On ve sonuncusu, eski inancın tamamen reddi...” (H S, s.242)

“İsmaililer’in imam inancında peygamberler ve imamlar farklı zamanlarda ve değişik durumlarda zuhur etmişlerdir. Bunların asılları, özleri birdir. Zaman ve durum önemli değildir. Peygamber natıktır. Natıklar, kendisinden sonra gelen imam

tarafından takip edilmek durumundadır. Peygamberlerin vahyi zahiri anlamları ile açıktır. İmanın görevi de bu zahirin içinde bâtını anlamını ortaya çıkarmaktır.” (H S, s.107)

Dışsal anlatım yanında içsel bir anlamın olduğunu ileri süren Bâtınilik, ayet ve hadislerin ilk, görünür anlamlarını kabul eder, gerçek anlamlarını ise ancak Allah’la ilişki kurabilen masum imamların bilebileceği temel görüşünü savunur. Bu fırka mensuplarına göre *Kuran’ı Kerim* ayetlerinin görünen anlamlarının yanı sıra gizli anlamları da vardır. Sorgusuz kabulün değil sorgulayarak bulmanın gereği içinde sırlara vakıf olmanın doğru olduğu düşüncesini ise *“Dünyada olanların dahi biçimine değil özüne bakmak, özünü görmek gerekir ki sırlar çözülebilsin. Öyleyse düşünmede sınır olmamalıdır. Düşünce özgür olmalı, akla asla kilit vurulmamalı, dokunulmazlar, dokunulmazlıklar kaldırılmalıdır. Gerçeğin ışığı özgür düşünce ile ortaya çıkacaktır.”* (H S, s.99) şeklinde savunurlar.

İsmailîler’in inancına göre şarap ve zina haram sayılır, cezası ise ağırdır. Ayrıca, onlara göre, özel mülkiyet de tasvip edilemez. Amaçlarının ise herkesin eşit olduğu, kimsenin kimseye üstünlük taslamadığı bir toplum kurmak olduğu belirtilmektedir.

2.2.1.23. Tarihî Kahraman Cengiz Han’a Olumlu Yaklaşım

Doğu Asya ve Orta Asya'daki birçok göçebe topluluğu yenen ya da birleştiren ve onları ‘Moğol’ sosyal kimliğine taşıyan, dünyanın en büyük hükümdarlarından biri olan Cengiz Han, bugün tüm dünya tarafından genelde acımasız ve kana susamış

bir fatih olarak görülmektedir. Fakat A. H. Terzioğlu, *Cengiz Han* romanında bu kahramanı sadece gaddarlığı ile değil, doğumundan itibaren neredeyse bütün hayatını, yaşamını, faaliyetlerini ele alarak, farklı yönleriyle beraber okura sunar.

Avucunda kan pıhtısıyla doğan bu kahraman, henüz gençken, daha Cengiz olmamışken büyük acılar yaşar. Her seferinde ölümden kurtulduğu korkunç tehlikeler atlatır. Bozkırın ölüm sessizliğine terk edildiği, aşağılandığı, boynuna bukağı takılıp köle olarak çalıştırıldığı, kendisine ve ailesine kötü muamele edildiği, gölgesinden başka arkadaşının olmadığı zamanları hiç unutmaz. Yaşadığı bütün olumsuzluklar gittikçe onu gaddarlaştırır ve içindeki bu öç duygusu soyundan olanların, er bildiği kişilerin hatta acunun ihanet ettiği günden itibaren başlar.

“O gün bambaşka duygularla dolmaya başladı. Acımasızlık dolaşıyordu kan yerine bedeninde. Öç için her şeyi kabullenebileceğini düşünüyordu. Sonsuz öç duygusu ile tanışıyordu.” (C H, s.99)

Zamanla en başta acıma duygusu olmak üzere duygularının çoğunu yitiren Cengiz, *“Bunu yapanları bir yakalarsam, acılar içinde tamuya göndereceğim. Oğuşumu yok etmeye çalışanları, atacakları acı feryatlarla yolcu edeceğim. Öylece izleyeceğim onlar can verirken. O gün geldiğinde, bugünleri hatırlayacağım!”* (C H, s.112) diye yemin eder.

Cengiz’in kuralları katı ve kesindir: *“Buyruğuma karşı geleni, and içiyorum ki çok kötü bir son bekliyor. Kangdaşım bile olsa, en yakın andam dahi olsa onun derisini canlı canlı yüzer, etlerini kemiklerinden ayırırım. Bir mezarı bile olmaz acunda. Adının kullanılmasını yasaklarım. Unutulması için her şeyi yaparım.”* (C H, s.286)

Av seferlerinin birinde Cengiz, yeminine sadık kalarak, onun uyarısını dinlemeyip saygısızlık eden, bir kez daha avını elinden almaya kalkan üvey kardeşi Bektar'ı bile bağışlamaz ve okla vurarak öldürür. Annesi karşı çıksa da o, *“Ben bu uruğun başıysam, kangdaşım bile olsa saygısızlık edeni bağışlamam. Bunu her kes böyle bilsin.”* (C H, s.143) cevabını vererek, en yakını olsa da, bir ölüm üzerine hiçbir zaman pişmanlık duymadığını gösterir. Onun, düşmanlarına akıl almaz işkenceler uyguladığı zaman, zerre kadar etkilenmediğine, tam tersi olanları kımız içerek, kahkahalar atarak izlediğine şahit oluruz.

Cengiz Han, her ne kadar gaddar biri olsa da iyi bir liderdir. Onun liderlik becerileri sadakat kavramı etrafında şekillenir. O, politik ve askerî hiyerarşisine bağlanabilecek yetenek ve istekte kişileri ordusuna katar, kendi liderliğine bağlılık gösteren kişilere düşman ordudan bile olsalar arka çıkar, zarar vermez. Onun düşüncesine göre, yetenekli olan herkes, yükselmek ve terfi etmek konusunda eşit haklara sahiptir. Romanda Cengiz Han'ın, düşmanlarından olan Tayçit soylularını idam ettirdikten sonra, Tayçit erleriyle ilgili verdiği karar da bunu gösterir:

“Onlar beylerinin buyruğunu dinlediler ve birer Moğol olarak yiğitçe uruştular. Dileyenler buyruğuma girsin. Dilemeyenleri ise bırakın diledikleri yere gitsinler. Gidenler bir daha karşıma çıkmassınlar” (C H, s.212)

Hainliği, ihaneti asla bağışlamayan Cengiz Han, küçüklükten arkadaşı olan, sonradan düşmanına çevrilen Camuka'ya ihanet edip, kandırıp, bağlayarak ona getiren ve onun himayesine geçmek isteyen hainlere de acımaz ve *“hain her zaman haindir, tohumu kurutulmalıdır”* ifadeleriyle tepki gösterir. *“Demek bana bağlandınız! Bunun için de benim andama hakaret ettiniz. Aşağıladınız. Bağlayıp getirdiniz. Siz kimsiniz bre aşağılık sıçanlar? Onun kim olduğunu, benim için*

değerini bilir misiniz?” (C H, s.373) diyerek, dün bağlandığı hana ihanet eden, hakaret ederek bağlayıp diz çöktüren bu kişilere gereken kıyını veririr.

Fakat romanda Cengiz’in, her zaman gaddar ve kıyıcı olmadığına şahit oluruz. Dostluk, andalık, verilen söz onun için çok değerli ve önemlidir. Andası Camuka ile düşman olsalar da o, kaçıp kurtulması, karşılaşmamaları için peşinden er bile göndermez. Beklentisi ise Camuka’nın kendisinin tekrar gelip onunla eskisi gibi dost olmasıdır. Andası onun huzuruna getirildiğinde, Cengiz’in bütün barışık çabalarına rağmen gururundan vazgeçmeyen Camuka, kararını Gök’e uçmaktan yana verir. Bu durumda Cengiz’e üzerine düşeni yapmaktan başka bir şey kalmaz:

“Gördünüz, duydunuz. Andam benimle kalmak, yaşamak istemiyor. Onu, kanını, ruhunu yere akıtmadan yolcu etmemi diledi. Naaşını da bir han gibi, benim yoldaşım olarak Gök’e uğurlayınız. Mezarını kimse bilmesin. Acunda iken huzur bulmayan andam, Gök’te huzur bulsun!” (C H, s.378) diyerek, yası olduğunu ve otağından çıkana kadar kimseyle görüşmeyeceğini ekler.

Cengiz Han romanında yazar, Cengiz Han’ı *“Avda dahi ona bağlı olanlara eşit davranan bir bahadır”, “Ulcada dahi kendisine ve oğuşuna ayrıcalık istemeyen bahadır”, “Kendisini yiğitlerinden ayrı görmeyen bir bahadır”* (C H, s.217) şeklinde değerlendirir. Çünkü o, göçebe olarak yaşamış olmanın etkisiyle kişisel serveti pek önemsemez, savaş sonrasında ele geçirdikleri değerli malları savaş arkadaşlarına ve bağlılık gösterenle dağıtır.

“Yasama uymayanlar karşımda, yasama uyanlar yanımda...” kuralını uygulayan Cengiz Han’ın zamanında, onun adalet anlayışı sayesinde devleti gittikçe

büyüyüp güçlenir, bozkıra düzen gelir, budunlar artık onun yasalarına göre yaşamaya başlar.

“Bozkırın birlikten habersiz, yasa töre bilmez hâle gelmiş, başına buyruk budunlarını zapt etmek, bir arada tutmak ancak ve ancak eşit ve adaletli yönetimle, suçu bağışlamamakla mümkündür. Birbirlerinin sürülerini yağmalayan, karılarını, çocuklarını kaçıırıp mallarını çalan düzensiz budunlar artık eskisi gibi yaşayamayacaklarını anlamaya başlamıştı. Bu da Cengiz Han’ın başarısıydı.”
(C H, s.244)

2.2.1.24. 1980’li Yıllar Türkiye’inde Medya ve Basın

Reisim Çatlı romanında görüyoruz ki 1980 askerî darbesi öncesindeki son birkaç yıl, Türkiye’de siyasetin aşırı kutuplaştığı, solda çok büyük bir parçalanma yaşanan, çeşitli sol parti ve grupların karmaşık politika uyguladığı, şiddetin siyasetin önüne geçtiği bir dönemdir. 12 Eylül 1980 darbesi sonrası dönem ise siyasetin durgunlaştığı, örgütlerin kapatıldığı, militanların tutuklandığı ya da yurt dışına gittiği bir dönem olarak tarihe geçer.

12 Eylül 1980 askerî darbesiyle birlikte toplumsal muhalefetin sesi kesilir ve bu uzaklaştırılma, depolitize edilme süreci medyaya da yansır. Bu dönemde sermayenin ideolojik anlamda egemenliğinin medya araçlarıyla da sürdürülmesinin önem kazanmasıyla birlikte, ‘Doğruyu söyleme mesleği’ olan gazetecilik ve televizyonculuk, günümüz koşullarında medya patronlarının çıkarları doğrultusunda

hizmet veren bir kuruma dönüşür. Yani medyanın böyle bir dönüşüm göstermesinde, mülkiyet yapısındaki değişim önemli bir rol oynamıştır.

O dönemin yandaş basınına göre ölen hep devrimcilerdir, öldürenler de faşist komandolar: *“Yıkıcılar palazlanmış, güçlenmiş, zengin olmuş neredeyse bütün gazetelere, bütün köşelere sahip çıkmıştı. Ülkücüler saldırıya uğrayınca, şehit olunca sesleri kesiliyor, karşı taraftan biri öldüğünde feryatları göğü tutuyordu.”* (R Ç, s.91)

Maalesef medyanın yanlı yaklaşımlarının önüne geçmek, onlarla mücadele etmek o kadar da kolay olmaz. *“Gazeteler ellerindeydi. CHP’nin oyuncağı olan TRT’de iktidar borazacılığı yapınca hemen her olayda Ülkücüler suçlanıyordu. Olmadık olaylar Ülkücülere yükleniyor, nerdeyse her olayın faili bir Ülkücünün adı yükseltiliyordu.”* (R Ç, s.86)

Görüldüğü gibi eleştirel düşüncenin yerine medyanın öngördüğü gündeme yanıt veren güncel düşünce, tüketim kültürünün doğurduğu sığ düşünce öne çıkar. Bağımsız düşünen insanların söylediklerine önem verilmezken, medya kitleler adına konuşur, onların tetiklediği düşüncenin egemen olduğu bir ortam oluşur.

Fakat *Reisim Çatlı* romanında her şeye rağmen mevcut duruma boyun eğmeyen, zaman zaman korkmadan sesini duyuran vatansever insanların da olduğunun şahidi oluruz ki bunlardan biri de Başbuğ Türkeş’tir. *“Başbuğ, basının ambargosuna ve TRT’nin iktidar borazanlığına karşılık halka gidiyor ve olanları büyük mitinglerde anlatıyordu.”* (R Ç, s.86)

2.2.1.25. Günümüz Türk Toplumunda Kadının Yeri

A. H. Terzioğlu, günümüz Türk toplumunda kadının yeri, kadına yaklaşım, ona verilen değer gibi konuları *Aksaçlılar Meclisi* romanında daha ayrıntılı şekilde ele almıştır. Eski Türk töresinde kadına verilen değer ve özgürlükler, gelişmiş toplum eşitliği günümüzde nerdeyse dünyanın hiçbir yerinde yoktur. Romandan da anlaşıldığı üzere eski töre, yerini yoz Arap geleneği taklitçiliğine bıraktıktan sonra Türk kadını erkeğinden bir adım geriye itilmiş, uzun bir zaman evden dışarıya çıkmamıştır. Her şeye rağmen Türk tarihini, Türk'ün gerçek karakterini iyi bilen Mustafa Kemal Atatürk, Türk kadınının bu kötü yazgısını değiştirmeyi başarmıştır.

Fakat bugün, yeniden kadını kapalı mekânda tutma ve mesleksiz bırakma anlayışı yayılmıştır. Dünyanın her yanında kadınlar yeni haklar alma çabasındaiken, haklarını yitiren Türk kadınları, bu geriye gidişi tuhaf bir şekilde kabul ve destekleme içindedirler.

Aksaçlılar Meclisi romanında Cesur'u dile getirerek “*Düşünün! Kağanın yanında oturup kurultayda söz edecek kadar güçlü, erinin yanında atına atlayıp savaşacak kadar yiğit Türk kadını, Arap-Fars kültürünün hegemonyasında, evinde, duvarların ardında yaşamaya mahkûm edilmiş ve ikincil görevi kabule zorlanmıştır. Uzun yüz yıllar boyunca adı dahi yokken, bir büyük insan çıkmış ve onu yeniden Türk kültürünün gereğince yaşama sokmuştur. Ancak bugün yeniden hortlayan yobaz etki ile eve çekilmeye, yalnızca çocuk doğurup hamur yoğurarak yaşamaya zorlanmaktadır. İş yaşamında ve siyasette varlığını kanıtlamışken, bunlardan uzak tutulma çabası eni bir kültür yıkımı değil midir? En tuhafı ise kadınlarımızın özgürlükleri terk etmede aceleleri ve inanılmaz kabulleridir. Bugün verdikleri tavizlerin yarın başlarına ne işler açacağıнын farkında değildirler. Yitirmek kolay,*

kazanmak zordur. Yarın bir Mustafa Kemal'in daha çıkacağı ne malum?" (A M, s.266) diyen yazar, aslında kadınlarımızı olması muhtemel olan bir durumdan haberdar edip, onları uyarmaya çalışmaktadır.

Şunu da belirtmek gerekir ki romanda, kadın haklarının gerilemesinde İslam'ın etkisi olduğunu söyleyenlere karşın, asıl nedenin, Arap geleneklerini İslam'ın kuralı kabul etme aymazlığı olduğu söylenmektedir:

"Bilmiyorlar ki İslamiyet'in kabulünden sonra kadının etkin yeri uzun bir zaman sürmüş Türklerde. Ne zaman ki İslam, Arap geleneklerinin etkisinde kalıp içine kapanmış, kadının yalnız adı kalmış." (A M, s.235)

Durumun diğer üzücü yanı da erkeklerin çoğunun bu geriye dönüşün, yıkımın, değişimin farkında olmamasıdır. Meslek sahibi, çalışan, aile ekonomisine katkıda bulunan kadınlarımıza yönelik bakış açısının gereken seviyede olmaması, maalesef ailelerin dağılmasını da hızlandırmaktadır.

"Erkek, kadını hâlâ bir çağ önceki kurallara razı anaları gibi bellediği için yaptıklarına şaşırıyor. Konuşmasına, kendi buyruğunca hareket etmesine dayanamıyor. Kendi aile başlarında fark ettiği zayıflamayı kadının ailesine yükleme kolaylığı ile baskı uygulamaya çalışıyor. 'Ananla görüşmeyeceksin! Kız kardeşlerin bu eve gelmeyecek!' şeklinde, uygulanması mümkün olmayan buyruklar ise dağılmayı çabuklaştırıyor." (A M, s.267)

2.2.1.26. Güncel Olayların Yansıması

A. H. Terzioğlu, romanlarında güncel olayları da ele almayı ihmal etmemiştir. Örneğin, *Aksaçlılar Meclisi* romanında Cesur'un aracılığıyla aktarılan düşünceler, ülkedeki mevcut duruma ışık tutmaktadır:

“Başınıza her an her iş gele bilir, hele ki siz iyi bir yurttaşsanız! Her an her türlü yanlışa tanık ola bilirsiniz. Ne korunmanın, ne çok dikkatli olmanın, ne bilinçli davranmanın, ne kurallara, yasalara uymanın bir yararı olur. Ne de doğruları bilip savunmanın bir anlamı! Üstelik olanları açıklayacak ve ölümlerin kolayca kabulünü sağlayacak sihirli bir sözcük usumuza yerleştirilir: ‘Kader!’ ” (A M, s.9)

Aksaçlılar Meclisi romanında Türkiye’de yaşanan ve gündeme oturan birçok olaya değinildiğini görürüz. Romanda yazar, eline sopa, pala benzeri ilkel aletler alan insanların kadınlara saldırısının, tacizlerinin, tecavüzlerinin cezasız kaldığına, protesto eylemlerinde hak arayan, yalnızca fikir ve ses eylemleriyle sokağa çıkan silahsız insanların, polisin orantısız gücüne maruz kaldığına, dayak yediğine, biber gazıyla boğulduğuna, kelepçelenip, yerlerde sürüklendiğine, yaralandığına, sakatlandığına hatta öldürüldüğüne dikkat çekmeye çalışarak, insanların düşünüp sorgulamasını sağlamaya çalışır.

Romanda değinilen diğer önemli mesele de bir türlü sonu gelmeyen, çözüme ulaştırılamayan ve gittikçe sarpa saran terör örgütü meselesidir. Yazara göre, buna sebep bölücü eşkıya dağlarda devlete kafa tutarken, silahlı güçleri ile pervasızca dolaşıp yakıp yıkarken, öldürürken, tehditler savurup devleti aşağılarken, devletin önlemler almaya geç kalmasıdır.

“Basiretsiz yöneticilerin küçümsemeleri, ‘Dağda dolaşan bir eşkıya’ diye başlayan bir tanımlama ile sınırlanınca, olanlar zamanla yalnızca kabule

dönüşmüştü. Devlet geri çekildikçe eşkiya güçlenmiş, yüz­süzleşmiş, yayılmıştı. Çünkü devletin devletliğini yapmamasından cesaret bulmuştu.” (A M, s.30)

Ayrıca, devletin bu duruma gelmesinde kültürel bozulmanın, ahlaki çöküntünün, ekonomik baskının sonucu özünden kopmuş vatandaşların da duyarsız kalmasının büyük katkısı olduğuna dikkat çekilir:

“Neredeyse özünü inkâr edecek kadar etnik ayrışım­lara sahip çıkan, bütünden ayrı birkaç söz edince kendini aydın sanan, zaman zaman ‘Hepsi Ermeni, hepsi Rum, hepsi Yahudi’ olduğunu haykıran insanlarım. Demokrasiyi, daha fazla un, şeker, yağ dağıtanı oyuyla desteklemek sanan, kendi seçtiği vekillerine yağ çekip yalakalık yapmayı marifet bilen insanlarım. Seçtiği vekilden, başbakan­dan hakaretler yiyen, azarlar işiten; ama yine de onu alkışlayan insanlarım... Gençliklerini yaşamadıkları için belki, belki muhalefet nedir bilmedikleri, yaşamlarında bir kez olsun birilerine karşı çıkmadıkları için; onlar için savaşan, kavga eden, polis dayacağı yiyen, hapislere düşen gençlere kızan insanlarım. Uzakta, yakınlarda bir yerlerde, onlar için savaşan, ölen, öldüren birilerinin olduğundan habersiz olan insanlarım. Askeri ile övünüp, paşaları terör örgütü üyesi suçlaması ile içerlerde çürürken duymazdan gelen insanlarım. Okumayan, dinlemeyen, gezmeyen, görmeyen insanlarım.

Bir zamanlar atlarının toynak sesleri acunu titreten insanlarım.

Dünyanın en büyük imparatorluklarını kuran insanlarım.” (A M, s.307-308)

2.2.1.27. Günümüz Türk Ordusunda Eksiklikler

Bir süre önce toplumda “*Mehmetçik Türk milletinin askerine verdiği ad... Mehmet, Hz. Muhammed’e saygısından, sevgisinden dolayı Türk’ün sevdiği, benimsediği ad... Bu nedenle bir başka bakar ordusuna bu millet. ‘Allah Allah’ nidaları ile savaşıyor, dünyadaki tek ordudur.*” (R Ç, s.262) düşünceleri hâkim olsa da, Türk’ün değer verip yücelttiği bu ordu, bugün eski gücünü kaybetmiş, yeni gelişmelerden geri kalmıştır.

Aksağlılar Meclisi romanında ele alınan güncel meselelerden biri ordudaki hatalardır. TBB’ye bağlı tanınmış ‘tarih profesörü’ bayanın seminer konuşmasında, “*dünyaya yeniden düzen vermek için yaratılmış olan Türk ırkı*”nın Orta Doğuda etkin olması için öncelikli olarak “*dinî öne çıkarması ve yanına mutlaka süper güç alması gerekliliği*” düşüncesi dikkat çekicidir. O, geleceğe dair ideallerini tamamen ABD ekseninde kuran, neredeyse yalnızca askerleri millî olan bir ordunun bu hâliyle gelecekte millete destek olmasının mümkün olmayacağını, eğer tez zamanda önlem alınmazsa bu içi boş ordunun devleti hüsrana uğratacağı tehlikesini dile getirir. Ordudaki eskiye dayalı terfi sistemi, neredeyse tamamen üstlere bağıllıkla şekillenen ve otomatik hâle getirilen, Osmanlıyı perişan eden ‘kapı kulluğu’nu andıran bu yapı, iyi askerlerin harcanmasını, yeteneklerin körelmesini, yalnız itaatkâr insanların yükselmesini sağlamaktadır.

Profesörün konuşmasının devamında Askerî Liselerin kaldırılmasının gerekliliğini belirttiği fikirler, sonradan Cesur’un dilinden şu şekilde aktarılır:

“Gençliğin ilk çağlarında, toplumdan kopmaya başlayan yapı durdurulmalı ve yeteneklerin daha rahatlıkla ve seçme özgürlüğünün daha etkin olduğu orta gençlik çağında seçilmeliydi askerlik mesleği. Gençler kendileri karar vermeliydi.

Çocuk denecek yaşta liselerde toplanan, ailelerinin etkisinden bile uzak tutulan öğrenciler, henüz öz fikirleri gelişmediği için onlara söylenen, aşılana her şeyi doğru kabul ederek bağlanıyorlardı. Gerçeği görmek için birilerinin desteğine her zaman gerek duymaktı bunun cezası.” (A M, s.104)

Seminerde konuşulanlardan anlaşıldığı üzere savaşçı ruhu taşıyanlar, bu mesleği iyi yapacak olanlar asker olmalı, her ‘Türk’üm diyenin asker olması beklenmemelidir.

“Teoman Han’ın ilk nüvesini kurduğu ve Mete Han’ın ise o üstün bilgisi ve yeteneği ile şekillendirip değişmez kıldığı ordu yapısı da böyle değil miydi? Hanın has ordusunu oluşturan erler arasında seçim yapılır, Kartal Savaşçıları birlikleri doğar, bunlar eğitimle yenilmez savaşçılar hâline gelirlerdi.” (A M, s.105)

2.2.1.28. Yozlaşmış Din Anlayışı

Biliyoruz ki Türkler, her zaman bütün inançlara, dinlere saygı duymuş, insanların, budunların, halkların inançlarına asla karışmamış, inançların üzerinde ulusal bir bütünlüğe inanmış, Mete Han’ın söylemi ile *“Yirmi altı budun aldım. Hepsini Hun yaptım!”* anlayışı dışında bir anlayışı asla kabul etmemişlerdir. Türkler, eskiden beri Gökten gelen kutla yaratıldıklarına inanmışlardır. Bu Gök inancı, bir süre sonra onların İslam’ı kabul ederek benimsemelerini de kolaylaştırır.

Fakat günümüzde eski din anlayışının giderek yozlaştığı aşikârdır. A. H. Terzioğlu, *Aksaçlılar Meclisi* romanında bu yozlaşmanın boyutunu, etkilerini göz önünde bulundurarak birtakım saptamalarda bulunur. Burada din adamlarının en

başta kul ile Tanrı arasında bir yer edinme çabasında olduklarının şahidi oluruz. Romanlarda şeyhlik, müritlik ilişkisi gibi İslam’a aykırı yapılanma biçimlerinde diretenlerin asıl amaçları köle edinmek, bu insanlardan yararlanmaktır. Sahte ‘din büyükleri’ olarak adlandırılan bu kişiler, inançları kullanarak edindikleri lüks, saray benzeri konutlarında keyif sürer, uyduruk nikâhlarla nice genç kızın kanına girerler. Oysa Türkler, her zaman kadına büyük önem veren bir millet olmuştur:

“Türk töresi kadını, erkeğinin yanında, toy üyesi olarak onurlandırırken onu ikinci plana iten, bütün haklarından mahrum edip kafesler ardına kapatmayı düşünen bir sistemi din kuralı diye dayatmalara nasıl karşı çıkmayız? Bizim töremizde, sosyal yaşamda kadın yoksa aile de yoktur, çocuk da.” (A M, s.151)

Fakat ortalıkta kibirli şekilde dolaşan, cahil halkı kandırarak, beyinlerini yıkayarak köle, aklını kullanmayan bir millet yaratma çabası içindeki ‘kerametleri kendinden olan sahtekârlar’, amaçlarına ulaşamaz.

Bunun yanı sıra dinî gruplardan yazarların tarihi çarpıtarak din yanlısı yalanları gerçek gibi kullanması, İslam öncesi Türk tarihini görmezden gelip, millî yapıyı yalnızca İslam’dan sonraya bağlayarak, Türklüğü köreltmeye çalışarak ümmetçiliği onun yerine yerleştirme çabası da kabul edilir durum değildir. Hatta bazı kitaplarda Türk budunlar arasında, inanca dayanan öylesine ayrımlar yapılmaktadır ki, onlar yeni ‘Müslüman olan Türkler’ ve ‘henüz Müslüman olmayanlar’ diye iki ayrı millet şeklinde gösterilir, Müslüman olmayan Türkler için ‘Kâfir’ tanımı kullanılmasında bile sakınca görülmez.

Aksaçlılar Meclisi romanında kitapçılarda abartılı Şekilde iŐlenen dinî öykülerin, ilahî konuların yer aldığı kitapların oksatanlar vitrinlerinde yer almasına da değinilmiŐtir.

“Bir Yunus, Mevlana hayranlığı kasıp kavuruyordu ortalığı. Yunus da Mevlana da elbette bilinmesi, ihmal edilmemesi gereken değlerdir; ancak işin bu kadar cılkını çıkarmak, sempati yerine iticilik yaratıyordu. Eski imamlar, müezzinler ve vaizler, yazar olmuŐlardı. Televizyonlarda program yapmakta birbirileri ile yarıŐan, büyük paralarla kanallar arası transferlere aday olan bu kişiler, kitap yazımında da yarıŐıyorlardı.” (A M, s.185)

2.2.1.29. Kültürel Değerlerin Yozlaşması

Kültürel değlerin yozlaŐmaya uğraması, sahip olunan dilin, dinin, ahlaki değlerin, örf ve âdetlerin yozlaŐmaya uğraması demektir. Kültür ve içinde barındırdığı unsurlar, bir toplumu ayakta tutan değler ise bu değlerin yozlaŐmaya uğraması ve giderek yok olması, toplumsal düzenin yozlaŐmaya uğraması ve giderek toplumun yok olması anlamına gelmektedir.

“İnsan, ulusunu öylesine sevmeli ki onun yanlışlarını, eksikliklerini görmeli. Bu sevda karasevda düzeyinde ve tükenmez olmalı. Sevdiğini hatalarıyla sevenin sevgisi gerçek sevgidir.” (A M, s.219) diyen A. H. Terzioğlu, romanlarında çok sevdiği vatanının olumsuz yönlerini de göstermekten ekinmez. Yazara göre, ahlak, aile varlığında çok önemlidir. Bir milletin aile bütünlüğü bozulursa, millet de bozulur.

Fakat *Aksaçlılar Meclisi* romanında da gördüğümüz gibi, yakın tarihte Sovyetler Birliği'nin dağılması ile Türkiye'ye doğru çoğunluğu kadınların oluşturduğu insan akını başlamış; Rus, Ukrayna ve Beyaz Rusların güzel kadınları kısa sürede Türk erkeklerinden büyük ilgi görmüş ve maalesef bu akın Türkiye'nin özellikle en sağlam ailelerinin oluşturduğu bölgelerden olan Karadeniz bölgesindeki aileleri sarsmış, yuvaların yıkılmasına sebep olmuştur. Hâlâ etkisi sürmekte olan bu durum, ahlâk çöküntüsünün ne denli yıkıcı olduğunu göstermek için iyi bir örnektir.

Romanda belirtilen bir başka önemli mesele ise dilin yozlaşmasıdır. Şöyle ki, Türk dili her geçen gün özünü, aslını kaybetmektedir. Bilinçli insanların bir yandan dilini korumak için mücadele verirken, öbür yandan sokakları, tabelaları saran İngilizceyle baş etmesi içinden çıkılmaz hâl almıştır.

“Bir sömürge dili olan bu dil, öylesine etkin ki memleketimizde, analar, babalar neredeyse ana dillerinden önce çocukların İngilizce öğrenmesi amacıyla. İngilizce anaokullarına bile girmiş durumda.” (A M, s.229)

Kültürdeki yozlaşmanın sebepleri ise şu şekilde örnek verilerek açıklanmaya çalışılmıştır:

“Hiçbir İngiliz Hintçeden sözcük almayı düşünmemiş, onların edebiyatını kendi edebiyatı, sanatını kendi sanatı gibi görmemiştir. Dinlerini, inançlarını, geleneklerini benimsememiş, taklide gitmemiştir. Onların kandaşı olduğuna dair bir düşü yoktu. Bu da sömürge ülkelerin halklarının oldukları gibi kalmalarını, bunun yanı sıra İngiliz diline ve kültürüne hayranlık beslemelerini sağlamıştır. Uzak durmanın çekiciliği...” (A M, s.216)

Türklerin egemen oldukları milletleri kolayca benimsemesi, dilini kullanması, sanatlarını taklit etmesi, hatta inanç bağlamında ortak kültür kurma çabası Türk diline ve kültürüne onulmaz yaralar açmıştır.

2.2.1.30. Başkentler

Ötüken Türk, Moğol ve Orta Asya tarihlerinde kutsal başkenttir. Orhun Nehri kaynaklarını bu bölgeden almış ve Göktürk Devleti'nin de başkenti yine bu yörede kurulmuştur. 'Ötügen' olarak da telaffuz edilen bu başkent, Türklerin yeryüzünde ilk var olduğu ve oradan dünyaya yayıldığı yerin adı olarak kabul edilmektedir. Bu yüzden Türkler Ötüken Yış'a her zaman önem vermişlerdir.

Âdem Aydemir, *Ötüken ve Ötüken Adı Üzerine* adlı makalesinde Ötüken adının Türkçede 'dua', 'rica', 'talep' anlamlarına gelen 'ötü' kelimesine, Doğu Türklerinde 'şehir' anlamına gelen 'ken' ekinin ilâve edilmesiyle oluştuğu, bunun manasının da 'dua şehri/dua edilen şehir' anlamında olduğu, Ötüken Yış'ın ise 'Yeşil Ötüken' demek olduğunu savunmuş ve önermiştir.³²

İnanca göre bu kent kutsanmıştır ve bütün büyük devletlerin başkenti burada kurulmalıdır. Bu bölgeyi tutup, kağanlık otağını oraya dikemeyen bir kavim, başka kavimler üzerinde, egemen olma hakkını, elde edemez:

³² Âdem Aydemir, "Ötüken ve Ötüken Adı Üzerine", *Türk Dünyası Araştırmaları*, 2010, s.218

“Başkentleri, kutlu belirledikleri Ötüken Yış’tır. Kağan Ötüken Yış’ta oturur. Otağını orada kurar. Ötüken Yış çok eski çağlardan beri kutsanmış bir Türk kentidir. Ötüken Yış’ta oturmayan kağan sayılmaz, sözüne, buyruğuna uyulmaz.” (K Ş, s.26)

A. H. Terzioğlu’nun romanlarından da görürüz ki gerçekten, başta Göktürk devleti olmak üzere pek çok Türk ve Moğol Devleti biraz genişledikten sonra başkentlerini bu bölgeye taşımışlardır.

Ötüken bölgesinin, kutlu bir yer sayılmasının, elbette ki Orta Asya inanç ve mitolojisine dayanan birçok sebebi vardır. Türklere göre, ‘yerin, gökle birleştiği’, bazı kutlu bölgeler vardır ki böyle bölgelerdeki yerler, ormanlar ve dağlar kutlu sayılırlar ve Ötüken Yış da bu yerlerden biridir.³³

Terzioğlu’nun romanlarda kendisine mekân olarak seçtiği Ötüken Yış, buraya ait olan insanları her zaman kendine çekmektedir, ondan uzak kalmak insanlara zor gelir. Yurdundan uzaktayken Alp Urungu da bu yerlerden uzak kalmanın burukluğunu yaşar: *“Türk, Ötüken Yış’tan uzakta yoksun hisseder kendini. Bu yoksunluk içindeyim.*

Garip bir yerdi Ötüken Yış. Ta uzaktayken bile seslenir, konuşur sizinle. Çağırır. Oraya ait olduğunuzu bilirsiniz gitmeseniz de. Gücünüzün kaynağıdır. Umudun sürekliliğidir. Olmazsa olmaz bir gerçektir.” (A U, s.148-149)

Yazar, *Aksaçlılar Meclisi* romanında, şimdiki başkent Ankara’ya da kayıtsız kalmaz, onun öneminden de bahseder. Bu kentin mutlaka hep başkent olması

³³ Bahaeddin Ögel, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, T.D.A.V. Yayınları, İstanbul 1988. s.278.

gerektiğine dikkat çekilir. Bozkırın ortasında bir yer seçerek kent yükseltmek yazarın tabirince, ancak bir ‘Bozkurt’un başaracağı iştir ki, bunu da Mustafa Kemal Atatürk gerçekleştirmiştir. Ankara’nın Türk töresinin özü olan yeniden doğuşun, sonsuza kadar var oluşun, asla yok olmamanın simgesi olarak vurgulanması şu şekilde izah edilir:

“Bozkurt destanında dişi kurdun; alıp dağlara götürdüğü kolları ve bacakları olmayan son Türk’le çiftleşerek on kutlu oğul doğurması, Aşina soyunun onlardan çoğalması gibi...

Ergenekon destanında, Ergenekon’u yurt tutan azlık sayıda Türk’ün çoğalıp yeniden yeri tutması, yağlarından atalarının öcünü alması gibi...

Yağlarının, tükendiklerini sandıkları anda Türklerin yeniden doğup devletlerini kurmalarının en yakın örneği Ankara...” (A M, s.142)

A. H. Terzioğlu, şimdiki başkent Ankara’nın aslında Türklerin ezeli başkenti Ötüken Yış’tan başka bir şey olmadığını, *“Ankara, düşsel Ötüken Yış’ın ta kendisidir”* diyerek belirtir.

2.2.2. İZLEK

2.2.2.1. Kadın

Terzioğlu'nun romanlarında toplumumuzun önemli bir yapı taşı olan kadının hem eski Türklerde değeri hem de çağdaş Türkiye'deki yeri gözler önüne serilir. Eski Türk töresinde kadın her zaman ön plandadır, belli haklara sahiptir, kağan kadar onun hatunu da söz sahibidir ve asla ikinci sıraya itilmemiştir. Eski Türk töreleri gereğince kadınsız bir iş görülmez. Kadın erkeğin tamamlayıcısıdır. O sürekli erkeğinin yanındadır:

“Kağanların evdeşlerine ‘Hatun’ denir ki kağan kadar sözü geçer budun içinde. Hatunlar toylara da katılıp söz söyler.” (K Ş, s.24)

“Budunumuzda er ile kadının yeri yan yanadır. Uruşta dahi gerektiğinde at binip görev alan kadınlarımıza hak ettiklerinde değer veririz ki onlar çocuk yetiştirerek yeterince yorulurken, obamızı, çadırımızı şenlendirmek için çabalarken nasıl uzak dururuz ki.” (A U, s.252)

Fakat günümüz Türk toplumunda kadın eski değerini kaybetmiş, özgürlükleri elinden alınmıştır. Kadın haklarının gerilemesi özellikle Arap geleneklerini İslam'ın kuralı diye kabul edenlerin aymazlığı sonucunda keskin şekil almıştır. Kadına verilen değerlerin yıkımında erkekler kadar bu duruma itiraz etmeden sadece çocuk doğurup, evinde hamur yoğurarak yaşamayı kabullenen kadınlar da suçludur. İşin kötü yanı, eğer bu durum böyle devam ederse onların özgürlüklerini geri kazanmaları oldukça zor olacaktır:

“En tuhafı ise kadınlarımızın özgürlükleri terk etmede aceleleri ve inanılmaz kabulleridir. Bugün verdikleri tavizlerin yarın başlarına ne işler açacağına farkında değildirler. Yitirmek kolay, yeniden kazanmak zordur.” (A M, s.266)

Bu nedenle kadınlar biran önce durumun farkına varmalı ve hak ettikleri değerlere sahip çıkmalıdır.

2.2.2.2. Dil

Dil izleğinde, ana dilin toplumun yaratıcılığında oynadığı büyük rolden, yabancı dillerin çok fazla benimsenmesinin sakıncalarından söz edilmiştir.

İngiliz, Fransız, İtalyan ve diğer sömürgeci devletler, tanımın tam anlamı ile kullandıkları milletleri her zaman hakir görmüşler, onları taklide gitmemekle birlikte üzerlerinde psikolojik ve kültürel bir etkinlik kurmuşlardır. Onlar, bu sömürge ülkelerinin halklarının gelişimden uzak kalmalarını, bunun yanı sıra İngiliz, Fransız, İtalyan ve bunun gibi sömürgecilerin dillerine ve kültürlerine hayranlık beslemelerini sağlamışlardır.

Bahsettiğimiz ülkelerden farklı olarak Türk milleti her zaman egemen olduğu milletlerin dilini, sanatını, kültürünü kolayca benimsemiştir. Bugün ise İngiliz dili eğitim adı altında her yere, sokaklara, okullara, iş yerlerine hâkim kesilmekte, Türkiye'nin her tarafını etkisi altına almaktadır. Bu aslında yağların kültürel savaş yöntemlerinden biridir:

“Dilimizi korumak için verdiğimiz mücadeleye sürerken, sokaklarımızı, tabelaları saran İngilizceyle bahşedemez hâldeyiz. Bir sömürge dili olan bu dil, öylesine etkin ki memleketimizde, analar, babalar neredeyse ana dillerinden önce çocukların İngilizce öğrenmesi amacıyla. İngilizce anaokullarına bile girmiş durumda.” (A M, s.229)

Eğitimde ana dili yerine yabancı dilin yeğlenmesi toplum hayatında büyük sorunlara yol açacaktır. İnsanların özellikle de ebeveynlerin bu konuda bilinçli davranması Türk dilinin korunması uğrunda verilen mücadelede çok etkili olacaktır.

2.2.2.3. Yabancılaşma

Yabancılaşma, özgün anlamı içinde, varlıkları bir birinden uzaklaştıran, başka bir şeye ya da kimseye yabancı hâle getiren eylem ve gelişmelere verilen addır. İncelediğimiz romanlarda yabancılaşma kavramı üzerinde özel olarak durulmakta, bu istenmeyen durumun insanlar arasında kopukluğa sebep olmasına dikkat çekilmektedir.

Aksaçlılar Meclisi romanında haklarını protesto eylemlerinde aramaya çalışan insanların polisin orantısız gücüne maruz kalması, kelepçelenip götürülmesi, dövülmesi, yaralanması, hatta öldürülmesi gibi durumlar, insanlar arasında yabancılaşmanın *güçsüzlük* ya da *iktidarsızlık* boyutunu, insanların toplumsal çevrelerini etkileyememeleriyle ilgili duygularını, kaderlerinin kendi denetimleri altında olmayıp, dış güçler tarafından belirlendiği hislerini ifade ederken yaşamda amaçlılık bulamama hâlini ortaya koyar.³⁴

Genç bireylerin yetiştirilmesi zamanı da aynı hatalar yapılmaktadır. Örneğin askerlik, seçme özgürlüğünün daha etkin olduğu orta gençlik çağında değil de henüz

³⁴ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Aksaçlılar Meclisi*, Kripto Yayınları, Ankara, 2013, s.9

lise yaşlarındayken, gençlerin fikirleri daha gelişmemişken yapılmak zorunda bırakılır. Bu dönemlerde onlara söylenen ve aşılana her şeyi doğru kabul eden gençlik, bunun sonucu olarak yine kendilerine yabancılaşır, gerçeği görmek için her zaman birilerinin desteğine ihtiyaç duyar.³⁵

Bazen de güçlüler güçsüzlerin direncini, özgüvenini kırmakla kalmaz, özgür doğan bu insanların özgürlüklerini ellerinden alarak milliyetlerini, kimliklerini hatta insan olduklarını bile tamamen unuttura bilirler:

“Ben hiçbir şer değilim ki! Köleyim, kölenin milleti olur mu? (H A, s.86)

İnsanlar, bu gibi durumlara karşı çıkmalı, gerekirse kavgaya girmeli, katılmadığı, inanmadığı bir değerler sistemine göre hareket etmemelidirler:

“Kavgadan kaçılmaz! Sonu düşünülmez. Can borçtur Allah’a. Kutsal değerler adına verilesidir! Bir adım geri atmak erliğe yakışmaz. Susmak ve boyun eğmek de. Kavga isteyen hak kavga ile verilir.” (R Ç, s.62)

Yabancılaşmayı aşmak da, kişinin özgür ve etkin seçimlerle kendini yeniden yaratması, inanılan ve doğru olan değerler uğruna mücadeleyi sürdürmesiyle mümkündür.

³⁵ Age, s.104

2.2.2.4. Ölümünden Korkmama

A. H. Terzioğlu'nun romanlarında Türk'ün sık sık vurgu yapılan özelliklerinden biri de onun her zaman ölümü hiçe sayması, vatani, milleti, değerleri uğruna gözünü kırpmadan ölümü seçe bilmesidir:

“Kişioğlu dünyaya çivi çakası değil. Başlangıcı olan ömrün sonu var elbet. Ölüm için üzölmek çaresizliğimiz. Ağlamak da... Asıl üzüntü yiğitlerin zamansız ölümü.” (R Ç, s.295)

Bu ölüm hiçlemesi yüzünden Türkler, tasarrufu sevmez, yatırım yapmayı pek ciddiye almaz, sadece çocuklarını yetiştirmeyi en iyi yatırım olarak görür. Bu nedenle de çocuklarını hep yanında tutmaya bayılır ve erken yaşta hayattan elini çekerek sadece vasiyetlerde bulunur.

Yazar, diğer yanda da ölümle göç arasında bağlantı kurarak Türk'ün bu ölme tutkusuna açıklık getirmeğe çalışır:

“‘Bir nevi göç... Pikniğe gittiği yeri de öylesine benimser ki başka birinin yakınına gelmesi dahi hoşuna gitmez. En güzel yeri bulmalıdır; ama orada başka kimse olmamalıdır. Hemen yerleşir, yayılır sanki hiç gitmeyecek, oradan ayrılmayacak gibi ve öylesine hor kullanır ve öylesine yıkılmış bırakır ki piknik yerini. Oradan gidecek ve asla dönmeyecek gibi... Çünkü ölümü o kadar yakın hisseder. Yayla sevdasını da bir düşün. Bugün Anadolu'nun pek çok yerinde hâlâ süren bu gelenek yine göç tutkusunun ve ölümün hiçlenmesinin bugüne kalan işaretleridir.’

Göçmek... Ölmek...” (A M, s.233)

Fakat bu durumun farkına varan Türk düşmanları ölmek için acele eden, yaşama tutkusu ölme tutkusunu geçmeyen bir budunu yok etmek için daha fazla ölüme teşvik eden, ölüme sürükleyen çözümler üretmektedirler. Bu nedenle de Türkler, onlara zarar veren bu özelliklerini mutlaka değiştirmelidirler. Çünkü Türk’e ölmekten çok yaşamak yakışır.³⁶

2.2.2.5. Devlet Birliği

Türk budunlarının, milletlerinin birlik olma ideali hem tarihte hem günümüzde bilinçli insanların kafasını meşgul eden esas meselelerden biri olmuş, bu idealin gerçekleşmesi için çözümler aranmıştır.

Terzioğlu, romanlarında bu isteği Tanrı buyruğu olarak dile getirir ve birlik olmanın önemine çeşitli yollarla vurgu yapar:

“Tanrı kişiöğullarını yönetsin, acuna düzen versin diye Türk ulusunu yetkin kıldıktan gayrı bu yetkiyi sonsuz bir ölkü ile renklendirmiştir.

Türk ulusu içinde birçok budun, birçok boy, birçok urug yaratmış, ‘Birlik olsunlar, birbirine tutunup güçlü kalsınlar’ diye töre bilir, güçlü kağanlar göndermiştir. Kağanlar, töreyi, kut, güç, üleş üçlemesinde yüceltince, devlet sahibi kılınmıştır Türk ulusu.

Tanrı Türk’ü devletsiz dilememiştir.” (A U, s.6-7)

³⁶ Age., s.234

Tarihe baktığımızda zaman zaman Türklerin tek devlet hâlinde birleştiklerine şahit olsak da bu birlikteliğin ömrü çok uzun olmamıştır. *Teoman Han* romanında Hun iline gelen bir destancının “*Gün gelir, bir Han çıkar. Hun budunu birleştirir.*” (T H, s.19) sözlerinin etkisinde kalan sekiz yaşlı Teoman, bu düşle yaşar ve büyüdüğü zaman hedefini gerçekleştirir. O, Hun budunlarını toyda topladığı zaman “*Dört yanımız yağı olduğu hâlde biz böyle, parça bölük bir hâl içindeyiz. Bir birinden bağımsız, kopuk boy düzeninde yağlarımızla baş etmemiz mümkün değil.*” (T H, s.293) diyerek birlik olmanın önemini hatırlatmış olur ve sonunda budunları birleştirerek devletini kurmayı başarır.

Alp Urungu romanında Bumin Kağan’ın da devlet kurma çabalarının başarıyla sonuçlandığını görürüz. Burada Çuçu Binbaşının ağzından dökülen cümleler ise sadece eski dönem için değil günümüzde yaşanan olaylara da örnek olması gereken düşünceleri kapsar:

“*Ayrılık kotarma çabası bir ulusu yok etmeye dönüktür. Sonu da yoktur. Bugün Tanrı saklasın sen ayrılık güdüp ayrı devlet olmaya çabalarsan, ben de başka bir boydan geldiğimi söyleyip başka devlet ardına düşersem, azınlık olarak nasıl devlet kurar, nasıl sürdürürüm özümü. Ayrılan yok olur Beg. Başkalarına kul olur.*” (A U, s.188)

Verdiğimiz örneklerden de görüldüğü üzere Terzioğlu, Türk birliğinin gerekliliğini her zaman savunur ve bu yolda insanları bilinçlendirmeğe çalışır. Sonuç olarak anlarız ki devlet sadece yurt bulmak değil, birlik olmak, yaşar kalmak demektir. Bozkurt Kanununa göre ise devletin bütünlüğü ve birliği tartışılmaz, tartıştırılmaz.

2.2.2.6. Allah’a Sığınma- Kadercilik

Kadercilik, bütün olguların, olayların, durumların önceden belirlendiği inancıdır. Terzioğlu’nun birçok romanında bu inançla karşılaşırız. Yazarın roman kahramanlarına göre ‘kader’, belirleyici ve düzenleyici esas kuvvettir. Onun işleyiş prensibi kimse tarafından çözülemez; ancak akıl yoluyla belli ölçülerde takip edilebilir. İnsan kaderinden kaçamaz ve kaderine isyan etmemelidir. Allah’a sığınmanın ve kaderine razı olmanın sonucunda Allah, kulunu mükâfatlandıracaktır.

Harem Ağası’nda Beşir Ağa, fazlaca dinine bağlı insan olduğu için kadercilik anlayışını onun davranışlarında daha çok görürüz:

“Şükretmek gerek. Her küçük belaya yapılan şükür, büyük belaları savuşturmak için gerekçe oluşturur. Ben de şükrettim sürgün buyruğunu alınca. Yarın bu şükürümün karşılığını bekliyor değilim. İnancım bunu gerektiriyor. Allah buyruğu ve Hazreti Peygamberimizin sünneti gereği...” (H A, s.179)

“Allah’ın her kulu için bir hesabı vardır. Bu hesap elbette bütün hesaplardan iyidir. Biz Allah’a teslim olduk. Onun yazdığı kadere razıyız.” (H A, s.183)

“Bu eksikliğin mükâfatını orada fazlasıyla göreceksin Amber Ağa. Yüce Allah, çektiğin acıların, çekmekte olduğun sıkıntıların karşılığını, şükrettiğin ve yazgına razı olduğun için sana verecektir. Yeter ki imanlı kal, inançlı kal ve Allah’a sığın.” (H A, s268)

Cengiz Han romanında ise Yesügey Bahadır, hiçbir şeyin tesadüf olmadığına, her şeyin bir gerekçesi olduğuna inanarak Yeke Çiledü’nün eşi Helen İcün’ü görür görmez ona âşık olur, bu kadın uğruna savaşıyor ve onu kendine evdeş alır:

“Evet, yeşil gözlü güzeli Tanrı’nın kendisine armağanı olarak görüyordu. Yoksa neden durup dururken karşısına çıksın? Tanrı neden onu göstersin Yesügey Bahadır’a? Hiçbir şeyin gerekçesiz olmayacağına olan inançları bunu işaret etmiyor muydu?” (C H, s.32)

Dindar bir ailede yetişen Abdullah Çatlı da kaderinin getireceği durumlara hazırdır ve bu sayede her tehlikeyi göze alarak hayatının sonuna dek vatani uğruna savaşıır. Böylece adını ölümsüz kahramanlar sırasına kaydeder:

“‘Canım yanmıyor ama bu hâlim... Ya sakat kalırsam?’

‘Allah!’

Allah’ın yazdığına itiraz olmaz. Eğer onu böylesi bir sakatlığa mahkûm ederse...” (R Ç, s.7)

2.2.3. ZAMAN

Anlatma esasına bağılı edebî metinler, okuyucunun karşısına üç ayrı zaman boyutuyla çıkarlar: ‘*Maceranın kendi zamanı*’(anlatılan olayların yaşandığı zaman ve süre), ‘*anlatma zamanı*’ (yaşanılan olayların ne zaman algılanıp ifade edildiği zaman) ‘*yazıya geçirme zamanı*’(yazarın eserini yazdığı tarih ve süre), ve ‘*okuma zamanı*’³⁷. Olayların gerçekleştiği zaman, kurmaca zamandır ve burada anlatıcı, vaka zamanına şahit değildir. Yazma zamanı ölçülebilen gerçek bir süredir. Okuma zamanı ise, yayımlanan metnin okurla karşılaştığı farklı süreleri ifade eden zaman dilimidir.

2.2.3.1. Nesnel Zaman

Nesnel zaman, “*Dış dünyanın, evrenin, toplumların yaşamış oldukları, insan bilincinin bir bakıma dışında kalan genel zamandır. Romanın dışında da var olan, herkesin paylaştığı ortak zaman dilimi[dir.]*”³⁸Roman içinde yer alan diğer öğelerin tersine, nesnel zaman kurgusal değildir.

A. H. Terzioğlu’nun incelediğimiz romanlarını tek bir anlatı olarak görürsek, nesnel zaman çerçevesini M.Ö. XIV yüzyılla 2013 arası dönem oluşturur.

³⁷ Şerif Aktaş, *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Birlik Yayınları, İstanbul, 1984, s.113-114

³⁸ Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap Yayınları, Ankara,2012, s.117

Kimmerya romanında kesin bir tarihle karşılaşmasak da olayların M.Ö. XIV-M.Ö. X yüzyılda geçtiğini tahmin edebiliriz. Çünkü burada Kimmerya ve Akha devletlerinden, onların arasındaki savaşıardan, Kimmerlerin oluşturduğu medeniyetten, törelerinden, Kurganlardan, Amazon savaşıçılarından bahsedilmektedir. Tarihe baktığımızda hem bu devletlerin hem de Amazon savaşıçılarının bu dönemlerde yaşamış olduğunu görürüz:

“Güneş yükselmeye başlamış, tanıklık edeceği kanlı güne nispet eder gibi ışıklarını var gücüyle salmıştı acuna. Kimmerler güneşi arkalarına almışlardı. Oraları iyi bilmenin avantajını kullanıyorlardı. Akhalar görüşlerini yoran ışıkla da savaşmak zorundaydılar.” (K, s.183)

Teoman Han romanında da kesin bir tarih verilmemiştir. Olaylar Teoman sekiz-on yaşlarındayken arkadaşlarıyla birlikte destancının etrafına toplanıp ondan hikâyeler dinlemeleri, sorular sormalarıyla başlar ve Teoman’ın han ilân edilmesiyle sonlanır:

“Neredeyse elli kadarlardı. Çoğu sekiz-on yaşını yeni almış, bir kısmı daha küçük ya da büyük...” (T H, s.14)

Tarihte Teoman’ın M.Ö. 220 senesinde han ilân edildiğini göz önünde bulundurursak, romandaki nesnel zamanın M.Ö. III yüzyılın ortalarından başlayarak M.Ö. 220 senesine kadar olan zamanı içine aldığını tespit edebiliriz:

“Ben Teoman Han! Natulu Bey’in oğlu olan, Ahie Bey’in oğlu olan, Tuvu Bey’in oğlu Teoman Han! Kökü Gök’e dayanan soylu Huyen Boyu’ndan, yönetmeye yetkin Tukyü uruğunun soyundan gelen Teoman Han... Hun budun üzerine hanlığını

duyuruyorum. Burada, kutlu Başkent Ötüken Yış'ta devletimi kurdum.”
(T H, s.324-325)

Kiok Han’da nesnel zaman M.Ö.174-160 arası 14 senelik dönemdir. Romanın başlarında “*Mete Han uçmağa varınca, Hun tahtında Kiok Han oturmuştu*” cümlesinden ve yazarın *Kiok Han*’ın M.Ö. 174 yılında tahta oturmasını dipnot olarak göstermesi üzerine olayların bu tarihte başladığını görürüz. Roman boyunca *Kiok Han*’ın hâkimiyet dönemindeki Hun devleti anlatılır ve roman *Kiok Han*’ın ölümü ile biter ki bu da m.ö 160 senesinde gerçekleşmiştir:

“Ulu Hun Tanhusu Mete Han’ın oğlu Kiok Han uçmağa varmıştı.

Şimdi Mete Han’ın torunu, Kiok Han’ın oğlu Künçin Tanhu, Hun Tahtı’nda oturuyordu.” (K H, s.320)

Alp Urungu romanında olaylar *Alp Urungu*’nun doğumundan ölümüne kadar olan 39 seneyi kapsamaktadır:

“Muştular olsun, bir oğlun oldu!’

‘Ulu Tanrıya kutlar olsun! Dualarımızı duydu.’” (A U, s.15)

Bu kahramanın doğum ve ölüm tarihi kesin olarak verilmese de onun ölümü üzerine Elegeş anıtının dikilmesinden yola çıkarak olayların VII-VIII yüzyılda cereyan ettiğini söyleyebiliriz. Anıt 650 senelerine ait edilmektedir ve burada kahramanın 39 yaşında öldüğü yazmaktadır:

“Acundan, yerden ayrıldım.

Otuz dokuz yaşındaydım.

Gök aldı beni...

Oğuşumdan, kapımdan, uyamdan ayrıldım.” (A U, s.298)

Böylece Alp Urungu’nun da VII yüzyılın başlarında doğduğu sonucuna varırız.

Fakat roman içerisinde tarih bakımından gerçekliğe uymayan durumlarla da karşılaşırız. Şöyle ki, romanın anlatıcısı olan Alp Urungu, “*O baharda o güne kadar görmediğimi gördüm. Mukan Kağan sonunda kızını Chou imparatoruna vermeyi kabul etti*” (A U, s.288) diyerek yazarın dipnot olarak belirttiği ve tarihte de bilinen 568 senesinde yaşanmış bir olayı anlatır. Romanda geçen olayların esas kahramanlarından olan, bütün Türkleri birleştirmeyi amaçlayan, 552 senesinde tahta çıkarak ‘İl Kağan’ adını alan ve Alp Urungu’ya ad veren Bumin Kağan da VI yüzyılda yaşamıştır. Bu yönden bakıldığında romandaki birçok olayın tarihî gerçeklikle uymadığı ortaya çıkar.

Kür Şad romanında 439 senesinde Aşınaların Altay dağlarına göçmek zorunda kalmasından itibaren Türklerin tarihi, özellikle Kür Şad isyanına kadar yaşanan olaylar romanın çoğul anlatıcılarından olan Tu Yu’nun 801 senesinde yazdığı T’ung Tien ansiklopedik tarih eserinde onun bakış açısıyla anlatılmaktadır:

“Yaşadığım çağda, Aşina soyunun kurup yücelttiği Türk Devleti yıkılmıştı. Elli yedi bahar geçmişti son kağanlarının uçmağa varmasından.” (K Ş, s.11)

Yazarın da belirttiği üzere, Göktürk Devletinin yıkılarak tarihe karışma çağı olarak 744-745 yılları verilmektedir. Tarihçi Tu Yu, tarih kitabı T’ung Tien’i 801 yılında yazdığına göre aradaki zaman dilimi 57 yıldır. Aşınaların göç etmesiyle bu kitabın yazılma tarihi arasındaysa 362 sene bulunmaktadır.

Cengiz Han romanının nesnel zamanı XII yüzyıldan başlayarak 1206 senesine kadar olan bazı tarihî olayları içine almaktadır. Burada Cengiz Han'ın doğumundan başlayarak Han seçilmesine kadar geçen zamanda yaşanan olaylar esas alınsa da roman içindeki anlatılarda onun ulu atası Kabul han, Bartan Bahadır hatırlanır ve atası Yesügey Bahadır'ın hanlık dönemi anlatılır. Roman Cengiz'in Han ilân edilmesi ve devletini kurmasıyla sonlanır ki bu da 1206 senesine tekabül eder:

“Cengiz Han'ın kurduğu devlet kendi adıyla anıldı. Budunu da Cengizliler diye... Bozkırın bütün budunları onun dokuz tuğlu sancağı altında acunu almaya, acuna düzen vermeye soyundular.” (C H s.382)

Hasan Sabbah 632 senesiyle tahminen XV yüzyılın ortalarına kadar olan zamanı kapsamaktadır. *“İslam'da ilk ayrılıklar Hz. Muhammed'in vefatı ile başlamıştır”* cümlesiyle olayların anlatımı başlar ve tarihten bu olayın 632 senesinde olduğunu biliriz. Moğol istilalarının sonucunu görmeyi amaçlayan Gezgin'in gezisini tam olarak hangi tarihte gerçekleştirdiğini bilmesek de *“Artık Bizans olmaktan çıkmış, Türklerle tanışmış Anadolu topraklarının geleceğine dair yepyeni işaretler görmüş, daha önce defalarca ziyaret ettiği Konstantinopolis'te yaşanan kargaşayı yadırgamamıştı. Bu iş böyle gitmeyecek gibi görünüyordu. Bizans'ın son kalelerinin sonu yakındı.”* (H S, s.11) paragrafindan bu olayların XV yüzyılın başlarında olduğunu çıkara biliriz.

Harem Ağası'nın nesnel zamanı 1453 ile 1717-18 li yıllar arasındır. *“Fatih Sultan Mehmet İstanbul'u fethettikten sonra şehrin merkezinde saray yaptırmıştı.”* (H A, s.115) İstanbul'un fethi 1453 senesi olduğuna göre olayların anlatımı da bu tarihten ibaren başlamaktadır. Romanın başkahramanlarından olan kara köle Guban, saraya geldiğinde 8 yaşındadır ve yer yer *“Dört yıla yakın bir zaman...”* *“Guban'ın*

yaşı on iki...” gibi cümlelerle geçen zaman belirtilir. Bu dönemde “*Prut Antlaşması yapıldı*” cümlesiyle olayların geçtiği zamanın 1711 yılı olduğunu öğreniriz. “*Yaşı yalnızca yirmiydi. Gencecik bir harem ağası...*” cümlesiyle de onun harem ağalığına tayin olunduğu yaşı belirtilmiştir. Bundan kısa süre sonra o, Çerkez cariyeye âşık olur ki bu da onun ölümüne sebep olur. Roman Guban’ın boynunun vurulmasıyla biter ki bu zaman o, 20-21 yaşlarındadır. 1711 senesinde bu köle çocuk 12 yaşında olduğuna göre ölümü de 1721-22 li yıllara denk gelir.

Reisim Çatlı da nesnel zaman Abdullah Çatlı’nın dünyaya geldiği “1956 yılının Nisan ayı...” (R Ç, s.36) ile 3 Kasım 1996 tarihi arasında kalan süreyi kapsar. Böylece nesnel zaman kırk yıllık bu süreden meydana gelir.

Aksaçlılar Meclisi romanının nesnel zamanı 2000 li yılların başlarından itibaren 2013 yılına kadar geçen ortalama 7-8 seneyi kapsamaktadır. Cesur’un askerlik dönemi dışında, roman boyunca “*Üç ay sürecektir deneme süresi*”, “*...tam iki yıl geçti*”, “*Yaklaşık bir ay geçti*”, “*Tam beş ay geçti...*”, “*Böylece altı ay geçti*”, “*...iki ay geçmişti ki bir telefon mesajı geldi*”, “*Altı ay geçmiş, işyerinde kabul görmeye başlamıştım.*”, “*Bir ay süre ile yaptığımız bu çalışmalardan sonra...*”, “*Bir ay daha hazırlıklarla geçirdik.*”, “*Üç gün daha geçmiş...*”, “*Bir hafta kadar sonra...*”, “*Bir ay kadar ne arandım ne de bir mesaj aldım.*”, “*Ezgi’den ayrılalı tam doksan gün oldu.*”, “*On beş gün kadar kaldım İzmir’de.*”, “*Dördüncü ayı geçiriyorum.*” gibi cümlelerle sık sık geçen süre hatırlatılmaktadır.

Romanın özne anlatıcısı olan Cesur’un güncel olaylardan bahsederken, “*Üstelik olayları açıklayacak ve ölümlerin kolayca kabulünü sağlayacak sihirli bir sözcük usunuza yerleştirilir: ‘Kader!’*” veya “*Basiretsiz yöneticilerin küçümsemeleri, ‘Dağda dolaşan birkaç eşkiya’ diye başlayan tanımlama ile*

sınırlanınca, olanlar zamanla yalnızca kabule dönüşmüştü.” (A M, s.30) gibi günümüzde bazı siyasetçilerden çokça duyulan ifadelere yer vermesi, protesto eylemlerinde insanların biber gazıyla boğulduğunu, polisin orantısız gücüne maruz kaldığını, dayak yediğini dile getirmesi ve bunun gibi birçok güncel olayı anlatması romanın 2013 yılında cereyan ettiğini söylemeye esas verir.

2.2.3.2. Vaka Zamanı

Gerçek dünyadaki bütün oluş ve hareketler, zamandan bağımsız olmadığı gibi, kurmaca dünyadaki bütün durum ve hareketler de bir zaman dilimi içinde gerçekleşirler. Vaka zamanı, *“Romanda olayların geçtiği zaman dilimi[dir.] Nesnel zamanın tamamını kapsamayan, sadece olayların cereyan ettiği zaman süresi[dir.]”*³⁹ Olayların sırası, süresi ve sıklığı bu zaman dilimi içinde düzenlenir. Her anlatıcı, bu süreyi istediği şekilde verebilir. Romanlarda daha çok kullanılan kronolojik düzenlemedir. Meselâ olaylar bir kişinin doğumundan itibaren başlar, ölümüne kadarki hayatını sırayla anlatabilir. Yazar, sondan başlayarak geriye doğru veya ortadan başlayarak geriye ve ileriye doğru da olayları anlatabilir. Fakat unutmamak gerekir ki şahıs, mekân ve zaman bir bütün oluşturmaktadır. Bu unsurlardan birinin değişmesi diğerlerini de değiştirir. Vakanın gerçekleştiği zaman süresi ile vakanın sunuluşundaki zaman süresi farklı olabilir. Yani anlatıcı zamanda kesmeler ve atlamalar yapabilir veya vaka gerçekleşmeden önce de bir durumu veya

³⁹ Age., s.129

olayı hikâye edebilir. Ayrıca anlatının kendi zamanı ile düzenlenen zaman arasında eşzamanlık da görülebilir. Bazı durumlardaysa roman anlatıcısı vakanın gerçekleştiği zamanı süre olarak bilmez gibi davranarak okuru ihtimallere katabilir.

Kimmerya, Terzioğlu'nun romanları arasında içerisinde her hangi bir tarih geçmeyen romanlardan biridir. İrnek'in olacak saldırıya karşı ruhlar tarafından uyarılmasının ardından yaşanan savaşlar ile romanın sonunda tekrar "*Gelecekler... Göç!*" uyarısını alması arasında geçen süre romanın vaka zamanını oluşturur. Romanın başlarında İrnek'in Dalva'yla evlenmesi ve onların bir kızının doğması, bu arada Ativa'nın Amazon ülkesinde geçirdiği üç aylık süre, Akhalar'ın Kimmer yurduna saldırdığı zaman Dalva'nın küçük bebeğini Bakla kadına emanet edip savaşa gitmesi ve orada hayatını kaybetmesi, bu olayın üzerine İrnek'in Akhala'yla savaşa girerek onlardan öç alması ve ağır yaralanmasının ardından Ativa'yla aralarında aşk başlaması, kısa süre sonra ise evlenmeleri, ikiz erkek çocuklarının doğması romanın vaka zamanının ortalama iki buçuk yıl kadar bir süreyi kapsadığını söylememize esas verir. Olaylar, birbirinin ardınca özetleme yoluyla, önemli görülen olaylar belirtilerek aktarılır. Bazen ise yazar, genişletme yoluna giderek farklı başlıklar altında kurgan, togarma, Amazonlar'la ilgili de bilgiler verir.

Teoman Han romanında nesnel zaman ile vaka zamanı arasında paralellik vardır. Olaylar Teoman sekiz-on yaşlarındayken başlar ve M.Ö. 220 senesinde onun han ilân edilmesiyle sonlanır. Romanda hadiseler özetleme yöntemiyle sunulur. Teoman, küçüklükten Türk devleti kurma hayalîyle büyür, on dört-on beş yaşlarında adını alır, babası onun için özel yay hazırlattırır ve yayın hazırlanması tam bir senede biter, Teoman, bir süre sonra arkadaşlarıyla birlikte savaş teknikleri geliştirerek *Kartal Savaşçıları*'nı kurar, Tuvu Bey'in ölümü üzerine beylik alır ve kısa zaman

ardından genç yaşta Hun devletini kurarak Han ilân edilir. Olayların gidişatına göre Çin devleti, onlarla komşuluk ilişkileri, yaşanan savaşlar anlatılır. Bunları göz önünde bulundurarak romanın vaka zamanının ortalama yirmi sene olduğu tahmin edilebilir.

Kiok Han’ın vaka zamanı da kesintisiz olarak nesnel zamanın oluşturduğu çerçevenin içini tam olarak doldurur. Romanın vaka zamanı M.Ö.174-160 yılları arası 14 senelik dönemdir. Doğal olarak kimi tarihler için özetleme yapılmıştır. Romanın başlarında sefil hayatı yaşayan Talay’ın Loulan’a giderek hayatının değişmesi, Kiok Han’ın Çin’le ve Yüeciler’le yaptığı savaşlar, Talay’ın da zaman zaman bu savaşlarda yer alması, Hun ilinde yaşanan gelişmeler ve bu gibi önemli görülen bir sıra olaylar belirtilerek tek dilim hâlinde aktarılır.

Alp Urungu romanında Alp Urungu’nun doğumundan itibaren çocukluk döneminin anlatımı ve on üç yaşa kadar ad almak için verdiği mücadele romanın birinci dilimini oluşturur. On üç yaşından sonra yurdunu terk edip Aşinalara katılması, kahramanlık göstererek ad alması, Aşina Bumin’in kazandığı savaşların ardından devlet kurması ve Kürt budunun da Aşinaların yanında yer alması ikinci zaman dilimini kapsar. Yirmi bir yaşına gelmiş Alp Urungu’nun yurduna dönmesi, evlenmesi, Egir Çor’un ölümünün ardından Elhan seçilmesi, ara sıra çağrıldığı savaşlara katılması ve Çin’e karşı katıldığı son savaşta yaralanarak otuz dokuz yaşında hayatını kaybetmesi ise romanın üçüncü dilimini içine alır. Böylece toplamda romanın vaka zamanının Alp Urungu’nun doğumundan ölümüne kadar geçen otuz dokuz yıllık dönem olduğunu görürüz.

Kür Şad romanında olaylar hem geriye dönüş tekniğiyle genişletilerek hem de bazı ayrıntılar atlanarak, özetlenerek anlatılır. Romanın çoğul anlatıcıları tarafından

eskiye dönük yaşadıkları, gördükleri veya duydukları olaylar anlatılırken öznel zaman ve daraltma tekniğinin kullanılması zorunlu hâle dönüşür.

Romanın vaka zamanı Kiymin Kağan'ın 600 yılında tahta oturması ile 634 yılında İl Kağan'ın Çin'deki tutsaklığının dördüncü yılında ölmesinden beş sene sonra yani 639 yılında Kür Şad isyanı sonucu Türklerin tutsaklıktan kurtulması olayı arasında geçen otuz dokuz senelik zaman dilimini içine alır. Vaka zamanı açısından değerlendirdiğimizde bu anlatıda düz bir kronolojinin kullanıldığını söyleyebiliriz. Yani olaylar geriye dönüşler haricinde baştan sona belli bir sıra hâlinde anlatılır.

Cengiz Han'ın vaka zamanı 1170-1206 yılları arası otuz altı yıllık dönemdir. Roman başlarken Cengiz, sekiz yaşındadır ve yazar, geriye dönme tekniğiyle onun ulu atalarıyla ilgili hatırlatmalar yapar, babası Yesügey Bahadır'ın Helün İcün'le evlenmesi, 1162 yılında Cengiz'in avucunda kan pıhtısıyla doğması ve sekiz yaşına dek geçen zaman dilimini kısaca anlatır.

Dokuz yaşındayken Cengiz'in babası Tatarlar tarafından ağulanır. Onun ölümü üzerine beyleri Cengiz'in buyruğuna uymaz ve yurdunu terk ederler. Uzun bir süre zor günler geçiren Cengiz ve ailesinin yeniden toparlanması altı seneyi bulur. On beş yaşına geldiğinde ise o, artık güçlenmiş, uruğu kalabalıklaşmış bir bey durumuna gelir, nişanlısı Börtle'yle evlenir, çocukları olur. Diğer yandan ise davasını sürdüren Cengiz, 1206 yılında Bozkır budunlarını birleştirerek devletini kurar.

Terzioğlu'nun özetleme ve genişletme yöntemini en çok kullandığı romanı *Hasan Sabbah*'dir. Burada esas olarak VII-XI yüzyıllar arası geçen olaylar konu edinse de vaka zamanı toplam dört yıldan ibarettir.

Şöyle ki Moğol istilalarının sonucunu görmek için yolculuğa çıkan Gezgin'in "*Bizans'ın son kalelerinin sonu yakındı.*" cümlesinden romanın vaka zamanının XV yüzyıl olduğunu çıkarabiliriz. Bütün olaylar onun araştırmaları sonucu olarak aktarılır ve "*Neredeyse iki yıl olmuştu bu işin ardına düşeli. Memleketini özlemişti. Geri dönmek için zamanın geldiğini biliyordu.*" cümlelerinden bunun için harcanan zamanın iki yıl olduğunu anlarız. Fakat roman bununla bitmez. "*O yılı geçirdiler... Sonrakini de...*" cümlelerinden görüldüğü gibi öğrendikleri üzerine dayanamayıp aklını kaybeden Gezgin'i yalnız bırakmayan Macit'in iki sene daha onun yanında kalıp iyileşmesi için ilgilenmesi ve bu sürede onun ailesinin gezi notlarından ibaret bir kitap çıkarması vaka zamanının dört sene olduğunu söylemeye esas verir.

Harem Ağası romanının vaka zamanı kesin tarihlerle verilme de bazı tarihî olaylardan yola çıkarak vakanın 1707 ile 1721-22 yıllarında cereyan ettiği kanısına varabiliriz. Habeşistan'dan kaçırılarak köle edilen Guban, bu zaman sekiz yaşındadır. O, on iki yaşına geldiğinde Osmanlı'yla Rusya arasında Prut sözleşmesi yapıldığına şahit olur ki bu da 1711 yılına tekabül eder. Yirmi yaşındayken Harem Ağası olan Guban, kısa süre sonra âşık olduğu Çerkez cariyeyi kaçırmaya kalkıştığı için idam edilir ve roman onun faciasıyla bitmiş olur. Bu da 1721-22 yıllarına denk gelir.

Yazar, bu romanda da bahsettiği yılların belirli gün ve aylarındaki olaylara yoğunlaşmış, vaka zamanını daraltmış, olayları ayrıntılarıyla değil de kısaltarak aktarmıştır. Ayrıca yeri geldikçe geriye dönüşler yaparak tarihte yaşanmış bir sıra önemli olaylara da yer vermiştir

A. H. Terzioğlu'nun incelediğimiz romanları arasında en kısa vaka zamanına sahip romanı *Reisim Çatlı*'dir. Roman, 3 Kasım 1996 yılında Susurluk'ta yaşanan

kaza anının anlatımıyla başlar ve bu kazada hayatını kaybeden Ülkücü kahraman Abdullah Çatlı için 5 Kasım 1996 yılında Nevşehir’de düzenlenen cenaze töreninin anlatımıyla son bulur. Romanın nesnel zamanı Nisan 1956 ile Kasım 1996 yıllarında geçen olayları içine alsada, vaka zamanı sadece üç günü kapsar. Abdullah Çatlı’nın hayatının, kahramanlıklarının anlatıldığı kırk yıllık nesnel zaman ise geriye dönüş yöntemiyle, özellikle tarihte yaşanan bazı olayların üzerinde durularak daraltmalarla anlatılmıştır.

Aksaçlılar Meclisi romanının vaka zamanı ortalama dört buçuk yıl arası bir süredir. Bu romanda da kesin bir tarih verilmese de bazı anlatılanlardan yola çıkarak olayların yakın tarihte yani XXI yüzyılda cereyan ettiğini tespit edebiliriz. Olaylar, Cesur’un Börü Birliğine alınması kararının ardından ilk görüşmenin anlatımıyla başlar, ardından onun deneme süreçleri, eğitim dönemleri, çeşitli operasyonlara katılması, farklı görevler alması, romanın sonlarına doğru sevgilisi Ezgi ile nişanlanması ile devam eder ve sonda Birlik tarafından Binbaşı orununa layık görülmesi ile biter. Bahsedilen bu olayların kesin hangi tarihte yaşandığı belirtilmese de geçen süreler saat, gün, hafta, ay ve yıl olarak vurgulanır. Vurgulanan bu sürelerin toplamı ise ortalama dört buçuk yıl eder ki bu da romanın vaka zamanını oluşturur.

Sadece romanın başlarında Cesur’un askerlik anılarının anlatımında geriye dönüş tekniği kullanılmıştır. Bunun dışında nesnel zaman ile vaka zamanı arasında paralellik olduğuna şahit oluruz ve bu nedenle de vaka zamanının neredeyse kesintisiz olarak nesnel zamanın oluşturduğu çerçevenin içini tam olarak doldurduğunu söyleyebiliriz.

2.2.3.3. Anlatma Zamanı

*“Romanda geçen olayların birisi tarafından öğrenilip anlatıldığı, aktarıldığı, okuyucuya sunulduğu zaman[dır.] Romanın yazıldığı zaman[dır.]”*⁴⁰ Vaka zamanı ile anlatma zamanı arasında *mesafe* olup olmadığını vaka ile anlatıcının ilişkilerinden tespit edebiliriz. Çoğu zaman bu mesafenin tespiti yazma zamanı ile karıştırılırsa da bir romanda nakledilen vaka zamanı ile vakanın idrak edilip nakledilme zamanının aynı olmadığı kesindir.

Bir olayı anlatan özne, üçüncü tekil şahıs, olabileceği gibi, vakayı yaşayan biri de olabilir ve anlatılandan sonraki zamanda konuşmaya başlar. Bu zaman olay ile vaka arasına giren zaman aralığına, vaka zamanı ile anlatma zamanı arasındaki mesafe diyebiliriz. Zamanın akışının kronik olmasından dolayı hem kurmaca, hem de gerçek hayatta, olaylar asıl itibarıyla zamanın akış sırası içinde meydana gelirler. Fakat anlatıcının, bir romandaki hikâyeyi sıraya uymayıp akronik olarak düzenlediği de görülür. Bu da anlatanla anlatılanın arasında bir mesafe olduğunu ortaya koyar. Anlatıcının kullandığı özetlemeler, art zaman gibi teknikler, genel olarak olmuş bir olayın sonradan aktarılması anında kullanılırlar.

A. H. Terzioğlu’nun romanlarının çoğu tarihî konulu olduğu için anlatma zamanı olarak sonradan aktarma yöntemi tercih edilmiştir.

⁴⁰ Age., s.130-131

Kimmerya romanında olaylar M.Ö. XIV-X yüzyıllar arasında gerçekleştiği hâlde roman, 2010-2011 yıllarında anlatılmıştır. Romanda anında değil, sonradan aktarma yöntemi kullanılmıştır. *Teoman Han* ve *Kiok Han* romanlarının ilk baskıları 2011 yılına ait olduğuna göre anlatma zamanının yine 2010-2011 yılı olduğu düşünülebilir. *Harem Ağası* ve *Cengiz Han* romanlarının ise 2012 senesinde yayımlandığına bakarak, anlatma zamanının, 2011-2012 yılları olduğunu kestirebiliriz. *Alp Urungu*, *Kür Şad* ve *Hasan Sabbah* romanlarının da tarihî roman olduğunu göz önünde bulundurursak burada da olaylar sonradan aktarılmıştır. Bu kitapların yayınlanma senesi 2013 yılı olduğundan anlatma zamanını tahminen 2012-2013 yılları olarak kabul edebiliriz.

1956-1996 yıllarını içine alan *Reisim Çatlı* romanı görüldüğü gibi daha yakın tarihi kapsamaktadır. Fakat bu romanın da yayınlanma tarihi Nisan 2012 olduğuna göre yazılma tarihi 2011-2012 yılı olarak kabul edilebilir.

A. H. Terzioğlu'nun en yakın tarihi kapsayan romanı *Aksaçlılar Meclisi*'dir. Romanda olayların geçtiği mekânlar, kullanılan silahlar, cep telefonu, bilgisayar, kamera gibi teknolojik aletler, en önemlisi de yakın geçmişte yaşanan bazı olaylara, görülen haksızlıklara karşı düzenlenen protesto eylemlerinde yaşananlara yapılan göndermeler ve siyasetçilerin gündem yaratan bazı 'Kader', 'Dağda dolaşan birkaç eşkıya' gibi bazı ifadelerinin romana dâhil edilmesi bu romanın 2013 yılında yazıldığını gösterir.

“Ne yollar kendilerinden emindir ne de binalar. Ağaçların ise zaten hiç şansı yok! Dün ana cadde olan bir yolun tam ortasına yarın kocaman bir bina dikilebilir. Korumaya alınan bir ağaçlık park, milim milim yok edilebilir.” (A M, s.15)

2.2.4. MEKÂN

Romanı meydana getiren temel unsurlardan biri de mekândır. Roman içerisinde mekânın çeşitli işlevleri vardır. Mekân, öncelikle olayların bir dekoru, vakanın varlık bulduğu yer, şahısların içinde yaşadıkları alandır.

Romanda yapılan mekân tasvirlerinin yazarın veya anlatıcının bakış açısına bağlı olduğu bir gerçektir. Okurda bir izlenim bırakılmak istenirse mekânın özelliklerine ve şahısların rollerine göre az çok bir yoruma gidilir. Böylece bakış açısı ile tasvir iç içe geçer.

Tarihî romanlarda yer alan mekânlar ile konusunu çağdaş zamandan alan mekânlar arasında farklılıklar bulunur. Çünkü tarihî romanlarda genellikle mekâna duyulan ihtiyaç, olaylar ve kahramanlar için gerekli olan fiziki çevre sebebiyledir. Bu romanlar genel olarak olay merkezli, savaş, sefer veya macera ağırlıklı olmaktadır. Burada çok geniş bir coğrafya söz konusu olması sebebiyle mekânlar gerektiği kadar işlenemez. Tarihî roman yazarı, konusu gereği, gözlemleyemediği, geçmişte yok olan veya geçmişten günümüze kadar varlığını koruyan mekânları bulunduğu zaman dilimi içinde anlamlandırmaya çalışır. Ele aldıkları mekânların geçmişteki orijinal adlarını kullanmaya gayret eden tarihî roman yazarları, bu şekilde okuyucuya, anlatılan devrin atmosferini hissettirmeye çalışırlar.

2.2.4.1. Somut Mekânlar

2.2.4.1.1. Açık Mekân

A. H. Terzioğlu'nun tarihî romanlarında mekân, tarihî, tematik ve sosyolojik bir değer taşımaktadır. Bu romanları incelediğimizde, olayların genel olarak bozkır, çöl, dağ, orman, ırmak boyları gibi açık mekânlarda cereyan ettiğini görürüz. Acuna hükmetmeyi Tanrı buyruğu bilen Türkler, bulundukları her yeri sahiplenmeyi seçerler:

“Türk budunları ya bozkırı sahiplenir, ya çölü, ya ırmak boylarını ya da bizim gibi dağları... Ya da hepsini, her birini değişik zamanlarda... Öyle ya, acunu tutmak kolay mı? Boş yer koymamak adına Tanrı buyruğunu yerine getirmek gerek!”
(A U, s.10)

Romanlarda sıklıkla karşımıza çıkan mekânlardan biri Ötüken Yış'tır. Türkler için bu yer kutsal mekândır, kurulacak devletin merkezi de burası olmalıdır:

“Altay dağları, Orhun'dur kökümüz. Oradan acuna yayıldık. Adımız orada verildi. Bir gün devlet olunacaksa, oradan başlamak gerek. Kutlu devletin temellerini Ötüken Yış'ta atmak gerek.” (T H, s.319)

Türk budunların yaşadığı bozkır, çöl gibi mekânlar bu göçebe hayatın zorluklarını ifade etmekle beraber insanda olumsuz, hüznü duyular oluşturur:

“Yağız yer, çatlarmıştı kuruluktan. Uzun zaman geçmiş, Gök'ten, bir damla yağmur düşmemişti. Bozkırın engin yüzü, sarardıkça sararıyordu. Kuraklık çekilmez bir hâl almıştı. Dayanıklı oldukları bilinen bozkır bitkileri bile yok olmamak için direnseler de susuzluğun dayanılmaz etkisine karşı koyamıyorlardı. Su kaynaklarına doğru engellenemez bir akın, bir göç sürüyordu.” (K H, s.5)

A. H. Terzioğlu'nun ele aldığı açık mekânlardan bir diğeri insanda pozitif duygular, olumlu düşünceler oluşturan Loulan şehridir. Hayatı dağlarda gezerek, resim çizerek geçen bedizci Talay, Loulan'a geldiği zaman her daim gelişen, güzelleşen bu muhteşem şehirle kendi küçük dünyası, fakir yaşamı arasındaki uçurumu fark eder, ilk zamanlar buna alışamaz:

“Her gelişinde farklı görüyor, değişimin bu kadar farklı olmasına şaşırıyor, yabancılık çekiyordu. Kendi yaşantısı ile hiç alakası yoktu gördüklerinin. Kocaman binalar, yüksek çatılı evler, çadırlar, bin bir eşya bulunan dükkânlar, açıkta satış yapmaya çalışan çerçiler, insanlar, insanlar... Her dilden, her renkten, her budundan...” (K H, s.47)

Bu şehrin en önemli özelliklerinden biri de kendi zenginliğinden insanlara da katması, verdiği huzur ve rahatlıkla insanları kendine bağlamasıdır:

“Loulan'ın en büyük özelliği idi bu. Yoksul gelen, zengin ayrılır... Aslında ayrılmaz çoğu. Loulan, tutar kişiyi, bırakmaz.” (K H, s.287)

A. H. Terzioğlu'nun romanlarında sıkça rastlanan açık mekânlardan biri de dağlardır. Dağlar, Tanrı'nın mekânları olarak düşünüldüğü için eski Türk kültlerine dâhil edilmiş, insanlar tarafından kutsallaştırılmıştır:

“Dağlar, yerin Gök'e saygısının eseri uzantılardı. Ulaşılabilecek en üst zirve, uçmağa varmadan önceki konak yeri... Sığınak...”

Tanrı Dağları, eri Gök'e en yakın kılan mekândı. Birbiri ardına sıralanmış tepelerin ihtişamına kapılmamak elde değildi. Gizem dolu bir çekicilik ile bağırıyordu âdeta, ‘Ben sizin dostunuzum!’” (K H, s.281)

İnsanlarla arasında manevi bağ oluşturan bu mekân, bazen de insanı duygusallaştıran, yalnızlığını hissettiren bir yer olarak gösterilir:

“Dağlar böyleydi işte. Olmadık duygularla çarparlardı kişiyi. Gecenin bu zamanı çarpılmışım. Yalnızlığın ilk acılarını içimde hissettim. Evdeş almanın gereğini düşündüm. O gece, o dağ başında, odun alazlarını izlerken...” (A U, s.216)

“Bir açıklığa çıkacak, oradan aşağıları engelsiz görebilecekti. Bayılırdı buranın sonsuzluğu çağrıştıran manzarasına. Oturur, aşağılara doğru bakar dururdu. Yine öyle yaptı. Yerini, daha önce defalarca oturduğu yeri, bulup yerleşti. Derin derin çekti temiz havayı.” (K H, s.87)

Bu paragrafta ise dağların insanın ruh dünyasına verdiği huzuru, ferahlığı, sağladığı dinçliği görürüz.

İyi ruhların yaşadığı aydınlık-ışıklı ormanlar, Ata ruhları veya kutlu hayvanların ruhlarının dolaştığı ormanlar olarak bilinirler. Bu tür yerler dikkatli olmayı gerektirmektedir. A. H. Terzioğlu’nun da ele aldığı bu açık mekânlar okurda ürkütücü izlenim oluşturur:

“İçindeki sırrı gizlemek istercesine sık, bol yapraklı, yüksek, geçit vermemek için direnen ağaçlar, çalılar görürsünüz. Ürkmemek mümkün değildir Kutlu Ormanın kapısı sayılan yere ulaşınca. Hava daha bir soğuktur. Güneş gözükmekte kararsız kalır zaman zaman. Sessizliğin içinde, garip çığlıklar tutunur kendiliğinden. Yankılarla karşılıkları gelir. Nasıl ne şekilde korunduğu bilinmez.” (K, s.27)

Eski Türk kültürünün bir parçası olan ormanlar ve dağlar, her ne kadar ürkütücü, zaman zaman tehlikeli olsalar da insanların güvene bileceği az sayıdaki sığınaklardandırlar:

“Sığınacak tek yer vardı. Onları koruyacak saklayacak tek yer: Atalarının doğduğu, onları var eden Burhan-Haldun Dağları... Ormanlar onların korunağı olacaktı ortaya çıkmaları gereken zamana kadar.” (C H, s.170)

Tarihte Türklerin sahiplendiği mekânlardan biri de Gobi çölü olmuştur. Her ne kadar dayanılmaz sıcakların yaşandığı, sonu görünmeyen bir mekân olsa da Çinlilerin aksine Türkler, çölü benimsemiş, saklanmak için bu yerlerin nasıl kullanılması gerektiğini asırlarca birbirilerine aktarmışlardır:

“Gobi, Çin dilinde ‘Kum Denizi Koyu’ anlamına gelmektedir. Kimi zaman ise ‘Hanhai Denizi’ diye adlandırılır. Belki de bu öldürücü çölü, deniz ismi ile daha az korkunç yapmaktır amaçları. Onlar için bilinmezdir, ama her nasılsa Hunlar Gobi’yi sahiplenecek kadar benimsemişler, kullandıkları bir yol bilmişler, üzerinde değişik güzergâhlar edinmişler, yaşamışlar, saklanmışlar...” (T H, s.178)

Teoman Han ve Kür Şad romanlarında düşmanlarının saldırısına uğrayan Türkler, sığınmak için her zaman atalarını koruyan çölü seçerler:

“Büyük çöl, Çinlilerin Hanhai Denizi dedikleri Gobi, geçmişte de atalarını korumuş, saklamıştı. İzlerini taşıyor, aktarılan bilgelik ile gizlenme yolları nesilden nesle anlatılıyordu. İl Kağan’ın çölde gizlenmekten başka yolu yoktu.” (K Ş, s.234)

“Karanlık sokaklar bomboştu ve bu yoksulluk içinde de olsa da geceleyecek bir yere ihtiyacı vardı Gezgin’in. Yıkık dökük evlerin bacalarının tütmemesini havanın sıcak olmasına verse de pencerelerden sızan bir kandil ışığı dahi olmamasını açıklayamıyordu. Sokakta dolaşan ve yabancılığına ürüyen cılız köpeklerin sesine dahi birilerinin çıkmaması anlamsızdı.” (H S, s.27)

Bu paragrafta olaylar Moğolların yıkıcı etkisi sonucunda ocakları söndürülmüş, küstürülmüş, korkuyla sindirilmiş bir köyde geçer. Kapılarını kilitleyerek evlerinde korkuyla yaşayan bu köyün insanlarının yaşanan onca katliamdan sonra hâlâ kapıların kendilerini koruyacağı düşüncesi ise dikkat çekicidir.

Aksaçlılar Meclisi romanının özne anlatıcısı olan Cesur, “*Çağdaş kent yaratmayı yalnızca ana caddeleri aydınlatmak bilen yerel yöneticilerin ıssız, karanlık ve korumasız bıraktığı ara sokaklar...*” olarak nitelendirdiği başkent sokaklarının özellikle geç saatlerde oldukça tehlikeli olduğuna vurgu yapsa da görünen o ki, ana sokaklar bile belli saatten sonra pek de tekin değildir:

“Ankara sokaklarında yürüyorum. Nereye nasıl gittiğimi bilmeden...

Zaman, zararlıların daha etkin olduğu zaman, iyilerin zamanını çoktan geçmiş olmalı. Bütün bayağılığı ile yüksek sesle konuşan meyhane müdavimleri, yol kenarında müşteri avına çıkan travestileri görüyorum. Ya da yolu boş bulup kornaya basarak son hızla giden araçlar. Olası ki onların sürücüler de sarhoş. Onca yasaya rağmen, yasaya inanmayan yürütücülerin önleyemediği trafik magandaları ve başkentten en işlek caddelerinde fuhuş için dizilmiş aksak cinsiyetli insanlar. Bunlar başkentimin utanç manzaraları.” (A M, s.243)

Reisim Çatlı romanında Türkiye’nin güzel kentlerinden olan ve Abdullah Çatlı’nın doğup büyüdüğü Nevşehir’in hem onun için hem de Ülkücüler için ne kadar önem taşıdığına, hangi maksatlarla kullanıldığına dikkat çekilir:

“Nevşehir çok önemliydi Ülkücüler için. Anadolu’nun merkezinde bir kaleydi. Nevşehir nefes alınan, saklanan, geçilen, aktarma yapılan sağlam yerlerden biriydi.

Çatlı Reis aile ziyaretlerinin yanı sıra teşkilat için de çalışıyordu Nevşehir'e gidince.” (R Ç, s.89)

Terzioğlu'nun incelediğimiz romanlarında bahsettiğimiz mekânların yanı sıra olayların İstanbul, Ankara, Yalova, Balıkesir gibi Türkiye sınırı içerisindeki mekânlarda ve çok detaylı tasvirleri verilmesine de Vusun, Yüce, Çin, Huçi, Akha, Mai, Song, Nayman, Uygur, Kitan, Moğolistan, Orengey, Kırgızistan, Nişabur, Şam, Küveyt, Kufe, Mekke, Horasan, Irak, Azerbaycan, Nahçıvan, Gürcistan, Bizans, Musul, Rahbe, Dimaşk, Sincar, Belh, Karahanlı, Maveraünnehr, Tirmiz, Semerkant, Gazne, Herat, Kerbelâ, Suriye, Bağdat, Beyrut, Sayda, Humus, Cübeyl, Vatikan, Lahey, Madrid, Atina, Kopenhag, Cenevre, Roma, Los Angeles, Boston, Lizbon, Rusya, Avusturya, Almanya, Viyana, Zurih, İsviçre, İngiltere, Rotterdam, Ottova, Bürüksel gibi Türkiye dışı şehir ve ülkelerde de cereyan ettiğine şahit oluruz.

2.2.4.1.2. Kapalı Mekân

A. H. Terzioğlu'nun romanlarında kapalı mekân olarak çadırın ağırlığı hissedilir. Genellikle konargöçer hayat tarzı yaşayan göçebe Türk ailesinin sabit meskeni bulunmadığından uzun süre derme çadırlardan kendilerine mesken edinmişlerdir. Bu yüzden tarihî romanlarda da çadır, sık sık karşımıza çıkar:

“Ata çadırının içinde kapıya yarı dönük, yüzü ve gözleri yerdeydi içeri girdiğimde. Soğuk davrandı küskünlüğünü belli etmek için. Elini tutup dil döktüm. Sonrasında bana öyle bir sarıldı ki... (A U, s.140)

Bunun dışında otel, lokanta, cezaevi, okul, lise, üniversite, meclis, yurt, polis merkezi, fabrika, matbaa, hastane, poligon, apartman, villa, kitapçı, müze, saray, kahvehane, havaalanı kullanılan diğer kapalı mekânlardır.

Bir diğer kapalı mekân olan mağaralar da eski Türk kültüründe kendine yer edinmiştir. A. H. Terzioğlu'nun romanlarında insanlar ruhunun olduğuna inandıkları mağaraları hem kutlu bilir, hem de sığınak olarak kullanırlar:

“Mağaranın derinliklerine doğru indik. Anam, ‘Ey mağaranın ruhu, bizleri koru!’ diye dua ediyordu. O gün öğrendim mağaraların budunumuza dost olduklarını ve ruhları olduğunu. Mağaralar, yerin merkezine açılan kapılardı ve bizim sığınaklarımızdı. Pek çok budun mağaralardan korkardı ama bizler sever ve sayardık mağaraları. Zorlu günlerimizde de sığınırdık.” (A U, s.25)

İncelediğimiz romanlarda mağaralar, sadece tehlike esnasında sığınılan mekân olarak değil, aynı zamanda gizli güçlere sahip, sıradan insanlara göre farklı özellikler taşıyan Ulu Gök adamlarının yaşadığı yerler olarak da karşımıza çıkar:

“Bu ulu dağın en kuytu yerinde, nerdeyse karlara gömülmüş bir mağarayı örüg edinmiş, ulu Gök erinin nasıl yaşadığına, bu şartlara nasıl dayandığına şaşmamak mümkün değildi. Yanına nasıl varacağımı, nasıl izin alacağımı bilmezken atam dostu, Tobula Bay izin alıp ileri çıktı ve seslendi mağaraya doğru. Yol bilir atam yoldaşı...” (A U, 276)

Harem Ağası romanında olaylar çoğunlukla Osmanlı sarayında geçmektedir. Romanın bütününe bakıldığında o dönem Osmanlı hanedanlığının saray içerisinde nasıl bir düzen oluşturduğuna, işlerini nasıl yürüttüğüne ve yasaklarla dolu saray hayatına şahit oluruz:

“Beş hadım çocuk, hayran hayran bakıyorlardı gördüklerine. Harem ağası bazen duvarlarda çinilerle yazılmış yazıları, levhaları işaret ediyor, yüksek sesle okuyordu. Eğer karşıdan daha kıdemli biri geldiğini görürlerse hemen duvar kenarına çekiliyorlar, Harem ağasının ardında sıralanıyor, başlarını eğip, ellerini bağlayıp öylece bekliyorlardı.” (H A, s.149)

Bu romanda bir diğer kapalı mekân hamamdır. Çoğu küçük kabile köylerinden getirilen küçük hadım kölelerin ilk gördükleri bu mekân karşısında şaşkınlıklarını, burayı yadırgadıklarını belli eden davranışlarını görürüz:

“Başlangıçta karşı koyanlar oldu. Ağlayanlar, kaçmaya çalışanlar ve küsenler. Güzel kokular yayan sabunların eşliğinde bol sıcak su ile bolca yıkandılar, yıkandılar... Sonra oyun gibi geldi yıkanmak onlara. Çocuktular ya her yerde her şeyden oyun çıkarırdılar. Birbirlerine su attılar. Kurnalarda tasları yüzdürdüler.” (H A, s.90)

Reisim Çatlı romanında gizli görevler, saldırı planları, eylemler çoğunluk teşkil ettiği için konuşmalar, olaylar da genelde kapalı kapılar arkasında, gizli şekilde yapılmaktadır:

“Perdeleri kapatılmış, kapıları kilitlenmiş kahvehanede, içeride loş ışıklar altında toplanan köpekler, başlarına gelecekleri bilmeden yeni kanlı eylemlerinin peşindeydiler. Son baskınları konuşuyorlardı. Kayıpları vardı ve mutlaka karşılık verilmeliydi.” (R Ç, s.169)

“Reis, özel tutukluydu. Bir başına kalıyor, diğer mahkûmlarla görüşmesine, bir araya gelmesine izin verilmiyordu. Havalandırmada, bahçede olsalar bile

konusması yasaktı. Diğer mahkûmlar cezaevinin atölyelerinde iş yapabilirken, para kazanmaları mümkünken bu da yasaktı Reis'e.” (R Ç, s.192)

Aynı romanda geçen bu paragrafta ise bir diğer kapalı mekân olan hapisshaneden, buradaki zor hayat şartlarından, özellikle de romanın başkahramanı olan, Türkiye Cumhuriyeti mahkemelerinde hiçbir zaman ceza almayan, bir hüküm giymeyen ve yargılanmayan Abdullah Çatlı'ya karşı Avrupa ülkelerinde yapılan kasıtlı muameleden bahsedilmiştir.

Çoğunlukla gizli teşkilat olan TBB-nin düzenlediği operasyonlardan bahsedilen *Aksaçlılar Meclisi* romanında kapalı mekân olarak evler, baskınların düzenlendiği villalar, yer altında kurulmuş ve eski Türk dönemine ait eşyalarla süslenmiş, toplantıların yapıldığı gizli mekânlar sık sık görülmektedir:

“Girdik. İzlediğim casus filmleri halt yemiş şu an yaşananların yanında... Havaya girmiştım. Elimde iki gaz fırlattım merdivenlere. İlkinı açtım ve üç odayı gözledim gaz yayılırken. Birisi genişçe... Yatak odası. Karı koca lüks ve geniş yatağın içine gömülmüş... Uyuyorlar ki gaz onların uykularının derinleşmesine yardım edecek... Diğer odada da on sekiz yirmi yaşlarında bir erkek çocuk... Diğer oda boş...” (A M, s.115)

Aksaçlılar Meclisi romanında Ankara'daki Anadolu Medeniyetler Müzesini gezen Cesur, aynı zamanda bu mekânla ilgili detaylı bilgi de vermiş olur:

“Türkiye Cumhuriyeti'nden önceki dönemi temsil eden yapı, Mahmut Paşa Bedesteni ve yanındaki Kurşunlu Han ile oluşmuştu. Fatih Sultan Mehmet devrinden kalmaydı ve kubbeli hâli ile koruyucu vasfını işaret ediyordu. Müzeyi gezerken Anadolu tarihini ta Paleolitik çağdan itibaren izlemeye imkânımız oldu. Kronolojik

sıra ile sergilenen eserler Neolitik çağ ve eski Tunç çağı ile sürüyorlar.” (A M, s.291) diyen kahraman, bunun ardından kazılardan elde edilen buluntuları, Yunan, Roma, Bizans dönemlerine ait bir arada bulunan eserleri sıralayarak okurun gözü önünde bir tarih geçidi yapar.

2.2.4.2. Soyut Mekânlar

2.2.4.2.1. Fantastik Mekân

A. H. Terzioğlu’nun romanlarında çok fazla olmamak üzere bazı fantastik mekânlara da rastlarız. Örneğin *Kimmerya* romanında İrnek’in aklını karıştıran sorulara cevap bulması için arkadaşlarıyla gittiği, Ulu Türk Atanın bulunduğu mekân, fantastik mekândır. Pırıl pırıl parlayan ışıklar içindeki bir yapı, sanki yükselip alçalarak geçtikleri dehliz benzeri yerler, tertemiz, bembeyaz, parlak taşlarla döşenmiş bu mekân, yaşadığımız evrene ait somut mekâna benzese de romanın kurgusu için soyut kalmaktadır:

“O zaman gördüler garip beyaz yapıyı. Dört yanı çevrili, bembeyaz boyalı ve birkaç kapısı olan, çatısı, çadırlarının kubbesini andıran, büyük yapı... İçeriden çekici ve alıcı bir ses yükseliyordu. Onların dilince bir çağrı, bir davet...” (K, s.96)

Bu romanda mekânın kutsallığını, paklığını vurgulamak için yazar, ağırlıklı olarak beyaz rengin etkinliğini kullanır. Beyaz renkli dümdüz dikişsiz giysiler, beyaz kumaştan ayakkabılar, garip beyaz bir yapı, beyaz halı buna örnek olarak gösterilebilir. Ulu Türk Ata anlatılırken de yine aynı etkinin sürdürüldüğüne şahit oluruz ki bu da mekânın kutsallığını artırır:

“Uzun, upuzun, bembeyaz ışık içindeki yüzünden aşağıya doğru uzanan sakalını gördüler, hayretle. Yüzünü, gözlerini tam olarak göremiyorlardı. Işığı... Aklığı... İnanılmaz güzellikteydi. Çok, çok yaşlı olduğunu fark ediyorlardı.” (K, s.99)

2.2.4.3. Mekân Tasviri

*“Tasvir, betimlemedir. Gözlenen bir varlığın, çevrenin, kişilerin, olayların yani görülen her şeyin bütün özelliklerinin, şekillerinin, unsurlarının, oluş biçimlerinin belirtilmesi, ifade edilmesidir.”*⁴¹ Nesnel ve öznel olmak üzere iki türlü tasvir etme biçimi vardır.

A. H. Terzioğlu, romanlarında genel olarak nesnel tasviri kullanarak gerçekçi betimlemeler yapmıştır. Yazarın mekân betimlemelerinde işitsel ögeler neredeyse hiç kullanılmamış, duyuşal ögelere çok az yer verilmiş, ağırlıklı olarak görsel ögeler kullanılmıştır. Böylelikle Terzioğlu’nun mekân betimlemelerinin çoğunlukla gözün ürünü olduğunu söyleye biliriz:

“Gün doğumunda Hazar Denizi sınırlar, Kimmerya’yı. Gün batımında, Kimmerler’in Tuna olarak adlandırdıkları kutlu nehir, doğal bir sınır olarak coşkuyla akar. Karayanda ise İdil Irmağı’na dayanır Kimmerya. Onun ötesinde bilinmeyen, yaşanmayan, soğuk, karanlık toprakların yer aldığı söylenmektedir.”

(K, s.6)

⁴¹ Age., s.137

Bu paragrafta yapılan mekân betimlemesi Kimmerya ülkesinin sınırlarını göstermek amacıyla verilmiş, okura tarihî bilgi aktarmaktadır.

Kimmerya romanından aldığımız bu paragrafta ise yazar, hem duyusal hem de görsel ögeyi aynı anda kullanarak mekân betimlemesi yapmış, şu şekilde romanın okur üzerindeki etkisini güçlendirmeyi sağlamıştır:

“İki insan boyunda bir kazık dikilmişti karşısına. Yüz adım kadar uzağındaydı. Buna rağmen görüntünün korkunçluğu ve duyduğu iğrenç koku ona kadar geliyordu. Kazığın sivri kısmında büyükçe bir kafatası duruyordu. Özenle ve insanları ürkütmek için konulduğu açıktı.” (K, s.79)

Kimi betimlemelerde mekânın, kişilerin psikolojisini etkilediğine tanık oluruz. Çölün sert doğası, küçük köle Guban’ın psikolojisini etkilemiş, mekân onun üzerinde korku duygusu yaratmıştır:

“Gözüün görebildiği her yer kum. Çok uzakta yerle göğün birleşir gibi olduğu bir çizgi görülüyor. Dalgalanmalar yükseliyor yerden göğe doğru. Görünmezlik artıyor. Çöl buharlaşıyor gibi. Oysa bir damla su yok” (H A, s.7)

“Mağaranın içi birbirinden değerli eşyalarla, neredeyse yüzlerce hayvanın renkli kürkleri ile süslenmiş. Zengin bir budunun bunu ortaya dökme amacına hitap etmek üzere, yerler bile tamamen kürklerle kaplanmış. Çok sayıda altın eşyanın varlığı, yaşanan refah düzeyini anlatmaya yetiyor.” (K, s.74)

Burada hayatları savaşlarda geçen Amazon kadınlarının yaşadıkları bütün zor şartlara rağmen hayatlarına bir nevi rahatlık katan konforlu yaşam alanları, elde etmeyi başardıkları maddi zenginlikler tasvir edilmiştir.

“Bir yana yerleştirilen örgün bütün tören alanını yüksekten görecek şekilde konumlandırılmış, Şipi Kağan’ı bekliyordu. Sağ yanına Ulu Hatun’un oturması için geniş bir taht kurulmuş, sol yanına ise törene beklendiğı hâlde gelmeyen Nipu Şad için bir taht konulmuştu.” (K Ş, s.103)

Eski Türklerde tören başlamadan önce kağan ve ailesinin töreni rahat izlemesi için kurulan mekânın tasvirinin verildiğı bu paragrafta dikkat çeken esas husus Ulu Hatun’un Kağan’ın sağ yanında oturmasıdır. Bu da Türklerde kadına verilen değerin ve önemin göstergelerinden biridir.

“Kapıdan hemen sonra, taşlarla döşenmiş dar yolun çevresinde ne bir ağaç ne de çalı vardı. Bir korunma önlemi olarak, ardına saklanılacak hiçbir şey dikilmemişti. Yolu büyük fenerler aydınlatıyor, yaklaşık iki yüz adım sonra asıl bahçe başlıyordu. Evin varsıllığını daha bir ortaya çıkaracak şekilde düzenlenmiş bahçenin güzelliğı, fenerlerin gece karanlığında yetersiz kalan ışığında bile fark ediliyordu” (T H, s.106)

Burada Çin’in özenle koruması gereken kişilerden birinin evi tasvir edilmiştir. Mekânın çevresinde fazlaca önlemin alınması burada çok önemli kişilerin yaşadığını açık etmektedir.

Kür Şad romanında Türklerle baş etmenin yolunu onları Çin duvarları içine alıp tutsak etmekte gören Çin imparatoru T’ai-tsung, buna rağmen Türklere duyduğu korkuyu üstünden atamaz, yüksek sarayında bağlı kapılar arkasında bile huzura eremez. Onun sürekli olarak korunmaya yönelik aldığı tedbirler, şartlar ne olursa olsun Çin’in Türkleri her zaman tehlike olarak gördüğünü ispatlar:

“Büyük, sağlam kapılar, gece olunca kapanıyor, önlerinde ve artlarında çok sayıda muhafız saka duruyordu. Sarayı çevreleyen duvarların üzerinde sakçı kuleleri ve devriye gezen sakçılar vardı. Ayrıca büyük dış duvarın ardında kademeli olarak alçalan dört sıra muhafız daha vardı.” (K Ş, s.266)

Kimi mekân betimlemeleri insanlar arasındaki sınıf farklılıklarını gözler önüne sermek açısından önemlidir. Bu türlü betimlemelerde amaç, mekânın niteliklerinin ortaya konmasından çok, içinde yaşayan insanların toplumsal sınıflandırılmasını yansıtmaktır:

“Avlunun tam ortasında büyükçe, iki katlı bir bina yer almıştı. Bu binanın üst kısmı köle tacirlerinin, alt kısmı ise kölelerin kullanımı içindi. Alt katta çok sayıda değişik büyüklükte, hücre şeklindeki odalar ya birbirinden bağımsız ya da birbirine geçişlerle bağlı olarak kölelerin kalacağı şekilde düzenlenmişti. Köle tacirlerinin yerleri ise daha geniş ve konforluydu.” (H A, s.78)

Verdiğimiz bu örnekte Kahire’de bir köle pazarından bahsedilmektedir. Burada köle tacirleriyle kölelerin konakladığı yerler bile onlar arasındaki sınıf farkını göstermektedir.

Hasan Sabbah romanında ölüme giden fedailere armağan olarak hazırlanmış bahçenin tasviri Kuran’da bahsedilen Cennet bahçelerini anımsatmaktadır:

“Cennet bahçesinde muhteşem köşkler inşa edilmişti. Köşkerin içi değerli eşyalarla donatılmıştı. Çeşmelerinde şarap, süt ve bal akıyordu. Bahçeleri süsleyen ab-ı kevser benzeri ırmakların çevresinde rengârenk çiçekler açmıştı.” (H S, s.238)

Harem Ağası romanında yer yer Osmanlı sarayının bölümlerinin, odalarının tasvirini veren yazar, Osmanlı hanedanlarının zengin yaşam alanlarına, varlıklı yaşam şekline sahip olduklarını göstermektedir:

“Odaların hepsi de murassa eşyalarla döşenmişti. Valide sultanın, kadın efendilerin, ikballerin, gözdelerin, şehzadelerin daireleri en değerli kumaşlarla süslenmişti. Tabanlarına mevsime göre halılar serilirdi. Mısır hasırları, nihaililer, İran halıları seccadeleri ile örtülüydü her yan.

Odaların tavanlarından aşağıya billur fenerler sarkıyordu. Duvarlarda altın ve gümüş kandiller... Her odada sedirler vardı ve üzerinde kadifeden ve değerli kumaşlardan minderler, yastıklar...” (H A, s.151)

Türklerin Aşina soyunun günümüzde devam ettiğinden bahseden *Aksaçlılar Meclisi* romanında olayların geçtiği gizli mekânların tasvirleri de Eski dönem Türk kültürünü yansıtır niteliktedir:

“Uzunca bir koridordan geçerken hemen her yerde eski Türk motiflerini, çok eski zamanlardan kaldığı belli olan silahları daha doğrusu silah kalıntılarını, giysileri, haritaları görmek ayrı bir hava veriyordu ruhuma. Yerde boydan boya kaplanmış keçenin bile bir anlamı vardı.” (A M, s.82)

“Bir metre kadar genişlikte bir yerdi ve yere iki şilte serilmişti. İki günlük yiyecek ve su konulmuş, ihtiyacımızı gidermemiz için iki sürgü ile açılıp kapanan bir delik açılmıştı. Buraya girecektik. Yaşama alanımızın hemen önüne, bölmeyi kapatacak saç, kaynakla eklenecek, sanki kasanın oradan başladığının düşünülmesi sağlanacaktı.” (A M, s.211)

Bu örnekte vatani, devleti için hayatını her zaman tehlikeye atan, zor operasyonlarla görevlendirilen, defalarca ölümle yüz yüze gelen TBB-nin erlerinin katlandıkları zorlukların anlatımı mekân tasviriyle güçlendirilmiştir.

2.2.5. KİŞİLER KADROSU

2.2.5.1. MERKEZÎ KİŞİLER

Tarihî romanlarda söz konusu tarihsel gerçeklik olduğundan roman kişilerinin de tarihsel gerçekliğe uygun olması gerekmektedir. Fakat yazarın sanatını sınırlamak veya onunla roman kişileri arasındaki ilişkiyi, tarihçiyle tarihsel bir kişilik arasındaki daha çok belgelere dayalı ilişkiye benzetmek de doğru değildir.

Tarihsel romanlarda kişilerin önemi yazarın görüşüne ve okuyucuya aktarmak istediklerine göre belirlenmektedir. Romanını tarihî bir gerçeği aktarmak adına kaleme alan yazar, eserinde kahramanları değil vakaları ön plana çıkaracaktır. Fakat tarihte önemli işler başarmış bir kahramanı tema edinmek isteyen yazar, olayları ikinci plana alarak tarihi, kahraman üzerinden yapıtına konu edinecektir. Bu durumda genel olarak kişiyi kahramanlaştırma eğilimi vardır. Kişi, çoğunlukla merkez konumdadır, güvenilir ve ondan çok şey beklenir.

A. H. Terzioğlu'nun incelediğimiz romanları da tarihî roman olduğundan kişiler kadrosu bakımından ağırlıklı olarak tarihte önemli işler başarmış kahramanlar konu edinmiştir. Roman kahramanlarından önemli bir kısmı geçmiş dönemde yaşamış, tarihî özelliği olan kişiler olsa da yazar, olay örgüsünde kullanmak için yeni kahramanlar da ortaya koymuştur.

Kiok Han, Alp Urungu, Kür Şad, Teoman Han ve Cengiz Han romanlarının merkezî kişisi yazarın adlarını romana verdiği tarihî kahramanlardır. Romanlarda olaylar bu kişilerin etrafında yoğunlaşmaktadır, diğer kişilerse belirleyici olan bu esas kahramanlara göre tavır alırlar. Bu beş romanda yazar, merkezî kahramanların doğumundan ölümüne kadarki tarihî süreci, bu süreçte yaşanan önemli hadiseleri,

kahramanların vatan uğrındaki mücadelelerini, savaşlarını, kahramanlıklarını, aynı zamanda başlarından geçen birçok olayı bu kişileri merkezde tutarak aktarmış olur.

Harem Ağası romanının merkezî kişisi Guban'dır. Esas olaylar onun 8 yaşındayken köle tacirleri tarafından kaçırılması ile başlayıp hadım edilmesi, daha sonra köle pazarında Osmanlı sarayına satılması, burada Harem Ağalığına kadar yükselmesi ile devam eder, yaptığı yanlış yüzünden boynunun vurulması ile biter. Merkezî kişi Guban olsa da romanda olayların gelişimine bağlı olarak Beşir Ağa, Ahmed-i Yekdest, Şeyh Abdurrahim Buhari Sultan III Ahmet, Fatih Sultan Mehmet, Sultan Murat gibi gerçek tarihî şahsiyetler de romanda yer alır.

Hasan Sabbah romanında merkezî kişi Hasan Sabbah'tır. Roman, merkezde Hasan olmakla, o dönemin Alparslan, Melikşah, Sultan Sencer, Nizamülmülk, Hayyam gibi gerçek tarihî kişilerinin de olaylara dâhil olmasıyla şekil alır.

Kimmerya romanında olaylar Kimmer beyi İrnek ve Amazon kahramanlardan biri olan Ativa'nın çevresinde gelişir. Bu kişilerin yardımıyla daha çok Kimmerya tarihi, kültürü, komşuluk ilişkileri ve Amazonların yaşamı, kuralları, o dönem savaşları verilmeğe çalışılır.

Reisim Çatlı'da merkezî kişi yine yazarın romana adını verdiği ülkücü kahraman Abdullah Çatlı'dır. Kahramanın doğumundan ölümüne dek olan zaman diliminde ülkenin mevcut durumu, siyasi çatışmalar ve bu karışık dönem içerisinde Çatlı'nın tuttuğu yer, yaptığı hizmetler konu edilmiştir.

Aksaçlılar Meclisi romanında esas kahraman özne anlatıcı Cesur'dur. XXI yüzyılda Türkiye'de yaşanan güncel olaylar, ülkede bazı âcil durumlar zamanı müdahale etmek için faaliyet gösteren gizli cemiyet ve farklı yerlerde farklı

zamanlarda yapılan operasyonlar Cesur'un da katılımıyla, onun bakış açısından anlatılmaktadır.

2.2.5.2. TİPLER

*“Tip, ayırıcı özellikleri olan bir zümrenin, bir grubun, bir sınıfın temsilcisi konumundadır.”*⁴² O, bireysel olmaktan çok toplumda bulunan ortak özellikler taşıyan ve bunu kendi hayatıyla bağdaştırmış olan şahıstır. Romanda görülen tipler ile toplumsal tabaka içinde yer etmiş olan gerçek kişiler arasında büyük benzerlikler bulunur ve bundan dolayı eser, okuyucuda gerçeklik duygusu uyandırır.

A. H. Terzioğlu'nun karaktere nazaran tipe daha fazla önem verdiğini görürüz. Tipler içinde özellikle tarihî kahramanların özel bir yeri vardır. Yazarın incelediğimiz romanlarında Kür Şad, Alp Urungu, Teoman Han, Cengiz Han, Kiok Han, Kıymın Kağan, Aşina Bumın gibi tarihten tanıdığımız birçok tipin yanı sıra bedizci, eşkinci, vezir, gezgin, muskacı, savaşçı kadın, fedakâr kadın gibi tiplere de yer verilmiştir.

⁴² *Age.*, s.147

2.2.5.2.1. Bedizci

Bedizci, resim, şekil çizen, işleyen, günümüzdeki karşılığıyla ressam anlamına gelmektedir. A. H. Terzioğlu'nun romanlarına baktığımızda, eski dönemlerde bu mesleğin Çin'de her ne kadar önem görse de, Türklerde bir o kadar gereksiz bulunduğunu, bedizcilerin yadırgandığını görürüz. Bu iki farklı yaklaşıma yazarın *Kiok Han* romanında, *“Hun budun, gezene, çizene, bedizciye adam gözüyle bakmazdı. Belki çiz diklerini bir zaman hoş bulur ve seyreder, sonra dönüp işlerine giderlerdi. Zorlu hayatlarında bir bedizci, olsa da olurdu, olmasa da...”* (K H, s.32) paragrafı ile *“Oysa Çin, gezenler ve çizenler için özel kervanlar düzer, bedizcilere imtiyazlar sağlar, yanlarına bol korucu, bol altın verip yola salardı. Gezi dönüşünde doğru imparatorun karşısına çıkarılır, gördüklerini anlatması, çizdiklerini göstermesi istenirdi. Çok değerliydi bu insanlar. Sarayda ağırlanırlar, yazmaları, çizmeleri için özel odalarda barınırlardı.”* (K H, s.32) paragrafını karşılaştırsak bu mesleğe verilen farklı iki değeri kolayca ayırt etmek mümkün olur.

Bu mesleğe yeteneği olan kişiler diğer insanlara göre farklı özellikler taşırlar. Örnek olarak *Kiok Han* romanındaki bedizci Talay tipine baktığımızda, insanlara ihtiyaç duymayan, yanında kalabalıklar istemeyen, kendi kendine yeten, kendisiyle mutlu olan biriyle karşılaşırız. *“Geçmişe bağlanmaz, bugünde oyalanmaz, yarını düşünmez”* biri olarak nitelendirilen Talay'ın, dostu, arkadaşı yoktur, âdeta üzerine obanın delisi rolü biçilmiştir. Oysa o, deli değil 'farklı'dır. Bütün hayvanları, özellikle atları çok sevse de, biniciliği bilmez, *ata yapışık kavmine* bu yönüyle de iyice yabancılaşır.

İlk başta Talay da, yeteneğinin farkında değil. Bedizci gibi değil de gezgin gibi davranır, sorularla boğuşur, durumuna kendisi bile açıklık getiremez. Çünkü Türklerde bedizcilik gibi gezginlik de önemsiz iştir:

“Gezgin olmayı iş seçmişti kendisine. Hunlarda pek rastlanmayan, sevilmeyen, tuhaf görülen bir meslek... Gezgin olmak, göçer hayatı seçmiş Hunların, hayatı kavga olarak belirlemiş törenin çok uzağında bir seçimdi. Boş, hiçbir işe yaramayan gözle bakılıyordu bu işe. Ama o, gezgin olmak istemişti...” (K H, s.13)

Uzun zaman insanlar, onu *Kam* olarak beller, Kutlu Gök Adamı ilgisi, saygısı gösterir. Talay, her ne kadar *“Ben Gök Adamı değilim! O işlerden anlamam!”* dese de çevresinde garip bir kut halkası, saygı durağı oluşur. Ta ki, Ulu Kam obaya gelip onunla konuşup *“... Ruhunu sıkma, zorlama. Anlamsız sorularla boğuşma. Olduğun gibi ol, olduğunu kabullen. Yazgının seni yargılamak istediğince davran. Kimsenin etkilemesine izin verme. Ne biliyorsan onu yap!”* (K H, s.17) diyene kadar bu muamele devam eder.

Fakat Kiok Han zamanından itibaren Çin’in de etkisiyle bedizcilik Türk toplumunda da önemsinmeye başlar, hatta bedizciler zaman zaman hakanın önemli toplantılarında, savaşlarda bulundurulur, bu olayların unutulmaması için gördüklerini resmederler.

Örnek olarak, *Alp Urungu* romanında Kürt Elhanı Alp Urungunun ölümünün ardından onun anısına Elegeş ırmağı kıyısında mezar taşı koyulduğunu ve bir bedizci tarafından onun kendi dilinden söylediği sözlerin taşta işlendiğini öğreniriz:

“Bir kutlu bedizci çıktı, ‘Ben yazarım’ deyip başladı yazmaya. Alp Urungu’nun dilinden, onun sözlerini birer birer kaydetti bengü taşın üzerine.

Kaydetti ki acun var oldukça orada kalsın, unutulmasın... Genç yaşta uçmaklık olan Alp Urungu'yu anlatsın! Onun Türk için, birlik için, yurdu, ulusu budunu için yaptıklarını...” (A U, s.296)

2.2.5.2.2. Eşkinci

İnsanlık tarihi kadar eski olan haberleşme faaliyetleri, çağlar boyunca değişik aşamalardan geçerek ve sürekli gelişerek bu günkü yapısına kavuşmuştur. Posta ve haberleşme insanlığın göçebe yaşayıştan yerleşik topluma geçmesinde olduğu kadar medeniyetlerin gelişmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Aynı zamanda milletlerin var olmalarını, iç ve dış tehditlere karşı savunma mekanizmalarını zamanında oluşturmalarını sağlayan en önemli hizmet alanlarından biridir.

A. H. Terzioğlu'nun romanlarında devletin en önemli görevlerinden birini yerine getiren, haberleşmeyi sağlayan eşkinci tipleriyle karşılaşırız. Bu romanlardan da görüldüğü gibi Hun İmparatorluğunda haberleşme görevini yürüten eşkinciler, atlı ulak ve elçiler, Kağan'a ait güvenlik nişanesi taşırlar. Bu nişaneleri göstererek yollarının üzerindeki bütün budunlardan ücretsiz koruma ve yiyecek temin edebilirler, böylece mektupların ve haberlerin hızla yerine ulaşmasını sağlamış olurlar. Terzioğlu, büyük Hun İmparatoru Mete Hanın Çin İmparatoriçesi Lu'ya gönderdiği mektuplar başta olmak üzere, diğer Hun İmparatorlarının Çin İmparatorlarına yazmış oldukları birçok mektupların bugün hâlâ Çin arşivlerinde bulundurulduğuna da vurgu yapar.

Yazar, *Kiok Han* romanında eşkinci tipini okura şu şekilde tanıtır:

“‘Eşkinici ulak!’

Koca ülkenin dört bir yanına yazı ileten, bitiğ götüren, buyruk yetiştiren, haberleşmeyi sağlayan yiğitlere ‘eşkinici’ adı verilir.” (K H, s.45)

Ardından kısa bir tarifle anlatılan bu mesleğin, bir devletin en önemli görevlerinden biri olup, Hun ilinde de bu işi yapan özel yetiştirilmiş birliklerin olduğu vurgulanır:

“Eşkinciler, dur durak bilmezler. Belli eşkinici yerlerinde hazır, kuşanmış atlar bekler onları. At üzerinde yer, içer, uyurlar. Dörtnala durmadan sürdükleri güçlü atlarını duraklarda hemen değiştirir, birinden inip diğerine binerek zaman yitirmeksizin yollarına devam ederler. Onları durdurmak, engellemek en büyük suçlardandır ve bunu yapanların başları sorgusuz alınır.” (K H, s.45)

2.2.5.2.3. Gezgin

A. H. Terzioğlu’nun *Hasan Sabbah* romanının başkahramanlarından ve esas anlatıcı tiplerinden biri Gezgin tipidir. Romanda bu şahsın ismi belirtilmese de Avrupalı bir gezgin olduğunu anlarız. Burada olaylar onun şahitliği ve araştırmacılığı sonucu olarak okura aktarılır.

Küçüklükten gezginliğe tutkusu olan bu kahraman, okumanın yanı sıra gezmenin ve görmenin de öğrenmenin yolu olduğunu fark eder, ailesinin bütün engelleme çabalarına rağmen gezgin olmayı kendisine meslek seçer. Romandaki gelişmelerden anlarız ki o, biraz serseri ruhlu, görmeye, öğrenmeye doyamayan kişiliğe sahiptir. Korkmadan, tehlikeleri göze alarak, ömrünü yollarda geçiren

Gezgin, bilinmedik yerlerden, çoğunlukla da doğudan batıya doğru bilgi taşır. Ayrıca edindiği tecrübeler sayesinde, dikkati engellemek için gittiği memleketlerin dillerini önceden çözer, oradaki çoğunluk gibi giyinir.

O, her yolculuk sonrası gördüklerini satırlara döker ve kitap hâlinde bastırır. Gezgin'in dikkat çeken bir diğer özelliği ise yazısı kadar resim yeteneğinin de güçlü olmasıdır. Yazdıklarının yanında koyduğu kendi çizimleri anlatımını daha gerçekçi hâle getirir. Bunun sonucunda ortaya çıkan kitapları çok ilgi görür ve bu sayede zengin olur.

Bu kahraman, gezilerin ona kattıklarıyla ve okuduklarıyla artık kendisini bir dine, bir millete bağlı görmemeyi öğrenir. Böylece ufku açılan Gezgin, onun için çok önemli olan nedenleri sorgularken daha rahat davranır:

“Anlatmayı severdi Gezgin, dinlemeyi de... Gezginliği bunu bir üstünlük olarak kazandırmıştı ona. Çok sorgulamak, çok anlatmak, anlattırmak öğrenmeyi kolaylaştırıyordu.” (H S, s.12)

Hasan Sabbah romanında Gezgin'in öncelikli yolu, hedefi her zamanki gibi batıdan doğuya, bu kez Moğol yurdunun merkezine doğru uzanmak ve Moğol istilalarının ortaya çıkardığı sonuçları görmektir. Romandaki asıl olaylar onun gece konak yerindeyken uzaktan Alamut kalesini görmesi ve orada verdiği kararla gideceği karargâhı değiştirip onu büyüleyen bu kaleyi araştırma kararı almasıyla başlar. İslam içindeki mezhepsel ayrılıkları önceki gezilerinde öğrenmiş, farklılıkların insanların inanç sistemleri içinde yarattığı değişimlere yakından şahit olmuştur. Bulunduğu bölgede de İslam'ın egemen olduğunu bilen Gezgin, daha önce hiç duymadığı bir dinin daha burada varlığını duyunca araştırmaya koyulur. Böylece

Hasan Sabbah, Alamut kalesi, İsmaililik inancı, Fedailerle ilgili bilgileri de onun araştırmaları sonucunda öğrenmiş oluruz. Sondaysa öğrendikleri karşısında dayanamayan, oldukça etkilenen Gezgin'in "*Geliyorum Ya Seyduna!*" diyerek kendisini karanlığa vurarak kaybolduğunu, aklını kaybetmiş hâlde bulunarak ailesine ulaştırıldığını fakat tüm çabalara rağmen iyileştirilemediğini görürüz.

2.2.5.2.4. Vezir

Eski Türkçeyle Ulu Ayguçi, baş Ayguçi: vezir, Hun devletinde hakana en yakın olan yetkili kişiye verilen unvandır. Vezir en üst düzey buyruk, yani memur sayılmıştır. Halk içinden seçilmiş, yerini hak eder bilgelikte olmuştur. Han otağında budunun sesi olarak görev yapmış, hep doğru bildiğini seslendirmiştir.

Vezir tipine A. H. Terzioğlu'nun romanlarının birçoğunda yer verilir. *Hasan Sabbah* romanındaki Selçuklu veziri Nizamülmülk örnek olarak verebileceğimiz vezir tiplerindendir.

Asıl adı Ebu Ali el-Hasan et- Tusi olan bu vezirin, Selçuklu Devletine büyük yararlar sağladığı, ikta düzenini kurarak, devletin gelir ve giderlerini düzenleyip hazineyi dengelediği için, 'mülkün, devletin nizamı' anlamına gelen Nizamülmülk adını aldığı bilinmektedir. Akıllı ve bilgeliğiyle olumlu vezir tipinin yansımasıdır.

Nizamülmülk, dinine gönülden bağlı, cömert, bağışlayıcı, az konuşup çok iş yapan, âlimlerin sohbet meclislerine katılmayı seven, onları koruyup kollayan biridir. Selçuklu kentlerinin birer ilim yuvası hâline gelmesine çalışmaktadır. Kendisi de fıkıh eğitimi almış, bu konuda hayranlık uyandırır nitelikte bilgiye sahiptir, en büyük

isteğiye inanç ve ilmin bir arada yükselmesidir. Onun ülke içerisindeki gücü ve etkisi zaman zaman hükümdarları aşar. Fakat Nizamülmülk, bağlı olduğu her yöneticiye sadıktır. Alparslan ona güvendiği için oğlu Melikşah’a da yardımcı olmasını vasiyet eder. Romanda, sonradan Melikşah’ın da büyük devlet adamı olarak yetişmesinde Nizamülmülk’ün tecrübesi ve aklının önemli etkisi olduğunu görürüz.

O, tecrübelerini gelecek kuşaklara aktarmak amacı ile yazmaya başladığı *Siyasetname* eseri ile büyük bir boşluğu dolduracağına inanır. Bitirdikten sonra kitabı Melikşah’a sunar ve eser çok beğenildiği için medreselerde okutulmaya başlar.

Nizamülmülk’ün en büyük tutkularından biri de yoksullara yardım etmektir. O, çoğu zengin ve güçlü kişinin sakat ve gariplerden tiksinerak onları kendilerinden uzak tutmasına karşın, bu insanların yakınlarında olmayı seçer, hatta onlarla oturup yemek yer. Yoksullara yardımı ibadet sayan bu vezirin böylesi gönül yüceliğinin anlamı, romanda *“İnanmak ve Tanrı’nın yarattığı her insana eşit davranmak. Büyüklenmemek...”* (H S, s.174) şeklinde ifade edilir.

Veziri rahatsız eden meselelerden biri de Hasan Sabbah ve onun gibi düşünenler, Bâtini düşünceleri İslam’a sokmaya çalışanlardır:

“Onun derdi bir türlü düzene uymayanlardı. Yeni yalanlar üretilip gerçekleri gizleyenlerdi. İmamlık müessesesi uydurup, bunu İslam’ın gereği gibi dayatanlardı. Üstelik olmayan, gaip bir imama uyanlardı. Ali’yi, Hasan’ı, Hüseyin’i sever ve sayardı. Peygamber torunlarına, onun soyundan gelenlere en küçük bir dil düşürüşüne dahi izin vermezdi. Ancak onlar adına kan güdülmesine ve İslam içerisinde kargaşa çıkarılmasına karşıydı” (H S, s.214).

Din ayrımı yapmayan, her dinden insana eşit davranan Nizamülmülk, başlangıçta, başkaldıran, kalelerini fethedip kendi inançlarını yayan İsmailîlere bile kıyıcı olmamaya özen gösterir, Hasan Sabbah'la anlaşmanın yollarını arar. Bâtınilerle mücadele sonucunda bir bâtinî fedaisi tarafından kalbinden hançerle vurulduğu zamansa, acı acı gülümseyerek şu son cümlelerini söyler:

“Çok şükür Tanrım! Bana İslam düşmanı bir sapkın tarafından yapılan bu saldırı, davamın ne denli haklı olduğunu gösteriyor. Bana şehitliği nasip eyle!”
(H S, s.275).

A. H. Terzioğlu'nun romanlarında sıkça rastladığımız vezir tipleri arasında Çinli vezirler de yer almaktadır. Buna örnek olarak, *Kiok Han* romanındaki Chung Hang-Yüeh'i göstere biliriz. İlk Hun kayıt sisteminin kurulması, Hun devlet yapısında ilk verginin de alınması Yüeh'in önerisi üzerine Kiok Han zamanında uygulamaya konulur. Budundan vergi alınması, devlet geleneği açısından önemli bir gelişme olmasının yanı sıra, bunun göçebe budun yapısı içinde uygulanabilmesi de önem taşımaktadır.

Çin'in kararıyla görev için Hun iline gönderilmek istenen vezir Yüeh'in imparatorla konuşmasından onu kısmen tanımış oluruz:

“Efendimiz! Ben, Çin'in Yen bölgesinde doğdum. Malumunuz, orası Hunların yurduna en yakın bölgedir. Hunlarla neredeyse iç içe yaşar Çinliler. Çocukluğum göçebelerin içinde geçti. Çok arkadaş, yoldaş edindim. Hatta ant içtiğim, kangdaş bellediğim bir Hun çocukla geçirdim zamanımın çoğunu. Biraz da atalarım arasında bir Hun soylusunun olması nedeni ile onları benimsedim, sevdim.

Zaman zaman kendimi göçebe bir Hun gibi hissettiğim oldu. İnanın bana eğer uruğumla birlikte başkente gelmeseydik, eğitim görmeseydim...” (K H, s.64)

Yüeh, salondan çıktığında artık üzerine düşeni yaptığını düşündüğü için rahattır. Çocukluğundan beri düşler ülkesi olarak gördüğü Ötüken’e gideceği için mutludur. Ayrıca eğer Hun Hakan’ından kabul görürse geri dönmemeye karar verir.

İnançları ve geçmişinde aldığı eğitim sonucunda, iki yanlı çalışmayı, gizli işler çevirmeyi reddeden Yüeh, dürüstlüğü, aklı, tecrübesiyle Ötüken’de sevilir, vezir mertebesine kadar yükselir. O, Çin’e dönmeyi kesinlikle düşünmez, Hun sevgisini, Ötüken’e olan bağlılığını “*Çin sarayında yaşayıp, Çin imparatoruna hizmet etmektense, Hun ilinde çoban olmak yeğdir bana!*” (K H, s.125) şekilde dile getirir.

2.2.5.2.5. Çin Yanlısı Kağan

Türk tarihinde ne yazık ki zaman zaman Çin yanlısı olarak bilinen, kendi örfüne, töresine uymayan, nerdeyse ulusunu hiçe sayan kağanlar da yaşamıştır. Bunlardan biri de Kiymin kağandır ki Türklerin başını eğdirerek, Çin’e dönük onursuz değişimler etmiş, Türkleri Çin’e bağlı kılmıştır. O, davranışları ile Aşina soyuna yakışmayan bir kağandır. Çinli evdeşi An-i Hatun’un da etkisi ile Çinli gibi düşünür, Çinli gibi yaşar hâle gelmiştir.

Çin imparatorunun desteği ile Kağan olan Kiymin, tam bir Çin hayranıdır ve Çinli sayılmak için her şeyi yapmaya hazır olduğunu her fırsatta göstermekten çekinmez. Çinli olmak için hatta imparator Yang’ın huzurunda ona yalvaran Kiymin kağanın Çinli olmak isteği önce imparatorca aşağılık bulunur ve bir Türk kağanının

Çinli olmasının mümkün bulunmadığı açıklanarak istek kabul görmez. Fakat Kiymin'in ısrarı ve yakarışları üzerine imparator Yang, yazıcısına tarihte 607 senesinde geçen şu yazıtı yazdırır:

“Sonunda başardım. Türkler çözüldüler. Bir daha düzelmezler! Kağanları dahi Çinli olmak istediğine göre onlardan korkmaya, çekinmeye gerek kalmadı.”
(K Ş, s.30)

Bundan sonra imparator Yang, Kiymin için Çin usulü bir kale inşa ettirir, içini Çin eşyalarıyla süsletir:

“Zengin ve gösterişli Çin eşyaları Kiymin'i biraz olsun rahatlattı. Çinli olmaya bir adım daha yaklaştığını düşünüyordu. Öyle ya, İ-ch'eng Hatun da hep yanındaydı” (K Ş, s.31)

Kiymin kağanın bu mutluluğu uzun sürmez, bir sene sonra hastalıktan vefat eder. Böylece Türklerin gelecekte utançla anacağı bir çağ sona ermiş olur. Türkler, bu sayede Çin hayranı bir kağandan kurtulsalar da, Türk devletinin onun yönetimi sırasında çok zarar görüp güçsüz düştüğünü ve devletin yıkımının başladığını görürüz.

Kür Şad romanında Çin'e uyan bir diğer Türk kağanıysa Tuli kağandır. Çin imparatorunun karşısına çıkarak ona bağlılığını ifade eden Tuli, ondan övgü ve Türk kağanlığını beklediği hâlde uyarılar alır. Çin'e esir düştüklerinde bile Kür Şad, Tuli kağanın ihanetini affetmez, onu ruhsuz adlandırır:

“Onun derdi yok. Ruhunu Çin'e teslim etmiş... Ruhunu yok artık! Kazandığı ise uyduruk bir Çinli orunu: Ona Pei-ping Beyliğini ve buyruğuna bin Çinli oğuş

vermişler. Ne yapacaksa? Ona uyup Çinlileşmeyi kabul eden Türk beyleri de var elbette. Onlar da kişiliksiz, onursuz hayatlarını rahatça sürdürecekler.” (K Ş, s.242)

Beklediği Türk kağanlığını alamayan Tuli’nin sonu da Kiymın kağanınki gibi olur. Sadece yirmi dokuz yaş gören genç kağanı Tanrı bu utanç durumu ile acunda bırakmak istemez. Çin imparatoru, aralarında kangdaşlık antlaşması yaptığı Tuli kağanın ölümünün ardından üç gün yas buyurur.

2.2.5.2.6. Ulu Kam

‘Kam’, Gök dinî inancında Gök irtibatlı ruhani kişilere verilen unvandır. Bu kişiler sonralar ‘Şaman’ diye adlandırılmışlardır. Kamlar, Tanrı’lar ve ruhlarla insanlar arasında aracılık yapma gücüne sahip olan kişi olarak, Gök dininin ayin ve törenlerini yapar, ruhlarla insanlar arasında aracılık ederler. Eski Türklerde insanlar, ufak tefek ruhlara, aileyi koruyan ateş ve iyi yer-su ruhlarına bizzat kurbanlar sunabilirse de, kuvvetli, hele kötü ruhlara doğrudan başvuramadığı için Kamlara ihtiyaç duyar.

A. H. Terzioğlu’nun romanlarında Ulu Kamların budunun en saygın kişilerinden sayıldığını görürüz. Kamlık bilgisi öğrenmekle elde edilemez. Kam olmak için belli başlı bir Kam’ın neslinden olmak gerekir. *Alp Urungu* romanında Alp Urungu, bu kişilerin başkalarından farklı olduklarını: *“Kamlar’ın ne yaptıklarına ne de sözlerine şaşılır. Buyruk almazlar ve sıradan insanlar gibi buyruk dinlemeleri de görülmemiştir.” (A U, s.276)* şeklinde belirtir.

Onlar budunda birtakım görevleri yerine getirme hakkına sahip olan kişilerdir. Kamlar, Gelecekte haber vermek, bazı durumlarda çocuklara ad vermek, kuraklık döneminde yağmur duasına çıkmak, çadırı ve obayı kötü ruhlardan korumak gibi işleri üstlenmişlerdir. Eski dönemlerden beri Kötü ruhlar insanların en büyük düşmanlarıdır. İnsanlara ve hayvan sürülerine hastalık göndermek suretiyle kurban isterler. Onların ne istediklerini ancak gücünü göklerden ve atalarının ruhlarından alan Kamlar bilir.

Eski inançlardan olan, günümüzde de yansımalarına rastlanan, Anadolu’da lohusa kadınlara musallat olan bir cin olduğuna inanılan ve etkisinden kurtulmak için yastıklarına çuvaldız saplanan ‘Al Karısı’ inancı eski Türklerden günümüze kadar varlığını korumuştur. İnsanlar, bu kötü ruhlardan korunmak için ise Kamların yardımını almışlardır.

Yazarın *Kür Şad* romanında Şipi Kağan’ın Ulu Hatun’u doğum yaptığı zaman Ulu Gök eri Kamlar, Kağanın yeni doğan bebeğini ve hatununu kötü ruhlardan korumak üzere bütün gece boyunca çadırın çevresinde saka dururlar. Türk inancına göre Kamlar, görevlerini yaptıkça çadırın içinde huzur sürer, kötü ruhlar dünyaya yeni gelmiş bebeğe ve Ulu Hatun’a ilişmez, hem de lohusa kadınlara musallat olduğuna inanılan peri- ‘Al karısı’ çadıra yaklaşmaz.

Kamlar, kendileri gerek duyduklarında kişilere gelecekle ilgili haberler de verirler. Fakat istisnai durumlar da olur ki kişiler geleceği Kam’a sorma gereği duyarlar. Bu durumlardan biriyle yine *Kür Şad* romanında karşılaşırız. Ulu Hatun Kür Şad’ın geleceğinden haberdar olmak için Kam’ın huzuruna gider:

“Dayanamamış, bekleyememiş fal açtırarak oğlunu bekleyen geleceği öğrenmek istemişti. Bunun yolu Kutlu bir Gök erine danışmaktı. Irkının gururu Ulu Kam’ın kutlu çadırına varmış, yardım dilemişti.” (K Ş, s.99)

Gök Ulularının bir diğer dikkat çeken özelliği onların yağmur yağıdirmek veya rüzgâr estirmek gibi gerçeküstü güçlere sahip olmasıdır. A. H. Terzioğlu’nun *Cengiz Han* romanında Cengiz Han ve çocukluk arkadaşı Camuka arasındaki savaş sırasında Buyruk Şaman ve Kuduka Şamanın, Cengiz Han’ın ordusunun üzerine yağmur yağırdığının, uzun aksakalları, uzun ak saçları esen yele yön verir gibi salınan Gökçe Şaman’ın ise gelip diğer Şamanların gücünü kırarak rüzgâr estirdiğinin ve ardından *“Gök erleri hanların işine karışmayacak!”* (C H, s.261-262) emrini verdiğinin şahidi oluruz.

Kiok Han romanında ise uzun süre kuraklıktan eziyet çeken Hun ilini, aylardır yağmura hasret Hun topraklarını bu durumdan kurtaran yine Kamlar olur. Romanda da belirtildiği gibi Gök adamları Yağmur duasına çıkmak için tek başlarına yetkili değiller. İnanca göre bunu önce Tanrı istemelidir. Dört Kam’ın Yada taşlarıyla nasıl yağmur yağıdırmaları bu romanda detaylıca işlenmiştir. Burada bahsedilen ‘dokuz köşeli davul’, Kutlu Kamların çalarak yollarını buldukları kutlu davuldur. (K H, s.92-95)

Budunda kut olarak görülen bazı olayların çözümlenmesi için de Kamlar devreye girer. *Cengiz Han* romanında Yesügey Bahadır’ın oğlu Timuçin doğduğunda sağ elinde bir damla kan pıhtısı görüldüğü için bu işin sırrını yalnız Ulu Kam’ın çöze bileceğine karar verilir. Kam’ın karşısına çıkma cesaretini Hada Koca gösterir. Fakat bu Gök eriyle görüşmek, konuşmak sanıldığı kadar da kolay iş değildir:

“Görüşmek, konuşmak kolay değildi Dağların Şamanı ile. Yanına kendiliğinden varılamaz, rahatsız edilemezdi. Tam üç gün bekledi kapısında. Tam üç gece od yakıp kendini belli etti. İzin diledi sorgu ve cevap için. Üç gün boyunca yüzünü bile göremedi Dağların Şamanı’nın. Yaşadığını gösterir bir işaret bile fark etmedi. Hatta bir ara vazgeçecekti. Sabrı kocamışlığından ve tecrübesindendi. Sabretmenin sonunun iyi olacağını biliyordu...” (C H, s.47)

Üç gün sonrasında nihayet Kamla konuşa bilen Kada Hoca, anlattıklarının karşılığında ondan *“Kan... Bu çocuk kan getirmiş kendi ile birlikte. Bu çocuk kan çağırır dört bir yanından. Bu çocuk kana doymaz! Bu çocuk acunu kana boğar ki bu kan ile yeniden şekillenir acun. Yiğitliğine yiğit, erliğine er ama kana düşkünlüğüne de çözüm yok. Vah ki acunun hâline...” (C H, s.48)* cevabını alır.

2.2.5.2.7.Kadın Savaşçı

Türklerin bozkırda yaşamaları ve konar-göçer hayat sürmeleri, kadının erkekle birlikte ava çıkması ve savaşması, hayat şartlarıyla ilgili bir durumdur. Türklerin bu hayat şartlarına rağmen, doğal ve geleneksel millî kültürün kadına kazandırdığı şahsiyet, canlı ve hareketlidir. Eski Türklerde ataerkil yapı içerisinde diğer toplumlarda olmayan bir biçimde kadının rolü çoğu zaman erkekle eşdeğerdir. Örneğin eş seçmede, erkekte olduğu gibi kadınların da söz sahibi olduğunu bilinmektedir. Ayrıca Hakan, bilge hatunla birlikte devleti yönetmektedir. Kadının temel nitelikleri analık olsa da o, ata binme, silah kullanma ve savaşabilme gücüyle de kendisini göstermektedir.

A. H. Terzioğlu'nun romanlarında da kadının kahramanlık unsuru içerisinde yer aldığı görülmektedir. Hun ilinde kızlar da erkekler gibi savaş eğitimi alır, silah kullanırlar. Fakat *Kiok Han* romanının genç savaşçı kahramanlarından olan Doruk kız, diğer kadın savaşçılardan farklıdır. Budunda er sayısı yeterli olduğu için kızların savaşa katılmasına gerek kalmasa da usta binici, iyi savaşçı olan bu kız, atası Loulan İlbay'ını bu konuda ikna ederek tümen başının yanında savaşlara katılır.

Savaşçılık kanına işlemiş olan Doruk, *“Geçmişte, atalarımızdan kadın savaşçılar budunu varmış. Bütün acun çekinirmiş onlardan. Erkeklere kök söktürecek kadar... Onların arasında olmak, yalnızca savaşçı kalmak isterdim.”* (K H, s.154) diyerek geçmişte yaşamış kadın savaşçılardan oluşan Amazonlara olan özlemini dile getirir.

Katıldığı savaşların birinde ağır yaralanan Doruk kız, yüzünde oluşan, Tanrı armağanı saydığı yara izinden oldukça memnundur ve bununla gurur duyar. Bedizci Talay, çizdiği resimde onu mutlu etmek için bu yara izini yok farz ederek çizmez ve karşılığında takdir beklerken bu savaşçı kızın sert tepkisiyle karşılaşır:

“Savaşarak kazandığım bu nişanı nasıl yok sayarsın bedizci? Sen kendini ne sanıyorsun? O yara olmadıktan sonra çektiklerimin ne anlamı var? Ben o yarayı kazanmak için ne uğraşlar verdim, ne acılar çektim biliyor musun? Bana Tanrı'nın bir armağanı, kutlu savaşımın nişanesi. Onunla övüneceğim ben. Oysa sen kendince düşünüp yaramı yok saymışsın. Böylece verdiğim savaşı da yok saydığının farkında mısın?” (K H, s.147) diyen Doruk kız, bedizciye ya çizikleri düzeltmesini ya da bütün bu resimleri yırtıp atmasını emreder.

Doruk, evlenmeyi düşünmez, ona sevdasını itiraf eden erleri umursamaz. Çünkü onun tek isteği iyi savaşçı olup adını destanlaştırmaktır:

“Ben er bulup ona evdeş olmak için gelmedim acuna. Adımı destan yapmak, atama övünç olmak dileğindeyim. Bu, dışarıda bana sevda sözleri düzen erler, umurumda değil. Benim asıl sevdam, savaş!” (K H, s.152)

Akın öncesi sevdalarını dillendirmek için çadırının önünde neredeyse sıraya giren yiğitleri dinlerken Doruk kız, öncelikle cevap vermeğe bile gerek duymaz. Çünkü onun düşlerinde savaş sırasında uçmağa varmak ve Gök'te yiğit ruhların tanıklığında bir toy vardır. Ama gecenin sonunda sonuncu talibi Bedizci Talay, gelip duygularını itiraf ettiğinde o, dayanamayıp *“Çok uzattın ama bedizci”* diyerek, çadırından dışarı çıkar ve töreyi bozsa da bu talibiyle gaddarca, küçümser nitelikte konuşarak neredeyse onu aşağılar:

“... Oturup seninle çizik mi yapacağım mutlu olmak için? Bana er gibi er gerek bedizci! Şan alan, gittiği yerde kalabalıkları dalgalandıran, adı destan olan bir er... O da şimdi değil, gelecekte, savaşa doyduktan sonra... Şimdi kimseye evdeş olma niyetinde değilim!” (K H, s.155)

Katıldığı son savaşta hayatını kaybeden, Gök'e uzanan kutlu kervanın bir üyesi olan Doruk kızın düşleri gerçekleşir, kimsenin kazanamadığı, sahiplenemediği yüreğini, sonunda Gök kazanmış olur. Bu haber atasına ulaştığında, onun dilinden sadece şu cümleler dökülür:

“Görklü Tanrım! Oğul vermedin bana! Yiğitler yığidi bir kız verdin. Onunla gururlandım, övündüm. Ama sen daha çok sevdin ki yanına aldın. Ne olur kızımı iyi

ağırla Gök'teki sonsuz vadilerinde! Onun gururu övüncü bana yetecek. Hun Budun'un dirliği ve devamı için canını verenleri bu budun unutmaz.” (K H, s.185)

2.2.5.2.8. Fedakâr Türk Kadını

Türk kadını değince akla ‘fedakâr kadın’ veya ‘anne’ simgeleri gelir. Toplumumuzdaki örnek Türk kadınları, ailesi, eşi, çocukları uğruna özgürlüğü de dâhil olmak üzere en kuvvetli arzularını bile feda etmiştir. Kadındaki bu feragat potansiyeli kaynağını annelikten alır. Kadınının bu fedakârlığı geçmişten günümüze destanlara, romanlara konu olmuştur.

A. H. Terzioğlu’nun romanlarında kadın önemli bir yere sahiptir. Bu kadın tipleri arasından fedakâr Türk kadını tipine en iyi örnek olarak yazarın *Reisim Çatlı* romanındaki Meral tipini gösterebiliriz. Romanda daha lise yaşlarında aynı mahallede büyüdüğü Çatlıya gönül veren Meral’in çilesi evlendiği ilk zamanlardan başlar. Evliliklerinden kısa bir süre sonra Çatlı üniversiteyi kazandığı için Ankara’ya gider. Meral ise büyüklerin kararı ile Nevşehir’de beklemelidir:

“Meral hanım, ister istemez Abdullah’ın baba evine taşındı. Yalnızca beş ay süren yeni yuva, gelecekte yeniden kurulmak üzere ertelendi. Elbette hüznünlü bir değişimdi. Elbette gurbete gideni beklemek zordu...” (R Ç, s.58)

Eşi Ankara’dayken Ülkü Ocaklarında faaliyete başlar. Dönemin de siyasi olaylarının karmaşasıyla adı farklı olaylara karışır. Bu arada Meral, kızı Gökçen’i dünyaya getirir. Kısa sürede daha da karışan olaylar Meral ve Çatlı ailesini de kötü etkiler. O, artık eşini yalnız bırakmama kararı alır, alıştığı çevreden uzakta üstelik

düzenli bir hayatı olmadan, kendi yazgısını eşinin yazgısına sarmalayarak yaşayacaklarını baştan kabul eder.

Romanda A. H. Terzioğlu'nun Meral'in bu fedakâr davranışlarının aslında genel olarak Ülkücü eşlerine ait bir davranış olduğuna vurgu yaptığını görürüz:

“Bir Ülkücünün en büyük desteği eşidir. Sorgusuz kabulcüdür Ülkücü eşleri. En az onlar kadar davalarına inanmışlardır. Fedakârlık en büyük özellikleridir. Daha en başında yapısını, fikrini, kişiliğini bildiği eşine bir tek soru bile sormadan kabul etmişti Meral hanım yaşayacaklarını. Sevgi ve saygı ile bağlandığı yüreği güveniyordu erine. Onun yaptıkları Türk milleti adınaydı ya...” (R Ç, s.106)

Farklı kimliklerle, kaçak yaşadıkları farklı evlerde defalarca baskınlar yaşayıp, huzursuz edilseler de, her an düşmanları tarafından gelecek tehlikeleri düşünüp korku dolu hayat yaşasalar da bu Merali çok sevdiği eşinden, ailesinden vazgeçiremez. Çatlı, yurt dışında görevdeyken ve ardından mahkemelerde yargılanırken, yine eşini yalnız bırakmak istemeyen Meral, bütün tehlikeleri göze alarak, sahte pasaport elde ederek iki çocuğunu ve küçük bir valiz alıp yurtdışına gider. Burada yalnız uzun çabaların ardından eşiyle hapisanede görüşebilir.

Reisim Çatlı romanının bütününe baktığımızda, Meral'in fedakâr bir Türk kadını olarak ne olursa olsun ve nerede olursa olsun eşinin yanında olduğuna şahit oluruz.

2.2.5.2.9. Konçuy

Tek eşlilik Türk ailesinin vazgeçilmez bir özelliğidir. Eski Türklerde tek eşli evliliğin esas olduğu bilinmekle beraber yönetici konumda olanlar ile zengin olan bazı kişilerin ikinci eş aldığı, genelde Çin'den alınan bu prenseslere 'Konçuy' adının verildiği görülmektedir.

A. H. Terzioğlu, tarihî romanlarında birçok Türk kağanının Çinli konçuyla evlendiğini konu edinir. Buradan da görürüz ki tarih boyunca Çinliler, Türklerin akınlarını durduramayınca farklı çözümler üretmeye başlar, devleti zayıflatmak, yıkmak, parçalamak amacıyla Türk soylularının arasına nifak sokmayı, onlara yakın olup her yaptıklarından haberdar olmak için çadırlarına, odalarına girmeyi çözüm olarak görürler. Bunun da en kolay yolu konçuyar yetiştirip Türk soylularına evdeş göndermekti.

Şöyle ki, çoğu yetim küçük Çinli kızlar seçilerek saraya alınır, özel imparatorluk eğitime tabi tutulurlar. Özel yollarla yetiştirilen bu kızlara özellikle Türklerle ilgili bilgiler öğretilir, âdetler, töreler ezberletilir, nasıl her şeyi görüp, duyup ama her şeyi konuşmamak ve yüzlerinden belli etmemek gibi özellikler aşılanır. Onlar Türk dilini bir Türk kadar iyi konuşmayı, anlamayı gerekli görüp öğrenirler. Böylece bir konçuy, kendi geleceğini yok sayarak, yaşadığı sürece Çin'in geleceği için yararlı bir şeyler yapmayı görev beller.

Romanlardan da görüldüğü gibi Çin'in yetiştirdiği bu konçuyar gerektiğinde diğer budunlara, Çin ile akraba olmak isteyen devlet yöneticilerine gönderilir.

Gerçek ve soylu Çin prensesleri için ise çok seçici davranılır. Örneğin, yazarın romanlarında Teoman Han ve Mete Han’a gerçek Çin prensesleri gönderildiğine şahit oluruz.⁴³

A. H. Terzioğlu’nun *Kür Şad* romanındaki İ-ch’eng hatun, soylu konçuy tipine en iyi örnektir. Yazar, romanda gerçek bir Türk düşmanı olan bu konçuyu kendi dilinden şu şekilde tanıtır:

“Ben Çin’e tutkunum! Ne Türkleri severim ne de onların yurdunu, törelerini. Ne de hatunları olarak evdeşleri olduğum kağanları. Elimden gelse, bilsem ki soyları kuruyacak, bütün Aşinaları ağulamayı isterim. Ancak devletim için nefret ettiklerimi sever görünmeyi öğrendim. Gerçek duygularımı göstermemeyi bildiğim için benim aralarında mutlu olduğumu sanır bozkırın göçer kişileri. Oysa onlarla geçecek bir ana, bedenlerinin varlığına bile dayanmak öylesine büyük azap ki...” (K Ş, s.53)

Türklere olan nefretiyle beraber, diğer yandan da Tanrı kutu üzerinde olan bu Gök köklü ulusun tükenmezliğini *“Bir an gelir bittiklerini, tükendiklerini düşünür, görevinizi eksiksiz yaptığınız duygusuna kapılırsınız. Ancak bir güçlü kağan çıkar. Bir anda yaptıklarınızı tersine çeviriverir. Hep yeniden başlamak gereği ortaya çıkar.”* (K Ş, s.94) şeklinde dile getiren İ-ch’eng Hatun, aslında Türklerin ne kadar güçlü, yıkılmaz bir millet olduğunu, akıllı, başarılı kağanlar doğurup yetiştirdiğini itiraf etmiş olur.

⁴³ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Teoman Han*, Kripto Yayınları, Ankara, 2014, s.122

Türk tarihine baktığımızda Türk kağanları Çinli konçuylarla evdeş olduğu gibi, zaman zaman soylu Türk kızlarının da Çin'e gönderildiğinin, böylece akrabalıkların kurulduğunun şahidi oluruz. A. H. Terzioğlu'nun *Alp Urungu* romanında Chou imparatorunun her sene Türklere soylu Çinli konçuy gönderdiği gibi, kendisinin de Mukan Kağanın kızını kendine imparatoriçe yapmak istediğinden bahsedilir. Bu durum ilk başta Türklerin çok zoruna gider. Aslında böyle bir akrabalık Çin devletlerinden birinin imparatoriçesinin Türk olması devlet için de uygun bir durum olduğu için, Mukan Kağan en sonunda kızını vermeyi kabul eder:

“Mukan Kağan sonunda kızını Chou imparatoruna vermeyi kabul etti. Ulusun yadırgadığı bir durum. Büyük hoşnutsuzluk var yüreklerde. Bir Çinliye, imparator bile olsa Türk kızı vermek kanımıza dokunuyor.” (A U, s.288)

Yazarın da belirttiği gibi bu hadise kaynaklara da geçmiş, Göktürk kökenli konçuy Aşinanın 568 yılında Çin'e gelin gittiği, Çin'de çok iyi karşılanıp büyük değer gördüğü, bir imparatoriçenin kazandığı bütün hakları ve orunları kazandığını, ancak aslını hiçbir zaman unutmadığını yazmaktadır.⁴⁴

2.2.5.2.10. Hayırsever Müslüman

A. H. Terzioğlu'nun *Harem Ağası* romanının merkezî kişilerinden olan Hacı Beşir ağa, Osmanlı tarihinde önemli ve tanınan şahsiyetlerden biridir. O, küçük yaşta

⁴⁴ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Alp Urungu*, Kripto Yayınları, Ankara, 2013, s.288

Afrika'dan zenci köle olarak İstanbul'a getirilmiş, sarayda Harem Ağalığına kadar yükselmiş en ünlü Kızlar ağasıdır. Romanda bu çok saygın şahsın hayatı ve faaliyetlerine dair bilgilere de yer verilmiştir.

Haremde, Sultan katında ve taşrada dahi çok etkin olduğu, hayır yapmaya düşkün, İslam'ı en üst düzeyde yaşayan ve tasavvufu ilgilendiğini herkesin bildiği, defalarca törenlerde gördüğü Hacı Beşir Ağa, adı anılırken bütün haremde mutlu olduğu bir şahsiyettir. Sultan Ahmet'in musahipliğini yaptığı sıralarda gerekli güveni kazandığı için, her zaman padişahın yakınında bulunur. Ayrıca Sultanın herkesçe sevilen bu ağaya yüklü miktarda aylık bağladığı da bilinmektedir. Fakat Hacı Beşir ağa bütün mal varlığını, zenginliğini halkı için harcamaktadır. Burada onun Harem Ağalığı kimliğinin çok ötesinde yaptığı hayır işleri, İstanbul'da adını taşıyan tekke, cami, medrese, çeşme, kütüphane gibi hayratları ile tanırız:

“Hacı Beşir Ağa, İstanbul'da bir camii yaptırmaya başladı hayrat işlerine. Sultan Ahmet Han, halkın çok sevdiği Darüs-saade Ağasına yüklü bir aylık bağlamıştı. Geçmiş birikimlerini de kullanarak camiyi bir an önce bitirmek için koşturuyordu Hacı Beşir Ağa.” (H A, s.198)

Hacı Beşir Ağa, hayır işlerinin yanı sıra Osmanlı'daki değişimin olması gereken yansımalarına da kayıtsız kalmaz, bu değişimler için yardımlarda bulunmayı kendine borç beller. Örneğin, romanda zamanın gelişme ortamından yararlanan İbrahim Müteferrika, İstanbul'da matbaa kurmaya çabalarken aynı zamanda kâğıt fabrikasının gerekliliği ortaya çıkar. Bu iş için, arazi, liman ve bolca ağaca ihtiyaç duyulur. Hacı Beşir Ağa, bu iş için hiç düşünmeden Yalova'daki arazisini hizmete sunar. Romanda onun dönemin birçok dindar diye geçinen cahil kişilerinden farkı şu şekilde belirtilir:

“Bilen, okuyan, gören bir adamdı ve matbaanın yararını anlıyordu. Pek çok yobazın, sofia geçinen cahilin karşı çıkmasına aldırmamış, cehaleti yıkmanın gereğini görerek matbaa kuruluşuna destek olmuştu.” (H A, s.218)

Sevilmesine, sayılmasına rağmen Hacı Beşir Ağa'nın hayatında her zaman her şey yolunda gitmez. Şöyle ki, bazı sebeplerden dolayı, hiç beklenmedik şekilde Sultan Ahmet Han, onun Kıbrıs'a sürgününe karar verir. Romanın bu bölümünde biz onun kişiliğinin diğer yönleriyle de tanışmış oluruz. Şöyle ki, herkes karara çok üzülse de, her zaman yazgısına şükretmesini bilen, her şeyin bir sebebi olduğuna inanan Hacı Beşir Ağa'nın bu durum karşısında şikâyet, kırgınlık ya da isyan ettiğine şahit olmayız. O, tam tersini yaparak, Allah'ın hesabına güvenerek ve *“Ya bu sürgün beni çok güzel, gönlümden geçen bir yerlere sürüklerse!”* diyerek etrafındakileri de teselli etmiş olur. Onun bu buyruğu şükrederek kabul etmesine, sürgünü bile ödül olarak görmesine sebep aslında din, Allah inancının tam olması ile birebir bağlantılıdır ki, sürgünü dünya işlerinden uzaklaşmak, Allaha daha yakın olmak için bir vesile, onca işten güçten sonra nefeslenmek için Allah'ın ona verdiği fırsat olarak görür:

“Şükretmek gerek. Her küçük belaya yapılan şükür, büyük belaları savuşturmak için gerekçe oluşturur. Ben de şükrettim sürgün buyruğunu alınca. Yarın bu şükürümün karşılığını bekliyor değilim. İnancım bunu gerektiriyor. Allah buyruğu ve Hazreti Peygamber sünneti gereği... İnandığım için...” (H A, s.179)

Sürgüne giderken *“Allah'ın her kulu için bir hesabı vardır. Bu hesap elbette bütün hesaplardan iyidir. Biz Allah'a teslim olduk. Onun yazdığı kadere razıyız. Üzülme Amber Ağa. Bu sürgünün de bir hikmeti vardır!”* (H A, s.183) diyerek sabır gösteren Hacı Beşir Ağa, tam bir sene sonra Şeyhulharemeyn gibi kutsal bir görevi

icra etmek için Hicaz'a gönderilir. Ardından Osmanlı sarayındaki Darüs-saade Ağasının vefat etmesi üzerine, bu görevi yapması için İstanbul'a çağrılır.

İnsanlara çok iyi davranan, onlarla konuşup dertlerini dinleyen, söylediği güzel, hikmetli sözlerle rahatlatan Hacı Beşir Ağa, kara köle Amber'in de kafasındaki sorulardan kurtulup dinine bağlanmasına, gerçekleri görmesine, eksik düşüncelerini tamamlamasına yardımcı olur. O kendisine soru sorulmak istendiği zaman *“Ne güzeldir akıl karışıklığı!”* söyleyerek mutlu olur ve *“Öğrenmek istediğinde, sorunun ne yanlışı olur ne ayıbı. Yüce Peygamber'imize öyle sorular sorulurdu ki bazılarını duyunca o mübarek yüzleri kızarır, utanırlardı. Ama yine de cevap verirlerdi. Çünkü tebliğ görevinin birinci unsuru anlatmak, sorulara cevap vermektir...”* (H A, s.267) diyerek peygamberin yolundan yürüdüğünü bir daha gösterir.

Amber'in hadım edilmeleri sonucu meydana gelen eksikliklerinden kurtulmanın yoluyla ilgili sorduğu soruya ise *“Böylece sonlanacak hayatlarımız. Unutmak ve kabul etmek zorundasın. Bu işin bir yolu yok!”* diyerek onu yapacağı yanlışlardan uzak tutmaya, Allah'a sığınmaya, ibadete, namaza, oruca yönlendirmeye çalışır. Fakat bütün uyarılara rağmen sarayın kurallarını bozan Amber, boynu vurulmak üzere götürülürken Beşir Ağa, Amber'e onu düşündüren en önemli soruyu *“Sen dinden mi Çıktın Amber Ağa? Eski dinine mi döndün?”* diye sorar. Yalnız karşılığında *“Haşa, sümme haşa... Elhamdülillah Müslüman'ım Ağam!”* cevabını alınca biraz rahatlar. Amber'i dinlerken gözleri dolan, çaresizlikten yüreği yanan Beşir Ağa, aslında kendisi de köle olduğu için ona hiçbir yardım edemez ve bu olayda kendini de suçlu bulduğundan ibadete çekilip dua ederek Allah'tan bağışlanmasını diler.

2.2.5.2.11. Sahte Muskacı

A. H. Terzioğlu'nun *Harem Ağası* romanında birçok olumsuzluklar ele alındığı gibi cahil, saf insanları kandırıp paralarını alan, sahte, oyunbaz, vicdansız muskacıların da o dönemde varlığına değinilir. Romanda muskacı tipini temsilen Şekip Hoca tipi okura sunulur. Bu şahıs, çevresinde yalancılığı, dolandırıcılığı ile ünlü, güya muska yazan, büyü ile insanlara şifa dağıtan bir düzenbazdır. Hadım köle olan Amber, muskacıyı bulup ne istediğini önce üstü kapalı şekilde belli ettiği andan itibaren artık Şekip Hoca, karşısındaki bu saf kara ağanın parasının ne kadarını cebine indireceğini hesaplamaya başlar. Ondan istenilen şeyin olma imkânının asla olmadığını bilse de, bu muskacı para için her türlü oyuna girmeye hazırdır. O, erkeklik organının yeniden oluşması için yardım isteyen Amber'den altın dolu keseyi aldıktan sonra, *“Bana bir hafta izin ver. Sana öyle bir muska yazacağım ki öylesine tedaviler yapacağım ki isteğine kavuştuğun gibi ...”* (H A, s.277) şeklinde vaatlerde bulunarak onu inandırmayı başarır.

Muskacı Şekip Hoca, karakterce de oldukça hain, insanları çekemeyen, kıskanç biri olduğundan herkese, güzel olan her şeye içinde nefret besler, fakat bunu gizleyerek belli etmez:

“Bir muska yazacaktı elbette. Bir şeyler uyduracaktı. Biraz da ot falan... Saraydan dışarı çıkmayan, ekmek elden, su gölden yaşayan bu kara adamlardan nefret ediyordu. Hele Lâle devrinde yaşananları gördükçe... Lalelerden de nefret ediyordu, onların temsil ettiklerinden de... (H A, s.279)

Hain muskacının da verdiği cesaretle hatalar yapan Amber, en son başını vererek suçlarının bedelini öder. Böylece Şekip Hoca da bir kişinin faciasına sebep

olmuş olur. Boynu vurulan Amber'in boynundaki muskada yazılanlarsa trajikomiktir:

“Amber Ağanın boynundaki muskayı getirdiler Hacı Beşir Ağa'ya. Üçken edilmiş, sarıp sarmalanmış, deri bir kabuk içine dikilmiş muskayı açtı. İçinden çıkan kâğıttaki yazıyı okudu.

‘Bir aptal kara ağa geldi yanıma.

Ağladı sızladı, dokundu canıma

Kökünden kesilen organını geri istiyor

Bunun için bana bolca altın veriyor

Biliyorum çaresi yok, yolu yok

Bre ahmak bu dileğin sonu yok’ ” (H A, s.309)

Fakat romanda da görürüz ki, gözlerinin önünde bir kişinin hatta başını vermesine sebep olan sahtekâr muskacı ve yazdığı bu uydurulmuş muska, diğer insanlara ders olmaz. Beşir Ağa uzaklaşınca kara ağalardan biri hemen muskayı alıp *“İnşallah kerameti bozulmamıştır. Kime niyet, kime kısmet!” (H A, s.310)* diyerek muskayı cebine koyar.

2.2.5.2.12. Ülkücü

Ülkücü, maddi ve manevi açılardan milletin ve ülkesinin çıkarlarını her şeyin üstünde gören kişidir. Bu insanlar için millet, ülke, bayrak söz konusu

olduğunda kişisel çıkarlar bir yana bırakılır. Devlet kavramı, devletle bütünleşme, devletin ve milletin devamlılığı onun için önemli ilkelere.

A. H. Terzioğlu da Ülkücülük, Milliyetçilik konusuna kayıtsız kalmamıştır. Yazar, *Reisim Çatlı* romanında Ülkücüleri şu şekilde tanıtır:

“Anlamak için Ülkücülükten bir nebze olsun nasiplenmek ve dünyaya gerçek yansımalarını görecektir şekilde bakmak gerekir. Ülkücü bilir ki destanlar ölümsüzdür. Kür Şad, doğduğu ve yaşadığı için destan olmadı. Başkaldırdığı, gereken zamanda gerekeni yaptığı için destan oldu. Unutulmazlara karışmak, dualarla yâd edilmek bir tutkudur Ülkücü için. Yeter ki ‘Görevini yaptı!’ desinler.” (R Ç, s.213)

Romanda inançlarıyla halkla yan yana olan Ülkücülerin birlikte camiye gidip Cuma namazlarında halkın yanında saf tutmalarını, yaşayışlarındaki düzeni, efendilikleri ve saygılarıyla halk tarafından sevildiklerini görürüz:

“Bir tek korkuyu tanırlardı: Allah korkusu... Allah yolunda şehit olmak bir tutku, bir muştuydu. Hayatını yaşamamış, genç yaşta yitmiş gençler elbette büyük üzüntü kaynağıydı. Elbette yazık oluyordu ancak ölümden de kötüsü vardı ki o da onursuz, idealsiz ve susarak yaşamaktı. Öylesi yaşamak Ülkücülere uymazdı.” (R Ç, s.63)

Vatan ve millet için çalışmak her Ülkücü için önemlidir ve bu yönde yapılacak teklifi geri çevirecek tek bir Ülkücü yoktur. 1980 li yıllarda çektikleri onca acı, çile, sıkıntıdan sonra devlet onlardan yardım istediğinde, devleti kutsal bilen, *“Devlet kurma yetisinin gökten gelen kut ile onlara tanındığına inananların torunu”* olan Ülkücüler, onlara yapılan bütün haksızlıkları bir çırpıda unutup yardıma koşarlar.

Hayatlarını kendi milleti yolunda, insanlığa hizmet uğrunda harcayan Ülkücü tipine vere bileceğimiz en iyi örnek, *Reisim Çatlı* romanının başkahramanı olan Abdullah Çatlı'dır. Çatlı, romanda örnek bir vatansever, canından vazgeçmiş bir Türk milliyetçisi, düşleri uğruna savaşan bir ülkücü, inandıkları için kendini feda etmiş zorlu bir yolun yolcusu, zamane Kür Şad'ı, Anadolu'nun yiğit çocuğu, Türk oğlu Türk diye nitelendirilen bir kahramandır. A. H. Terzioğlu, bu kahramanın yaşadıklarını, doğumundan ölümüne kadar geçen zaman dilimini mümkün olduğu kadar romanında ele almaya çalışmıştır.

12 Eylül 1980 öncesi Ülkücü Hareketi'nin aktif isimlerinden olan Çatlı'nın adı birçok olaya karışmıştır. Buna rağmen Ülkücüler arasında iki esas özelliği; teşkilatçılığı ve gözü karalığıyla büyük takdir görür ve sayılır. Bu kahraman, teşkilatçılığı sayesinde gerekenleri zamanında kurgular, alınan kararları kısa sürede en ücra köşedeki Ülkücülere kadar iletir. Bu sayede pek çok olay kolayca ve sıkıntısız çözülür.

Abdullah Çatlı, her zaman 'Bozkurt kanunu' nu yerine getirerek Ülküdaşlarını asla yarı yolda bırakmaz, istenilen şart altında onların yanında olur. *"Zorunluyum! Çünkü aynı Ocak'ta alazlandık. Aynı Ocak'ta nefeslendik. Ben Ülküdaşlarımı ne olursa olsun yalnız koymam! Yarı yolda bırakmam."* (R Ç, s.110) diyerek desteğini esirgemez. O, her söylediğini yapan, asla sözünden dönmeyen biri olduğu gibi, kendisine de saygı duyulan, inanılan, sevilen, her söylediği yapılan biridir.

Romanda kaçak olduğu hâlde yapısından, duruşundan, milliyetperverliğinden, vatanseverliğinden, Ülküdaşlarına olan düşkünlüğünden, yiğitliğinden, dürüstlüğünden etkilenen, siyasilerin, bürokratların, polisin dahi

çekindiği kişilerin Çatlı'ya *Reis* diye hitap ettiğini görürüz. Çatlı'nın zaman zaman iş birliği yaptığı bu kişiler, karışık rezil işlere girenler, gençleri zehirleyen uyuşturucu satıcıları veya ahlaksız devlet soyucuları değil, *"Yazgıları sokakta yazılmış yüksek karakterli, kaliteli, mert değerler"*, vatan için her an canını vermeye hazır erlerdir.

Çatlı, her zaman insanların haklarına karşı vicdanlı davranır, hayatı boyunca birçok şeyle suçlansa da, küçüklüğünden Hacı dedesinden duyduğu: *"Sakın ha! Devletin malına tenezzül etme. Allah seni yetim hakkı yemekten saklasın. Haramdır torunum. Günahtır. Sakın ha!"* (R Ç, s.232) sözler aklına kazındığı için ne kendisi ne de ailesine haram yedirmez. Romanda *"Devletin parası, devletin işine... Aileme devlet parası yedirmem!"* diyen Çatlı'nın devletin malına, yetim hakkına bir emanet inancında saygısının şahidi oluruz.

2.2.5.3. KARAKTER

*"...[K]arakter, yüz çizgileri, parmak izleri bile bir birine benzemeyen her insanın ferdi olarak özgün şahsiyetinin dışı, konuşmasına, davranışına, tutumuna yansımasıdır."*⁴⁵ Karakter, aynı zamanda romanda olumlu, olumsuz yönleri ile verilen, belirli bir tip özelliği göstermeyen kendine özgü kişidir. Onlar, geneli temsil etme özelliği göstermezler.

⁴⁵ Age., s.159

A. H. Terzioğlu, romanlarında tarihî, toplumsal ve siyasal meseleleri önemseydiği için karakterlere tiplere oranla daha az yer vermiştir. Bu romanlarda karakter, birey olarak ele alınır, yaşadığı çelişki, acı, mutluluk gibi durum ve duygular sadece kendisine aittir ve kendisiyle sınırlandırılmıştır.

2.2.5.3.1. Vefalı

Sözlükte “*bir şeyi yerine getirmek, sözünde durmak, bağlılık*” gibi anlamlara gelen vefa, ahlâkî bir terim olarak, görülen iyilikleri unutmama, iyilikte bulunanlara misliyle veya daha fazlasıyla karşılık verme demektir. Bu karakter özelliğine sahip olan insanlar, sevgiyle bağlandıkları kişileri asla yalnız bırakmazlar. Onlar için sevgi, arkadaşlık, dostluk gibi olgular her zaman önemsedikleri bağlılıklardır.

Hasan Sabbah romanında Gezgin’e rehberlik eden, yol gösteren, yol arkadaşı olan Macit, vefalı karaktere iyi bir örnektir. “*Devasa cüsseli, çekingen, güler yüzlü*” bu genç, yükümlülüklerine bağlılığıyla dikkat çekmektedir. Yolculuk öncesi onun babasını düşünmesi, geride bırakacağı babası için iyi bir miktar para verilmesi ve bunun da hak edeceği ücretten düşülmesi şartı Gezgin’in de hoşuna gider. Bu durum, babasına böylesine sahip çıkan bir gencin güvenilir bir yoldaş olacağı düşüncesini doğurur.

Gezgin’in zorlu ve tehlikeli yolculuğu süresince onun yanında bulunan, yardımına koşan Macit, saygıda da kusur etmez, ona ‘Efendi’ veya ‘Gezgin Efendi’ diye hitap eder. Gezgin sayesinde okumayı, yazmayı, birkaç dilde az da olsa

konusmayı öğrenen, kendini geliştiren bu genç, gün geçtikçe bu kişiye daha çok saygı duyar ve bağlanır.

Seyahatlerinin sonunda aklını kaybeden Gezgin'i yalnız bırakmayan Macit, fazlasıyla vefakârlık göstererek, hizmeti karşılığında aldığı paraları hiç sakınmadan onun için harcar, aylarca süren meşakkatli yolculuğa dayanarak onu ailesinin yanına ulaştırır, hatta senelerce tanımadığı bir ülkede, tanımadığı insanlarla yaşamayı kabul eder:

“Aylarca sürececek bir yolculuk...

Bunu göze aldı Macit. Gezgin için... Gezginle geçirdikleri zamanın onun emeğinin ve yaşananlar hatırına... Eski Gezgin olsaydı eğer, Macit aynı şekilde olsaydı, o da onu bir başına, çaresiz, çözümsüz bırakmazdı.

Macit de Gezgin'i bırakmadı.” (H S, s.324)

2.2.5.3.2. Gururlu

Kimmerya romanında Ativa, gururlu, kendi kişiliğine önem veren, onurlu, mağrur bir kızdır. Sert, güçlü, güzel ve akıllı Ativa, o kutlu geceye özel olarak hazırlattığı kamayı İrneğ'in ayakları altına atarak ona olan sevdasını herkesin içinde söylemiş olur. Fakat sevdasına karşılık alamayınca bunu gururuna yediremez ve *“Elveda oğuşum, uruğum... Boyum, obam... Elveda... Bir daha Ativa'yı göremeyeceksiniz!”* (K, s.56) diyerek o gece yurdunu terk eder.

Atının üzerinde uzun mesafe kat ederek Amazon topraklarına kadar gelen bu kahraman, buradaki kadın savaşçılara katılma kararı alır. Amazonların sert kuralları, burada erkeklere yapılan ağır işkenceler, ağır savaş hazırlıkları, hatta iyi savaşabilmek için kadınların sağ göğüslerinden vazgeçme zorunluluğu onu tedirgin edip bu kararından döndürmeye yaklaştırsa da Ativa, yurduna dönmeyi kabullenip de gururunun daha fazla incinmesindense her zorluğa göğüs germeyi üstün bilir ve Amazon yeminine sadık kalır. O, seneler sonra aşkına karşılık bularak bazı şartlar altında İrnek’le kavuşsa da, verdiği sözden vazgeçmez, evliliğini Amazon savaşçısı olarak sürdürür, doğurduğu ikiz oğullarını da şartlara uygun olarak yurduna, İrnek’in yanına verir.

Cengiz Han romanında Cengiz’in çocukluk arkadaşı Camuka da gururlu karaktere sahip kahramandır. Küçükken yakın arkadaş olsalar da sonradan araları bozulan, hatta bir biriyle savaşa giren bu iki anddaş, aslında bir birlerinden nefret etmezler, onların kavgası güç üzerine kurulmuştur. Camuka’nın yakalanıp Cengiz’in huzuruna getirildiği zaman eskiden bazı hatalar yapılsa da onların arkadaşlığının gerçek olduğuna, bir birlerine kin gütmediğine şahit oluruz. Şöyle ki, Cengiz arkadaşına ihanet edenleri cezalandırdıktan sonra Camuka’ya arkadaşlık elini uzatır, tekrar eskisi gibi birlik olmayı teklif eder. Fakat Camuka, bu durumu gururuna yediremez, “*Senin yanında kalırsam, yaşarsam, güzel sözlerle beni onurlandırsan da yüzüm hep yerde olacak. Bütün sesler benim yaptıklarımı fısıldayacak. Seni övecek budun. Beni yerecek*” diyerek andasından son dileğini gerçekleştirmesini ister. “*Senden dileğim odur ki er gibi can vermemi sağla*” (C H, s.377) diyen Camuka, gurursuz ve onursuz yaşamaktansa ölümü seçer.

2.2.5.3.3. Mücadeleci, Yılmayan

Cengiz Han romanında Timuçin'in fazlasıyla mücadeleci bir karakter olduğuna şahit oluruz. O, roman boyunca doğru bildikleri uğruna savaşıyor, amaçlarına ulaşmak için çaba sarf eder. Henüz küçükken babası öldürülen, yurdu yakılıp yıkılan, ailesi sürülen Timuçin, bütün bunları yapanlardan öcünü alacağına yemin eder ve böylece onun mücadelesi başlamış olur. Defalarca ölümle karşı karşıya gelse de kurtulmanın, ayakta kalmanın bir yolunu bulur, bazen günlerce aç ve susuz ormanda, dağlarda, mağaralarda hayat mücadelesi verir, Tayçitler tarafından ele geçirilip işkencelere, aşağılanmalara maruz kaldığı zamanlarda bile yılmaz, kurtulmayı başarır ve düşmanlarından öcünü fazlasıyla alır:

“Nice pusulardan kurtuldu Timuçin. Nice kuşatmaları yardı. Nice baskınlarda değiştirdi yazgısını. Çalıştı durmadan. Kendini kabul ettirecek tavırlarla büyüdüğünü, önemli olduğunu gösterdi.” (C H, s.144)

Bütün hayatı kanlı savaşlarla geçen Timuçin, karşılaştığı zorluklar karşısında yılmadığı için verdiği mücadelesini büyük zaferle tamamlar. O, Bozkıra düzen getirmekle kalmaz, Cengiz adını alarak devletini kurar ve kurduğu devleti de kendi adıyla anılır.

A. H. Terzioğlu'nun *Kür Şad* romanının başkahramanı Kür Şad, mücadeleci karaktere bir diğer örnektir. O, Çin imparatoru tarafından tutsak edilerek Çin duvarları içine hapsedilen Türklerin kurtulması, özgürlüğe kavuşması için durmadan mücadele eder, umutları yeşertmek için çabalar:

“Sık sık yoldaşlarını topluyor, gençleri, çocuklarını eğitmelerini, dillerini, törelerini, ırklarını unutturmamalarını istiyordu. Bir de ‘Çoğalın!’ diyordu onlara, ‘Tutsaklığa aldırmayın ve çoğalın! Kalabalık Çin bizi yutup yok etmemeli Töremizi

yaşatmalı, çocuklarımıza öğretmeliyiz. Bu tutsaklığın çok uzun süreceğini sanmayın! Umudunuzu yüksek tutun ve Tanrı'ya dua edin!’’”(K Ş, s.252)

Kür Şad, verilen kararla yağmurlu bir gecede, kırk yiğit arkadaşıyla mücadelelerinin son aşamasında imparatorun sarayına saldırarak kanlı savaşa girer, gösterdikleri bu cesaret bütün Çin'e korku salar, bu yiğitlerin hepsi o gece ölse de yaptıkları kahramanlık dillere destan olur. En önemlisiyse Kür Şad'ın gerçekleşeceğine inandığı, her zaman düşlediği ve bu yolda hayatını verdiği Türklerin özgürlük hayalî gerçek olur, dokuz yıl tutsaklığın ardından Türkler, nihayet tutsaklıktan kurtulurlar:

“Türkler özgürdü artık. Yakın gelecekte kuracakları kutlu devletin düşü çoktan uslarına yerleşmişti.” (K Ş, s.300)

2.2.5.3.4. Gözü Kara

Reisim Çatlı romanının merkezî kişisi olan Abdullah Çatlı, cesur, atak, korkusuz, tehlikeli işlere tereddüt etmeden girebilen bir karaktere sahiptir. Ataerkil bir ailede büyüyen bu kahramanın korkusuzluğunun, cesaretli davranışlarının henüz küçük yaşlarda ortaya çıktığına şahit oluruz. Örneğin okulda ders sırasında evrim teorisini anlatan öğretmeninin söylediklerine karşı tepki veren tek Abdullah'tır ve bu tepki oldukça serttir. O, ayağa kalkıp *“Benim adım Abdullah Çatlı! Ben Allah'tan başka kimseden korkmam. İncime da söz söyletmem. Kendinize gelin!”* (A Ç, s.41) diyerek öğretmenini uyarır.

Çatlı'nın bu gözü karalığı ilerde onu farklı yerlere taşıyarak ismi tarihe geçen bir kahramana dönüştürür. Ülkücülerin lideri olarak her zaman ön saflarda yer alan Çatlı, tehlikeleri hiçe sayarak bütün hayatını vatanı uğruna adar. Korkusuzluğundan, cesaretinden ve yeteneğinden dolayı birçok önemli görev için Abdullah seçilir ve defalarca ölümle burun buruna gelse de bu görevleri başarıyla tamamlar. Bunların en önemlilerinden biri de Asala gibi tehlikeli bir terör grubudur ki onların sonunu da Abdullah Çatlı getirir. Bu kahraman erken yaşlarda hayata veda etse de güzel hasletleriyle gelecek nesillere örnek olarak gösterilir.

2.2.5.3.5. Hayalperest

Harem Ağası romanının kahramanı köle Guban, olmayacak hayaller kuran, bu hayallerin peşinden koşturan hayalperest bir karaktere sahiptir. Onun bu hasleti Osmanlı sarayına getirildikten sonra ortaya çıkmaya başlar. Diğer köle çocuklara göre daha yetenekli olan Guban, kısa sürede dikkatleri üzerine çekmeyi başarır. Harem ağalığına kadar yükseldikten sonra daha fazla şeye sahip olmak ister. Onun en büyük hayallerinden biri vezir olmak ve köleliği yasaklatmaktır. Fakat bu hayal bir kara harem ağası için o kadar da kolay iş değildir.

Guban'ın bir diğer hayalî çok sevdiği Hacı Beşir Ağa'nın yaptırdığı gibi külliye yaptırmak, kendinden sonra ismini taşıyacak bir iz koymaktır. Fakat bu hayalî için hiçbir eylemde bulunmayan kara harem ağası, Çerkez cariyeyi görünce ona âşık olur ve sarayda düşlediği diğer şeyleri unuttur. Bu kez de bütün hayallerini bu cariyeye evlenmek üzerine kurmaya başlayan Guban'ın bu yolda öncelikli olarak

yapması gereken şey erkekliğine kavuşmanın bir yolunu bulmaktır ve eskiden böyle olayların gerçekleştiğini duymuştur. Bir umuda kapılan hadım köle, bunun için muskacıdan yardım ister. Muskacı Şekip hocanın yalanlarına kanarak yeniden erkeklik organına kavuşacağını hayalini kuran Guban, bu düşlerinin kurbanı olur. Bir yandan muskacının söylediklerini uygularken diğer yandan da Çerkez cariyenin de ondan hoşlandığını düşleyerek, kendince onu kurtarma yolları arar. Fakat cariyeyi kaçırmaya kalkarken yakalanıp boynu vurulur.

2.2.5.4. Kişilik Gelişimi

Romanda bazı kahramanlar, yaşadıkları birtakım duygu, düşünce ve olayların sonucunda değişim geçirerek yeni kişilik kazanırlar. Böylece okur, roman kişinin geçirdiği değişim ve gelişim aşamalarına sebepleri de görerek tanık olur.

A. H. Terzioğlu'nun *Harem Ağası* romanında Guban'ın gelişim aşamaları özenle işlendiğine şahit oluruz. Roman boyunca biz bu çocuğun fiziki ve çevre şartlarının da etkisiyle değişim aşamalarının ve trajik sonunun sergilendiğini görürüz.

Guban, küçükken Habeşistan'ın Gurage kabilesinde doğar, 6 yaşına kadar köylerinde, tek odalı kulübelerinde sıradan bir Gurage gibi yaşar. Asıl çilesi köle tacirlerinin bir gece yarısı köylerini basıp, insanları ve onu tutsak etmesiyle başlar ki bu tutsaklık Guban'ın ölümüne dek devam eder.

Tutsak edildiği günlerden itibaren öncelikle onun inancındaki değişimler görülmeye başlar. Guban, köylerindeyken babasıyla ormanda uzun aramalar sonucu buldukları kutsal ağaçtan yapılmış tanrıya önce dua eder, yalvarır fakat hiçbir sonuç

alamaz. İlk başlarda çocuk akıyla kendini suçlar, küçük kardeşiyle tanrıyı yere yatırıp onla oynadıkları için tanrının onlara kızdığını düşünür. Guban'a göre bu yüzden ahşap tanrı ailesini, annesini, babasını, kardeşlerini, akrabalarını, köylerini korumamıştır. Böylece inandıkları tanrıyı sorgulamaya başlar:

"Oysa kocaman gözleri vardı. Görmesi gerekiyordu. Kocaman kulaklarıyla duyması gerekiyordu yaklaşan yabancı ayak seslerini. Kocaman, akıl taşıması gereken kafası hiçbir işe yaramamıştı. Akıl yok muydu bu tanrının?" (H A, s.28)

Günler geçtikçe daha çok zorluklarla karşılaşan, aç, susuz sahra geçip, ardından gemiyle Mekke'ye götürülen, orada köle olarak damgalanan Guban'ın artık tanrı inancının tamamen kaybolduğunu görürüz:

"Guban dua etmedi. Köylerindeki evlerinde, en güzel köşede yer kapalı koca kulaklı, koca burunlu ve koca gözlü tanrıdan hiçbir şey istemedi. Artık onun bir yararı olmadığını biliyordu. Düşman bellemişti ağaçtan oyulan tanrı heykelini. Saldırı sırasında kırılmış, yanmış olmasını ne kadar isterdi. Onu alev alev yanarken hayal etti. Babası ile onu yapacakları ağacı bulmak için harcadıkları emeğe üzülse de yansın istedi yürekten." (H A, s.54)

Hadım edildikten, o vahşeti yaşadıkten sonra ise Guban'da artık farklılıklara, sekiz yaşındaki bir çocuktan beklenmedik bir büyümeye şahit oluruz. Arkadaşları arasında liderliği eline alan Guban, *"Utanmayacağız. Çünkü olanlarda bizim bir suçumuz yok. Aksine bizi bu hâle getiren insanlardan öç almanın yollarını aramalıyız."* (H A, s.74) cümleleri ile hayata yeniden tutunmanın bir yolunu bulmuş gibi görünür.

Sarayda hareme alındıktan sonra Amber adını alan Guban'ın inanma sıkıntısı olduğu daha bariz şekilde ortaya çıkar. Görünen, tapılan, inanılan bir ağaç tanrıdan sonra görünmeyen tek bir Allah'a inanmak ona çok zor gelir. Söylenenleri öğrenmek zorunda olduğu için kabul etmiş görünür, yine ibadet yapması gerektiği için ibadet eder. Osmanlı sarayında kalması için onun Müslüman olması gerekir. Burada Farsça, Arapça, Türkçe öğrenir. Kısa sürede Kuran'ı ezberlediği için hocalarının takdirini kazanır.

Guban'ın inanç konusundaki değişimleri Beşir Ağa'yla tanıştıktan sonra başlar. Beşir Ağanın yanında kendini bulan Guban, onun sohbetlerinden feyiz alır, İslam dinine her gün daha çok bağlanır, inanca yönelik bütün kırık düşünceleri tamamlar, bir Müslüman gibi kurbanlar kestirip sadakalar dağıtır, namazlarını eskisi gibi göstermelik ve hızlı kılmaz. O, geçmişteki yanlışlarından dolayı tövbeyi kendine bir görev bilir:

“Çocuktum! Yalnızdım. Çok acı çekmiştim Allah'ım. Bana emanet verdiğin canı yok etmeğe kalktım. Suçladım, kızdım... Oysa hayır da şer de sendendir. Yazgıya inanmak gerek. Öylesine yücesin ki bağışladın beni. Karşıma Beşir Ağa'yı çıkardın. Onun anlattıkları ile doğruya ulaştım! Bundan büyük bir hikmet düşünemiyorum. Doğruyu bulmam için onu bana sen gönderdin. ” (H A, s.189)

Saraya alındıktan sonra Guban, hızla Harem Ağalığına kadar yükselmeyi başarır. Geçmişte kara ağalardan da vezirler çıktığını bildiği için büyük bir hırsla kapılarak daha çok çalışıp, daha fazlasını hak etmek ister. Küçüklüğünden itibaren derin acılar yaşayan, ailesinden koparılıp köleleştirilen, hadım edilen Guban, bu yoldaki amacını ise şöyle açıklar:

“İlk işim köleliğin yasaklanması için çalışmak olacak. Kara çocukların ailelerinin yanından koparılıp alınmasını engellemek, onların zorla erkekliklerinden edilmelerine karşı durmak için uğraşacağım.” (H A, s.163)

Harem Ağası romanının başlarında kölelik için Osmanlıyı suçlayan Guban’ın inanç değişimi ile düşünceleri de değişir, artık Osmanlıya eskisi kadar nefret etmez. Fakat görürüz ki o, yazgıya inansa da durumunu bir türlü kabullenemez. Haremde âşık olduğu Çerkez cariye ile evlenmenin hayalîne kapılarak hatalar yapar. Romanın sonunda ise uydurma anlatılara uyarak, yeniden erkek olmanın ümidi ile kuralları bozan Guban’ın faciasına, ölümüne şahit oluruz.

Kişilik gelişimine bir diğer örnek olarak, *Kiok Han* romanındaki Talay’ı gösterebiliriz. Küçük yaşlarından itibaren budununun çocukları gibi olamayan, hayvanları sevse de at binmesini bilmeyen bu kahraman, romanın başlarında hiçbir şeyi umursamayan, geçmişe veya geleceğe bağlanmayan, insanlardan kopuk bir şekilde dağlarda yaşayan, kalabalıklara ihtiyaç duymayan, gezgin, göçer gibi hayat yaşamayı tercih eden bir gençtir. Bu farklılıkları yüzünden insanlar onu önce Kam sanır daha sonra deli adlandırırlar.

Talay’ın kişilik değişimi Loulan’a gidip orada resim yeteneğine sahip olduğu keşfedildiği zaman başlar. Doğan Binbaşı, ona bedizci olarak devletine hizmet etme teklifi sunar. Böylece neredeyse hayata yeniden başlayan bu bedizcinin yaşamındaki değişiklikler bir birinin ardınca gelir:

“Talay artık bambaşka görünüyordu. Geçmiş günlerini özleyip özlemeyeceğini bilmiyordu. Ama bugünkü hâinden memnundu. Yeni bir başlangıç...” (K H, s.79)

Saç, sakal tıraşı yapıp, yeni kıyafetler giyen Talay, artık savaşlarda, önemli toplantılarda, av sırasında yerini alır, gördüklerini resmedir. İlk başta at binmesini bilmediği için her yere at arabasıyla gitse de, âşık olduğu savaşçı Doruk Kız tarafında küçümsenip reddedildikten sonra kocamış usta savaşçı Batuğ Koca'dan at binmeyi, savaşmayı öğrenir. Talay, artık eskisi gibi değildir, kendi atı vardır ve gerektiğinde o da at belinde savaş alanına girebilir, sürekle avında bulunur. Diğer yandan da öğretmenlik yaparak, yeteneği olan çocuklara bedizciliği öğretir.

Fakat Kiok Han'ın ölümünden sonra aklını kaybetmeye başlayan Talay, ilk zamanlardaki perişan, dağınık, sefil hâline döner, dağlarda yaşamaya başlar, ne bulursa yer, kayalara aklından çıkmayan aynı görüntüyü çizer. Bu hâli Ulu Kam onun karşısına çıkana dek devam eder. Kam'la konuştuktan sonra bedizcinin bulanık zihni olanları yavaş yavaş hatırlamaya başlar. Talay'ın aklını yitirmesine sebepse görmemesi gerekenleri görmüş olması, dört Ulu Kam'ın Yada taşlarıyla yağmur yağdırmasını izlemiş olmasıdır. Bunun ardından baygınlık geçiren ve düşünde Doruk Kızı gören Talay, uyandıktan sonra Kiok Han'a verdiği sözleri hatırlar ve Ötüken'e dönmeye karar verir.

Böylece yaşadıklarının ona kattıklarıyla artık hayatı düzene giren, sorumluluklar üstlenen, budunda önem verilen saygın bir kişiliğe dönüşen bedizci, eski ikilemlerinden de kurtulup asıl kişiliğine kavuşmuş olur.

2.2.5.5. Yardımcı Kişiler

Romanda oluşturulan sosyal ortamın inandırıcılık kazanmasında dekoratif unsurların önemli bir işleve sahip olduklarını dikkate alırsak, merkezî kişi, tip ve karakter kadar yardımcı kişilerin de taşıdıkları önemi vurgulamamız gerekir. Bu kişiler, romanın merkezinde yer almasalar da, onlarla ilgili pek bilgi verilmesi de romanın sahlilik duygusunu perçinlemek açısından gereklidirler.

A. H. Terzioğlu, olay örgüsünün teşekkülünde rol oynayan tiplere ve onların yaşadığı toplumsal yapıya inandırıcılık kazandırabilmek için dekoratif unsur olarak nitelenebilecek şahıslardan, yardımcı kişilerden ziyadesiyle faydalanmıştır. Yazarın romanlarında ev halkı, yakın çevre, iş çevresi, toplumsal ve siyasal çevre olmak üzere çeşitli figüratif kişilerle karşılaşırız.

Çocuk, anne, baba, büyük anne, büyük baba, akraba, komşu, aile dostu gibi kişilerden oluşan ev halkı, romanda olayları yönlendirici işleve sahip olmasalar da toplumsal bir birim oluşturmak amacıyla kullanılırlar. Örneğin, *Reisim Çatlı* romanında Abdullah'ın dedesi Hacı Mehmet, annesi, babası, eşi Meral, kızları Gökçen ve Selcen veya *Cengiz Han* romanında Cengiz'in babası Yesügey Bahadır, annesi Helün İcün, eşi Börtle ve çocukları ev halkıdır.

Kür Şad, *Alp Urungu*, *Teoman Han*, *Cengiz Han*, *Kimmerya*, *Kiok Han* gibi romanlarda sık sık bahsedilen Ulu Kam, oba halkı, merkezî kişilerin savaşçı arkadaşları, budunda bedizci, sakçı, eşkinici gibi farklı görevleri üstlenen birçok kişi yakın çevreyi oluşturmakla birlikte başkişinin ve diğer tiplerin kendilerini ortaya koyabilmeleri için doğal bir ortam sağlarlar.

Reisim Çatlı romanında toplumsal gelişmeler verilirken kimi zaman siyasal çevrenin Alparslan Türkeş, Bülent Ecevit, Süleyman Demirel, Muhsin Yazıcıoğlu,

Necmettin Erbakan gibi gerçek figürlerin de roman dünyası içine alındıklarını görürüz ki bu kişiler romanın toplumsal, siyasal çevresini oluşturmaktadır.

2.2.5.6. Kurgusal Kişiler

Kurgusal kişiler, gerçekliği olmayan fakat insanî özellikler taşıyan tasarlanmış ya da hatırlanmış kişilerdir. Yalnızca roman için var olan, romancının kafasında üretilen kişilere tasarlanmış kişiler denir ve bu kişinin gerçeklik payı olsa bile hayalî olarak yeniden üretilmiştir. Hatırlanmış kişiler ise roman dünyası içinde yer almadıkları hâlde roman kişileri tarafından anımsanan kişilerdir. Kimi zaman roman kişisi, *“hatırladığı kişiyi karşısında var farz ederek onunla konuşur ve onu konuşturur.”*⁴⁶

A. H. Terzioğlu’nun romanları tarihî roman olduğundan dolayı yazar, bu romanlarda ağırlıklı olarak gerçekte yaşamış, tarihten bildiğimiz kişileri kullanmıştır. Bu yüzden incelediğimiz bu romanlar içerisinde tasarlanmış kişiye rastlamayız.

Fakat bu romanlarda hatırlanmış bazı kişiler vardır. Bu kişiler, olayların içinde yer almamakta, roman kişilerinin konuşmalarıyla ya da düşünceleriyle romana eklenmektedir. Hatırlanan kişiler arasında kurgusal kişiler olduğu gibi gerçek kişiler de vardır.

⁴⁶ Age., s.166

Cengiz Han romanında Timuçin'in hafızasında yinelediği ulu dedeleri Ulu Ata Kabul Han ve Bartan Bahadır, *Aksaçlılar Meclisi* romanında Teoman Han, Mete Han, M. K. Atatürk, *Hasan Sabbah* romanında imamlar, *Harem Ağası* romanında Guban'ın babası, ailesi hatırlanmış kişilerdir.

2.2.5.7. Hayalî Figürler

Hayalî figürler, “insan dışı, romancının hayalinde ürettiği, gerçekliği olmayan uydurma figürler[dir].⁴⁷

A. H. Terzioğlu'nun incelediğimiz romanları arasında sadece *Kimmerya* romanında hayalî figürle karşılaşırız. Burada kahramanı olacak tehlikelere karşı uyarmak için ruh figürü kullanılmıştır:

“Bir görüntü geçti önünden. Sanki bir tek kişi, sanki kalabalık bir ordu... Atı ürktü ve şaha kalktı.” (K, s.20)

Fısıltıyla adını çağıran ve *“Geliyorlar... Dikkatli ol! Hazırlık yap! Halkını uyar!”* diye seslenen bu varlıkların ne olduğunu ise İrnek, Ulu Kam'dan öğrenir.

“‘Haberciler!’ diye başladı, ‘Haberci ruhlar. Kimmer budunun koruyucuları. Atalarımızın sesleri... Seni uyarıyorlar. Gelecek bir tehlikeden haberdar ediyorlar.’” (K, s.47)

⁴⁷ Age., s.167

2.2.5.8. Kişilerin Sunumu

A. H. Terzioğlu, roman kişileri hakkındaki bilgileri çoğunlukla başkaları tarafından verir. Burada kahramanlar, daha çok gözlemci anlatıcının bakış açısıyla sunulmaktadır. Örneğin, *Reisim Çatlı* romanının başlarında yazar, başkahraman Çatlı'nın çocukluğundan itibaren bazı özelliklerini sıralayarak okurda bu kahramanla ilgili olumlu düşünceler oluşturur:

“Top oynamayı seviyordu Abdullah, bir de ata sporu güreşi... Lisenin güreş takımında filizlenmeye başlamıştı milliyetçi fikirleri. Çok değerli Ülkücü öğretmenler gençleri komünist fikirlere karşı milî duygularla besliyorlardı. Onlardan etkilenip feyiz alanlardan biri de Abdullah'tı. Zaten başka türlü de olması mümkün değildi. Millî ruh ve inançla yoğrulmuş, geçmişinde şehitler, gaziler barındıran bir aileden başka türüsü çıkmazdı.” (R.Ç, s.45)

Aksaçlılar Meclisi'nde kişi sunumunda ise yazar, kahramanın kendi kendini sunmasını tercih etmiştir. Romanın merkezî kişisi, aynı zamanda özne anlatıcısı olan Cesur, taşıdığı özellikleri okura kendisi sunar:

“Kendimi pek fazla koruyup kollayan, daha uzun yaşamak ve sıkıntı almamak adına adımlarına dikkat eden biri olmadığım gibi, ‘Gözü kara ve pervasız’ diye adlandırılan insanlardan bellenmeyi de istemem. Us ile hareket etmek öncelikli seçiciliğimdir. Zaten görüntü olarak çekinilecek bir tip olunca öyle fazlaca kavga etmenin gereği kalmıyor. Büyüklerin, ‘Göster, geri çek!’ dedikleri kadar abartılı bir bedene sahip olmasam da atletik duruşumla çok kişiyi caydırırım kişiliğime bulaşmaktan.” (A K, s.10)

2.2.5.9. Kişi Sunumunda İki Boyut

Kişilerin sunumunda bedensel ve ruhsal olmak üzere iki boyut kullanılır. Bedensel boyut, *“roman kişilerinin fiziki özellikleri, onların bünyesinde var olan somut vasıflarla belirtilen, değinilen, işaret edilen yeri ya da sayısı gösterilen nitelikleridir.”*⁴⁸

A. H. Terzioğlu kişi sunumunda her iki boyutu başarıyla kullanmıştır. Bedensel boyuta örnek olarak *Harem Ağası* romanında kara harem ağalarının sunulmuş fiziksel portresini verebiliriz:

“Çoğu çelimsizdi harem ağalarının. Uzun boylular bile güçsüz ve eğri büğrü görünüyorlardı. Çok yaşlılar mutlaka iki ya da tek bastonla yürüyorlardı. Yüzleri buruş buruştu ve köseydiler. Çok azının yüzünde tek tük seyrek sakallar vardı üstelik bunları özenle uzatıyorlardı. Çoğunun başı traşlı idi ırklarının özelliği kıvrıkcık saçlarından utanır gibi... Yeni gelenlerin ve genç olanların saçları da sık sık tıraş ediliyordu.” (H A, s.145)

Kiok Han romanındaki Batuğ Koca'nın dış yapısının somut vasıflarla tasviri de kişinin bedensel boyut sunumuna iyi bir örnektir:

“Devasa bir cüssesi vardı Batuğ Koca'nın. Yetmişten fazla bahar görmüş vücudu, sürekli tek yandan yel almış ağaç gibi öne doğru eğilmişti. Başını dik tutma çabası öylesine belli oluyordu ki... Uzunca bir asa vardı elinde. Ona dayanarak güç alıyordu. Yılların çizgileriyle şekillenmiş yüzü sertti. Çok savaşlar gördüğü, taşıdığı

⁴⁸ Age., s.171

yara izlerinden belli oluyordu. Artık tek bir siyah tel kalmamış saçlarının güçsüz uçları bir zamanlar aslan yelesi gibi olduklarını belli etmiyorlardı.” (K H. s.201)

Yazar, ruhsal boyutun sunuluş yöntemlerinden ise iç çözümleme, iç konuşma ve iç söyleşmeyi kullanır. *Kiok Han* romanında Doruk Kız’ın bedizci Talay’ın aşkını reddetmesi, onu küçümsemesi ve aşağılayıcı sözler kullanmasının ardından gencin o anki duygu ve düşünceleri, hayal kırıklıkları, üzüntüsü iç çözümleme yoluyla yazar tarafından okura aktarılır:

“Hiç bu kadar üzülmemiş, ezilmemişti Talay. Artık ayakta duramamış, çöküp kalmıştı olduğu yere. Budun arasına karıştığına, dağdan indiğine, Loulan’a geldiğine içinden sövüp sayıyordu. Doruk kızın reddinin sebebi bunlarmış gibi. Doruk Kız’ın, kendini bir şey sanan bir kızın hiç yoktan hakaretlerine maruz kalmıştı. Kızmak istiyor kızamıyor, cevap vermek için ağzını açıyor, sesi çıkmıyordu.” (K H, s.156)

Yeri geldiğinde ise yazar, aradan çekilip roman kişilerini kendi kendileriyle konuşturarak duygu ve düşüncelerini iç konuşma vasıtasıyla sergiler:

“‘Sefil gezgin! Bana yakışan bir unvan doğrusu. Sefil bedizci... Böyle mi söylesem artık kendimi tanıtırken? Ben Talay, sefil bir gezginim. İşimi sorarsanız bedizci...’

Birkaç kez yineledi. Sonra vazgeçti.” (K H, s.44)

A. H. Terzioğlu, bazı durumlarda da iç söyleşme yöntemini kullanarak kişilerin ruhsal durumlarını, aklından, kalbinden geçenleri, iç dünyasını aracısız olarak sergiler. *Harem Ağası* romanında harem ağası Amber’in ruhsal durumu,

yaşadığı bunalımlar, başkalarına söyleyemediği bazı şeyler iç söyleşme yoluyla, karşısında biri varmışçasına içindeki diğer benle konuşması esnasında ortaya çıkar:

“‘Neden? Neden?’ Ne olurdu sanki geri dönme, eksiksiz olma şansım olsaydı? Ne olurdu benim de bir yuva kurma şansım olsaydı?’

‘Sen eksikli olmasaydın bile...’

Düşünde Maze var kurmak istediği yuva için. Maze ve Amber...

‘Yakışmadı ismim onun isminin yanına. O özgür isim taşıırken ben köle ismi... Kim bilir Kaç tane Amber geldi geçti bu saraydan?’

Kim bilir kaçınıcı Amber, kendisi... Amber’in hiçbir değeri yok... Amber sıradan bir isim. Amber onun yaşamadığının göstergesi. Guban’ı öldürdüler yerini tutmayacak bir Amber yarattılar...

“Tövbe! Yaratma sözcüğünü kullanmamalıyım! Haşa!” (H A, s.233)

2.2.5.10. Karşılaştırma ve Karşıtlık Motifi

Çoğu zaman romanda konunun etkisini artırmak amacıyla olağan üstü niteliklere sahip roman kişisiyle en kötü, en olumsuz kişinin karşılaştırılması yoluna gidilir. Bunun için *Harem Ağası* romanında hak tanır bir aktar olan Samet Dede’yle sahte muskacı Şekip Hoca tiplerini örnek verebiliriz:

“Samet Dede yanlış bir adam değildi. Aksine çarşının en doğru, en dürüst adamıydı. Amber’in talihi yaver gitmiş, Allah karşısına böyle bir adam çıkarmıştı.

Böylesi karmaşık işlerden uzak durur, saraya iş yapmayı da sevmeydi. Amber'in yakarışına acımış, ona yardımcı olmaya karar vermişti.

Asıl yanlış adam çevresinde yalancılığı, dolandırıcılığı ile ünlü, güya muska yazan, büyü ile insanlara şifa dağıtan Şekip Hoca'ydı. Amber'in verdiği altın dolu keseye oynarken, bunun ardından gelecek keseyi düşünüyor bu aptal kara ağanın altınlarının helal olduğuna kara veriyordu.” (H A, s.278)

2.3. ANLATMA YÖNTEMİ VE ÖGELERİ

2.3.1. Kurgulama Tekniği Öğeleri

2.3.1.1. Olay Örgüsü

“*Olay örgüsü, romanın hikâyesinde yer alan olayların sıralanış ve düzenleniş sistemidir.*”⁴⁹ Bu zaman olaylar neden-sonuç ilişkisine bağlı kalarak aktarılır. Romanda olay örgüsünün düzenli olması ve bütünlüğünün iyi sağlanması anlatının okunurluğunu iyi yönde etkiler.

İncelediğimiz romanların çoğunda olayların anlatımı başlamadan önce kısa destansı bir giriş verilir. A. H. Terzioğlu, romanlarının birçoğunda kahramanların yaşamlarını çocukluklarından, hatta doğumlarından itibaren verir. Bununla yazar, onların yetişme tarzlarının kişiliklerine etkisini göstermiş olur. Örneğin, *Alp Urungu*, *Kür Şad*, *Cengiz Han* ve *Reisim Çatlı*’da romanlara ismi verilen başkahramanların doğumundan, *Teoman Han* ve *Harem Ağası* romanlarında ise Teoman’ın ve Guban’ın küçük yaşlarından itibaren yaşamları konu edilir.

2.3.1.1.1. Kimmerya

Kimmerya romanı Kimmer ülkesinin sınırlarının, birtakım törelerinin, komşuluk ilişkilerinin tanıtılmasıyla başlar. Olaylar, Kimmer beyinin oğlu İrnek’in yurduna saldırı olmasıyla ilgili ruhlar tarafından uyarılmasıyla devam eder. İrnek, bu uyarılarla ilgili Ulu Kam’la konuşur ve tavsiyeler alır.

⁴⁹ *Age.*, s.187

Daha sonra düzenlenen kutlu gecede Ativa'nın İrne'ye aşkını ilân etmesini ve onun bu teklifi reddettiğini görürüz. Aynı gece İrne, Dalva'ya olan sevgisini açıklar ve karşılığını alır. Ardından aşkı geri çevrilen Ativa'nın yurdunu terk etmesi, Amazon ülkesine giderek bu savaşçılara katılmayı amaçlaması anlatılır.

Sonraki bölümde Amazon ülkesi, onların yaşamı, kuralları, cezaları detaylı şekilde verilir. Yolda Amazon sakçıları tarafından pusulanarak yakalanan Ativa, sorguya çekilir. Onunla ilgili karar verilmesi için gözleri bağlanarak Amazon ecesinin huzuruna çıkarılır.

Bu arada İrne, Dalva'yla evlenmiştir. Ardından Ulu Kam'ın tavsiyesi üzerine Türk Atay'la konuşmak için dört arkadaşıyla birlikte Kutlu Orman'a gider ve onunla görüşür. Burada Kimmerlerin ilk kez tektanrıcılıkla tanıştıklarını görürüz. İrne, bu bölümde onu düşündüren birçok soruya cevap alır.

Yazar, sonraki başlıklarda 'kurgan' ve 'Togarma'⁵⁰ yani Kimmer Hanlarına verilen isimle ilgili bilgiler verir. Ardından tekrar Amazon savaşçılarının girdikleri savaşa ve savaş sonrası ele geçirdikleri erkek tutsaklara uyguladıkları sert işkencelere tanık oluruz. Amazonlar, Ativa'yı aralarına almadan önce kararını tekrar düşünmesi için ona üç aylık zaman tanırlar. Bu süre içerisinde Ativa, Amazonlarla ilgili pek çok şey öğrenir ve kararını vererek onlardan ayrılmamak üzere Amazon And'ı içer.

Gecen sürede İrne'le Dalva'nın kızı doğmuştur. Bu sırada Akhalarla savaş başlar ve Kimmer budunun savaşçıları savaşa yollanır. Bunu fırsat bilen Akhalar'ın

⁵⁰ Ahmet Haldun Terzioğlu, *Kimmerya*, Kripto Yayınları, Ankara, 2013, s.129-139.

geride kalan kısmı sahipsiz kalmış Kimmer obasına saldırıya geçer. Budunun eli silah tutan bütün kadınları onlarla savaşa hazırlanır. Olanlardan haber tutan Ativa, Amazon savaşçılarıyla birlikte yurduna yardıma gelir ve düşmanları geri püskürtürler. Fakat savaş sırasında hayatını kaybeden birçok kişi arasında İrnek'in babası ve eşi Dalva da vardır.

Olanları duyunca İrnek ve diğer savaşçılar öç almak için Amazonlar'ın peşinden giden Akhalarla tekrar savaşa girerek onları ağır yenilgiye uğratırlar. Savaş sırasında İrnek ağır yaralanır ve Ativa, o kendine gelene kadar onun başında bekler.

Bu olaydan sonra aralarında yeniden aşk doğan İrnek ve Ativa Amazon kuralları çerçevesinde, bazı şartlara tabi tutularak evlenirler ve Ativa'nın doğan ikiz erkek bebeği Amazon töresi gereği İrnek'in yanında büyümeleri için Kimmer yurduna gönderilir. Roman, İrnek'in yeniden ruhlar tarafından "*Gelecekler... Göç*" diye uyarılmasıyla son bulur.

2.3.1.1.2. Teoman Han

Romanda daha çok eski Türklerin savaşçılığı, 'Kartal Savaşçıları', onların arasından seçilen 'Börü Birliği', büyük Hun Devletinin kurulması için atılan ilk adımlar üzerinde durulur.

Roman, çocuklar tarafından etrafı sarılan kocamış bir destancının geçmişe dayalı, Hun ilinin birliğinden bahseden anlatılarıyla başlar. Bu sırada tepkileri ve cevaplarıyla Tuvu Bey'in adsız oğlu, dikkat çekmektedir. Olaylar henüz on bir yaşındaki bu çocuğun babasından hakkı olan atını istemesiyle devam eder. Tuvu

Bey, önce tereddüt etse de oğluna onay verir. Tavlaya koşan çocuk, farkında olmadan babasına ait atı beğenip kendine seçerek, atın da adı olmadığı için ona ‘Adaş’ adını verir.

Sonraki bölümde artık beş sene geçmiştir ve Bey’in oğlu hâlâ adsızdır. Bu arada Hun beylerinden biri onları oğlunun düğününe davet eder. Gençler önceden yola koyulur. Gece konakladıkları yerde herkes uyurken yağılar, onları pusuya düşürmeye çalışırlar. Bunu fark eden Bey’in adsız oğlu, çadırlardaki arkadaşlarını kurtarmak için sakçı arkadaşlarıyla beraber plân yapıp, duman ağacının kabuklarını ateşe vererek önce ortalığı duman içinde bırakıp ardından şaşkınlık içinde olan yağılara saldırarak büyük kahramanlık gösterir. Bu olay anlatıldıktan sonra Tuvu Bey, oğluna kahramanlığını simgeleyen Duman ismini verir.

Seneler önce destancıdan duyduğu sözleri unutamayan Duman, artık Hun boylarını birleştirerek Hun devletini kurmanın hayalleriyle yaşar. Bir süre sonra buduna ona özel yay hazırlamak için Yayı Usta gelir. Yayın hazırlanması bir seneyi bulur. Diğer yandan Hunları tehlike olarak gören Çin, onları yenilgiye uğratmak için planlar kurmaktadır. Onlar, Türklerle baş etmenin yolunu ise onlara benzemekte, onlar gibi savaşa bilmekte, onlar gibi silahlanıp onlarınki gibi atlara sahip olmakta görmektedirler.

Olayları Hunların eğitim kurallarının anlatımı takip eder. Eğitim günlerinin birinde yiğitler yine çeşitli hünerler sergilerken onların arasında Kırgı ve Kuru, yeni savaş taktiği sergilerler ki sonradan bu sayede Duman’ın teklifiyle ‘Hun Kartal Savaşçıları’ kurulur. Bu arada Duman, zaman zaman Hun Devleti kurmak düşlerinden babasına ve çevresindekilere bahsederek etkilemeye çalışmaktadır.

Kısa süre sonra Çin, Hunlar üzerine saldırıya geçse de ağır yenilgiyle karşılaşır. Savaş sonrası verilen kararlar ‘Kartal Savaşçıları’ özel birliği için diğer Hun budunlardan da yiğitlerin katıldığı seçimlerle önemli birlik kurulur. Burada bir diğer amaç da Hun budunların her zaman birlik olabileceğini göstermiş olmasıdır. Çin ise her zamanki gibi Türklerin arasına soktuğu körükler vasıtasıyla gelişmelerden haber almaktadır ve bu seferki bilgiler onları hayrete düşürür. Bu arada Çin’in içerisinde de bölünmeler başlamıştır.

Az sayılarına rağmen Çin’le ikinci savaşı da kazandıktan sonra Hun ilinde büyük toy kurulur, Duman, Huçi Boyu’ndan Aykız’ı evdeş alarak birlik olma adına ilk adımı atmış olur. Ardından her türlü ihanete karşı Bey’i korumak amacıyla yeniden seçimler düzenlenerek Kartal Savaşçıları arasından kurt başı tamgası taşıyan ‘Kırk Börü’ seçilir. Fakat kısa süre sonra Tuvu Bey hastalanır. Duman’ın yeni doğan oğlu için töre gereği toy kurdurmak istese de hastalığı buna izin vermez. O, acundan göçmeden önce torunun ismini ‘Bahadır’ koyar. Onun son yolculuğunda ‘son gören’ görevini Kırgı üstlenerek görevi sonunda otuz dokuz Börü tarafından oklanır.

Tuvu Bey’in ölümü ardından beylik alan Duman, toya toplaşan beyler ve soylular karşısında ‘Hun Devleti’ düşünüyü açıklar. İtirazlar olsa da hedef belirlenmiştir. Son akını büyük ses getiren Duman, savaş sonrası Ötüken Yış’ta dokuz tuğlu bayrağını dikerek Hanlığını ilân eder. Bu bölümde ‘Kağan Kaldırma’ töresine şahit oluruz. Sonda Duman, Çakın Ata’nın ona seslenişini kutlu belleyerek Teoman adını alır ve başkenti Ötüken Yış olan devletini kurar.

2.3.1.1.3. Kiok Han

Romanda olaylar, bedizci Talay'ın henüz dağlardaki sefil ve umursamaz yaşamının anlatımıyla başlar. O, çocukluğundan beri budunundaki diğer yaşlılarından farklılık göstermektedir. Hem insanlar, hem de Talay kendini anlamakta zorluk çeker. Anlatının devamında Mete Han'ın uçmağa vardığını ve oğlu Kiok Han'ın tahta oturduğunu öğreniriz. Bu arada dönüş yolculuğunda olan Çin'li bir gezi heyeti yol üzerindeki Hun buduna uğrayarak mola vermek durumunda kalır. Talay, burada ilk kez Çinli bir bedizciyle karşılaşır ve bu bedizci, onunla ilgilenerek yeteneğini keşfetmesine vesile olur. Fakat bu meslek budununda önemsiz karşılandığı için o, yine gezginliğine devam ederek hayatını sürdürür.

Diğer bölüm ticaretin merkezi olan Loulan kentinin güzelliğinin, öneminin anlatımıyla başlar. Talay, uzun mesafeler kat ederek bu kente varır. Burada Binbaşı Dogan tarafından bedizci olduğu anlaşıldıktan sonra hayatı değişmeye başlar. Doğan, bugünün geleceğe taşınması için bu mesleğin öneminin farkındadır ve Türkler arasında da bedizcilerin olduğunu görmek onu mutlu eder. O, Talay'a Hun budunun bedizcisi olmayı teklif eder ve böylece Türklerde de artık bedizciliğe önem verilmeğe başlar.

Daha sonra olayları Hunların Tümenbaşı Altuğ Bey ve ordusunun sürekliliği avı dönüşü Yüeciler tarafında pusulanarak öldürülmesi, bunun karşılığında Kiok Han'ın akın hazırlıklarına başlama emri vermesi takip eder. Yüeci kralı Kitolo da savaş hazırlıklarına başlamıştır. Bu durum ise Çin'in işine yaramaktadır.

Diğer yandan Talay'ın değişimleri anlatılır. Çin'li hizmetçiler onun dış görünüşünü tamamen değiştirir, ona çizmesi için gereken malzeme ve at binemediği

için at arabası verirler. O, artık görevine başlamak için hazırdır, ilk buyruğu alınca da işine başlar. Talay, bir süre sonra burada savaşı Doruk Kızla tanışır ve ona âşık olur.

Bu arada Hun ilinde kuraklık sürmektedir. Talay, özlemini gidermek için yine dağlara çıkıp orada çizim yapmak istediği bir gün görmemesi gereken şeye şahit olur. Dört Ulu Kam, kuraklığın son bulması için Yada Taşlarıyla yağmur duasına çıkmışlardır. Bilinmemesi, izlenmemesi gereken, sır olan bu olayı izleyen hatta sonrasında çizen Talay, bu davranışının bedelini yıllar sonra ödeyecektir.

Daha sonra savaş öncesi yapılan son toy, son hazırlıklar, ordugâhın tasviri anlatılır. Çinli konçuyla Ötüken' e gönderilen ve bir daha geri dönmeyi düşünmeyen vezir Yüeh de Kiok Han'dan izin alarak buraya gelmiştir ve savaştan önce Türklerden yana önemli tavsiyelerde bulunmaktadır. Son hazırlık gecesi ise diğer yiğitler gibi Talay'ın da aşkını itiraf etmek için Doruk Kız'ın çadırının önüne geldiğini görürüz. Fakat onun itirafları bu kız tarafından küçümsenerek, reddedilir.

Olaylar savaşın gidişatının anlatımıyla sürer. Savaş, Yüeciler'in ağır yenilgiye uğraması, kral Kitolo'nun ise savaşta başını vermesi ile biter. Bozkır töresi gereği Kiok Han, onun kafasından altın kadeh yaptırır. Bu, Hun budun için gurur verici bir durum olduğu kadar Yüeciler için de utanç vericidir.

Savaşta Doruk Kız'ın ölümünün ardından kendini toparlayamayan Talay, bu kez at binmeyi, savaşmayı öğrenmek için Batuğ Koca'dan ders almaya başlar. O, bir süre sonra artık at belinde seferlere katılabilir duruma gelir. Diğer yandan Hun İl'i, Türk hayranı Çinli vezir Yüeh'in de katkılarıyla gelişmekte, değişmektedir. Bu durumdan rahatsız olan, Hunların güçlenmesini tehlike olarak gören Çin'in ise yine gizli hesaplar ve düzenler peşinde olduğunu görürüz.

Romanın sonuna doğru bu kez Çin, anlaşmayı bozarak yeni bir akının başlamasına sebep olur. Akın başlar ve Hunlar, kısa sürede birçok Çin kentini ele geçirir. Bir süre sonra barış istemek zorunda kalan Çin, her zamanki gibi *bükemediği eli, öpmeyi* seçer.

Bir süre sonra Kiok Han hastalanır, oğlu Künçin Tegin'i tahtın varisi ilân ettikten sonra uçmağa varır. Bunun üzerine Talay, eski günlerine geri döner, tekrar dağlarda yaşamaya başlar. Fakat romanın sonunda Ulu Kam'ın etkisiyle tekrar kendine geldikten sonra Kiok Han'a verdiği sözleri tutmak üzere budununa geri dönme kararı alır.

2.3.1.1.4. Alp Urungu

Olaylar, Kürt budunun anlatımıyla başlayıp, karakış gününde on üç çocuk sahibi olan Egit Çor'la Kından Hatun'un dördüncü oğlunun doğmasıyla devam eder. Haber Egit Çor'a ulaştırılıp muştı alındıktan sonra Ulu Kam görevini yerine getirip çadırı kötü ruhlardan korumak için gün doğana kadar nöbet tutar.

Sert geçen kışın ardından geç de olsa bahar gelir. Kürt budun soğuk kıştan dolayı hem kişi hem de mal olmak üzere çok yitik vermiştir. Bir sabah budun baskın haberiyle uyanır. Çocuklar ve kadınlar önceden belirlenmiş olan sığınaklarda, mağaralarda saklanır. Saldırının ardından insanlar yurtlarını terk etmek zorunda kalarak göç ederler.

Geçen zamanda Egit Çor'un son oğlu sekiz yaşına gelse de henüz ad alamamıştır. O, atasının karşısına geçerek at ister. Bunun için töre gereği sınava tabi

tutulur. Sivri adındaki koçu yenerek sınavı geçen çocuk, seçtiği atı alır. İki sene daha geçmesine rağmen Bey'in oğlu olduğu için kolayca ad alamayan Çor'un oğlu, henüz savaşlara da katılamaz. Bu savaşların birinde de küçük ağabeyini kaybeder.

Olayların devamında budunda yakın zamanda Aşina soyundan bir beyin tuğ kaldırılıp, bayrak açacağı ve budunları birleştirip Türk devletini kuracağı haberleri konuşulmaya başlar. Kısa süre ardından Aşina Bumin, Türklere sadık Kürt budunu da yanına seslediğinde bu haber sevinçle karşılanır, büyük şölen düzenlenir.

Artık Bey'in adsız oğlu on üç yaş almıştır. Adsız olduğundan henüz orun da alamamıştır. Bu durumdan kurtulmak için önce Gök'e ıdık at adar. Bir sonuca ulaşamayınca ise kararını verir. Diğer iki adsız arkadaşıyla birlikte Aşinalara katılıp kahramanlık gösterip ad alacaktır. Bir hafta hazırlığın ardından yola çıkacakları gece Egit Çor'a yakalansalar da, gitmek için izin alabilirler.

Ötüken Yış'ta üç yaş daha alan Çor'un oğlu, ad almak için nihayet fırsat yakalar. Aşina Bumin'e karşı çıkan, bir Türk budunu olan Tölesler'e karşı akın emri verilir. Savaşta yezeklik görevi alan Çor'un oğlu, yiğitlik göstererek görevinin üstesinden hakkıyla gelir. Savaş utkuyla bitmiştir. Fakat genç kahraman savaşta ağır yaralanmıştır. Bir süre hasta çadırında tedavi gördükten sonra bir gün babası Egit Çor, onu *Alp Urungu* diye sesleyerek çadırına girer. Olanları sonradan duyan Alp Urungu, bu adı ona savaşta gösterdiği kahramanlığından dolayı Aşina Bumin'in verdiğini öğrenir. Üstelik Bumin, Kürt buduna iltifatlarda bulunarak Egit Çor'a kendi atının soyundan bir at, ona ise özel işlenmiş altın okluk hediye eder.

Aradan iki yıl daha geçmiştir ve Juan-juanlar'la Aşinalar arasındaki durum savaşı getirmektedir. Onbaşı Alp Urungu, kısa sürede yüzbaşı orununu almıştır.

Savaş öncesi Aşina Bumin, diğer Türk budunların aynı zamanda Kürt budunun beylerini Ötüken'e toplar ve toy kurulur. Ardından savaş kararı alınır ve beyler, ordularını toplamak için yurtlarına döner.

Artık sekiz senedir yurdundan ayrı kalan Alp Urungu, yirmi bir yaşına gelmiştir. Uzun zaman sonra ilk kez yurduna dönüp ailesini görmek için arkadaşları Balkı ve Kırca ile birlikte izin alır. Ardından yolculuk sırasında önce Kürt obalarının birinde misafir kaldıkları, daha sonra sürekle avı yaptıkları, evlilik hayalleri kurdukları anlatılır. Yurtlarına vardıklarındaysa sevinçle karşılanırlar. Kından Hatun, oğluna kırgın olsa da onu affeder.

Olayları baharda Juan-juanlar'la olacak akın hazırlıkları takip eder. Alp Urungu'nun her iki arkadaşı artık evlenmiştir. Aşina Bumin, bütün Türk budunlara savaş çağrısı yapar. Duyulan güvenin sonucu olarak yezeklik görevi Kürt buduna verilir. Savaş Türklerin büyük zaferiyle sonuçlanır. Ardından Aşina Bumin, Türk devletini kurar ve İl Kağan adını alarak kağan kaldırma töreni ile tahta oturur.

Fakat Juan-juanlar tekrar toparlanmayı planlamaktadır. İl Kağan, bunu önlemek ve onların üzerine tekrar ordu çıkarmak için hazırlıklara başlar. Ordulardan birinin başında Alp Urungu bulunmaktadır. Bu akın da zaferle sonuçlansa da savaşın ardından İl Kağan Uçmağa varır ve oğlu İlci Kağan tahta geçer.

Bu kez Çin'in Wei Devleti Juan-juanlar'a sahip çıktığı için tekrar savaş hazırlıklarına başlanır. Kurulan toy sonrasında ilk kez Alaltın'la karşılaşan Alp Urungu, ona âşık olur, aklından çıkaramaz. Savaşı kazanıp tekrar Ötüken'e döndükten sonra o, Alaltından olumlu cevap alır. Nişan yapıp, düğün için bahar beklenirken İlci Kağan vefat eder, yas ilân edilir. Fakat tahta oturan Mukan Kağan,

onların düğünü ertelememesini söyler. Böylece Alp Urungu, yurduna dönerek isteği yerine getirir.

Alp Urungu, yine akın için Ötüken'deyken yurdundan iki haber alır. Babası Egit Çor vefat etmiş, aynı zamanda eşi Alaltın bir erkek çocuk doğurmuştur. Yas töreninin ardından kurultay kararıyla Alp Urungu, elhan seçilir. Toyda bazı beylerin itirazları olsa da karar alınmıştır. Başta Tadjun Bey olmakla bazı beyler Kürt budunu terk eder.

Geçen zaman diliminde Alp Urungu, Çin'e karşı akınlara katılmaya devam eder. Onun bir oğlu daha doğmuştur. Bu arada Alp Urungu, Ulu Kam'ın mağarasına gider ve ondan Kürt budunun geleceğiyle ilgili güzel sözler duyar. Ardından Mukan Kağan'ın kızını Çin imparatoruna verdiği haberi duyulur.

Çin'e karşı katıldığı son savaşta arkadaşı Kırca'yı kaybeden, kendisi ise ağır yaralanan Alp Urungu, otuz dokuz yaşındayken vefat eder. İsteği üzerine Elegeş ırmağı kıyısında defnedilir ve onun anısına mezarı başına bir bengu taşı dikilir.

2.3.1.1.5. Kür Şad

Romanda olaylar, Çinli yazar Tu Yu'nun önce yazıcılık mesleğinin öneminden bahsetmesiyle başlayıp kendi döneminden yüz altmış yıl öncesini anlatmasıyla devam eder. Onun ilk anlattıkları Aşina soylu Türklerin doğuşu, kökeni, kimliği, âdetleri, kuralları, savaşçılıkları üzerinedir. Bunu geçmiş bazı Hun kağanlarının kısaca tanıtılması, Kiymın Kağan'ın Çin meyilli siyaseti, ardından Şipi Kağan'ın tekrar Türkler için yeni devir başlatması takip eder.

Çin, tehlike bellediği Türkleri değişmek, özünden koparmak, soysuzlaştırmak için elinden geleni yapmaktadır. Bunun için Türk kağanına Çinli konçuy lar göndererek her zaman olan bitenden haberdar olmayı sağlar. Kıymın Kağan'ın ölümü üzerine ise Çin'den kurtulmaya çalışan Şipi Kağan'ı zor durumda bırakarak lavirat töresini uygulatır, böylece Çinli konçuyu yine Ötüken Yış'ta tutmayı başarırlar.

Kıymın Kağan'ın devlete verdiği zararları onarmakla uğraşan Şipi Kağan, bunca derdin arasında üçüncü oğlan çocuğunun doğduğu muştusunu alır. Budunda şenlikler başlar. Konçuy İ-ch'eng Hatun'a ise bebeğe yaklaşmak bile yasaklanır. Aşına soyunun devam etmesi Çin'in zararına olduğu için yeni oyunlar peşine düşerler.

Diğer bölümde olaylar İ-ch'eng Hatun'un bakış açısıyla anlatılır. Çin'e tutkun olduğu kadar Türkler'e nefret besleyen bu konçuy, oldukça zeki biridir ve Hun'a gönderilmek için özel yetiştirilmiştir. O, öncelikle gördüğu eğitimi, Ötüken'e geliş amacını, yaptıklarını anlatır. Türklerin acundan tükendiğini görmek onun en büyük arzusudur.

Bu sırada Ulu Hatun, küçük oğlunu gerçek bir Aşına ruhuyla büyötmek çabasındadır. Çin ise yeni oyun kurarak Şipi Kağan'ın Çin sınırındaki büyük oğlu Nipu şad'ı ele almak için ona Çinli konçuy gönderir. Şipi Kağan buna kızs a da anlaşmayı bozmamak adına bir şey yapamaz. Bir süre sonra ise oğlu Nipu şad'ı Ötüken'e çağırır. Tam bir Çinli görünümünde, ipekler içinde, Çinli hizmetkârlarla yurduna gelen şad, budununu hayal kırıklığına uğratır. Ulu Hatun, oğluna önce kıztıp sonra özüne dönmesi için öğütler verse de buna geç kalmıştır. Bu artık Çin'in planının başarılı olduğunu gösterir.

Çin’de ise durumlar karıştığından bazı hanedanlar Şipi Kağan’a bağlanmak istemektedir. Bu nedenle Çin, bu kez Kiçi Şad’a konçuy göndererek onu yanına çekmek istese de bu planı anlaşılır ve savaş artık kaçınılmazdır. Bu durumda devreye giren İ-ch’eng Hatun, Aşina beyinin dilinden Şipi Kağan’a bitiş yazarak Ötüken’in tehlikede olduğunu anlatır. Böylece savaş ertelenir ve Çin, büyük yenilgiden kurtulur.

Bu arada Küçük Aşina altı yaşına gelmiş, Ulu Hatun’un iki kızı daha doğmuştur. Bahar geldiğinde Ötüken’de Ergenekon’dan çıkış, yeniden doğuş kutlamaları başlar. Ulu Hatun, yapılan yarışlara küçük oğlunun da katılmasını ister. Gecenin ilerleyen saatlerinde Ulu Kam, *“ateşte kor hâline gelen demiri bedenine değdirecek er bulunur mu?”* diye buduna sorar. Kimseden ses çıkmayınca küçük Aşina ileri çıkar, herkes buna şaşırır. Küçük Tigin’in sol omuzu bozkurt başı tamgayla bir anda dağlanır ve o an iz yok olup gider. Bu artık bir sırdır.

Bir süre sonra katıldığı ilk savaşında büyük kahramanlık gösteren Aşina Tigin, o gün Ulu Kam tarafından Şu Tigin adını alır. Aynı zamanlarda Türkler, zaferler kazanıp güçlendikçe, ağır yenilgiler alan Çin, içeriden de parçalanmaktadır. Buna çare bulmak için Çin, bu kez yakışıklılığıyla da herkesi hayran bırakan Şu Tigin’i tarafına çekmek için ona armağanlar eşliğinde çok güzel bir Çinli konçuy gönderir. Şu Tigin’in ise bu oyuna gelmeye niyeti yoktur ve bu teklifi geri çevirir.

Sonraki bölümde Şu Tigin’in Gökçin’le karşılaşması, sırrından haberdar olan bu kızla konuşmaları verilir. Gökçin’e âşık olan Tigin, Çinli konçuyu reddettiği için İ-ch’eng Hatun, Ulu Hatun’u ağılatarak kısas alır. Bunun üzerine Şipi Kağan Çin’e akınlar düzenler, çok can alır. Fakat akınların birinde hastalanıp, vefat eder ve kardeşi Çulu Kağan tahta geçer. O, da töre gereği İ-ch’eng Hatun’la evlenmek

zorunda kalır. Bir süre sonra ise Şu Tigin'e Şadlık verir ve o, Kür Şad diye anılmaya başlar.

Çin'e düzenlenen akınların birinde Kür Şad'ın ağabeyi uçmağa varır, ardından Çulu Kağan da İ-ch'eng tarafından ağulanır. Çinli Konçuy engel çıkarmak için çok uğraşsa da tahta İl Kağan adını alan Bagatur Şad geçer. Diğer kağanlar gibi o da İ-Ch'eng'le evlenmek zorunda kaldığı gibi kısa süre sonra onun etkisinde kalarak Çin'le barış yoluna gider. Uzun sürmeyen barışın hemen ardından savaş başlar, Türkler ağır yenilgiye uğrar, geri çekilmeye başlarlar. Bu sırada Çin'in etkisinde kalan Nipu Şad tahta geçmek için Çin'le işbirliğine girer ve kurultay kararıyla küçük kağanlık orununu alır. Fakat zamanla onun Çin hayranlığından bıkan uruglar, Kür Şad'a bağlanmaya başlarlar. Bir süre sonra Kür Şad Gökçin'le yeniden karşılaşır, ardından uzatmaya gerek duymadan evlilik yoluna girerler.

Gittikçe zayıflayan Türkler, sonunda Çin'le anlaşmaya varır. Fakat kuraklık, açlık, sefalet ülkeyi kötüye sürükler, üstelik başkaldırıları da başlar, Tuli Kağan ihanet ederek Çin'e bağlanır. Bu karmaşanın arasında Kür Şad'ın kızı Ayca doğar. Bahar gelince tekrar savaş başlar ve Türklerin başarısızlıkları sürer.

Sonunda Çin, büyük zafer kazanarak Türkleri tutsak eder ve Çin duvarları arasına almayı başarır. Dokuz sene süren tutsaklık zamanında Tuli Kağan ve İl Kağan vefat eder, Kür Şad'ın ise bir oğlu doğar. Çin'in amacı Türkleri soysuzlaştırmak, kimliklerini unutturmak, böylece tehlikeyi kökünden çözmektir. Fakat onların bu çabaları boşa çıkar. Kür Şad, sadece kırk yiğit arkadaşıyla beraber bir gece Çin sarayına baskın düzenler. Çin'e korku salan baskın sonucu bütün yiğitler uçmaya varsa da Çin, başarıya ulaşamayacağını anlar. Böylece Kür Şad amacına

ulaşmış olur. Alınan kararlar Çin, dokuz sene sonra Türkleri özgür bırakmak zorunda kalır.

2.3.1.1.6. Cengiz Han

İlk bölüm Moğol budundan kısaca bahsedilmesiyle başlar, Hada Koca'yla sekiz yaşlı Timuçin'in geçmişteki Moğol- Tatar ilişkilerinden sohbetiyle devam eder. Daha sonra yazar, biraz geçmişe uzanarak Kiyat umağının başı Yesugey Bahadır'ın Helün İcün'ü kaçırmak evlenmesi, onların oğlu Timuçin'in avucunda kan pıhtısıyla doğması, Ulu Kam'ın bu kutun "*çocuğun acunu yeniden şekillendireceği*" anlamına geldiğini söylemesini anlatır. Ardından Yesugey'in dört çocuğu daha doğar.

Timuçin, dokuz yaşına gelince atasıyla beraber kız seçmek için yola çıkar. Gece Unggirat uruğunun beyi Dey Seçen'le karşılaşır, yolculuklarının amacından bahsederler. Dey Seçen, Timuçin'i beğenir ve kızı Börte'yi anlatarak gençleri tanıştırmak için onları yurduna davet eder. Çocuklar bir birini görüp beğenirler. Töre gereği Timuçin bir süre bu urugda kalmalı, toy için yaşlarının gelmesini beklemelidir. Oğlunu kürgen bırakıp geri yurduna dönen Yesügey Bahadır, yolda Tatar erleriyle karşılaşır, aralarında husumet olsa da buna aldırış etmeden Tatarların davet ettiği sofraya konuk olur ve ağulanır. Timuçin, haberi alıp yurduna geldiğinde atası artık uçmağa varmıştır.

Timuçin, töre gereği beyliği alsa da her geçen gün birileri umağı terk eder ve sonunda umak tamamen yalnızlaşır. Birçok uruğu etkisi altına alan Tayçit beyi Targutay, bununla yetinmeyip kendini sağlama almak için Timuçin'i yok etmek ister.

Bir gece pusu kurularak ayile saldırı düzenlenir, Timuçin ve ailesi kuşatmadan canlarını zor kurtarır, mağaralara ormana sığınarak saklanırlar. Fakat düşmanları kısa süre sonra onu ele geçirir, işkenceler verir, bukağı vurup aşağılayarak ailleri dolaştırır, şu şekilde ona bağlanan umutları yok etmeğe çalışırlar. Timuçin, onların elinden kaçmayı başarır. Onnon Irmağına atlayarak kurtulur. Saklanması için Sorkan Kiray adındaki çobandan yardım alır.

Toparlandıktan sonra terk edilmiş, yakıp yıkılmış yurduna gelen Timuçin, burada Hada Kocayı bulur ve öç yemini ederek oğuşunu bulmak için yola koyulur. Yaşadığını duyan birçok kişi ona katır. Timuçin, zaman geçtikçe gücünü yeniden toplar, ardından nişanlısı Börte'yi istemek için Dey Seçen'in yurduna varır, yapılan toyun ardından eşiyle beraber ayiline döner.

Yeterince güçlenen Timuçin, ata andası Tuğrul Han'ın yanına giderek onun yardımını da alıp Yesügey Bahadır'ın Beyliğini yeniden kurmayı amaçlar. Fakat Merkitler ondan önce davranarak baskın düzenler, Timuçin kaçmayı başarsa da eşi Börte tutsak düşer. O, Tuğrul Han ve Caricat boyunun beyi, çocukluk arkadaşı Camuka'yla birlikte Merkitler'i yenerek Börte'yi kurtarır.

Bahar geldiğinde Timuçin, oğuşuyla beraber dağlara doğru göçe başlar. Yolda Börte bir oğlan doğurur. Fakat Timuçin'in eşi tutsak düştüğü için şüpheleri var ve sevinemez. Yol boyunca onun buyruğuna giren oğuşlar olduğu gibi, arkadaşı Camuka'dan ayrılıp gelenler de vardır. Sayıları arttıkça Timuçin'in hedefleri de büyür. Kış geldiğindeyse bu kez yine Tayçitler saldırı geçer ve yenilgiye uğrarlar. Timuçin, tutsak ettiği düşmanlarına akıl almaz işkenceler yaşatır, kaynar kazanlarda pişirerek can vermelerini sağlar. Tayçitler'in başı Targutay ise daha beter işkenceyle öldürülür.

Bir süre sonra Timuçin, Cengiz Han adını alarak hanlığını ilân eder. Orduyu yeniden düzenler, görev paylaşımı yapar. Fakat arkadaşı Camuka, onun hanlığını tanımaz, onun buyruğuna girmez. Cengiz'in onun erlerini ve kardeşini pervasız davranışlarından dolayı cezalandırması üzerine iki arkadaş arasında savaş kaçınılmaz olur. Cengiz Han, bu savaştan kaçınmak istese de karşı tarafın ısrarı üzerine kanlı savaş yaşanır. Bu olayın üzerine birçok umağın ayrılarak Cengiz Han'a bağlanması Camuka'yı daha da hiddetlendirir.

Gittikçe güçlenen Cengiz, artık Tatarlardan öç almanın zamanı geldiğini düşünür ve savaş için Tuğrul Han'la ittifak kurarak düşmanı büyük yenilgiye uğratır. Cengiz'in hanlığına sığınanlar olduğu gibi, onun yanından ayrılarak Camuka'ya ve Tatarlara sığınan umağlar da olur. Bu yüzden onlar arasında yeniden başlayan uruşların birinde Cengiz, ağır yaralanır ve arkadaşı Celme tarafından kurtarılır.

Bir süre sonra Tuğrul Han'ın beylerinden biri Cengiz'e sığınmak ister. Durum Tuğrul Han'ı rahatsız eder. Bu sırada Tatarlar yeniden saldırı geçer ve yine ağır yenilgiyle uğrar, çoğu tutsak düşer, kıyınları verilir. Tatar kadınları ve çocuklarıysa Cengiz Han'ın malı sayılır. Gittikçe Tuğrul Han'la araları bozulmakta olsa da o, buna aldırış etmez. Fakat Naymanlarla savaş sırasında Tuğrul Han'ın onu yalnız bırakıp gitmesi durumu kötüleştirir. Bu kez ata andası ve çocukluk arkadaşı Camuka, onun karşısında yer alır. Üstelik Tuğrul'un oğlu Senggüm de Cengiz'i kıskandığı için bozgunculuk yapmaya başlar. O, Cengiz'e tuzak kurmak için atasını ikna etse de planı boşa çıkar. Onların orduları yeniden karşılıklı savaşa girer ve Cengiz Han, yitikler vererek geri çekilir.

Cengiz artık ata andasına karşı saygı beslemek yerine onun gibi davranmaya başlar. Harekete geçerek oğuşunu kuşatmaya alsa da onları elinden geçirir.

Kurtulduğunu düşünen Tuğrul Han, yolda Naymanlar tarafından oklanarak can verir. Oğlu Senggüm ise ihanet sonucu Cengiz'in eline geçerek kıyını verilir. Camuka ise Naymanlarla ittifak kurarak bir süre sonra saldırıya geçer ve yenilgi yine kaçınılmaz olur. Yanında birkaç arkadaş bildiği kişiyle dağlara sığınan Camuka, onların ihaneti sonucu Cengiz'in huzuruna getirilir. Bunu duyan Cengiz Han, çok kızar ve hainleri cezalandırdıktan sonra andasına barış eli uzatsa da o bunu gururuna yediremeyip ölümü seçer. Onun ölümü üzerine Cengiz Han, dokuz gün yas ilân ederek odasından çıkmaz. Ardından kurultay toplanır ve Cengiz Han, bütün bozkır budunlarını birleştirerek kendi adını taşıyan devletini kurduğunu ilân eder.

2.3.1.1.7. Hasan Sabbah

Olaylar, hayatını gezgin olmaya adanmış Avrupalı Gezgin'in Moğol yurduna yollanmayı hedeflemesiyle başlar. Fakat mola yerinde uzaktan gördüğü Alamut kalesinin onun ilgisini çekmesi gideceği güzergâhı değişmesine sebep olur. Bunun için önce kendine yol bilir birini bulması gerekmektedir ve yolunun üzerindeki fakir bir köyde geceledikten sonra burada Macit'le tanışır. Ona yol arkadaşlığı teklif eder, anlaşmaya vardıktan sonra hazırlık yapıp yola koyulurlar. Yol boyunca ondan bu kaleyle ilgili anlatılar dinler. Alamut'a vardıklarında araştırmasının başlangıcı olarak Hasan Sabbah'ın ilk başladığı yeri seçer. Önce Rey'e, ardından Kahire'ye yönelecektir.

Sonraki bölümde tarihte yaşanmış Cemel Vakası, Kerbelâ'da yaşanan katliam ve imamlardan bahsedilir. Ardından İsmailîler hakkında, yedinci imamın İsmail

olması gerektiği hâlde Musa Kazımın imam ilân edilmesi ve böylece bölünmenin başlaması anlatır.

Bu arada Hasan, henüz gençtir, bu konularla ilgili kafasında bazı sorular vardır. Necm Sarac ve Mümin isimli daiyle tanışması onun için dönüm noktası olur. O, artık kararını verir, İsmailîlik’le ilgili daha çok öğrenip mertebeleri hızla geçer. Gittiği her yerde inancını tebliğ etmeye başlar.

Gezgin için İsmailîliğin öğrenilmesinde yapılması gerekenlerden biri de Selçukluyu tanımaktır. Aynı dönemde Selçuklu tahtında Alparslan’ın oğlu Melikşah oturmaktadır. Onun küçüklüğü, gençlik döneminde katıldığı ilk savaşlar, kazandığı zaferler kısaca anlatılır. Ardından vezir Nizamülmülk hakkında bilgiler, onun başarıları, taşıdığı özellikler ve adaletinden bahsedilir. Olayları Melikşah’la Nizamülmülk’ün katıldığı savaşlar takip eder. Devlette ise taht kavgaları sürmektedir.

‘Bâtınilik’ başlıklı bölümde Bâtınilik’in anlamını, amaçlarını, savunduğu düşünceleri öğreniriz. Bu sırada Selçuklu’yla Bâtıniler’in fikirleri çatıştığı için aralarındaki savaş sürmektedir. Selçuklu veziri, onların izini sürdürürken Hasan Sabbah, kendi ideolojilerini yaymaya devam eder. Gittiği köylerin birinde gençlerin okuduğu şiir onun dikkatini çeker ve yazarının Hayyam olduğunu öğrenir. Bir gün mutlaka onunla görüşeceğini içinden geçirir.

Selçuklu savaşlarını sürdürerek zaferler kazanmaktadır. Bu sırada Hasan, İmam El Mustansır tarafından Kahire’de beklendiği haberini alır. O, Hasan’ı övgüyle karşılar, gelecekte sığınacağı bir kaleden bahseder. Kendi oğlu Nizar’ın gelecek imam olduğunu söyler ve Hasan, orada ona bağlılığını ifade eder. Ardından Nizar’la

görüşür. Ermeni asıllı vezir Bedrü'l Cemali kendi çıkarları yolunda Hasan Sabbah'ı tehlike gördüğü için onun bir daha Kahire'ye girişini yasaklar ve yelkenli gemiye bindirilerek sürgün eder. Hasan, gemideyken Efgan adında gençle tanışır ve artık yollarına birlikte devam etme kararı alarak şehirleri gezmeye, düşüncelerini yaymaya devam ederler. Gezin de Macit'le beraber izleri takip ederek bu yerlere gelir.

Hasan Sabbah, Deylem'deyken ziyaretine Hayyam gelir ve böylece tanışmış, sohbet etmiş olurlar. Selçuklu ise Fatımilerle bazı kentler uğruna savaşı sürdürmektedir. İç savaşlar, kardeş kavgaları da diğer yandan devleti yıpratmaktadır. Kısa süre sonra Melikşah, Bağdat'a gider. Halife onu törenle, değerli hediyelerle karşılar ve 'Doğunun ve Batının sultanı' anlamına gelen iki kılıç armağan eder. Onların arasındaki ittifak Selçuklu için çok önem taşımaktadır. Devletin geleceği için de Melikşah, kızı Terken Hatun'un Halifeyle evlenmesini onaylar, büyük düğün yapılır.

Selçuklu Hasan Sabbah'ı tehlike gördüğü gibi, Hasan da Selçuklu'nun Abbasi Halifesini tanımasını yanlış bulmaktadır. Selçuklu, onu takibi sürdürdüğü için, sağlam bir sığınak aramaya başlar ve Alamut'u görünce kararını verir. Kısa sürede kaleyi içten fethederek ele geçirir. Hasan Sabbah, zamanla buraya yeni kurallar, yasaklar getirir, kaleyi sağlamlaştırır, kütüphane kurar, en önemlisi ise cennet bahçelerini andıran bahçeler oluşturur.

Alamut, artık Selçuklu için büyük tehlike arz etmektedir. Hasan Sabbah güçlendikçe Selçukluda gerilim artar, hatta zaman zaman sultanla vezirin arası bozulur. Melikşah, anlaşmak için Alamut'a elçi heyeti gönderse de Hasan, ona bağlanmayacağını bildirir. Bunu duyunca sultanın orduları savaş hazırlıklarına başlar.

Gezgin, Macit'le beraber Sünni bir köye gelir. Buradaki insanlardan Hasan Sabbah ve Alamut kalesi hakkında çeşitli hikâyeler dinler. Bu hikâyelerin birinde Hasan Sabbah, Nizamülmülk ve Ömer Hayyam'ın eskiden yakın oldukları, sonradan bazı sebeplerden dolayı aralarının bozulduğu anlatılır.

Taraftarları artan Hasan Sabbah, düşlerini gerçekleştirmek için fedailer yetiştirir. Görev öncesi onları cesaretlendirmek için cennete gidecekleri anlatılır. Bir süre sonra Alamut, kuşatılır, kale tam düşecekken Selçuklu beyi Emir Yorumtaş, vefat eder ve Selçuklular geri çekilmek zorunda kalır.

Melikşah'ın Bağdat seferi sırasında bir fedai derdini anlatmak bahanesiyle Nizamülmülk'e yaklaşır ve onu göğsünden hançerler. Vezirin ardından yas tutulur. Daha sonra bazı nedenlerden dolayı halife ile Melikşah'ın arası bozulur. Fakat kısa zaman sonra sultan, av sırasında hastalanır ve otuz yedi yaşında vefat eder. Onun zehirlendiği iddialarıyla hizmetkârı idam edilir. Sarayda ise taht kavgaları başlar. Bu karmaşayı duyan fedailerin pervasızlıkları daha da artar. Bu kez Hasan Sabbah, İmam el-Mustansır'ın ölüm haberini duyar. O, Nizar'ın İmam olacağını beklerken, Ahmet İmam ilân edilir. Böylece yine bölünme başlar. Fakat Nizar'ın öldürülmesi ile Hasan, artık onun davasını sürdürmeye başlar.

Melikşah'ın ardından Berkayaruk, Muhammed Tapar ve Sultan Sencer, bâtinilerle mücadeleyi sürdürür, diğer yandan da Haçlılar'la savaşır. Birçok kale bâtinilerden alınır, yakalanan fedailerin boynu vurulur. Bu sürede Hasan Sabbah, yazdığı kitabı *Sergüzeşt-i Seyyidina*'yı bitirir, etrafındakilere Gaibdeki imam gelince onun buyruğuna girmelerini vasiyet eder, birkaç gün sonra ise ölür. Onu kalenin tepesindeki türbesine defnederler.

Araştırmalarının sonuna gelen Gezgın, öğrendiklerinin etkisindedir ve dayanamayıp aklını kaybeder. Sadık dostu Macit, onu yalnız bırakmaz, evini bulup ailesine teslim eder. Kendisi de onun iyileşmesi için yanından ayrılmaz. Akrabaları Gezgın'ın notlarını kitap hâlinde çıkartırlar. Kitapta gerçekler değıştirilmiş, yalanlarla süslenmiştir. Bunu yalnız Gezgın iyileşince düzeltebilir. Fakat o, iyileşmez.

2.3.1.1.8. Harem Ağası

Roman, Osmanlı döneminde kölelik, köle ticareti, harem ve onun idaresi gibi meseleler üzerine kurgulanmıştır. Olaylar, romanın merkezî kişisi olan Guban'ın köyünün köle tacirleri tarafından basılması ve birçok köylüsü gibi onun da kaçırılmasıyla başlar. Gurage kabilesinden olan sekiz yaşlı bu çocuk, kutsal ağaçtan yaptıkları tanrıya inansa da, bu olayın ardından gittikçe umutsuzluğu artar, ağaç tanrıya nefret beslemeye başlar.

Köleleri önce çölü geçerek, ardından deniz yoluyla köle köyüne getirirler. Çocukların bir kısmı dayanamayıp yolda ölür. Sağ kalan köleler burada damgalanır. Yedi gün sonra ise seçilen çocuklar tek tek hadım edilir. Hadım çocuklardan sadece yirmi ikisi sağ kalır ki, onlardan biri de Guban'dır.

Üç ay sonra tacirler kölelerle birlikte yeniden çölü geçerek köle pazarına ulaşırlar. Burada koca sarıklı yaşlı adam, çocukları inceledikten sonra Guban'ı ve birkaç çocuğu daha seçer. Onlar önce bir konağa getirilir, burada yıkanır, giydirilir, yedirilir. Burada Müslümanlıkla ilk kez tanışır.

Bir ay sonra ise gemiyle bu kez İstanbul'a doğru yol alırlar. Guban, yolculuk sırasında intihara kalkışsa da bunu gerçekleştiremez. Topkapı sarayına götürülen yedi Habeş köle çocuk, burada ciddi eğitim görmeye başlar. Dört sene süren zorlu eğitimi başarıyla tamamlayan Guban, sarayda kalmaya hak kazanan beş çocukta biri olur ve Amber adını alır. Fakat o, yaşadıklarından dolayı Osmanlıyı suçlu bulmaktadır ve intikam alacağı günü bekler.

Ramazan bayramı kutlamaları zamanı köle çocuklar, saraya geldiklerinden beri ilk kez dışarı çıkar, onlara verilen harçlıkla alış veriş yaparlar. Üsküdar'daki kara ağalar mezarlığını ziyaret ederler. Ali Ağa, Amber'in yetenekli olduğunu fark ederek özel ilgi göstermektedir. Bir süre sonra Amber'i önce kilerci ağanın yanına çırak olarak, daha sonra Beşir Ağa'nın yanına öğrenci olarak verir. Amber, buradayken yazıcılardan hat sanatını da öğrenir.

Bu sırada Osmanlı Rusya'yla savaş içindedir. Kısa süre sonra Ali Ağa, vefat eder. Amber ise bu süre içerisinde Beşir ağadan çok şey öğrenir, İslam'a bağlanır, ibadetlerini gönülden yapmaya başlar. İki yıl kadar sonra belli olmayan sebepten Beşir Ağa'nın Kıbrıs'a sürgünü çıkar. Sürgündeyken hareme mektuplar gönderir, durumundan bahseder. Bir yıl kadar sonra ise o, Hicaz'a Şeyhülharemeyn görevine gönderilir.

Hacı Beşir Ağa, dört yıl sonra Darüssaade Ağası olarak saraya döner, hayır işleriyle uğraşır. Kısa süre sonra ise Amber'i harem ağası tayin eder. Amber görevi nedeni ile saraya yeni gelen cariyelerin seçiminde yer alır ve burada Çerkez cariyeye Maze'yi görüp âşık olur, onu aklından çıkaramaz.

Ruslarla anlaşma sağlayan Osmanlıda Lâle devri yaşanmaktadır. Amber, vefat eden Gazanfer Ağa'nın yerine tayin edilir. Ardından sarayda düzenlenen Cirit oyunlarına katılır. Kara ağaların takımı oyunu kazanır. Fakat Amber'in ruh hâli iyi değildir. Düşlerinde sürekli Maze'yi görmektedir ve artık bütün amacı onu saraydan kaçırarak cariyelikten kurtarmaktır.

Artık yazgısına karşı gelmeye başlayan bu hadım ağa, eskiden bir muskacının yardımıyla üç hadım kölenin cinsel organının yeniden oluştuğunu duyar ve arayıp muskacıyı bulur. Para vererek ona da yardım etmesini ister. Muskacı ona vaatler vererek kandırır, üç ay sonra sonuca ulaşacağına inandırır. Amber, bir yandan onun verdiği otları kullanırken diğer yandan da kaçış hazırlıklarına başlar, merdiven, giysiler, kayak ayarlar. O, Hıdırellez kutlamaları zamanı nöbeti olduğu bir gece kaçışı ayarlar. Kalfa kadını bayıltarak Maze'yi kaçırmaya çalışır, fakat yakalanır. Olay yerine gelen Hacı Beşir Ağa, olanları dinler fakat üzülse de yapılacak şey bellidir. Amber, suçunun cezasını kafasını vererek öder.

2.3.1.1.9. Reisim Çatlı

Olaylar, kurulan tuzak sonucu Susurluk'ta yaşanan kazanın anlatımıyla başlar. Reis ve arkadaşlarının kurtarılma çabaları sürmektedir. Onlar hastaneye götürülseler de hayatlarını kurtarmak mümkün olmaz.

Sonraki bölümde yazar, olay anlatımında en başa dönerek Abdullah Çatlı'nın 1956 yılının Nisan ayında Nevşehir'de doğmasını, adının dedesi tarafından verilmesini, okulu bitirmeden âşık olduğu Meral'le nişanlanmasını, ardından

eğitimini devam ettirmek için Ankara’ya gelmesini anlatır. Bu dönem Türkiye’de durumlar karışmıştır, i kavga büyümektedir. Böyle bir ortamda atlı, lkclere katılarak mevcut düzene karşı mücadeleyi seçer. Bu zorlu mücadelede özellikle 12 Mart Muhtırasının ardından birçok lkc genç idam edilir.

Beş ay sonra Meral, Abdullah’ın baba evine taşınmak zorunda kalır. Bir süre sonra ise kızları Gökçen doğar. Ülkede ise düşünce farklılıkları yüzünden insanlar ölmektedir. 1977 senesinde Abdullah, Ankara Ocak başkanı seçildiğinde atlı Reis unvanını da almış olur. Başkanlığa başladığı andan itibaren lkc Hareketi’nin başarısı için büyük çaba sarf eder. O, artık yanında silah taşımaya da başlar ve polis çevirmelerinin birinde Pol-Der’li polislerle çatışmak zorunda kalır.

1977 genel seçimleri sonucunda hkومت kurma görevi Ecevit’e verilir. Başbuğ ise mecburiyetten ikinci koalisyona “*Evet*” der. Her şeye rağmen ülkede kardeş kavgası sürmektedir. 2 Nisan 1978 senesinde Ankara lk Ocakları genel kongresinde Muhsin Yazıcıoğlu genel başkan, atlı ikinci başkan seçilir. Aynı sene 26 Aralıkta Ankara dâhil olmakla 13 ilde sıkıyönetim ilân edilir. Ecevit hkومتi ülkücüleri yıldırmaya çalışsa da başarılı olamaz. 12 Mayıs 1979’da bu hkومت çöker ve Demirel hkومتi göreve gelir.

Ardından atlı’nın cezaevindeki ülkücüleri kaçırma, kurtarma, başka yere nakil, yeni kimliklerle yurtdışına çıkarma operasyonları başlar. Bir süre sonra hakkında “*Vur*” emri çıkan atlı, eşi ve kızını yanına getirterek önce ahioğlu daha sonra Dağaslan soyadıyla İstanbul’da yaşamaya başlar. 1980 sonbaharında onun ikinci kızı Selcen doğar. Aynı sene 12 Eylülde ise beklenmeden ihtilâl kararı çıkar. lke ekonomik yönden de kriz içerisindedir. Darbe sonrası Ecevit, Demirel, Erbakan

sorguya alınırken, Başbuğ henüz yakalanamaz. Üç gün sonra ise kendi adresini bildirerek teslim olur.

İhtilalden bir yıl kadar sonra hakkında yakalanma emri çıkan Reis, ailesini Nevşehir'e göndererek kendisi Mehmet Saral kimliğiyle Edirne'den Bulgaristan'a, buradan Sofya'ya, Avusturya'ya oradan ise Viyana'ya geçer. Burada fazla kalamadığı için İsviçre'ye gitmek zorunda kalır. Viyana'da Papanın vurulması üzerine Çatlı da izlenmektedir. Yapılan sorgu ardından onun ülkeden çıkması istenir. Bu durumda İngiltere'ye gitmek isteseler de bu ülke onları Türkiye'ye iade etmeyi seçer. Fakat Ülkücüler Yugoslavya'da trenden atlayarak kaçar. Önlerindeyse tek seçim Fransa vardır. Kısa süre ardından Reis, ailesini de yanına aldırır.

Öncesinde Türkiye'ye karşı birçok eylemde bulunan, bu kez de 7 Ağustos 1982'de Esenboğa Havalimanı'nda terör eylemine kalkışan Asala teröristi artık sınırları iyice gerer. Bunu önlemek için MİT görevlileri Avrupa'da bulunan Reis'le irtibata geçerek bu işte ondan yardım ister. Reis, Pipolu Şef'ten Ülkücülere karşı adaletli olunacağı sözünü aldıktan sonra teklifi kabul eder. Yeminliler, kısa sürede Avrupa şehirlerinde bulunan ermeni Kültür evlerine, bürolara saldırı düzenler, Asala'nın kampı dağıtılır. Reis, kısa süre sonra Fransa'da tutuklanarak cezaevine gönderilir. Birkaç kez kaçmayı başarsa da yakalanır.

Fransa'da 7 yıl ceza kesilmesinin ardından yasalara göre ceza 4,5 yıla indirilir. Bu sürenin bitiminde Reis, bu kez Papa cinayetinden dolayı yargılanmak üzere İsviçre'ye iade edilir. O, burada da 7 yıl cezaya çarptırıldıktan sonra bir gece kaçmayı başarır ve Türkiye'ye geçmenin yolunu bulur. Ardından ailesini de yanına aldırır. Devletin ona yine ihtiyacı olduğundan Mehmet Özbay kimliğiyle görevine devam eder. Bu kez sorun PKK terör örgütüdür. Öncelikle onlara yardım edenlerin

listesi çıkarılarak bu kişilere uyarılar yapılır, ülkeye girmeye çalışan bombalı militanlar engellenir.

1989'da Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanlığı döneminde mağdurlar için yeni ceza infaz kanunu çıkarılır. Cezaevinden çıkan Ülkücüler, yaşadıkları işkencelerin öcünü almaya söz verir ve işkenceciler için korkulu günler başlar. Reis, önce Şahin Ekli ismiyle, ardından yeniden Mehmet Özbay pasaportuyla dolaşmaktadır. Kısa zamanda Ülküdaşlarıyla beraber yeni şirket kurarak orada çalışmaya başlar. PKK'nın Belçika'daki esas gizli kasasını ulaştınca ise üç ay içinde plân hazırlayarak yurtdışına çıkarlar. Her yerde yankı uyandıran operasyonun ardından büyük miktarda para ele geçirilerek Türkiye'ye gönderilir. Böylece PKK iyi darbe almış olur.

17 Nisan 1993'te Turgut Özal'ın vefatı üzerine hâkimiyete Süleyman Demirel gelir. Onun yardımıyla hükümete giren Tansu Çiller'le bir süre sonra ters düşerler. 24 Aralık 1995 seçimlerinde Muhsin Başkan, Genel Müdür ve Ağa Meclise seçilenler arasındadır.

12 Mayıs. 1995 'Mercedes Operasyonu' ile Abdullah Öcalan'ın Şam'da bulunup yok edilmesi emri verilir. 1996 yılının Nisanında planın medyada detaylı şekilde yer alması operasyonu suya düşürür. Reis, artık bu işi kendine görev bilir. O dönem birçok PKK haini öldürülse de esas hedef Apo'dur. Fakat bu durum bölücülerin, hainlerin işine gelmediğinden liste hazırlanarak Reis ve yakınındakiler takibe alınır. 3 Kasım 1996 yılında Susurluk'ta kaza süsü verilen hain pusu sonucunda Reis ve iki arkadaşı öldürülür. Reis, 5 Kasım'da Nevşehir'de büyük insan kalabalığıyla son yolculuğuna uğurlanır.

2.3.1.1.10. Aksaçlılar Meclisi

Roman, Cesur'un akşamın geç saatlerinde Tuğrul Bey'in söylediği 375 numaralı kapıyı aramasıyla başlar, ardından Türkiye'deki mevcut durumları anlatması, güncel olaylara vurgu yapmasıyla devam eder. Adresi bulduktan sonra Turan dşn yaşatan ve devletin korunmasını sağlayan, 'Börü Birliği' olarak adlandırılan gizli teşkilatla tanışır. Sonradan anlaşılır ki, Cesur, bir süre öncesinden izlenilmiş, hakkında araştırmalar yapılmış, bu birlik için uygun görülmüştür. Tuğrul Bey, ilk buluşmalarında durumla ilgili onu bilgilendirmiş, amaçlarını kısaca anlatmış, ardından onlara katılmayı teklif ederek adres vermiştir.

Memleketinde işsiz kalan Cesur, askerlik arkadaşı Aydın'ın teklifiyle onun yanına İstanbul'a gelmiş, fakat burada da bir türlü iş bulamamıştır. Bir süre Tuğrul Bey'den haber çıkmayınca oyuna getirildiğini düşünen Cesur, iş görüşmelerine gitmeyi sürdürür. Nihayet bir şirketten olumlu cevap alır. İyi maaş, sosyal haklar veren bu şirket, onu poligonda silah eğitimlerine, Türklerin geçmişte yakın savunma sporu olan sayokan'a, İngilizcesini geliştirmesi için Londra'ya üç aylık kursa da gönderir, oradayken birçok Avrupa ülkesinin başkentleri gezdirilir.

İki sene tamamında bir sabah Cesur işe gelirken masasının kaldırıldığını görünce sinirlenir ve hesap sormak için patronun yanına çıkar. Karşılaştığı manzaraysa şaşırtıcıdır. Tuğrul Bey odada onu beklemektedir. Böylece onun bu şirkete işe alınması ve eğitimlere tabi tutulmasının hiç de tesadüfi olmadığı anlaşılır. Ona artık bu şirkette çalışmayacağı, onlardan haber beklemesi gerektiği söylenir. Beş ay hiçbir haber çıkmayınca, tam da Cesur'un yeni işe başlayacağı gün Tuğrul Bey, adamlarını yollayarak onunla konuşmak istediğini söyler. Onun gözleri ve elleri bağlanarak birliğe götürülür. Burada Börü andı içilir ve 'Keçe kaldırma' töreni ile

onların arasına katılması resmîlik kazanır. Ardından Gün onbaşı, ona birlikle ilgili kısa bilgiler aktarır.

Cesur, 6 ay sınava hazırlandıktan sonra, Dışişleri Bakanlığı, Avrupa genel Müdürlüğü'nde, 'Meslek memuru adayı' olarak göreve başlar. Burada çalışması da birlikle bağlantılıdır. Zaman zaman birlikten şifreli mesajlar alarak düzenlenen operasyonlarda, baskınlarda diğer görevlilerle beraber yer alır, uyuşturucu kaçakçılarının, yurtdışındaki bazı ülkelere casusluk yapanların, kanunları bozarak devletten saklanmayı başaranların cezasını verirler. Fakat çatışmalarda birlikten de kaybettikleri arkadaşları olur. Onlar için eskide olduğu gibi yoğ töreni düzenlenir, kurbanlar kesilir.

Kısa süre sonra başarılarından dolayı Alkış adını alan Cesur, bir onluk timin başına getirilir. Faaliyetini yurtdışında da sürdüren birlik, görev için onu bu kez Almanya'ya göndermek isterken, Türk yağısı istihbarat örgütlerince açığa çıkarılmak tehlikesiyle karşılaşılır. Operasyon ertelenir ve birlik verilen büyük mücadelenin ardından tehlikeyi atlatır.

Cesur'un birlikteki görevi sürerken diğer yandan rastlantı sonucu tanıştığı Ezgi'ye âşık olur. Bu mutluluğun üzerine Tuğrul Bey ve daha altı Börü'nün ölüm haberini alarak yıkılır. Ardından öç almak için planlar yapılır, görevler verilir. Onbaşılar birliğinin yöneticisi Cesur seçilir. Altmış gün süren eğitimin ardından Ümit adıyla önce Almanya'ya oradan trenle operasyon yapılacak ülkeye geçer. Hedefte olan örgüt, aynı anda yapılan baskınlarla birkaç yerden çökertilir. Cesur ve görev arkadaşı Selim yaralanır, birlik ise üç şehit verir. Görev başarıyla sonuçlandıktan sonra ayarlanan özel araç yardımıyla Avrupa'dan Türkiye'ye geri dönerler.

Bir ay sonra İstanbul'da düzenlenen toplantıda Cesur'a 'Ellibaşı' orunu verilir ve birliğin yeni düzenlemesi anlatılır. Ardından İhtisas Memurluğu sınavına hazırlanması istenir ve sonuç olarak bu sınav da başarıyla geçer. Aynı dönemlerde onun ailesi Ankara'ya gelerek Ezgi'yle tanışır. Fakat bundan haber tutan birlik, Cesur'un kızıdan ayrılmasını ister. Çok zor bir karar olsa da o, acı çekmeyi göze alır ve sebep göstermeden Ezgi'yle vedalaşır. Kendini sadece birliğine adar. Dört ay sonunda birlik, bunun bir sınav olduğunu, onun sınavı geçtiğini, sevdiği kızla evlenebileceğini söyler. Haberi duyan Cesur, mutluluktan dayanamayıp gecenin üçünde Ezgi'nin adresine giderek onunla konuşmaya çalışır, onu çok sevdiğini söyler. Kız, durum karşısında anlayışlı davranır.

Bir ay sonrasında Cesur'la Ezgi nişanlanır. Bir hafta sonra ise o, yine görev gereği bu kez Uzakdoğu'ya gönderilir. Bir sene süren görevin ardından ülkeye döndüğünde takip edildiğine dair uyarı mesajı alır. Evine geldiğinde gerçekten izlendiğini fark eder. Birliğin de yardımıyla izleyenler yakalanarak sorguya alınır, gereken bilgiler alındıktan sonra yok edilirler. Ardından örgütlerin başındakilerin listesini ele geçiren birlik, yeni baskınlar düzenleyerek yağlı örgütün başına ulaşır ve böylece devlet içinde bile önemli bağlantıları olan, Türk'ün varlığına tehdit oluşturan büyük bir örgüt tamamen yok edilir.

Romanın sonlarına doğru Cesur, artık birlik içerisinde 'Yüzbaşı' orunu, bakanlıkta ise 'ataşe' unvanı alır. Yazın düğün yapması için birlikten izin çıkar ve Ezgi'ye sadece bilmesi gerektiği kadar bilgi vermesi söylenir. Görevini sürdürürken evlilik öncesi son yurtdışı gezisine gönderilen Cesur, yine takip edildiğini fark eder. Yardımına yine birlikten Turgay gelir, ona korunması için tabanca verir ve Cesur, bu sayede bir gün sonrasında ara sokakların birinde yedi kişiyle girdiği çatışmadan sağ

kurtulur. Ardından sağlanan sahte pasaportla ülkeye döner. Yaşadıkları burada farklı yansıtıldığından kahraman gibi karşılanır. Kısa dinlenmenin ardından Börü Birliği tarafından eskileri andıran törene çağrılarak binbaşı orunu alır. Eski kıyafetler içerisinde edilen yeminin ardından toya Aşına soyundan olan han gelir ve onun parmağına binbaşılık imi olan, üzerinde Göktürk alfabesiyle ‘Binbaşı Alkış’ yazılmış yüzük takar. Han gittikten sonra şölen devam eder.

2.3.1.2. Olay bütünlüğü

*“Romanda metin halkalarının düzenlenişinde, olay örgüsünün yerleştiriliş biçiminde, anlamlı bir bütün içinde sunuluşunda uyulan sistem, bize olay bütünlüğünü verir.”*⁵¹ Olay bütünlüğünü oluşturmak için kullanılan teknikler ise hâl değişimi kalıbı, arayış yolculuğu kalıbı, organik bütünlük, dalga biçimi ve mekanik yapılaşma olarak belirlenmiştir. A. H. Terzioğlu’nun incelediğimiz romanlarında bu araçlardan hâl değişimi kalıbı ve organik bütünlük görülmektedir.

2.3.1.2.1. Hâl Değişimi Kalıbı

İnsan, doğumundan ölümüne kadar çeşitli hâller yaşayarak, iyi bir hâlden kötü bir hâle, kötü bir hâlden iyi bir hâle geçebilir. Kişinin bu değişik hâllerinden

⁵¹ Age., s.192

yararlanarak romanın olay bütünlüğü oluşturulabilir. Terzioğlu, romanlarında olay bütünlüğünü oluştururken zaman zaman bu tekniği de kullanmıştır.

A. H. Terzioğlu, *Harem Ağası* romanında hâl değişimi kalıbını kullanmıştır. İlk hâl, Guban'ın Habeşistan'da doğumundan sekiz yaşına kadar ailesinin yanında mutlu geçen çocukluk evresidir. İkinci hâl, onun köle tacirleri tarafından kaçırılması, hadım edilmesi, köle pazarına çıkarılarak satılması, ardından saraya gönderilmesi gibi olayları içine alan sıkıntılı bir evredir. Üçüncü hâl, Guban'ın sarayda diğer hadım çocukları geride bırakarak durmadan başarılar elde ettiği, yükseldiği, harem ağalığına seçildiği, sonrasında ise Çerkez cariyeye âşık olduğu, mutlu günler yaşayıp hayaller kurduğu evredir. Son hâlde ise o, cariyeye kızı kurtararak onunla evlenmenin hayalîne kapılır, üst üste hatalar yapar, sonunda idam edilerek hayatı trajik sonla biter.

Hâl değişimi kalıbının kullanıldığı diğer roman *Kiok Han*'dır. Romanın kahramanı Talay, ilk hâlde budununun diğer gençlerinden farklı olduğu, at binemediği, savaşçılık becerisi olmadığı için dağlarda, mağaralarda sefil, gezgin hayatı yaşamaktadır. İkinci hâl, onun Loulan'a gelmesi, burada bedizcilik yeteneği keşfedilerek ona önem verilmesi, öğrenciler yetiştirmesi, daha sonra savaşçılığı, at binmeyi öğrenmesi, kişiliğini bulması, saygın birine dönüşme evresidir. Üçüncü hâl, aklını kaybedip yeniden dağlarda sefil hayata dönmesidir. Son hâl ise onun yeniden kendini toparlaması, budununa dönüp işinin başına geçmesidir.

2.3.1.2.2. Organik Bütünlük

Organik bütünlük, olayların çizgisel biçimde zincirleme olarak birbirine eklenmesi sonucunda meydana gelir. Bu teknikte olaylar, bir birine nedensellik bağıyla bağlanır, birbirinin nedeni ve sonucu olarak gerçekleşir.

Kiok Han romanında sefil hayat yaşayan Talay'ın Loulan'a gitmesi ve burada yeteneğinin anlaşılması sonucunda kahramanın hayatı değişir, bu vesileyle saygın birine çevrilir, Kiok Han'ın huzuruna çıkar. Burada tanışıp âşık olduğu Doruk Kız'ın onu küçümsemesi sebebiyle ise Talay, savaşçılığı ve biniciliği öğrenir. Sonda onun aklını kaybetme sebebi ise Kamların yağmur duasını gizlice izlemesi olur.

Hasan Sabbah romanı da organik bütünlük tekniği üzerine kurulmuştur. Hasan Sabbah, araştırmalarının sonucu olarak bir İsmailî savunucusuna çevrilir ve bütün hayatını bu yola adar. Selçuklu ile aralarındaki çatışmanın sebebi de bu inançtır. Romanda bütün esas olaylar, bu inanç farklılığının doğurduğu çatışmalar üzerine kurulmuştur.

Aksağhılar Meclisi'nde Cesur'un Börü Birliği tarafından izlenmesi ve birlik için uygun görülmesi sebebiyle Tuğrul Bey, onunla görüşür ve bir süre sonra o, bu gizli birliğe alınır. Onun yetenekli olması, verilen görevlerin ve zor operasyonların üstesinden başarıyla gelmesi verilen sınavları geçmesi, yeri geldiğinde sevdiği insandan bile vazgeçmeği bilmesi ise birliğin onu daha yüksek unvanlarla ödüllendirmesiyle sonuçlanır.

Yazarın *Teoman Han*, *Alp Urungu*, *Kür Şad*, *Cengiz Han*, *Harem Ağası* ve *Reisim Çatlı* romanlarında da olaylar, düz bir çizgi üzerinde gelişmiş, olay halkaları birbirine eklenerek metin oluşturulmuştur. Bu romanların hepsinde olaylar, romanın merkezî kişinin küçüklüğünden başlayarak, onların gerçek bir vatansever olarak

büyümesi, devlet, birlik adına girdikleri mücadeleler, geçtikleri zorlu yollar, verdikleri savaşlar sebep-sonuç ilişkisi esasında cereyan eder.

A. H. Terzioğlu'nun ilk bakışta mekanik yapılaşma tekniğini anımsatan *Kimmerya* romanında olaylar, Kimmerya'da cereyan etse de yazar, ayrıca 'Amazonlar' başlığı altında bu kadın savaşçılardan, onların ülkesinden, kurallarından, yaşamlarından bahseder. Fakat romanın ilerleyen bölümlerinde Kimmeryalı savaşçı kız Ativa'nın Amazon ülkesine gelip onlara katılması ile olaylar, ortak noktada kesişir ve nedensellik bağıyla bir birini takip eder. Romanın devamında ise artık Amazonlar'la Kimmerler'in aynı savaşlara katılmakla kalmayıp akrabalık ilişkileri bile kurduklarına şahit oluruz. Böylece yazarın incelediğimiz bütün romanlarının organik bütünlük tekniğine bağlı kalarak yazıldığını söyleyebiliriz.

2.3.1.3. Gerilim Unsurları

Romana hareketlilik katmak, sürükleyiciliğini artırmak için bazı gerilim öğelerinden yararlanılır. Gerilimi oluşturan esas öğeler, çatışma ve düğümlerdir. Bu öğeler sayesinde okuyucunun ilgisi roman boyunca hep taze tutulur. İç çatışma ve sosyal çatışma olarak iki türlü çatışmadan söz etmek mümkündür. Kişinin iç dünyasındaki, bilincindeki kararsızlıklar, ikilemler iç çatışmayı oluşturan öğelerdir. Sosyal çatışma ise gruplar ya da toplumlar arası sürtüşme ve karşıtlıklardan oluşur. Sosyal çatışma eylem boyutunda gerçekleşir.

Düğüm, romanın başından sonuna kadar devam eden, genellikle romanın sonunda çözülen ana düğüm ve birden fazla olup daha kısa süre içinde çözüme kavuşan ara düğümler şeklinde karşımıza çıkar.

A. H. Terzioğlu'nun incelediğimiz romanlarında iç çatışma ögesine pek yer verilmemiştir. Fakat sosyal çatışma unsurlarından özellikle cinsiyet arası çatışma, siyasi, ideolojik, dinî düşünce çatışmaları, savaflara dayalı askerî çatışma, bölgesel, etnik çatışmaya fazlaca rastlarız.

Kimmerya romanında cinsiyet arası sosyal çatışma sonucunda birçok budunun erkekler tarafından zulüm gören, ezilen kadınlarından oluşan Amazon ülkesi anlatılır. Onlar, iyi savaşçıdırlar ve oluşturdıkları kurallara göre aralarında erkeklere yer yoktur. Bu ülkede erkekleri sadece köle ve damızlık olarak kullanırlar. Yeni doğan erkek bebekler ise başka budunların yakınına terk edilir. Akhalar'la Kimmerlerin savaşları ise askerî çatışmaya örnektir.

Romanda iki ana düğüm vardır ki birinci düğümü aşkı reddedilen ve Amazonlara katılmayı seçen Ativa'nın nasıl bir yaşama kavuşacağı, mutlu olup olmayacağı sorusu belirler. Diğer ana düğüm ise ruhlar tarafından tehlike haberiyle uyarılan İrneğin bu tehlikeyi nasıl önleyeceğidir. Ativa'nın Amazon ülkesinde sınavlara tabi tutulması, İrneğin Ulu Ata'dan bilgi almak için yolculuğa çıkması ve arkadaşlarıyla kutlu ormana girmesi, Akhalar'la savaşın getireceği sonuç, Ativa'yla İrneğin yeniden karşılaşarak aralarında aşk kıvılcımlarının oluşması, zorlu evlilik serüveni ve doğacak bebeğin kaderinin nasıl olacağı ara düğümleri oluşturur. Böylece bu düğümler yardımıyla romandaki merak ögesi diri tutulmuş olur.

Teoman Han'da sosyal çatışma budunun beyleri arasında gerçekleşir ve bu çatışma onların devlet olmasını engeller. Bozgunculuk yaparak budunu terk eden bazı beyler, Hun devleti idealinin gerçekleşmesini daha da zora sokar. Burada zaman zaman bir diğer gerilim unsuru olan askerî çatışmalar da yaşanır. Romanda gerilim unsurlarından ara düğümlere çok rastlanmasa da ana düğüm, Teoman'ın küçüklüğünden beri Hun devleti kurma düşünün gerçek olup olmayacağıdır ve tam olarak romanın bütününe yayılır.

Kiok Han romanında da sosyal çatışma belirgin olarak kendini göstermektedir. Bedizciliğin, gezginliğin önemsenmediği hatta gereksiz görüldüğü Hun budunda yaşamak Talay için hiç de kolay değildir ve bu yüzden yurdundan uzaklarda, dağlarda yaşar. Fakat romanın ilerleyen bölümlerinde bu zıt düşüncelerin ortadan kalktığının ve bu mesleklere gereken değerin verildiğinin şahidi oluruz. Romanda Kiok Han'ın Çin ve Yüecilerle girdiği savaşlar ise askerî çatışmalardır.

Romanın ana düğümü Talay'ın nasıl bir birey olacağıdır. Tahta yeni oturan Kiok Han'ın devleti nasıl idare edeceği, yaşanan kuraklığın nasıl çözüleceği, Doruk Kız'ın Talay'ın aşkına ne cevap vereceği, Talay'ın savaşçılığa soyunmasının neyle sonuçlanacağı, Çinli vezir Yüeh'in geri dönüp dönmeyeceği ise ara düğümleri oluşturur.

Alp Urungu'da gerilim öğelerinden budunlar ve devletlerarası savaşlara dayanan askerî çatışmalara çokça yer verilir. Romanın ana düğümü Aşınaların devlet kurma çabalarının nasıl sonuçlanacağı ve Kürt budunun bu işte alacağı mevkidir. Ayrıca Alp Urungu'nun bütün çabalarına rağmen uzun süre ad alamaması da esas gerilim öğelerindendir. Aşınalar, devlet kurarken Kürt buduna çağrı yapıp yapılmayacağı, babasının Alp Urungu'ya Aşina savaşçılara katılma izni verip

vermeyeceği, Alp Urungu'nun verilen görevlerin üstesinden nasıl geleceği gibi ara düğümler de romanın süreğenliğini sağlar.

Kür Şad romanında da esas çatışma ülkelerarası askerî çatışmadır. Hun'la Çin arasındaki bu gerilim bütün romanı kapsamaktadır. Türlü oyunlar peşinde olan Çin, bu savaşı kazanıp Hunlara Türk olduklarını unutturmak için onları dokuz sene Çin duvarı arasında tutsak etse de amacına ulaşamaz.

Hun-Çin çatışmasının nasıl sonuçlanacağı romanın ana düğümünü oluşturmaktadır. Çinli konçuy İ-ch'eng Hatun'un planlarının doğuracağı sonuçlar, Nipu Şad'ın Çin'den nasıl etkileneceği, Şu Tigin'in nasıl bir kahraman olacağı ve ona sunulan konçuyu kabul edip etmeyeceği, Türklerin tutsaklıktan nasıl kurtulacakları gibi ara düğümler, birbirinin peşi sıra gelir, biri çözülürken bir yenisi sıraya girer.

Cengiz Han romanı daha fazla çatışma ögesini içinde barındırır. Moğollarla Tatarlar, Tayçitler, Naymanlar ve Moğol budunlarının kendi aralarında yaşanan bölgesel çatışma roman boyunca devam ederken, Timuçin'le arkadaşı Camuka ve ata andası Tuğrul Bey arasında yaşanan çatışma da romanda önemli bir yer tutar. Timuçin'in Hanlığını kabul etmek istemeyen Camuka ve oğlunun dolduruşuna gelen Tuğrul Bey, ona karşı birleşseler de bu çatışma, amacı bozkır budunlarına düzen vermek, onları birleştirip devlet kurmak olan Timuçin'in zaferiyle sonuçlanır. Romanda bir diğer çatışma Timuçin'le üvey kardeşi Bektar arasında yaşanan düşünce çatışmasıdır ki bu da Timuçin'in uyarılarına uymayan Bektar'ın ölümüyle sonuçlanır.

Romanın başlarında avucunda kan pıhtısıyla doğduğu anlatılan ve Ulu Kam tarafından bunun bir kut olarak belirtilmesi anından itibaren bu çocuğun gelecekte nasıl biri olacağı sorusu ana düğümü oluşturur. Bu kut, Timuçin'in büyüyünce çok kanlar dökerek acuna yeniden düzen vermesi ve devletini kurması ile gerçekleşmiş olur. Romanda Yesügey Bahadır'ın Tatarlar tarafından zehirlenmesi, Timuçin'in beyliğine karşı çıkılarak onun yalnız bırakılması, onun Tayçitler'in eline geçmesi, eşi Börtle'nin Merkitler'e tutsak düşmesi, Timuçin'le Camuka'nın arasının bozulması ve aralarında savaşın başlaması, Camuka'nın ihanete uğrayarak Timuçin'in huzuruna çıkarılması gibi birçok ara düğümle karşılaşırız.

Hasan Sabbah dinî düşünce çatışması üzerine kurulmuş bir romandır. Burada Hasan Sabbah'ın başında durduğu İsmailî inancı taraftarlarıyla bu düşüncenin tersini savunan Selçuklu arasında süren çatışma, bunun sebepleri iki tarafın da bakış açısıyla sunulur. Bu durumda her kez kendince haklı sebeplere sahiptir. Zaman zaman bu düşünce farklılığı İsmailî fedaileri ile Selçuklu savaşçıları arasında yaşanan askerî çatışmalarla devam eder ve her iki tarafın da kayıp vermesine sebep olur. Selçuklunun bâtiniler dışında haçlılarla ve diğer devletlerle sürdürdüğü çatışmalar da askerî çatışmadır.

Ana düğüm, Avrupalı Gezgin'in Alamut'la ilgili başlattığı ve Selçuklu dönemine uzanan araştırmalarının neticesi olarak inanç farklılığından doğduğu malum olan savaşın ne ile sonuçlanacağıdır. Nizamülmülk'le Hasan Sabbah arasındaki kavganın neyle biteceği, Hasan Sabbah'ın Kahire'den sürülmesinin ardından yaşanacaklar, Bağdat halifesiyle Selçukluların arasının zaman zaman kötüleşmesinin getireceği sonuçlar, sonda aklını kaybeden Gezgin'in iyileşip iyileşmeyeceği gibi unsurlar ise ara düğümleri oluşturur.

Osmanlı dönemi köle ticaretini, köleliği, hadım köleleri ve haremi anlatan *Harem Ağası* romanında ekonomik çıkar çatışmasına şahit oluruz. Burada ezilen, sömürülen hatta insanlık dışı davranışlara maruz kalan köleler, sömüren, ezen köle tacirleri karşısında çaresizdir. Köle tacirleri, sadece güçlü erkekleri, genç kadınları değil onlara daha fazla para kazandırabilecek küçük zenci erkek çocukları da kaçırarak onları hadım eder ve saraylara satarlar. Bu çatışma sonucunda yenilen hep kölelerdir. Bunun yanı sıra aynı dönem Osmanlının girdiği ‘Prut’, ‘Karlofça’, ‘Mora’, ‘Petervadin’, ‘Pasarovça’ savaşları ise ülkelerarası askerî çatışmalardır.

Harem Ağası romanında bazen iç çatışmalara da yer verilir. Harem ağası olan hadım köle Amber’in Çerkez cariyeye âşık olduktan sonra kendi içinde duygularıyla düşünceleri arasında çatışma başlar. Bu onun içinde bulunduğu gerçek yaşantısıyla istekleri, beklentileri arasındaki zıtlıktan doğan iç çatışmadır. O, seçimler sırasında bu cariyeden gözünü ayıramaz, kızın seçilmeyeceği korkusuna kapılır fakat diğer yandan da bunun onu ilgilendirmeyecek bir konu olduğunun farkındadır ve kendine kızar:

“*Birden derin bir korku düştü yüreğine.*

‘Ya seçilmezse!’

Seçilse ne olurdu ki? Seçilmese Amber’e neydi ki?

‘Sana ne Amber! Sana ne hadım köle! Sana ne sultanın cariyesinden! Sana ne! Kimsin sen? Nesin?’

Sahi neydi o?

‘Azatsız köle! Hadım... Kara... Harem ağası...’

Ne kadar çok unvanı vardı. Oysa Maze karşısında bunların hiçbir anlamı yok!’’ (H A, s.210-211)

Romanın ana düğümü Guban’ın köle tacirleri tarafından kaçırılmasından sonra onu nasıl bir hayatın beklediğidir. Bu düğüm, onun kaçırılıp hadım edildikten sonra saraya satılması, ardından harem ağalığına kadar yükselmesi, âşık olduğu cariye için hayatını tehlikeye atması ile sürer ve sonda idam edilmesi ile düğüm son bulur. Hadım edildikten sonra küçük Guban’ın sağ kalıp kalmayacağı, Beşir Ağa’nın sürgününün nasıl sonuçlanacağı, Guban’ın inanç konusundaki bocalamalarının neyle biteceği gibi ana düğümün etrafında ortaya çıkan birtakım ara düğümler, romandaki merak unsurunu diri tutmaktadır.

Reisim Çatlı sosyal çatışmalar bakımından zengin sayılır. Romanda Türkiye’deki Partiler içindeki farklı anlayışların mücadelesi 1960’larda başlayıp 1980’lere kadar çeşitli adlar ve görüşler altında sürüp gider. 1970’li dönemlerde Ülkücü kesimin karşıt düşünceli taraflarla önce düşünsel, sonrasında eylemsel çatışmaları romana taşınır. Yaşanan diğer bir çatışma 12 Mart Muhtırasıyla ortaya çıkar. Romanın sonlarına doğru PKK teröristleriyle de eylemsel çatışmalar devam eder.

Romanda ana düğüm, sosyalist hareketin başarı kazanıp kazanamayacağıdır. Abdullah Çatlı’nın da içinde bulunduğu eylemlerin nasıl sonuçlanacağı, onun Fransa’da ardından İsviçre’de hapisle yargılanmasının ardından yaşanacaklar, Çatlı’nın bazı nedenlerden dolayı devletle yaptığı iş birliğinin getireceği sonuçlar, PKK militanlarının nasıl önleneceği ara düğümleri meydana getirir.

Aksaçlılar Meclisi romanında düşünce atışması ve askerî çatışma örnekleri bolca sergilenir. Öncelikle devleti idare edenlerle halkın düşünceleri arasındaki farklılıklar dikkat çeker. Beklentilerle yaşananlar farklıdır, insanların hakları hiçe sayılmaktadır. Diğerk yandan ise tehlikeli örgütlere karşı verilen mücadeleler anlatılır. Börü Birliğı'ne alınan Cesur, roman boyunca Türk devleti için tehlike oluşturan örgütlerle mücadele için hem Türkiye'de hem de bazı Avrupa lkelerinde düzenlenen operasyonlara katılır, çatışmalara girer. Bu çatışmaların sonucu olarak devlet için tehlike arz eden büyük bir örgüt çökertilir.

Teoman Han'ın zamanından itibaren var olan Börü Birliğı'nin günümüzde aynı ismi taşıyan birlikle nasıl bir bağılantısı olduğu, bu birliğın gizliliğının arkasında nelerin saklandığı merakı romanın ana düğümünü oluşturur. Romanın sonunda gerçek Aşına soylu Han'ın Meclise gelmesiyle bu düğüm çözülür. Cesur'un gözleri bağılanarak götürüldüğü Birlikte nelerle karşılaşacağı, yurtdışındaki operasyondan yaralı kurtulsa da polislerce arandığı zaman bu tehlikeyi nasıl atlatacağı, Cesur- Ezgi ilişkisinin neyle sonuçlanacağı gibi ara düğümler de romanı destekleyici niteliktedir.

2.3.1.4. Metinlerarası İlişkiler

Günümüz romanının vazgeçilmez ögelerinden olan metinlerarası yöntemler, yapısalcılık akımından sonra yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu yöntemde roman kendisinden önceki metinlerden her hangi ölçüde yararlanır. Metinlerarası ilişkiler, metin ekleme ve metin dönüştürme olmak üzere iki yöntemden oluşur.

Herhangi bir metnin hiç değiştirilmeden yeni yazılmakta olan metnin içine yerleştirilmesine metin ekleme denir. Bu yönteme montaj ya da kolaj tekniği de denmektedir. Metin ekleme 20. yüzyılın başlarında resimde doğmuş, ardından sinemaya geçmiş, sonrasında edebiyat tarafından benimsenmiştir.

Metin dönüştürme yöntemi başka metinleri ya da metin parçalarını aynen alıp yapıştırma değil, onları değiştirerek, dönüştürerek, zenginleştirerek alıp kullanma ve değerlendirme yöntemidir. *“Dolayısıyla ekleme metin yönteminde başka metinler mekanik; metin dönüştürme yöntemindeyse organik bir biçimde yer almaktadır”*⁵²

A. H. Terzioğlu, romanlarında ele aldığı tarihî, toplumsal ve siyasal ortamı aydınlatmak, romanın izleklerini güçlendirmek, metne gerçeklik katmak amacıyla metinlerarası ilişkilere başvurur.

2.3.1.4.1. Metin Ekleme Yöntemi

İncelediğimiz romanlarda yapılan metin eklemeleri, çoğunlukla akışı bozmadan romanın içine yerleştirilmiştir. Terzioğlu’nun kullandığı metinleri kimlerden aldığını ayrıca belirtmesi romana gerçeklik özelliği katmıştır. Ayrıca, yazarın bazı kaynaklardan ve bazı yazarlardan birden fazla romanında alıntı yaptığını görmekteyiz. Bu da onun birtakım kaynaklara daha fazla eğilim gösterdiğini, kimi yazarlara daha fazla değer verdiğini söylememize esas verir.

⁵² Age., s.210

A. H. Terzioğlu, bazı romanlarında epigraf tekniğiyle metin eklemesi yapmıştır. Epigraf, bir kitabın ya da kitabın bir bölümünün baş kısmına yerleştirilen metin eklemeleridir. Seçilen anlam yüklü parçanın kullanılmasındaki amaç, anlatıyı özetleyici nitelikte açıklamaktır.

Yazarın incelediğimiz bütün romanlarında her bölümünün başına o bölümden çıkarılmış özetleyici ve içeriği vurgulayıcı mahiyette cümle veya ibare konulduğunu görürüz. *Reisim Çatlı* romanında ise bölümlerin başına içeriği özetleyen ibareler konulmasının yanı sıra, Nihal Atsız'ın *Bozkurtların Ölümü* romanından seçilmiş parçalar da yerleştirilmiştir. Örneğin bu romanın Abdullah Çatlı'nın öldürüldüğü Susurluk kazasından bahseden 'Destanlarda yaşamak için...' adlı bölümünün başlangıcında "En sonra ölüm kızı onun eline bir sağrak sundu. Kür Şad bu acı sağrağı gözünü kırpmadan içti. Atının yelesine kapandı. Başını dayadı. Sağ elinde kılıç hâlâ duruyor, sol eli sarkıyordu.

Kür Şad ölmüş, fakat attan düşmemişti.

Ölmüş, fakat yenilmemiş..." (R Ç, s.289) epigrafi koyulmuştur.

Ayrıca *Alp Urungu* romanında Elegeş taş yazıtında geçen "Yurdumdan ayrıldım. İlime yurduma doymadım" (A U, s.70) cümlesi, *Cengiz Han* romanında ise Yesügey Bahadır'ın ölümü üzerine söylenen "Derin su kurumuştur; Parlak taş kırılmıştır" (C H, s75) cümleleri bölüm başlığı olarak kullanılmıştır.

A. H. Terzioğlu'nun birkaç romanında Mustafa Kemal Atatürk'ten yapılan metin eklemeleri dikkat çekmektedir. Buna *Aksaçlılar Meclisi* romanından aldığımız "Benim naçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti

ilelebet payidar kalacaktır!” (A M, s.96) veya *“Söz konusu olan vatansa, gerisi teferruattır!”* (A M, s.158) metin eklemelerini örnek verebiliriz.

Bu romanda bir diğer ekleme metin ise roman kişisi Cesur’un savaş konusundaki mevcut durumu ifade etmek için kullandığı, *Köroğlu* destanında geçen *“ Tüfek icat oldu, mertlik bozuldu!”* (A M, s.228) mısrasıdır.

Yazar, romanlarında bazen duruma ve konuya uygun olarak bazı şairlerden alıntı yaparak romanın iletisini pekiştirmeye çalışmıştır. *Reisim Çatlı*’da sırt sırta vererek davalarına ölümüne sahip çıkan Ülkücülerin diller ezberi olan marşlarından biri olarak Nihal Atsız’ın çeşitli şiirlerinden alıntılarla oluşan *Kürşad Marşı*’nın bu ilk dördlüğü verilmiştir:

“Yufka yürekliyle çetin yollar aşılmaz

Çünkü bu yol kutludur gider Tanrı Dağına

Hâlbuki yoldaşını bırakıp kaçanların

Değişiriz topunu bir sokak kaltağında” (R Ç, s.68)

Aksağlılar Meclisi romanında Cesur, Türk’ün yaşamasını istemeyenlerin sürekli ölüm empoze etmelerine karşın iyi bir yanıt olarak hatırladığı Tefik Fikret’in *Küçük Asker* şiirinden

“Vatan senden hayat umar,

Sen yaşarsan o canlanır,

Vatan için ölmek de var,

Fakat borcun yaşamaktır...” (A M, s.234) mısralarını içinden geçirir.

Aynı roman içerisinde yine Cesur'un yolda yürürken aklına gelen 'kâşane' tanımını ona Ziya Paşa'nın

“Diyar-ı küfrü gezdim, beldeler, kâşaneler gördüm,

Dolaştım mülk- İslam'ı bütün viraneler gördüm...” (A M, s.7) dizelerini hatırlatır.

Terzioğlu, *Harem Ağası* romanında Osmanlı döneminde yaşanan Lâle devrinin İstanbul'a kattığı güzellikleri daha iyi anlatmak için Nedim'in mısralarını kullanır:

“Bu sehri İstanbul kî, bî misl ü behâdır;

Bir sengine yekpare Acem mülki fedadır.

Bazari hüner madeni ilm ü ulemadır.” (H A, s.213)

Bu örneklerin yanı sıra, yazarın *Hasan Sabbah* romanında Hasan Sabbah'la Ömer Hayyam'ın tanışmalarından önce ve tanıştıktan sonra aralarında geçen sohbet sırasında Hayyam'ın toplam yedi dörtlüğüne yer verdiğini görürüz.

A. H. Terzioğlu, romanlarında dinî metinlerden de fazlaca yararlanmıştır. Şöyle ki incelediğimiz romanlardaki metin eklemelerine baktığımızda Kuran'dan ayetlerin, hadislerin, Muhammet peygambere ait ifadelerin, peygamberin *Veda Hutbesi*'nden parçaların seçilerek kullanıldığına şahit oluruz. Tespit ettiğimiz bu metin eklemelerini aşağıdaki şekilde örneklendirebiliriz:

“Sizin dininiz size, benim dinim banadır.” (H S, s.213) /Kafirun suresi 6.

Ayet/

“Sizler kıyamet günü isimlerinize ve babalarınızın isimleriyle çağrılacaksınız. Öyleyse isimlerinizi güzel yapınız!” (R Ç, s.38) /Ebu Davud, Edeb 69/

“Âşık olup da aşkını gizlemekle beraber iffetini muhafaza ederek ölen, şehittir!” (R Ç, s.43) / Hakim, hadis-i şerif/

“And olsun biz insanı çamurdan, süzülmüş bir hülasadan yarattık. Sonra onu, Hz. Âdem’in nesli olan insanı sarp ve metin bir yer olan rahimde bir nufte yaptık. Sonra o nufteyi alaka hâline getirdik, derken o alakayı bir çiğnem et yaptık, o bir çiğnem eti kemiklere çevirdik ve o kemiklere de et giydirdik. Sonra onu başka yaratılışla inşa ettik, can verdik, konuşma verdik...” (R Ç, s.41) /Mu’minun, 12-14/

“Allah’ın dediği olur!” (H A, s.196) /Enam 73/

“Ey iman edenler! Evleriniz dışındaki evlere izin istemeden ve orada bulunanlara selâm vermeden girmeyiniz!” (H A, s.205) /Nur 27/

“Eüzübillahimmneşşeytanirracim Bismillahirrahmanirrahim!” (H A, s140) /Besmele/

“Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Mehammeden Abdühü ve Resûlü...” (H A, s.308) /Kelimeyi Şehadet/

“Yediklerinizden ve giydiklerinizden onlara da veriniz. Asla eziyet etmeyiniz” (H A, s.96) / Peygamberin Veda Hutbesi /

“Bir köle azad eden cehennem azabından kurtulur!” (H A, s.96) / Buhari 6, hadis-i şerif /

“Her nefis ölümü tadacaktır!” (H.S, s.282) /Âl-i İmran, 3/185; Enbiyâ: 21/35; Ankebut, 29/57 /

“Ey insanlar, sözümü iyi dinleyin, iyi belleyin. Rabbiniz birdir, babanız birdir. Hepiniz Âdem’densiniz. Âdem de topraktan yaratılmıştır. Allah yanında en kıymetli olanınız, O’na en çok saygı göstereninizdir. Arap’ın, Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap üzerine üstünlüğü olmadığı gibi, kırmızı tenlinin siyah üzerine, siyahın da kırmızı tenli üzerinde bir üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takvada, Allah’tan korkmadadır. Azası kesik kara bir köle başınıza amir olarak tayin edilse, sizi Allah’ın kitabı ile idare ederse, onu dinleyiniz ve itaat ediniz.” (H A, s.190) /Peygamberin Veda Hutbesi /

2.3.1.4.2. Metin Dönüştürme Yöntemi

Farklı metin veya metin parçalarını alıp değiştirip dönüştürerek kullanma yöntemi olan metin dönüştürme, kurgu ve teknik taklidi, ifade kalıpları taklidi, üslup taklidi, gülünç taklit, içerik aktarımı ve çağrışımsal göndermeler biçiminde gerçekleştirilir.

A. H. Terzioğlu’nda metin dönüştürme yönteminin farklı örneklerine rastlarız. Yazar, üslup taklidi ve içerik aktarımı açısından başarılı örnekler sunmuştur.

2.3.1.4.2.1. Üslup Taklidi

Yazarın, bir başka metnin anlatım biçimine öykünmesi üslup taklidini oluşturur. Üslup taklidi, kullanılan metne ya saygı duyularak ciddi şekilde ya da metni alaya alarak gerçekleştirilir.

Terzioğlu'nun romanlarında genel olarak destansı üslup taklidi dikkat çeker. Romanlarının birçoğunda ozan veya destancı tipine yer veren yazar, kimi zaman da anlatısını destancının aracılığıyla başlatmayı tercih eder. *Kür Şad* romanının ilk cümlelerini buna örnek verebiliriz:

“Destancı der ki:

Nice zaman geçti, nice yiğit hayatlar üzerinden.

Nice baharlar tükendi, bitti, her güzün eseninde.

Zaman nedir ki?

Başlayıp bitmesini Tanrı buyurmuş!

Durmadan değişen çağlar, bir anın büyüklüğünde...

Zaman bizimdir!” (K Ş, s.5)

Bu örnekte yazarın amacı gülünç ya da ciddi taklit yapmak değil, yalnızca edebî bir hoşluk meydana getirmektir.

2.3.1.4.2.2. İçerik Aktarımı

Metin dönüştürme yönteminin bir tekniği olan içerik aktarımında “*Başka bir metnin içeriği aynen değil de mahiyet, anlam ve konu olarak biraz değişik bir*

*bağlamda aktarılır.”*⁵³ Bu tekniğin uygulanması zamanı içeriği aktarılan metin yeniden değerlendirilerek kullanılır, bazen üslup ve ifade değişikliklerine de gidilebilir.

Alp Urungu romanında geçen “*Tanrı Türk’ü bütün kışoğullarından üstün ve yetkin kılmıştır*” (A U, s.6) cümlesi, Altay kökenli *Yaratılış* destanından uyarlanmıştır.

Cengiz Aytmatov’un “*Sevgi Emektir!*” cümlesi *Kimmerya* romanında “*Emek, kazanmıştır aşkı!*” (K, s.66) şeklinde kullanılmıştır.

Atatürk’ün “*Mevzubahis olan vatansa, gerisi teferruattır!*” ifadesi ise değiştirilerek “*Söz konusu yurt olduğunda kalanların tamamı ayrıntıydı.*” (K, s.177) biçimine dönüştürülmüştür.

Hasan Sabbah romanının ilk sayfalarında verilen “*En iyi bildiğim, hiçbir şey bilmediğimdir!*” (H S, s.6) cümlesi Sokrates’in çok ünlü “*Bildiğim bir şey varsa o da hiçbir şey bilmediğimdir!*” cümlesini hatırlatmaktadır.

Kür Şad romanında Çinli yazar Tu Yu, Türklerden bahsederken *Aşina destanı*’ndan yararlanır. Romanda geçen “*Kurttan türediler. Kendi demeleri ile ‘Bir dişi bozkurttan.’*” (K Ş, s.18) cümlesi bu destanın esas iletisini taşımaktadır.

Terzioğlu, metin ekleme yönteminde olduğu gibi metin dönüştürmede de dinî kaynaklara geniş ölçüde başvurmuştur. Bu kaynaklardan yararlanılarak oluşturulan

⁵³ Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap Yayınları, Ankara, 2012, s.219

metinlerarası ilişkiler, bazen nicelik bakımından neredeyse metin ekleme yöntemine yaklaşıp.

Alp Urungu romanının başında verilen “*Tanrı ‘Ol’ dedi / Acun doğdu bu buyruk ile.*” (A U, s.5) dizesinin ilk cümlesi ve *Kimmerya* romanında “*Ulu Tanrı, kendinden bir parça görmek diledi. ‘Ol!’ dedi sevgi ile. Onun ‘Ol’ demesi ile yaratıldı evren.*” (K, s.100) cümleleri, Bakara Sûresi, 117’de şöyle geçmektedir: “*Göklerin, yerin mübdî bir emri murad etti mi, ona yalnız ‘Ol!’ der, oluverir.*”⁵⁴

Hasan Sabbah’ın düşüncelerini savunmak için kullandığı “*Allah birdir ve ondan başka inanılacak yoktur!*” (H S, s109) cümlesi Bakara Sûresi, 163. ayette “*Her hâlde hepinizin tanrısı bir tanrı - ki O’ndan başka tanrı yok ancak O-o rahmânî rahîm.*”⁵⁵ ifadesiyle yer alır.

“*Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değil, velâkin Allah’ın resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeye alîm bulunuyor.*”⁵⁶ Ahzab Sûresi, 40. ayeti, *Hasan Sabbah* romanında “*Hz.Muhammed Allah’ın resulü ve son peygamberidir!*” (H S, s.109) şeklinde kullanılmıştır.

Kimmerya romanında Hz. Nuh zamanında olan ve bütün dünyayı sular altında bırakan, yalnız inananların kurtulduğu tufandan söz edilirken, “*Ulu Atamıza büyük bir tufan olacağını bildirdi Tanrı. Ona dedi ki bir büyük gemi yap.*” (K, s.100) cümlesi, Müminun Suresi, 27.ayetinde şöyle geçer: “*Biz de ona şöyle vahyettik:*

⁵⁴ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Kur’an-ı Kerim ve Mealî*, İşaret Yayınları, İstanbul, 2000, s.19

⁵⁵ *Age.*, s.25

⁵⁶ *Age.*, s.424

*‘Bizim nezaretimiz ve vahyimizle gemiyi yap, sonra emrimiz gelip de tennur feveran edince ona (hayvanların) topundan bir-iki çift ve –onlardan aleyhinde söz sebkemiş; olandan başka- ehlini (ve mü’minleri) sok ve o zulmedenler hakkında bana bir hitapta bulunma; çünkü onlar (suda) gark olunacaklardır.’*⁵⁷

Aynı romanın *“Ulu Tanrı ilk insanı topraktan yarattı.”* (K. s.100) cümlesi, Hicr Sûresi 26. ayetinin içeriğinin aktarımıdır: *“Gerçek şu ki: Biz insanı bir kurumuş çamurdan, mesnun bir balçıktan yarattık.”*⁵⁸

Hasan Sabbah romanından aldığımız *“Düşünün! Bir yandan süt, bir yandan şarap, bol ırmakları akıyor. Her çeşit meyve ağaçları emirlere hazır! Hele güzel kızlar ve onlarla yaşanan zevkli anlar...”* (H S, s.239) paragrafı, *“Şüphesiz ki korunanlara halas ve kâim var, bahçe ve bostan(lar) var, (bağlar) üzümder var ve turunç sineli yaşıt kız(lar) var ve bir dolgun peymâne var”*⁵⁹ Nebe Sûresi, 31-34 ayetlerinin içeriğini aktarmaktadır.

Kimmerya’da Ulu Türk Ata’nın yanına gelen gençlere söylediği *“Tanrıya yer biçmek ne büyük cahillik! O, her yerdedir! O, tektir! Yaratandır ve güçlüdür. Ondan güçlü hiçbir şey yoktur. Her şey onun buyruğundadır...”*(K, s.103) cümleleri, Bakara Suresi, 255. ayetinin içerik aktarımıyla kullanılmasıdır: *“Allah-(ki) başka tanrı yok, ancak O- daima yaşayan, daima duran tutan/hayy u kayyum O; ne gaflet basar O’nu, ne uyku, göklerdeki ve yerdeki(ler) hep O’nun.*

⁵⁷ Age., s.344

⁵⁸ Age., s.264

⁵⁹ Age., s.584

*Kimin haddine ki onun izni olmaksızın huzurunda şefa'at edecek. Onların önlerinde ne var(sa) hepsini bilir, onlar ise O'nun dilediği kadarından başa ilm-i ilahîsinden hiçbir şey kavrayamazlar.”*⁶⁰

2.3.1.5. Gerçeklik Kurgusuna Bağlı Roman Türleri

2.3.1.5.1. Tarihî Roman

*“Tarihî roman, geçmişte belirli bir zaman diliminde olup bitmiş olayların, yaşantıların, belirgin dönemlerin, önemli kişilerin hayat hikâyelerinin, tarihî gerçekliğe bağlı kalınarak, romancı muhayyilesinde zenginleştirilip yeniden üretildiği metindir.”*⁶¹

A. H. Terzioğlu, romanlarının hemen hemen hepsinde tarihi konu almıştır. Yazarın romanlarının merkezî kişileri, çoğunlukla tarihten alınan gerçek kahramanlardır ve onlar belli bir amaca göre yeniden düzenlenerek okura sunulmuştur. Genel olarak eski Türk tarihinin ele alındığı bu romanlarda olaylar, okurun merakını canlı tutacak biçimde, yeri geldikçe büyük aşklar, olağanüstü kahramanlıklar, maceralar, tehlikeler eşliğinde cereyan eder.

İncelediğimiz romanlardan *Kimmerya*, *Teoman Han*, *Kiok Han*, *Alp Urungu*, *Kür Şad*, *Cengiz Han*, *Hasan Sabbah*, *Harem Ağası* romanları konularını uzak tarihten, *Reisim Çatlı* ve *Aksaçlılar Meclisi* ise yakın tarihten alır. Bu romanların her

⁶⁰ *Age.*, s.43

⁶¹ Nurullah Çetin, *Roman Çözümleme Yöntemi*, Öncü Kitap Yayınları, Ankara, 2012, s.220

birinde az ya da çok olmak üzere tarihin farklı dönemlerinden bahsedilir. Yazar, tarihî gerçeklere sadık kalarak, *Cengiz Han* romanında Moğolları, geri kalan romanlarında ise çeşitli dönemlerin ışığında Türkleri, onların tarihî dönüm noktalarını, mücadelelerini, önemli savaşlarını, zaman zaman başlarına gelen büyük felaketleri, yaşamlarını, âdetlerini gerçek tarihî kahramanların da yardımıyla anlatır ve bu yöntemle okurlarına tarih ve millet bilinci aşılanmaya çalışır.

2.3.1.5.2. Büyüme Romanı

Bildiğimiz üzere büyüme romanlarda merkezî kişinin doğumundan, çocukluğundan başlayarak orta yaşlılığına, hatta ölümüne kadar süren gelişimi anlatılır. İlk olarak Goethe tarafından örneği verilen bu tür, Almanya’da doğduğu için bütün dünyada Almanca ‘bildungsroman’ terimiyle tanınmıştır.

Terzioğlu’nun tarihî roman kapsamında değerlendirdiğimiz bazı romanlarını büyüme roman türü açısından da ele almak mümkündür. *Teoman Han*, *Alp Urungu*, *Kür Şad*, *Cengiz Han*, *Harem Ağası* ve *Reisim Çatlı* tarihî roman olmakla beraber gerçekliğe bağlı bir kurguya sahip olup büyüme romanı türüne de örnektir. Eserlerde Teoman’ın ve Cengiz Han’ın çocukluğu, gençliği, orta yaşlılığı, Alp Urungu’nun, Kür Şad’ın, Guban’ın ve Abdullah Çatlı’nın ise bu yaşam evrelerinin yanı sıra ölümü de anlatılmıştır. Yazar, romanları boyunca bu merkezî kahramanların kişiliğini, hayatını, mücadelelerini ve ilişkilerini ele almıştır.

2.3.1.5.3. Yaşamöyküsel Roman

Biyografik roman olarak da adlandırılan yaşamöyküsel roman, “*Gerçekten yaşamış birisinin hayatının hem gerçek bilgi, belge ve bulgulara bağlı kalarak gerçekçi bir biçimde hem de kurmaca dünyayı içeren roman kurgusu içinde anlatıldığı eserlere denir.*”⁶²

Terzioğlu, Türk toplumunun ve Ülkücülerin bünyesinde belli başlı özellikleriyle iz bırakmış olan vatansever kahraman Abdullah Çatlı’nın hayatını *Reisim Çatlı* romanında konu edinir. Bu romanda Çatlı, başarılı, dürüst, çalışkan, gözü kara, sözünün eri, en önemlisi de vatani için canını feda eden bir kahraman olarak ele alınır. Yazar, burada kahramanın gerçek hayat hikâyesine bağlı kalmaya özen göstermekle beraber, elinde olan bilgileri kurguya dönüştürerek gerçek hayatla kurgusal hayatı iç içe geçirir. Bu tür romanların asıl amacının yaşantılarıyla topluma örnek olabilecek kişilerin okura sunulması yoluyla insanlara olumlu değerler ve örnek alınacak modeller sunmak olduğundan dolayı, Terzioğlu da seçtiği kahraman Çatlı’yla okurun özdeşleşmesini sağlama çalışır.

2.3.1.5.4. Macera Romanı

A. H. Terzioğlu’nun yakın tarihi içine alan romanlarından olan *Aksaçlılar Meclisi*, kurgu türü açısından aynı zamanda macera romanı olarak da

⁶² Age., s.232

değerlendirilebilir. İlginç bir tesadüf sonrasında kendini gizli teşkilat olan Börü Birliğinin içinde bulan romanın başkahramanı Cesur, roman boyunca oldukça tehlikeli olayların merkezinde yer alır, hem yurt içinde hem de yurt dışı ülkelerde önemli operasyonlarda görevlendirilir, zaman zaman yaralansa bile her defasında zekâsı, tecrübesi, korkusuzluğu, gücü ve bağlı olduğu Birliğin yardımı sayesinde hayatta kalır. Romanda olayların cereyan ettiği mekânlardan olan Birliğin gizli yeraltı toplantı yerleri, eski dönem Türk mekânlarını anımsatan özel olarak düzenlenmiş odalar ve bu mekânlara gidilirken kahramanların gözlerinin kapatılarak götürülmesi romanın süreğenliğini artıran, okuru merakta bırakan hususlardır. Böylece hem tehlikeli olaylar hem de gizli tutulan mekânlar okuru romanın sonuna kadar gerilim ve heyecan içinde tutmayı sağlar.

2.3.2. DİL

2.3.2.1. Dil Unsurları

Konuşma dili, cümle, terimler ve simgeler dil unsurlarını oluşturmaktadır. Konuşma dilinin özellikleri ortaya konurken samimi hitap ifadeleri, deyimler, atasözleri ve yöresel sözler ele alınır.

A. H. Terzioğlu, tarihî romanlarında genellikle sade ve anlaşılır bir dil kullanılır. Kahramanların birbirleri arasındaki diyaloglar da günümüz Türkçesiyle kaleme alınır. Romanlarda zaman zaman bugünün okuyucularının anlayamayacağı kelimeler kullanılsa da bunların anlamları dipnotlarda belirtilir. Bu ifadelerin kullanılış nedeni ise eserlere tarihîlik katma ve anlatılan devri yansıtabilme endişesidir. Yazar, bu tarz kelimeleri kullanmada oldukça ölçülü davranır ve eserlerin dilini anlaşılmaz bir hâle getirmez. Bu bakımdan onun dil hususunda oldukça başarılı olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Ayrıca yazarın incelediğimiz romanlarında samimi hitap ifadelerine pek rastlamasak da deyimler ve atasözlerinden fazlaca, yöresel sözlerden ise kısmen yararlandığını görürüz.

2.3.2.1.1. Deyimler- Atasözleri

A. H. Terzioğlu, romanlarında hem deyim hem de atasözlerini fazlaca kullanmıştır. Bunların bazıları romanlar içerisinde tekrarlanmıştır. Özellikle deyimlerin fazlaca kullanılması, konuşma dilinin canlılığının romana taşınması açısından önemlidir.

Deyimlere romanlardan aldığımız bu örnekleri göstere biliriz: “*Tilkiye ‘tavuk sever misin’ diye sormuşlar, ‘Gülmekten konuşamıyorum!’ demiş*”, “*Taşları bağlıyorlar, itleri salıyorlar*”, *kendi yağında kavrulmak, yerin kulağı olması, dili tutulmak, kendini yitirmek, başını vermek, aklına yazmak, gözlerini kaçırmak, yüzünü kara çıkarmak, zoruna gitmek, sözünü kesmek, zora sokmak, usuna düşmek* ve s.

“*Atasözleri, bir milletin yüzyıllar boyu süren tarihî süreç içerisindeki birlikteliklerinin doğal bir sonucu olan gözlem, izlenim ve tecrübelerinden çıkan bilgece yaklaşımlarının, ortak duyuş, düşünüm, dünya görüşü ve yaşama üsluplarının genel bir yargı hâlindeki ifadeleri, kısa ve özlü sözlerdir.*”⁶³

Terzioğlu, düşüncelerine destek ve dayanak olması amacıyla eserlerinde birçok atasözüne yer verir, hatta yeri geldiğinde bölüm başlığı olarak da kullanır. Bu romanlardan aldığımız atasözlerine aşağıdaki örnekleri verebiliriz:

Hızla çıkan, hızlı düşer. (K H, s.77)

El elden, dil dilden üstündür. (K H, s.130)

Dal yaşken eğilir. (K H, s.202)

Bükemediğin eli öpeceksin. (K H, s.300)

Ağaçlar ayakta ölür. (K H, s.304)

Çocuk kut ile gelir, dert ile büyür. (T H, s.160)

Sürekli övgü eri bozar. (T H, s.163)

⁶³ Age., s.260

Havlayan it ısırmasa, itliğı bile bir işe yaramaz. (A U, s.112)

Kişi yolculukta tanınır. (A U, s.135)

Bozkır ayazını yemeyen Moğol, Moğol değildir. (C H, s.7)

Su dahi uyur ama yağı hep pusudadır. (C H, s.75)

Can varsa, umut var. (C H, s.85)

Kulak yalancı, göz sadık. (C H, s.113)

Doğru ve gerçek söz keskin bıçakla aynıdır. (C H, s.183)

Yedi ölç, bir doğra. (C H, s.281)

Yalnızken özüne dikkat et, kışioğulları arasında sözüne dikkat et. (C H, s.290)

Kötünün içinde kara taş, iyinin içinde güneş ve ay vardır. (C H, s.311)

Bilmemek değil, sorup öğrenmemek ayıptır. (H A, s.267)

Yiğidi kurşun değil, kem söz öldürür. (R Ç, s.107)

Güneşi balçıkla sıvamak ne mümkün. (R Ç, s.101)

Atasözleri, milletin ortak kültür ürünü olduğundan, kelime ve vurgularında değişiklik yapılmadan, herkesçe aynı şekilde kullanılır. Fakat Terzioğlu, atasözlerinin kullanılması zamanı bazen anlamı bozmadan ufak değişiklikleri tercih eder. Örneğin, *Kiok Han* romanı içerisinde bir atasözü hem “*Ağaçlar ayakta ölür*” (K H, s.304) hem de “*Yiğitler ayakta ölür*” (K.H, s.306) şeklinde kullanılmıştır. *Cengiz Han* romanında ise “*Su uyur düşman uyumaz*” atasözü “*Su dahi uyur ama yağı hep pusudadır.*” (C H, s.75) biçimine dönüştürülmüştür.

2.3.2.1.2. Yöresel Sözler

A. H. Terzioğlu'nun romanlarında yöresel sözlere az da olsa rastlarız. Yazar, roman kişilerini hayatta olduğu gibi yöresel dil özellikleriyle konuşturarak, bu kahramanlara sahici bir gerçeklik kazandırır.

Aksaçlılar Meclisi romanında Cesur'un bölücü örgüt üyeleriyle girdiği kavgada ona yardımcı olan Roman vatandaşların yöresel ağızla konuşması dikkat çeker. Kavga sonucunda götürüldükleri polis karakolunda ifade vermek için beklerken Cesur'la ekmeğini yediği, üzerinde yaşadığı topraklar için canını vermeye hazır olan bu insanlar arasında geçen konuşmada kullanılan yöresel dil özelliklerine dikkat eden okurun, bu kişilerin hangi yöreye ait olduklarını kolayca çıkarması mümkündür:

“‘Tam zamanında tavrını verdin kardeş!’ diyordu kendine has lehçesi ile yaşı biraz daha büyükçe olan Roman, ‘Kansızın bebesine iyi bir ders verdin. Biz, öldüreceksin diye korktuk beyav!’

‘Gebersin!’ dedim, ‘Bayrağıma uzanan namert eli kırmaz mıyım?’

‘Kırarız beyav! Bayraktır o beyav. Bayrağımızdır. Biz vallahi bu şerefsizleri mahallemize sokmayız. İç birine izin vermeyiz ki sokağımızdan geçsinler. Te aşağı maallede olmadık rezillik ederler. Erkeklikleri kalabalık olduklarındandır. Devlet neden böyle bakar ki bunlara beyav? Bunlar aındır! İanettir!’” (A.M, s.33)

2.3.2.1.3. Terimler

Terzioğlu, romanlarını daha anlamlı ve belirgin kılmak amacıyla çeşitli alanlara özgü terimlere başvurur. Eserlerinde daha çok tarihi konu edinen yazar, Türk tarihi ve geleneksel kültür mirasına ait birçok terime yer verir. Böylece o, hem konu aldığı tarihî döneme ait atmosferi daha canlı ve gerçekçi biçimde yansıtmış olur hem de romanında bahsettiği alanlarla ilgili kullandığı terimlerle okurunu bilgilendirmiş olur.

Yazarın eski tarihi konu alan romanlarında ayguçi (vezir), atbaş (başkan), bedizci (ressam), buyruk (memur), baş öge (vezir), çerçi (gezgin satıcı), çaşıit (haberci), eşkinci (atlı posta), em (ilaç), dilmaç (tercüman), tümen (onbinlik askerî birlik), tıncı (haberci), sakçı (nöbetçi), sanggün (general), otacı (doktor), orun (unvan), ordubaş (komutan), ilbay (vali) gibi eski meslekî ve idari terimler, yakın tarihten bahseden romanlarında ise ajan, anayasa, basın, bilim, coğrafya, demokrasi, diafon, devrimci, darbe, emperyalist, enstitü, ekonomi, evrim, felsefe, faşist, hukuk, ihtilal, iktidar, ideoloji, koma, koalisyon, komünist, komutan, miting, medya, maganda, militan, modern, molotof, maraton, müfettiş, otorite, örgüt, politika, parti, profesör, slogan, subay, seremoni, seminer, sigorta, strateji, tarih, teori, teknoloji, uydu, üniversite, gibi birtakım unvan, kavram ve terimler sıkça kullanılmıştır. Ayrıca bu terimler, her roman içinde değişik kereler yinelenmiştir.

2.3.2.1.4. Dil Sapmaları

Dil sapmaları, yazım-noktalama, kelime-ifade ve dil bilgisi sapmaları olmak üzere üç başlık altında incelenir. Bu kapsamda tespit ettiğimiz argo, küfür ve ayıp sözler ortaya konulmuştur.

Terzioğlu'nun romanları arasından argo, küfür ve ayıp sözler kullanımı bakımından yakın dönem Türkiye tarihinden bahseden *Reisim Çatlı* ve *Aksaçlılar Meclisi* öne çıkmaktadır. Yazar, çeşitli toplumsal kesimlerin yan yana geldiği bu iki romanda, ortaya çıkan çatışmaları daha etkili göstermek amacıyla zaman zaman küfür ve ayıp sözlere başvurur:

“Önce bir küfür savurdum! Namussuz piçin geçmişini tanımlayan okkalı bir küfür... Ardından bulduğum yerden ok gibi fırladım! Bayrağı yerlerde sürükleyen piç tohumu piç beklemediği hamlemden kaçamadı.” (A M, s.31)

Bazen aşırı olumsuz duyguların, öfkenin, kızgınlığın dile getirildiği bölümlerde küfür ve ayıp sözlerin fazla kullanıldığı görülmektedir. Örneğin *Reisim Çatlı* romanında Çatlı'yı yok etmek için tuzaklar kurulur ve alınan önlemler artık yetersiz kalmaktadır. Bu durumu yazar öfke dolu cümlelerle ifade eder:

“Dikkatli olacak! Ne dereceye kadar? Kahpelerin kahpelikleri ile boğuşmaktan yoruldu artık. Karşısına çıkıp vuruşanlara dersini verdi ama kahpelik onun işi değil. Kahpelik kahpelerin işi...” (R Ç, s.287)

İncelediğimiz romanlarda kimi zaman küfür ve ayıp sözlerin açıkça sergilenmediği, bunlara yazar tarafından kısmen sansür uygulandığına şahit oluruz:

“‘Boğulmasın!’

‘Boğulsun a...a ko...’

Böylesi bir işten sonra bu küfrü duymak güldürdü beni. Bir kızgınlığın anlatımıydı. Demek ki adamı çok iyi tanıyordu.” (A M, s.116)

Bu iki romanın dışında *Kimmerya*'da *“‘Kancık bir savaş!’ dedi, ‘Kancık dölleri, az olmamızı fırsat bildiler!’”* (K, s170) ve *Harem Ağası*'nda *“Bu kötü*

adamlar ona normal bir toprak mezarı bile çok görmüşler, bokun içine mi gömeceklerdi?” (H A, s.67) ayıp söz örneklerini saptarız.

Bazı durumlarda ise küfür ve ayıp sözler kullanılmasa da cümlelerin genelinden bu anlam çıkarılabilir:

“Adamlar çoktan o teknolojiyi tarihe gömmüşler, tankları da bize...”

(A M, s.256)

Verdiğimiz örnekler dışında yazar, kahramanlarının ağızından yer yer *kahpeler, kancıklar, karı satan pezevenkler, puşt oyunları* gibi kelimeler kullanır.

2.3.3. ÜSLUP

2.3.3.1. Dramatik Üslup

A. H. Terzioğlu'nun romanlarında dramatik üslup, nesnel tasvir üslubu ve yalın üslup kullanıldığını görürüz.

Bireyin kendisiyle, çevresiyle ya da doğayla girdiği çatışmaları esas alan dramatik üslubun örneğini *Harem Ağası* romanında buluruz. Anlatının merkezî kişisi Guban, iç dünyasında kimlik çatışması, ikilemler yaşar. Bu durum özellikle onun dinî inancında ortaya çıkar. Önceleri ağaç tanrıya inanan bu hadım köle, Osmanlı sarayına geldikten sonra İslam dinini kolaylıkla kabul edemez. Yalnız Hacı Beşir Ağa'nın etkisiyle doğru yolu bulur. Onun çevresiyle yaşadığı çatışmalar da romanda önemli bir yer tutar. Köle olmasının, hadım edilmesinin suçlusu olarak Osmanlıyı görür ve ilerde vezir olursa ilk hedefi köleliği kaldırmak olacaktır. Sarayda büyük başarılar elde ederek harem ağalığına kadar yükselen Guban, maalesef romanın sonunda üst üste yaptığı hataların bedeli olarak idam edilir. Böylece roman zaafları, güçlü yanları, yanlışları ve doğrularıyla bir bütün olarak sunulan bu kahramanın faciasıyla son bulur.

2.3.3.2. Nesnel Tasvir Üslubu

Terzioğlu'nun romanlarında görülen diğer üslup turu nesnel tasvir üslubudur. Bu romanlarda olay, durum ve kişiler olduğu gibi, gerçekliğe bağlı kalınarak, ayrıntılarıyla açık şekilde yansıtılır:

“Şadırvanlar, havuzlar, yüksek odalar, uzaktan gördükleri, yaklaşımlarının yasak olduğu köşkler... Uzaktan da olsa tanıtıyor, öyküsünü anlatıyordu harem ağası.

Sonunda önlerine açılan manzaraya büyük ilgi gösterdi çocuklar. Masmavi deniz ve karşı kıyıdaki yeşillikler...” (H A, s.151)

Yazar hemen hemen bütün romanlarında nesnel tasvir üslubunu kullanmıştır.

2.3.3.3. Yalın Üslup

A. H. Terzioğlu’nun romanları aynı zamanda yalın üslupta yazılmıştır. Yazar, romanlarında akla mantığa aykırı unsurlara, çağrışımsal anlamlara pek yer vermez. Olaylar, sade ve doğal hâlleri içinde, yalın, açık, süslerden arınmış şekilde anlatılır. Terzioğlu’nun romanları bu nedenle okuyucu zihninin güçlük çekmeden anlaya bileceği anlatılardır:

“Yükselme sınavına hazırlanıyorum. Adaylık dönemim sona erecek ve bu sınavın ardından Meslek Memuru olacağım. Bundan sonra da uzun ve zorlu bir çalışma dönemi içine girecek, birliğimin bana uygun gördüğü göreve bir adım daha yaklaşmak için konsolos yardımcısı, ardından konsolos olmak için çalışacağım. Sınavlar, seminerler ve görevler...” (A M, s.143)

SONUÇ

Ahmet Haldun Terzioğlu, çağdaş dönem Türk edebiyatının önemli yazarlarından biridir. Çoğunlukla romanlarını tarihî roman kurgusuna bağlı kalarak yazmayı tercih eden yazar, tarihi konu almadığı romanlarında da mutlaka tarihte geçen olaylara değinir, romanın konusuyla bu olaylar arasında bir bağlantı kurar. O, yoğun araştırmaların ürünü olan romanlarının konusunu çoğunlukla eski Türk tarihinden alır, olayları ve şahısları anlatırken tarihî gerçekçiliğe bağlı kalmaya çalışır, olaylar hakkında alıntılar yaparak söylediklerini çeşitli tarihî kaynaklarla destekler.

Terzioğlu, okura aktarmak istediği iletisini, özgün görüşünü ve düşüncesini ispatlanabilir bir izlek hâlinde romanlarına sindirir. O, devlet birliği, yabancılaşıma, Türklerin ölüm korkusuzluğu, kadın gibi bazı izlekleri birkaç romanında ortaya koyar.

Yazarın incelediğimiz romanlarında çoğunlukla ele aldığı dönemin toplumsal konularını işlemeği yeğlediğini görürüz. O, romanlarında çeşitli konulara yer verse de ağırlıklı olarak eski Türk devletlerini konu aldığı için sık sık eski Türk törelerinden bahseder. Bu romanları incelediğimizde onun bazı töreleri bir romanında anlatmakla yetinmeyip yoğ töresi, kağan kaldırma töresi, sevda töresi, ad alma töresi gibi eski töreleri *Alp Urungu*, *Kiok Han*, *Teoman Han*, *Kimmerya*, *Aksaqlılar Meclisi* ve birkaç romanında daha tekrar konu edinir.

Türk kadınına her zaman yüksek değer veren Terzioğlu, eski Türk töresinde kadının yeri ve haklarına dair bilgileri romanlarının birçoğunda ele alır. Eski Türk töresinde kadına verilen değer ve özgürlükler, gelişmiş toplum eşitliği günümüzde

nerdeyse dünyanın hiçbir yerinde yoktur. Fakat *Aksaçlılar Meclisi* romanında görürüz ki bugün, yeniden kadını kapalı mekânda tutma ve mesleksiz bırakma anlayışı yayılmaktadır. Dünyanın her yanında kadınlar yeni haklar alma çabasındayken, haklarını yitiren Türk kadınları, bu geriye gidişi tuhaf bir şekilde kabul ve destekleme içerisinde olduklarıdır.

Eski Türklerde çocuk töresi açısından törenin uygulanma alanı, çocuk dünyaya gelir gelmez başlamaktadır ki bunlardan biri de ad alma töresidir. A. H. Terzioğlu'nun romanlarında ad alma töresiyle ilgili farklı örnekler bulunmaktadır. Erkek çocuklara ad almaları için şartlar koyulması ve sınavı geçemeyen, erliğini kanıtlayamayan yiğidin ad alamaması olayı bazen yazarın bazı romanlarının esas düğümlerinden biri hâline gelir.

Yazarın yakın tarihten bahseden romanlarında bile konu edindiği törelerden biri de Kağan kaldırma töresidir. Töreye göre verilen mücadele sonucunda çeşitli yöntemlerle seçilen hükümdarın Türk gelenekleri çerçevesinde törenlerle yönetimi devraldığını görürüz.

A. H. Terzioğlu'nun romanına konu aldığı esas meselelerden biri de köleliktir. *Harem Ağası* romanında Osmanlı döneminde mevcut olan köle ticareti, köle pazarları, kölelere yapılan adaletsizlikler, haksızlıklar gibi birtakım meselelere değinilir. Bunun yanı sıra bu romanda cariyelik, kölelerin hadım edilmesi, Osmanlı haremının işleyiş düzeni gibi konular da ele alınmıştır.

Ayrıca eski Türk inançları, Selçuklu döneminde yaşanan inanç çatışmaları, bâtinî inançlar, günümüz toplumunda yozlaşmış din anlayışıyla ilgili durumlar ve düşünceler yazarın dikkatini çeken esas konular arasındadır.

Yazar, yakın tarihte geçen olayları konu edindiği *Reisim Çatlı* ve *Aksaçlılar Meclisi* romanlarında ise 1980 yılları Türkiye’de yaşanan siyasi olayların medya ve basına etkilerini, aynı dönem Ülkücülük harekâtını, şu anki Türk ordusunda görülen eksiklikleri ve yaşanan güncel olayları irdelemiştir. Kısacası yakın tarihte Türkiye’de olan biten birçok şeyin onun romanına girdiğini söyleyebiliriz.

Terzioğlu, romanlarında özne anlatıcı, gözlemci anlatıcı ve çoğul anlatıcı tiplerinden her üçünü de kullanmakla birlikte tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıya daha fazla yer ayırmıştır. Genel olarak tarafsız tutum sergileyen bu anlatıcı tipinin olay kişilerinin iç dünyasını yansıtmak için kullanıldığı zamanlarda kahramanları yargıladığı, eleştirdiği durumlar da görülür. Yazarın incelediğimiz romanlardan *Alp Urungu* ve *Aksaçlılar Meclisi* romanlarının anlatıcı tipleri özne anlatıcı, *Kür Şad* romanının anlatıcı tipi çoğul anlatıcı, geri kalan romanlarda ise tanrısal konumlu gözlemci anlatıcıdır.

Yazar, romanlarında anlatma ve gösterme anlatım tekniklerinin her ikisini kullanmıştır. Anlatma tekniğinin kullanıldığı yerlerde okurun, metinle kendi arasındaki anlatıcının bakış açısıyla, onun sunumu ve tercihleriyle sınırlı kaldığı ve olaya belli bir mesafeden bakmak zorunda olduğu fark edilir. Anlatıma inandırıcılık, gerçeklik katmak için gösterme yöntemine yer verilen romanlarda ise roman kişilerinin konuşmaları, eylemleri aracısız olarak aktarılır, böylece okur kurmaca dünyayla karşı karşıya kalır. Terzioğlu, her iki yöntemi bir arada kullansa da onların anlatım içindeki ağırlıkları farklıdır.

A. H. Terzioğlu’nun incelediğimiz romanlarını tek bir anlatı olarak görürsek, nesnel zaman çerçevesini M.Ö. XIV yüzyılla 2013 arası dönem oluşturur. Yazar,

anlatılarında her zaman kesin tarih belirtmese de bahsedilen olaylardan veya kullanılan ifadelerden yola çıkılarak nesnel zamanı belirlemek mümkün olur.

Yazarın romanlarını vaka zamanı açısından değerlendirdiğimizde bu anlatılarda çoğunlukla düz bir kronolojinin kullanıldığını söyleyebiliriz. Terzioğlu, bu romanlarında bahsettiği yılların belirli gün ve aylarındaki olaylara yoğunlaşır, yeri geldikçe vaka zamanını daraltarak veya genişleterek geçmişte yaşanmış bir sıra önemli olayları da romanına dâhil eder.

A. H. Terzioğlu'nun romanlarının çoğu tarihî konulu olduğu için anlatma zamanı olarak sonradan aktarma yöntemi tercih edilmiştir.

Bu romanlarda hem açık hem de kapalı mekânlar kullanılmıştır. Romanları incelediğimizde, olayların genel olarak eski Türk kültürünün bir parçası olan bozkır, çöl, dağ, orman, ırmak boyları gibi açık mekânlarda, ayrıca İstanbul, Ankara, Yalova, Balıkesir gibi Türkiye sınırı içi ve Çin, Kufe Horasan, Azerbaycan, Almanya, Fransa, Viyana, İngiltere gibi Türkiye dışı şehir ve ülkelerde cereyan ettiğini görürüz.

Kapalı mekân olarak ise çadırın ağırlığı hissedilir. Bunun yanı sıra mağaralar, Osmanlı sarayı, harem, hamam gibi mekânlar yazarın uzak tarihi konu alan romanlarında, otel, lokanta, cezaevi, okul, lise, üniversite, meclis, yurt, polis merkezi, fabrika, matbaa, hastane, poligon, apartman, villa, kitapçı, müze, saray, kahvehane, havaalanı yakın tarihten bahseden romanlarında kullanılan diğer kapalı mekânlardır.

Yazar, eserlerinde genel olarak somut mekânları tercih etse de *Kimmerya* romanında soyut mekân tasviriyle de karşılaşırız. Ayrıca mekân betimlemelerinde

işitsel ögeler neredeyse hiç kullanılmamış, duyuşal ögelere çok az yer verilmiş, ağırlıklı olarak görsel ögelerin kullanımı tercih edilmiştir.

Ele aldığımız romanlar tarihî olduğundan burada kişiler kadrosu bakımından ağırlıklı olarak tarihte önemli işler başarmış kahramanlar konu edinmiştir. Fakat yazar, zaman zaman olay örgüsünde kullanmak için yeni kahramanlar da ortaya koymuştur. *Kiok Han*, *Alp Urungu*, *Kür Şad*, *Teoman Han* ve *Cengiz Han* romanlarının merkezî kişisi yazarın adlarını romana verdiği tarihî kahramanlardır. Romanlarda olaylar bu kişilerin etrafında yoğunlaşmaktadır, diğer kişilerse belirleyici olan bu esas kahramanlara göre tavır alırlar. *Kimmerya* romanında İrnek ve Ativa, *Harem Ağası*’nda Habeş köle Guban, *Hasan Sabbah*’ta yine tarihî kişilerden Hasan Sabbah, yakın tarihi içine alan ve yaşamöyküsel roman olan *Reisim Çatlı*’da Abdullah Çatlı, *Aksaçlılar Meclisi*’nde ise Cesur, merkezî kişilerdir.

A. H. Terzioğlu’nun karaktere nazaran tipe daha fazla önem verdiğini görürüz. Tipler içinde özellikle tarihî kahramanların özel bir yeri vardır. Yazarın incelediğimiz romanlarında Kür Şad, Alp Urungu, Teoman Han, Cengiz Han, Kiok Han, Kıymın Kağan, Aşina Bumın gibi tarihten tanıdığımız birçok tipin yanı sıra bedizci, eşkinci, vezir, gezgin, muskacı, savaşçı kadın, fedakâr kadın gibi tiplere de yer verilmiştir. Bu tiplerin vesilesiyle de yazar, okurlarına vermek istediğı birçok iletiyi aktarmış olur.

A. H. Terzioğlu, romanlarında tarihî, toplumsal ve siyasal meseleleri önemşediğı için karakterlere tiplere oranla daha az yer vermiştir. Bu romanlarda karakter, birey olarak ele alınır, yaşadığı çelişki, acı, mutluluk gibi durum ve duygular sadece kendisine aittir ve kendisiyle sınırlandırılmıştır. Roman

kahramanları arasında vefalı, gururlu, mücadelecı, gözü kara, hayalperest özelliklere sahip karakterler dikkat çekmektedir.

Yazar, olay örgüsünün teşekkülünde rol oynayan tiplere ve onların yaşadığı toplumsal yapıya inandırıcılık kazandırabilmek için dekoratif unsur olarak nitelenebilecek şahıslardan, yardımcı kişilerden ziyadesiyle faydalanmıştır. Bu romanlarda ev halkı, yakın çevre, iş çevresi, toplumsal ve siyasal çevre olmak üzere çeşitli figüratif kişilerle karşılaşırız. Çocuk, anne, baba, büyük anne, büyük baba, akraba, komşu, aile dostu gibi kişilerden oluşan ev halkı, romanda olayları yönlendirici işleve sahip olmasalar da toplumsal bir birim oluşturmak amacıyla kullanılmışlardır.

Romanlardaki kişi sunumunda bedensel ve ruhsal boyut başarıyla kullanılmıştır. Yazarın ruhsal boyutun sunuluş yöntemlerinden iç çözümleme, iç konuşma ve iç söyleşmeyi kullandığı görülür.

İncelediğimiz romanların çoğunda olayların anlatımı başlamadan önce kısa destansı bir giriş verilir. A. H. Terzioğlu, romanlarının birçoğunda kahramanların hayatlarını çocukluklarından, hatta doğumlarından itibaren vererek bununla onların yetişme tarzlarının kişiliklerine etkisini göstermiş olur.

Olay bütünlüğünü sağlamak üzere yazarın hâl değişimi kalıbı ve organik bütünlük tekniklerini kullanıldığını saptarız. Bunun yanı sıra romanlarda gerilim öğelerine yeterince yer verilmiştir. Gerilim öğelerinden iç çatışmaya pek gerek duyulmamış olsa da sosyal çatışma unsurlarından özellikle cinsiyet arası çatışma, siyasi, ideolojik, dinî düşünce çatışmaları, savaşırlara dayalı askerî çatışma, bölgesel,

etnik çatışmaya fazlaca rastlarız. Ana düğüm ve ara düğümler ise merak ögesini arttıracak biçimde düzenlenmiştir.

A. H. Terzioğlu, romanlarında ele aldığı tarih, toplumsal ve siyasal ortamı aydınlatmak, romanın izleklerini güçlendirmek, metne gerçeklik katmak amacıyla metinlerarası ilişkilere başvurur. Bu yöntemi kullanırken yazarın bazı kaynaklardan ve bazı yazarlardan birden fazla romanında alıntı yaptığını görürüz ki bu alıntıların daha çok Atatürk'den, Nihal Atsız'dan ve dinî metinlerden alındığı dikkat çeker.

O, bazı romanlarında epigraf tekniğiyle metin eklemesi yapmıştır. Yazarın incelediğimiz bütün romanlarında her bölümün başına o bölümden çıkarılmış özetleyici ve içeriği vurgulayıcı mahiyette cümle veya ibare konulduğunu görürüz.

Bahsettiğimiz romanlarda metin dönüştürme yönteminin farklı örneklerine rastlarız. Terzioğlu, üslup taklidi ve içerik aktarımı açısından başarılı örnekler sunmuştur. Şöyle ki romanlarının birçoğunda ozan veya destancı tipine yer veren yazar, kimi zaman da anlatısını destancının aracılığıyla başlatmayı tercih eder.

Terzioğlu, kurgu türü olarak tarihî roman, büyüme romanı, yaşamöyküsel roman ve macera romanı çeşitlerini kullanmıştır. İncelediğimiz romanlardan *Kimmerya*, *Teoman Han*, *Kiok Han*, *Alp Urungu*, *Kür Şad*, *Cengiz Han*, *Hasan Sabbah*, *Harem Ağası* romanları konularını uzak tarihten, *Reisim Çatlı* ve *Aksağlılar Meclisi* ise yakın tarihten alır. Bu romanların her birinde az ya da çok olmak üzere tarihin farklı dönemlerinden bahsedilir.

Teoman Han, *Alp Urungu*, *Kür Şad*, *Cengiz Han*, *Harem Ağası* ve *Reisim Çatlı* tarihî roman olmakla beraber gerçekliğe bağlı bir kurguya sahip olup büyüme romanı türüne de örnektir. Eserlerde *Teoman*'ın ve *Cengiz Han*'ın çocukluğu,

gençliği, orta yaşlılığı, Alp Urungu'nun, Kür Şad'ın, Guban'ın ve Abdullah Çatlı'nın ise bu yaşam evrelerinin yanı sıra ölümü de anlatılmıştır.

Yazarın yakın tarihi içine alan romanlarından olan *Aksaçlılar Meclisi*, kurgu türü açısından aynı zamanda macera romanı, *Reisim Çatlı* ise yaşamöyküsel roman olarak da değerlendirilebilir.

A. H. Terzioğlu, tarihî romanlarında genellikle sade ve anlaşılır bir dil kullanılır. Romanlarda zaman zaman bugünün okuyucularının anlayamayacağı kelimeler kullanılsa da bunların anlamları dipnotlarda belirtilir. O, bu tarz kelimeleri kullanmada oldukça ölçülü davranır ve eserlerin dilini anlaşılmasız bir hâle getirmez. Ayrıca yazarın incelediğimiz romanlarında samimi hitap ifadelerine pek rastlamasak da deyimler ve atasözlerinden fazlaca, yöresel sözlerden ise kısmen yararlandığını görürüz. Romanları dil sapmaları kapsamında incelediğimizde ise argo, küfür ve ayıp sözlerin kullanıldığını tespit ederiz.

Yazarın romanlarında dramatik üslup, nesnel tasvir üslubu ve yalın üslup kullanılmıştır. Bireyin kendisiyle, çevresiyle ya da doğayla girdiği çatışmaları esas alan dramatik üslubun örneğini *Harem Ağası* romanında buluruz. Nesnel tasvirin kullanıldığı romanlarda olay, durum ve kişiler olduğu gibi, gerçekliğe bağlı kalınarak, ayrıntılarıyla açık şekilde yansıtılmıştır. Terzioğlu'nun romanları hem nesnel hem yalın üslubun kullanılması nedeniyle okuyucu zihninin güçlük çekmeden anlaya bileceği anlatılardır.

EK:

AHMET HALDUN TERZİOĞLU'YLA SÖYLEŞİ

Günay Halilova: Sayın Terzioğlu, yazı hayatınıza nasıl başladınız? Buna ne etkili oldu?

A. H. Terzioğlu: Yazmak bir eğlenceydi benim için. Kendimi bildim bileli yazdığım hâlde, biriktirdiğim hâlde, bir eserimi kolumun altına alıp da bir yayınevine gidip: “*Şunu basar mısın?*” diyemedim yıllarca. Yani yazdığımı yakın arkadaşlarım bile bilmedi. Çünkü benim yapımdaki bir kişinin yazması mümkün değil gibi bir anlayışı vardı. Söylesem de inanmazlardı. Kızan, kolayca kavga eden, hemen her siyasi olayda en önde olan ve sert sporlar yapan biri ile yazmak fikri pek eşdeğer olmayan şeylerdi. Yazdıklarımın basılması tamamen rastlantısaldır. Askerliğimizi birlikte yaptığımız, tamamen ters fikir sisteminde yer alan Ünsal Öztürk adlı arkadaşımın vesilesiyle romancı olduğumu anladım. Siyasi görüşümüz farklıydı ama bizim bir tartışma ile başladığımız askerlik yaşantımızın geleceğinde, bu mert insan ile çok samimi olduk, Askerden sonra da görüşmeye karar verdik.

Askerliği bitirdikten uzun bir zaman sonra doğrudan görüşemedik kendisi ile. Haberleşiyorduk elbette. Bir süre sonra bir yayınevi açtığını öğrenmiştim. Mitoloji kitapları yayınlıyordu genelde. Ben de Ankara’da görev yapmaya başladığımda onu ziyaret ettiğim bir gün baktım, genelde başka milletlerin mitolojisi ile uğraşıyordu. Yunan mitolojisi, Roma mitolojisi, İran Mitolojisi... Dedim ki ona; *sen Türk’sün, niye hiç Türk mitolojisi kitabı yayınlamıyorsun?* O da bana, “*eğer bir yol gösteren olursa ben o işe girmek istiyorum*” dedi. Bu konuda yardımcı olabileceğimi, konu ile ilgilendiğimi söyledim. Hemen bir ön çalışma yaptık ve dosya kabul etmeye

başladık. O aldığı dosyaları bana gönderiyordu, okuyordum. Ama pek beğenmiyordum. Eksik bir şeyler vardı gelen dosyalarda. Bir gün dedim ki Ünsal’a “*Ben bundan güzel yazıyorum*”.

Kaç yıllık arkadaşım şaşırmıştı. “*Sen yazıyor musun?*” dedi. Dedim benim çok romanım var. “*Getirsene bir kaç tanesine bakayım.*” dedi. O zaman disketler vardı. İki romanımı bir diskete yükleyip kendisine verdim. *Gök-Tanrı’nın Çocukları* ve *Oğuz Han...* Aslında her zaman yaptığım gibi yazmış, bir kenara koymuştum. Hiç incelememiş, üzerinde düzeltmeler yapmamıştım. Çok imla hataları vardı. Ünsal çok beğenmiş ki hiç okumadan, düzeltmeden, hatta aramızda bir sözleşme yapmadan ikisini de benden habersiz bastı. Ben kitapları basıldıktan sonra gördüm. Kitaplar önüme atıldığında hem şaşırdım hem de sevindim.

Böylece başladık. Kitaplar satılınca da güvenim geldi kendime. Bunun ardından bir yarışma oldu. Mustafa Necati Sepetçioğlu Tarihî Roman Yarışması. O yarışmaya *Alp Er Tunga* adlı romanımı gönderdim. O da birincilik ödülünü kazanınca dedim ki tamamdır. Okunuyoruz. Öyleyse durmanın anlamı yok.

Öylece başladık. İlk yayınevine aynı anda hazır olan on bir kitabımı verdim. Hepsi beğenildi ve basıldı. Sonra başka yayınevleri derken yazar olduğumuzun farkına vardık. Yazıyorduk da kendimize güvenemiyorduk.

Günay Halilova: Etkilendiğiniz bir yazar var mı?

A.H. Terzioğlu: Nihal Atsız tabi... Türkçü birinin Nihal Atsız’dan etkilenmemesi mümkün değildir. Bir de Mustafa Necati Sepetçioğlu... Ancak bu etki fikir ve düşünce bazındadır. Yani romanlarımda bir taklit unsuru olduğunu düşünmüyorum.

Günay Halilova: Roman konularınız genelde eski Türk tarihî ve mitolojisi üzerine. Bunun nedenini nasıl açıklarsınız?

A. H. Terzioğlu: Tarihe merakımdan, tarihi araştırmamdan ve tarihi iyi bilmemden kaynaklanıyor. İyi bilen insan iyi yazıyor. Bir de elbette inandığım fikir sistemi bunu sağlıyor bana.

Günay Halilova: Romanlarınızda kullandığınız dil politikası nedir?

A. H. Terzioğlu: Tarihî romanlarımda okuyan kişinin o çağı o havayı teneffüs etmesi için o çağa uygun kelimeleri kullanmaya çalışırım. ‘Dünya’ yerine ‘acun’, ‘düşman’ yerine ‘yağı’ gibi... Eski Türk tarihine ait romanlarımda bu, okuyucuyu sarıyor, bunu sağlamaya çalışıyorum ben de. Geçmişî yaşatmaya çalışırken o çağa ait kelimeler çok yardımcı oluyor. Bunların açıklamalarını da dipnotlarda veriyorum. Ancak Selçuklu ’da daha yakın bir dil kullanmaya çalıştım. Osmanlıya gelince Osmanlı dönemine ait kelimelere yer verdim. Çağdaş dönemi yazdığımda günümüz güncel dili kullanırım. Yani benim romanlarımda çağıyla dili bir birini tamamlar.

Günay Halilova: Romanlarınızda ne tür kurgu tekniklerini kullanıyorsunuz? Klasik, modern, postmodern kurgu tekniklerinden hangisi sizin manevra alanınıza uygun gelmektedir?

A. H. Terzioğlu: Genelde iki tip tarih yazarı, romancısı vardır. Birisi tarihî roman yazar, kafasına göre kurgu yapabilir bunu yaparken. Bu bir seçimdir. Benim yaptığımın karşılığı ise tarihî romanlaştırmaktır. Ben fazla kurguya girmiyorum

romanlarımda. Tarihî kaynaklardan esinlenerek, tarihi olduğu gibi yaşanan sıra içerisinde aktarmaya çalışıyorum. Yaşadığım zamanı konu edindiğim siyasi romanlarımda da fazla kurgu yoktur. Genelde yaşadıklarımızdan, gördüklerimizden, duyduklarımızdan güncelden yararlanarak olduğu gibi aktarmayı, olaylara tepeden bakmayı seviyorum, taraflı değil. Meselâ romanın bir kısmında bir insanı anlatırken insanlar ondan nefret veya sever, on dakika sonra başka birini okurken öbür insanın ne kadar haklı olduğunu kabul ederler. Yani her insanın, her kahramanın kendisi olmasına çalışıyorum. Asla onlara başka bir kimlik yüklemiyorum. Meselâ *Hasan Sabbah* romanımda Hasan Sabbah'ı olduğu gibi anlattım. Sultan Sencer'i de, Nizamülmülk'ü de...

Günay Halilova: Hasan Sabbah'a farklı, olumlu bir yaklaşım görüyoruz aslında bu romanda. Oysa genelde hakkında olumsuz düşünceler bulunmaktadır.

A. H. Terzioğlu: Yanlış işte! İftira onlar, tamamen aynı kaynaklı karalama kampanyası. Roman ustasıyım diye ya da kitabım çok satsın diye yalan söylemek zorunda hissetmiyorum kendimi. Ya da benden önce yapılanları tekrarlamak zorunda değilim. Olduğu gibi yazıyorum ben tarihi. Çok da tebrik aldım bu yüzden. Olduğu gibi yazdım diye. Dikkat ettiyseniz şöyle bir cümlem vardır orada: "*Hasan Sabbah haklıydı. Nizamülmülk de haklıydı, Sultan Sencer de... Çünkü herkesin kendi konumu, kendi düşüncesi ve kavgası vardı. Bu kavga da kaçınılmaz olarak karşı karşıya geldiler. Her biri kendince haklıydı.*"

İşte bunu aktarmak önemli benim için. Kendi görüşümü, düşüncemi pek yazmıyorum. İnsanlara bunu yüklemek istemiyorum tarihi aktarıken. Şimdi bir çalışma yaptım diyeyim, Genç Osman'ı anlattım. Romanı okuyan zaman zaman Genç Osman'a kızacak, zaman zaman ona üzülecek. Hayat zaten böyle değil mi. Zaman zaman doğrusun, zaman zaman yanlışsın... Orada bunu niye yaptı diye kişiyi yargılamıyorum. Benim romanlarımda yargılama yok. Dışarıdan bakıyorum, neyse o.

Günay Halilova: Romanlarınızda günümüz Türk gençliğinin zihin ve duygular dünyasında değişim, dönüşüm ve gelişim açısından neleri hedeflemektesiniz?

A. H. Terzioğlu: Tabi ki fikrî yapımı yansıtıyorum. Herkesin kendi fikri en güzeldir. Hele bunu bir de geliştirdiyse, katkı varsa, başlangıçtan bugüne olgunlaşma varsa, insan kendi fikrini yansıtmayı ister. Gençler, benim gibi düşünsünler, benim gibi hissetsinler istiyorum. Böyle bir yapım var. Benim yaptığımı yapmasınlar. Ama benim gibi düşünsünler, benim gibi hissetsinler istiyorum. Çünkü ben yanlışlar yaptım. Gençliğimde bazı sıkıntılı dönemler geçirdim, bunu yapmalarını istemem Gençlerin. Yanlışta ısrar daha büyük yanlıştır. Ama benim gibi düşünsünler, ufukları açık olsun isterim. Bağımsız, dik kafalı, isyankâr, eyvallahsız insan profili benim kafamdaki. Para için, mülk için, koltuk için kimseye eyvallah etmesinler, kimseye baş eğmesinler. Baş eğmeyen bireylerin kuracağı bir devletin daha güçlü ve ilerici olacağını düşünüyorum. İlerici bir adamım ben. Hem milliyetçi, hem ilerici, bağımsız...

**Günay Halilova: Romanlarınızda mesleki birikiminizi nasıl kullanmaktasınız?
Ziraatçi olduğunuzu biliyoruz.**

A. H. Terzioğlu: Mesleğimi hiç sevmedim, hiçbir zaman benimsemedim. Yirmi dört sene devlete hizmet ettim, doğru dürüst tarlaya gitmedim. Buğdayla arpayı ayıramam hâlâ. Bugün bile getirip önüme koysanız ayıramam. Mesleğimden, tarımdan hep nefret ettim. Ama babamın zoruyla... “*Mühendis ol oğlum.*” diye beni zorlamasıyla seçtim mesleği. Ben de mühendis olacağımı sanarak... Babamın bir arkadaşı varmış şeker fabrikasında. Lojmanı varmış çok güzel. Emrinde de adamlar çalışıyormuş. Ziraatçiliği hedef gösterdi bize. “*Ziraatçı ol*”... Yoksa kendimi bildim bileli yazıyorum ben. Tarihi de çok seviyorum. Yerim ya edebiyat ya da tarih bölümüydü ama olmadı. Ta ilkokuldan beri yarışmalar kazandım. Kompozisyon, şiir falan hep... Sonra şiiri bıraktım da... Mesleğimi sevmediğim için romanlarıma mesleğimden bir şey katmam. Belki bir iki yerde tarımcıdan bahsetmişimdir romanın içeriği gereği. O da yazıldığı için... Yoksa yansıtmam. Ayrıca işletmeyi de bitirdim ben ama o da yalnızca bitirmek içindi. Yoksa ekonomi ile de aram yoktur. Tarım ekonomisi masteri yapmama rağmen o konuda da hiç iddialı olmadım. Bilgili olduğumu savunmadım. Benim yönelimimim hep tarihe oldu.

Günay Halilova: Erken emekliliğiniz bu yüzden mi?

A. H. Terzioğlu: Kesinlikle. Severe, koşarak emekli oldum. O gün arkadaşlarım önümü kestiler, kimisi koluma-bacağıma sarıldı verme dilekçeyi diye. Bir ay daha beklesem, daha fazla maaş alacaktım. Hemen dilekçemi doldurdum, verdim. Memuriyetten kurtuldum.

Günay Halilova: Edebiyat yönünde hiç eğitim düşünmediniz mi?

A. H. Terzioğlu: Başladım, yarım bıraktım. Sonra bir daha başladım, yine geri bıraktım. Bunun da sebebi hocaların canımı sıkması. Yani derse girip de susan olmak istemiyorum. Yaşım gereği de susmam mümkün değil. Ama hocalar sınıfa hâkim olmak isterler. O nedenle yarım bıraktım. Sonra açık öğretime yazıldım, onu da yarım bıraktım. O da yine yanlış bilgilerle dolu kitapları göndermelerinden dolayı yarım kaldı. Ama siz yapmayın sakın ha yazık, günah. Şimdi çocuklarıma o cesareti vermiyorum. Kızım şimdi çok zorlanıyor Londra'da. İşte hoca şöyle yapıyor, böyle zorluyor. Aman sus sesini çıkarma, işini bitir, sonra havanı atarsın diyorum. Keşke ben de öyle yapsaydım. Beni bu yönden kimse örnek almasın. Hakkını yedirmeme konusunda örnek alsınlar ama göz göre göre kendilerini sıkıntıya sokmasınlar. Şimdi erk sahibi dediğini yaptırıyorsa, karşı koyacak gücün varsa karşı koyacaksın. Yapamıyorsanız bekleyeceksiniz zamanını. Bütün ihtilaller zamanında yapıldığında başarıya ulaşmıştır. Zamansız yapılanlar hep başarısız olmuştur. Şimdi dört Göktürk ihtilalinden hiç biri başarılı olmadı. Çünkü plansız, programsız, zamanından önce yapıldılar. Ama Kutlug, yedi kişiyle başladı ve başardı. Çünkü sistemini kurmuştu, zamanı gelmişti. Yeri de iyi seçti. Asla isyancılığı bırakmayacaksın, ama ihtilâl ve başkaldırı için zamanını bekleyeceksin.

Günay Halilova: Romanlarınızda ortaya koyduğunuz idealize tipleri günümüze yansıtma kaygısı taşıyor musunuz? Bu tarihsel kişilerin günümüze iz düşümü nedir?

A. H. Terzioğlu: Özlem. Ben eski Türk tarihiyle ilgili roman yazarken o çağa gidiyorum. Rüyalarımda görüyorum, önümde görüyorum, hanımı, çocukları, evimi, dostlarımı unutuyorum. O ortama giriyorum, bozkırlarda dolaşıyorum. Osmanlı döneminden bahsederken saraya girdim. Haremi yazarken hareme girdim. Başka türlü olmaz. Tarihî kişilikler günümüzde yaşıyor zaten. Meselâ bir Yezid her devirde vardır. Muaviye de. Ömer olmaya çalışan da vardır, Kür Şad olmaya çalışan da. Çevrenizde bunları görürsünüz. Siyasette de... İlkçağın insanların benzerleri, Ortaçağın işkencecileri, yeniçağın hümanistleri... Aslında kişi çeşitlemesi pek değişmiyor. Belli sayıdaki örnekler üzerinden yinelenip duruyor. Onları tanıyor ve biliyoruz. Dua ediyoruz ki Allah kötülere fırsat vermesin. Hep iyiler kazansın ama o da mümkün olmuyor. Ben de özellikle kurgularda bu kişilere yer veriyorum. Günlük hayatımdan kişilere kimlik yüklemeleri yapıyorum.

Günay Halilova: Yani romanlarınız tümüyle araştırmacılığınızın sonucu mu aslında?

A. H. Terzioğlu: Acayip araştırmacıyım. Zaten elimde kaynak olmadan hiçbir şey yazmam. Hem de ana kaynaklar... Basit kaynakları da taklit etmem. Naima'yı, Peçevi'yi, Aşık Paşazade'yi, Hoca Sadettin Efendi'yi, Katip Çelebi'yi, Hasan Çelebi'yi ve diğerlerini elime almadan Osmanlı tarihine girmem mesela. Çok kitabım var. Bir kısmını da dağıttım. Hepsi var bende. Üç tane kütüphane kurdum kitaplarımdan. Şimdi yine birikiyor. Birisi rahmetli babamın adına... Öğretmendi kendisi. Onun görev yaptığı okulda kurdurdum Muş'ta. Dağıtmasaydım herhâlde on bin kitabım vardı. Şuan elimdeki kitap sayısı iki bin beş yüz üç bin civarında. Hepsi de kaynaktır. Kaynak olmayanları ya da işini bitirdiklerimi mutlaka dağıtırım.

Günay Halilova: Tarihî Türk kahramanı Alp Urungu’yu neden ‘Kürt Elhan’ı olarak adlandırdınız? T.Tekin’in araştırmalarına göre kelimenin gerçek okunuşu ‘Körtıl Han’dır. Sizin bu konuda dayandığınız kesin kaynak var mı?

A. H. Terzioğlu: Yanlış okumuş. Bizim bilim adamlarının açıklamaları maalesef tarihin ve zamanın gidişine göre değişiyor. Bir zamanlar Kürtleri Türk yapmak için çok uğraştılar ve işin ilginç tarafı o dönemde de Yenisey’deki o kitabe ‘Kürt Elhan’ı olarak okundu, yayıldı. Ben iyi inceledim, heceleme de ona uygundur, tek hecelidir. Daha sonra Kürtlerin devleti hiçe sayan hareketi başlayınca, devlet düşmanlığı başlayınca yazılar değişti. Okumalar değişti. Yanlış olacak biraz ama demek ki çağa göre değişim gösteren Türk bilim adamlarının yazdıklarına pek inanmayacaksınız. Zamana göre değişiyor bazılarının fikirleri. Bunu Thomson, ‘Kürt’ diye okumuş. Radloff aynı şekilde... Ama ‘Kürt’ derken bugünkü Kürtleri kast edip etmediğini bilmiyoruz. Belki başka bir Kürt vardır, belki de ‘ü’ değil de ‘u’ yolu, yani ‘kurt’du. Ama tek hecelidir. Yani oradaki terim bugünkü Kürtleri işaret etmiyor. Radloff da böyle okumuş. ‘Kürt’ okuması bizim bilim adamlarına ait değil. Ben dil bilimci değilim. Elbette birilerine dayanarak açıklama yapmam gerek. Açıklamam da bu.

Romanımda da ben ‘Kürt Elhanı’ diyerek bugünkü Kürtleri anlatmıyorum. Orada önemli olan bir kahramanın hayatıdır. Yani ‘kurt’ da olabilir ama ben romanın isminin altına *Bir Göktürk Öyküsü* diye yazmışım. Tam da Göktürklerin kuruluş tarihine denk geliyor anıtın varlığı. Demek ki böyle bir kahraman yaşadıysa bağımsızlık savaşına da gitti. Göktürk devletinin ilk kuruluşunda görev aldı. Ben romanı bunun üzerine kurguladım. Yoksa ‘kürt’, ‘kurt’, ‘körtıl’ fark etmiyor. Ben bugünkü Kürtleri Türkleştirmeye çalışmıyorum. Sen ‘kurt’ diye oku, çok önemli

değil. Ya da ‘Körtıl’ diye. Asıl olan böyle bir kahraman yaşadı. Orada anlatılan kahramanın yaptıkları, on üç yaşında evi terk etmesi, savaşa gitmesi ve bunu kayda geçirmesi, taşın üzerine yazdırmasıdır. Düşünebiliyor musunuz? Yazmanın önemli olmadığı bir toplumda biri çıkıp da mezar taşına bunu yazdırabiliyor. Önemli olan bu...

Günay Halilova: Bazı eski Türk törelerinin hemen her romanınızda tekrarlanma sebebi nedir?

A. H. Terzioğlu: Milleti millet yapan özellikler törelerdir. O törelerin güzellerinin yaşaması lazım. Kötülerinin kaybolması, çağa uymayanlarının ise değişmesi lazım. Ama kökte törenin yaşaması lazım. Türk töresinin özü iyi insan olma ve bunu anlatma, yaşatma töresidir. Büyüye saygı, küçüğe sevgi, vatan savunması, millet sevgisi... Bu törelerin yaşaması lazım. Bunları yanlış, kötü törelerle karıştırmayalım. Türk töresinde yanlış töre yok.

Günay Halilova: Romanlarınızdaki tarihî değil de günümüz kahramanlarının gerçek hayatta bir karşılığı var mı? Örneğin *Aksaçlılar Meclisi*’nde Cesur?

A. H. Terzioğlu: Var. Hepsinin karşılığı var. Bende palavra yok. Biz, tarihi de kendimizi de romanlardan öğrenen bir milletiz. Şimdi dizilerden öğreniyoruz. Dizilere inanıyor insanlar. Ben de Nihal Atsız’ın yaptığı hatayı yapmayayım dedim, yanlış kahraman çıkmasın ortaya. Adı değişmesin. O yüzden romanlarımda çok dikkat ediyorum tarihe, gerçeğe sadık kalmak için. Hepsinin bir karşılığı var bende.

Günay Halilova: Romanlarınızda en sevdiğiniz kahraman hangisidir?

A. H. Terzioğlu: Benim esas amacım bilinmeyen kahramanları anlatmak, ortaya çıkarmaktır. En sevdiğim karakter Kül Tigin... Gerçek bir kahraman... Dört dörtlük... Hatasız üstelik. *“Bana taht lâzım değil! Bana kağanlık lâzım değil! Kağanlık senin olsun, ben savaşıyorum! Bana savaşçılığı ver!”* diyor ağabeyine. Şadlık olduğu zaman adını değiştirmek gerekirken, adını değiştirmiyor. Biliyorsunuz eski Türklerde her mertebede ayrı isim alınır. Bilge kağanın üç tane ismi vardır. Ama Kül Tigin, şadlık ismini kullanmıyor. Bu kadar geniş gönüllü bir insan ve müthiş bir savaşçı. Tam bir savaş ustası. En olmadık zamanlarda öne geçip savaşların kaderini değiştiriyor.

Günay Halilova: Siyasi- ideolojik faaliyetinizin romanlarınıza yansımaları oldu mu?

A. H. Terzioğlu: Gençliğimde oldu. Ben Ülkücüyüm, Türkçüyüm. Bütün hayatım böyle geçti. On iki yaşından beri bu mücadelenin içindeyim. Hiç ara vermeden, yolumu değiştirmeden devam ettim. Kızdım, biraz uzaklaştım ama başka yere gitmedim. Fikirlerim devamlı gelişti. Daha kapsayıcı, daha geniş fikirli oldum, başkalarını daha fazla dinlemeğe başladım. Başka fikirlerden kendi fikirlerime katkılar olmasını istiyorum. Solu ya da sağı koparıp atmıyorum. Hepsinden katkı olması lazım. Yani çağdaş bir devlet olacaksak bunun yönetiminde çok ufuklu, çok geniş perspektifli bir bakış olmalı. Avrupa’ya yanaşıp da... Ben Avrupa’yı gezdim. Orayı gördükten sonra da fikirlerim de çok değişti. Daha doğrusu gelişti. Bunun bize

entegre olması lazım. Yani şu yasak, bu olmasın... Hayır, sol da olsun. Sol veya sağ olmadan Türkiye olmaz.

Günay Halilova: Yazarlığınızda kendinize özeleştiri yapabileceğiniz yönleriniz var mı?

A. H. Terzioğlu: Tarihe çok bağlı kalmaya çalışıyorum. Bu zaman zaman beni çok bunaltıyor. Meselâ *Kösem Sultan'ı* yazarken ölü dönem var ki çok kurgu yapmam lazımdı, yapamadım. Yani tarihi romanlaştırırken kurgu yapma isteğim yok. Tarihî kahramanları olduğu gibi yazmak istediğimde kurgu yapamıyorum. Bu herhâlde bir eksiklik. Günümüzde kendimle ilgili görüş olduğunda övgüye giriyorum, kendimi çok övüyorum galiba romanlarımda eğer kahraman olarak kendimi anlatırsam. Bu da bir eksiklik değil mi? Kendime çok pay çıkarıyormuşum gibi geliyor. Her insanın hayatı önemlidir ya, herkesin hayatı romandır. Belki öyle bir hata yapıyoruz.

Günay Halilova: Romanlarınızda tarafsız olduğunuzu düşünüyor musunuz?

A. H. Terzioğlu: Olur mu? Türkçü nasıl tarafsız olsun? Asla. Tamamen taraflıyım.

Günay Halilova: Kadın tiplerinizi seçerken nelere dikkat ediyorsunuz?

A. H. Terzioğlu: Benim kadını kahramandır. Türk kadını kahramandır. Anayken de, eşken de, sevgiliyken de kahramandır. Ben kadınlara, kahraman kadınlara hayranım. Bunu da sürekli işlerim.

Günay Halilova: Romanlarınızda kadınlara çok büyük değer biçiyorsunuz ve anlattığınız törelerde de kadınların yeri ayrıdır.

A. H. Terzioğlu: Tabi. Türk töresinde çadırın hâkimi kadındır. Sahibi babadır. Kapıdan giren erkek evlât önce ocak tanrısını selamlar. Her çadırın ocak tanrısı vardır. Sonra anasını, ondan sonra babasını selamlar. Vedalaşırken de babasıyla değil, ilk olarak anasıyla vedalaşır. O yüzden benim kadını hep kahramandır. Hiç kötü kadın yok bende. Kösem'i bile kötü yazamadım. Ona bile yaşadığı çağ ve olaylar nedeni ile bir hak tanıdım.

Günay Halilova: Kadınların adlandırılmasında özgün tercihleriniz nelerdir? Ayrıca, kadın kahramanlarınızın isimlerindeki benzerliğin sebebi nedir? Örneğin Gökçin, Gökçen, Gökçe gibi.

A. H. Terzioğlu: Genelde Gök'le bağlantılı isimler vermeğe çalışıyorum. Çünkü inancımıza Gök girmiş. Gök inancı olan bir insan, başka bir şey aramaz. Yıldız arar, güneş arar, gün arar. Bizim isimlerimiz öyledir çünkü Gök'e bağlıyız. Ben de onları kullanmaya çalışıyorum.

Günay Halilova: Yakın zamanda kitaplarınızın Azerbaycan diline çevrileceğini öğrendik. Nasıl gelişti bu karar?

A. H. Terzioğlu: İnşallah başladık. Orada çok değerli bir Ali Devrim hocamız var. Hanımı Hatice Devrim hocamız, çok emekçi bir kadın. Tanımanızı isterim. Oradaki Türk okulunda görev yapıyor. O, allem etti, kallem etti kocasıyla birlikte bunu sağladı. Oradaki yayıneviyle görüştüler sağ olsunlar. İşte başladık. Ön görüşmeleri

yaptık, sözleşmeleri yaptık. İlk olarak Tomris Han'ın tercümesine başlandı. Yakında çıkacak. Azerbaycan çok önemli. Azerbaycan kültürü Anadolu'dan daha zengin. Bir de Turan'a giden yol oradan geçiyor. Başka yolu yok. Ben de böylece bir açılım sağlarım kitaplarıma belki. Ha bir de Rusça 'ya çevrilmesi tavsiye edildi. Önerildi. Biliyorsunuz Turan coğrafyasının büyük kısmında Rusça bilinen bir dil. Bu konuda da görüşmeler sürüyor. Turana doğru uzanmak için ne varsa yapmaya çalışıyorum.

Günay Halilova: Romanlarınızın şuan başka hangi dillere çevrilme olasılığı var?

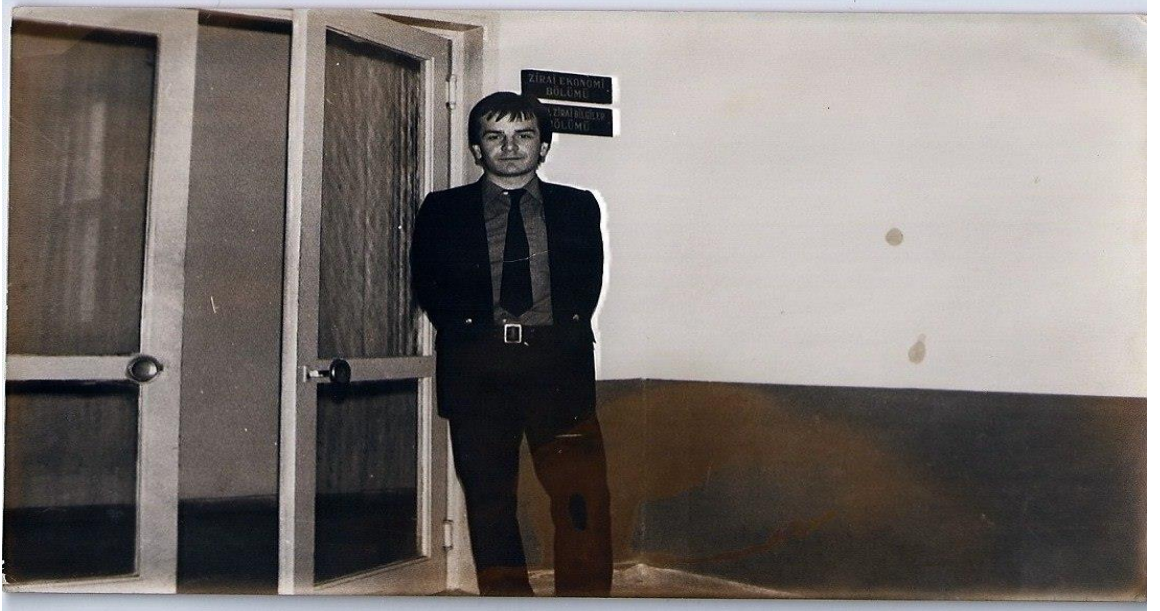
A. H. Terzioğlu: Bir iki teklif geldi de... Biri Tuva diliydi. Anlaşamadık, olmadı. Kırgızca için de teklif geldi, henüz görüşemedik. Birinin aracı olması gerekiyor. İki tarafa da güveni sağlayacak insan olması lazım. Ali Devrim hoca sağ olsun, bu güveni sağladı, aracı oldu ve işi bitirdi. Rusça' da onun sayesinde olacak galiba.

Günay Halilova: Zamanınızı ayırıp sorularımızı cevapladığınız için teşekkür ederiz hocam.

A. H. Terzioğlu: Aaa bitti mi? Asıl ben teşekkür ederim.

Ahmet Haldun Terzioğlu kayak yaparken. Yıl 1976.

1981 Mezuniyet Yılı.

1983 Yılı, Hava İndirme Tugayı. Paraşütle atlamaya giderken.

1985 yılı Alabalık Yetiştiriciliği.

Terzioğlu, Tekvando dersleri verdiği öğrencileriyle beraber.

Terzioğlu'nun Teknik Lise 'de Ekonomi öğretmenliği yaptığı dönem, sene 1998.

Ahmet Bey, eşi Fikriye hanımla Mersin, Zigana'da dağ evinde.

2001 Yılı Gelibolu sürgünü.

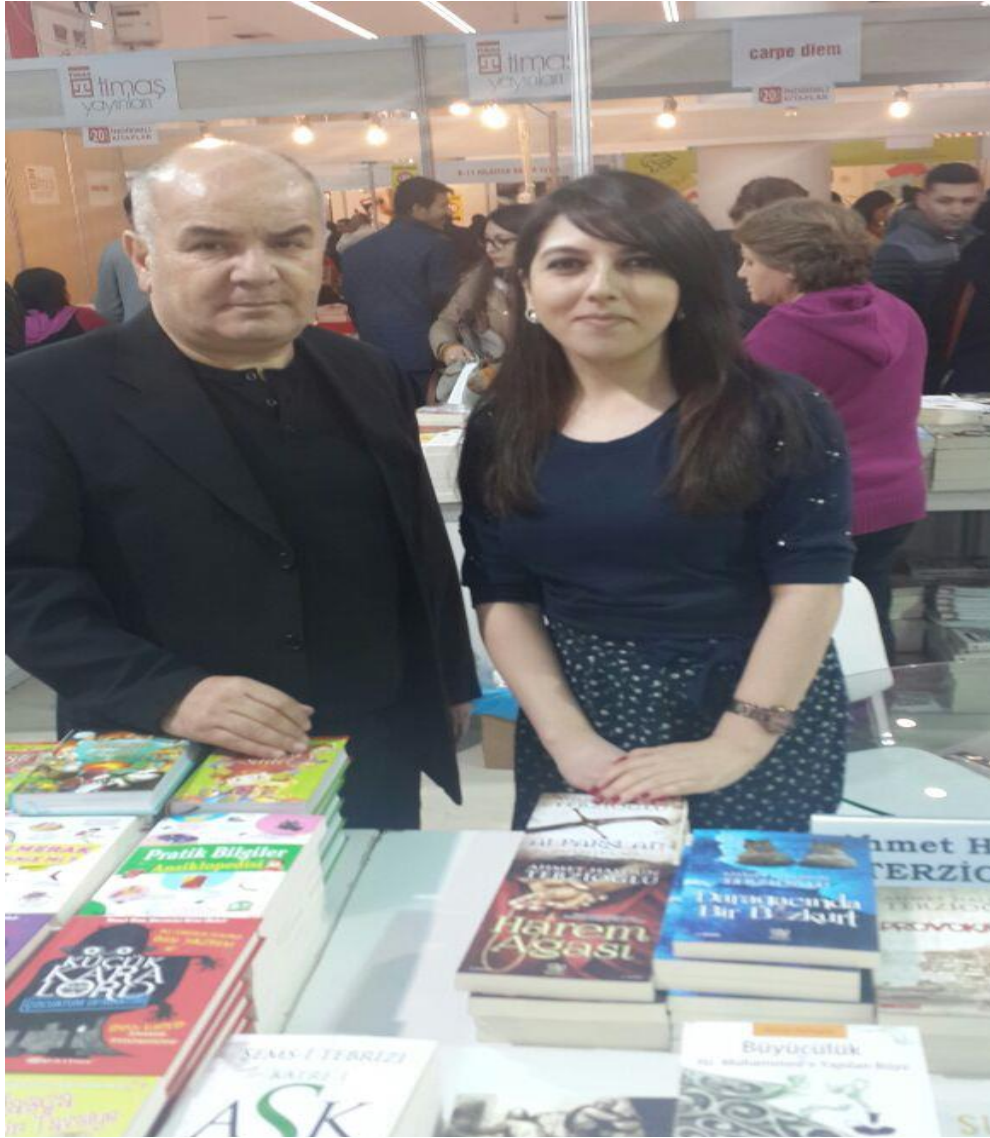
Terzioğlu, 2007 Yılı, Mustafa Necati Sepetçioğlu Tarihî Roman yarışması, Birincilik Ödülü alırken.

2014 yılında Londra 'The British Library' de.

Ahmet Haldun Terzioğlu, Prof. Dr. Nurullah Çetin ve Ankara Üniversitesi Yeni Türk Edebiyatı Yüksek Lisans öğrencileri, Ankara Kitap Fuarı'nda. Tarih 1 Mart 2015

Terzioğlu, Yüksek Lisans Öğrencisi Günay Halilova ile birlikte. 21 Şubat 2015

KAYNAKÇA

1. Teze Esas Olan Kaynaklar

Terzioğlu, Ahmet Haldun, **Kimmerya**, Ankara: Bilgeoğuz Yayınları, 2011.

----- **Harem Ağası**, 1.basım, Ankara, Kripto Yayınları,
2012.

----- **Kür Şad**, 3.basım, Ankara, Kripto Yayınları,
2013.

----- **Alp Urungu**, 1.basım, Ankara, Kripto Yayınları,
2013.

----- **Reisim Çatlı**, 5.basım, Ankara, Kripto Yayınları,
2013.

----- **Aksaçlılar Meclisi**, 1.basım, Ankara, Kripto
Yayınları, 2013.

----- **Hasan Sabbah**, 2.basım, Ankara, Kripto Yayınları,
2013.

----- **Teoman Han**, 3.basım, Ankara, Kripto Yayınları,
2014.

----- **Kiok Han**, 2.basım, Ankara, Kripto Yayınları,
2014.

----- **Cengiz Han**, 2.basım, Ankara, Kripto Yayınları,
2014.

2. Diğer Kaynaklar

Aktaş, Şerif, **Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş**, İstanbul, Birlik Yayınları, 1984.

Boynukara, Hamdi, **Modern Eleştiri Terimleri**, Van, Yüzüncüyıl Üniversitesi Yayınları, 1993.

Çetin, Nurullah, **Roman Çözümleme Yöntemi**, Ankara, Öncü Kitap Yayınları, 2012.

Eren, H, Gözaydın, N, Parlatır, İ, Tekin, T, Zülfikar, H., **Türkçe Sözlük**, Ankara, Cilt 1, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu (TDK), Bilim ve Uygulama Kolu yayınları, 1988.

Göğebakan, Turgut, **Tarihsel Roman Üzerine**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2004.

Gökalp, Ziya, **Türk Töresi**, İstanbul, Ötüken Neşriyat, 1977.

Karacalar, Ahmet, **Amazonlar ve Anaerkinin Çığı**, Ankara, İnkılap Yayınevi, 2010.

Moran, Berna, **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, İstanbul, Cem Yayınevi, 1995.

Tekin, Talat, **Elegeş (Körtle Han) Yazıtı**, Türk Dilleri Araştırmaları Dergisi, 1995.

Orkun, Hüseyin Namık, **Eski Türk Yazıtları**, İstanbul, 1940.

Özgürel, Emine Gözde, **Semiha Ayverdi'nin Romancılığı**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2012.

Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, **Kur'ân-ı Kerîm ve Meali Şerifi**, İstanbul, İşaret Yayınları, 2000.

ÖZET

“Ahmet Haldun Terzioğlu’nun Romancılığı (İkinci Dönem)” adlı yüksek lisans tezinde yazarın ikinci dönem romanları incelenmiştir. Terzioğlu, günümüz Türk edebiyatı tarih romancıları arasında önemli bir yere sahiptir. O, romanları aracılığıyla bizi biz yapan tarihî değerler sistemini ortaya koymaya çalışmıştır.

Yazarın incelediğimiz romanlarının çoğunun merkezî kişisi tarihten bildiğimiz gerçek kahramanlardır. Bu kahramanların insani, beşeri yönleri ve özellikle vatan uğruna yaptığı fedakârlıklar ayrıntılı olarak ortaya konulmuştur. A. H. Terzioğlu’nun tarihî romanlarında mekân, tarihî, tematik ve sosyolojik bir değer taşımaktadır. Zaman zaman detaylı mekân tasvirlerine yer verilmiştir. Açık mekân olarak Ötüken, Bozkır, kapalı mekân olarak ise daha çok çadır tercih edilen yerlerdir.

Gerilim öğeleri, çatışmalar ve düğümler başarılı şekilde kullanılarak romanların süreçliliğini arttırmıştır. Birçok kaynağa başvurularak metin ekleme ve metin dönüştürme yoluyla metinlerarasılık sağlanmıştır. Roman türleri açısından tarihî roman başta olmakla, büyüme, yaşamöyküsel ve macera çeşitleri kullanılmıştır. Hem tarihî hem de güncel terimleri fazlaca kullanan yazar, dil sapmalarından küfür ve ayıp sözlere de yer vermiştir.

Anahtar sözcükler: Ahmet Haldun Terzioğlu, tarihî roman, kişiler, konu, izlek.

ABSTRACT

The master thesis named “The novelist character of Ahmet Haldun Terzioğlu (Second Term)” studied second-term novels of the writer. Terzioğlu occupies an important place among the historical novelists in current Turkish literature. Through his novels the writer tries to manifest historical system of values that make us who we are.

The protagonists of most of his novels that we have studied are real heros, whom we know from history. The humanistic sides of those heros and especially self-sacrifices, which they made for the sake of the country, were exhibited in detail. In the historical novels of A. H. Terzioğlu, location carries a historical, thematic and sociological value. Occasionally, detailed location descriptions are included. Ötüken, Bozkır are preferred as the outdoor locations, tents are preferred as the indoor location.

Being used successfully, elements of thrill, contadictions and climax increase the continuity of the novels. By applying so many sources, intertextuality is provided through text supplementation and text transformation. In terms of novel types, especially historical ones, types of growth, biography and adventure were used. The writer, who uses both history and current terms excessively, utilizes swears and nasty words among language bias.

Keywords: A.H.Terzioğlu, historical novel, characters, theme, path